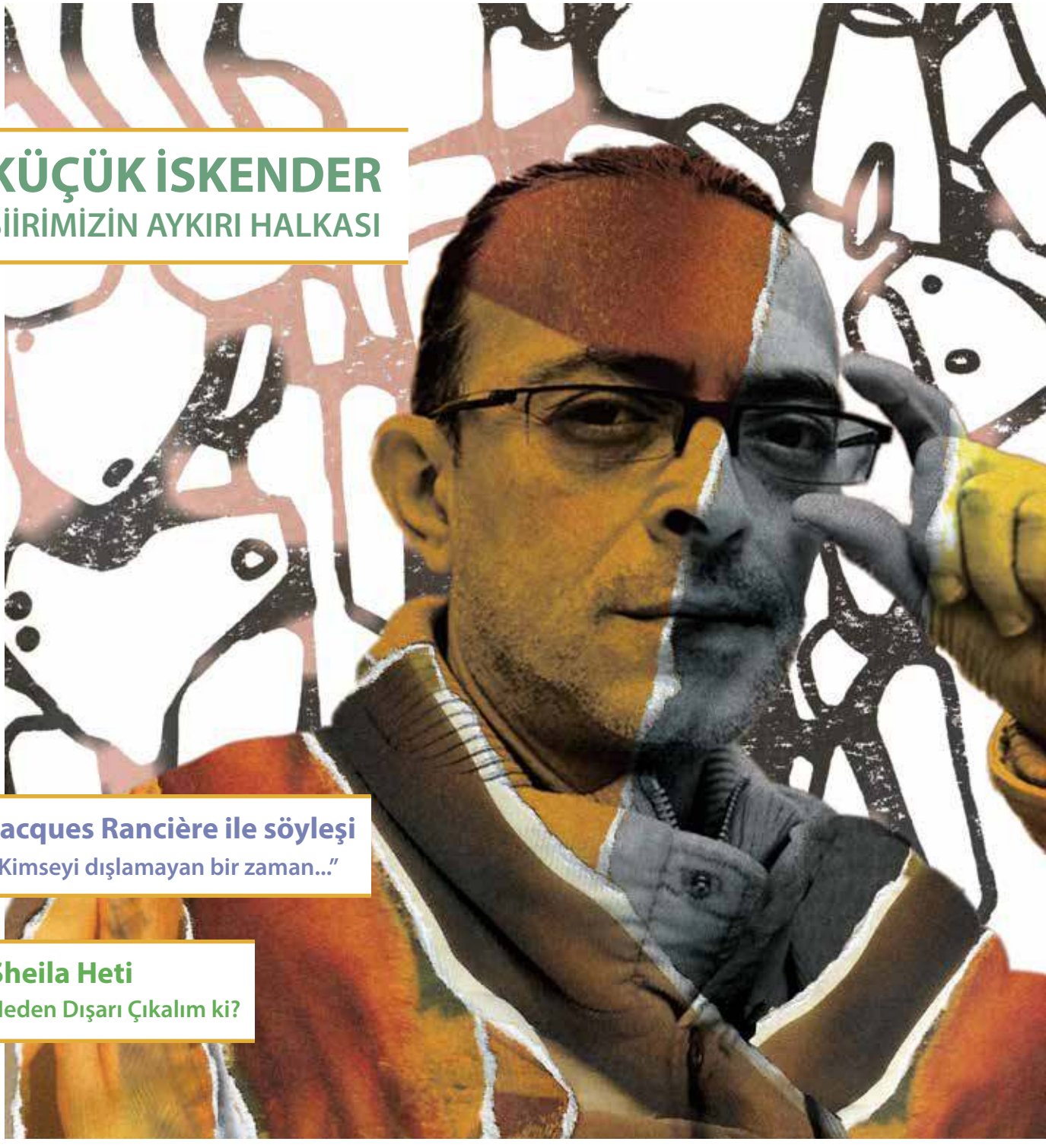
NOTOS 81

İKİ AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ • 2020/2 • NİSAN-MAYIS 2020 • 25 TL

KÜÇÜK İSKENDER
ŞİİRİMİZİN AYKIRI HALKASI

Jacques Rancière ile söyleşi
"Kimseyi dışlamayan bir zaman..."

Sheila Heti
Neden Dışarı Çıkalım ki?

ASUMAN SUSAM • BANU YILDIRAN GENÇ • BORA ABDO • BURAK ŞENTÜRK • ÇİLEM DİLBER • ÇİYİL KURTULUŞ • DENİZ SAATKAYA • DERYA SÖNMEZ • DOĞUŞ BENLİ • EBRU ELBAŞIOĞLU • ESRA ERTAN • FADİME USLU • GAMZE HAKLI GERAY • GONCA ÖZMEN • GÜLAY PAMUK • HAKAN SARIPOLAT • HASAN ALİ TOPTAŞ • HAYDAR ERGÜLEN • İLKER KARAKAŞ • KERİM AKBAŞ • MEMET FUAT • OĞUZ TECİMEN • SALİH BOLAT • SERHAT UYUMAZ • SERKAN TÜRK • SIGRID NUNEZ • ŞAKİR ÖZÜDOĞRU • ŞENAY EROĞLU AKSOY • TARKAN BARLAS • TUĞÇE YAŞAR • TUNCER ERDEM

ISSN 1307-1181
81
9 771307 118002

NOTOS

NotosÖykü • İki Aylık Edebiyat Dergisi
Sayı 81 • Nisan-Mayıs 2020 • 25 TL

Genel Yayın Yönetmeni
Semih Gümüş

Yayın Koordinatörü
Tuğba Eriş

İdari Koordinatör
Dilek Emir

Yazıişleri
Oğuz Tecimen
Tila Sadeki
Duygu Şentuna

Satış ve Pazarlama
Hüseyin Gün

Katkıda Bulunanlar
Kardelen Ayhan, Turgut Çeviker, Pınarnaz Eren, Atilla Erol, Deniz Gündoğan İbrişim, Aslı İdil Kaynar, Ata Türkoğlu

Kapak Tasarımı
Tane Mavitan

Reklam ve Halkla İlişkiler
info@notoskitap.com

Yayıncı Sertifika No
16343

Abonelik
info@notoskitap.com
Posta çeki hesap no: 9676883
Garanti Bank. hesap no:
TR83 0006 2000 0680 0006 2944 78

Sahibi
Notos Kitap Yayıncılık Eğitim Danışmanlık ve Sanal Hizmetler Tic. Ltd. Şti.

Yazıişleri Sorumlusu
Dilek Küçükemirler

Yönetim Yeri
İnönü Caddesi, Tarık Zafer Tunaya Sokak, 11/6, Gümüşsuyu
Beyoğlu 34427 İstanbul
Tel: 0212 243 49 07
e-posta: editor@notoskitap.com

Yayın Türü
Yerel, Süreli Yayın

Baskı ve Cilt
Mega Basım, Cihangir Mah.
Baha İş Merkezi Güvercin Cad. No:3/1
Avcılar İstanbul
Sertifika 44452

Baskı Tarihi
27 Mart 2020

Dağıtım
Turkuvaz, 0216 585 91 00

içindekiler

AGANTA

3 Olga Tokarczuk, Paulina Flores, Primadonna Festivali, Jane Eyre...

ÖYKÜ

64 **Sigrid Nunez**
Filozoflar

72 **Şenay Eroğlu Aksoy**
Isırıyor mu?

75 **Serkan Türk**
Dürbün

78 **Derya Sönmez**
Ay Karanlık

99 **Doğuş Benli**
Ellerinde Muhtemelen Bir Sorun...

102 **Tarkan Barlas**
Oyuncak Bebek

105 **Deniz Saatkaya**
Kertenkele

108 **Serhat Uyumaz**
Ayıran

110 **Tuğçe Yaşar**
Renkli Boya Kalemleri

113 **Hakan Sarıpolat**
Cıs

118 **Ebru Elbaşıoğlu**
Yas

122 **Oğuz Tecimen**
Son Aşk

123 **Burak Şentürk**
Hayır, Anlatamıyorum

125 **Gamze Haklı Geray**
Kardan Adımlar

129 **Gülay Pamuk**
İntikam

131 **Çilem Dilber**
Yumruk

GÜNÜN KONUSU

28 **küçük İskender**
Gonca Özmen, Latife Tekin, Haydar Ergülen, Orhan Alkaya, Asuman Susam, Salih Bolat, Nazmi Ağıl, Deniz Durukan, Memet Fuat, Şakir Özüdoğru, Kerim Akbaş

SÖYLEŞİ

82 **Jacques Rancière**
"Kimseyi dışlamayan bir zaman..."

YAZI

89 **Sheila Heti**
Neden Dışarı Çıkalım ki?

94 **Alex Andriesse**
Roberto Bazlen: Metinsiz Notlar

96 **Kardelen Ayhan**
Işığa, Gölgeye Tanık: Gilles Caron

12 **HASAN ALİ TOPTAŞ'IN EN ÇOK ETKİLENDİĞİ YAZAR**

134 **TUNCER ERDEM'İN SEÇTİKLERİ**

KISA SORU-YANIT
Bora Abdo, Çiyil Kurtuluş

İskender. *Semih Gümüş*

Çağdaş edebiyatımız içinde şiirin yerinin öteki türlerden apayrı olduğunu düşünenler çoktur. Romanın kendisi için bir birikim ve kesintisiz bir geçmiş yaratmaktan çok uzak olduğu edebiyatımızda, şiirin dünya edebiyatı içinde kendi adasını yaratmış tek tür oluşu elbette önemli. Yahya Kemal ile Nâzım Hikmet'ten Garip'e, İkinci Yeni'ye, neden sonra 1960'lardan sonra sert bir yükseliş yaratan ve adlarını saymaya başladığımızda kimilerini unutabileceğimizi düşündüren çok sayıda şair herhangi bir büyük edebiyat içinde de çok önemli bir dünya oluşturur. 1980'lerse bir milat oldu. Belki yeni bir milat, biz istemeden. Sonra gelen şairlerin geçen kuşakların büyük şairleriyle bir arada anılıp anılamayacağı sorgulandı. Oysa her kuşak, içinde bulunduğu koşullara göre kendi şiirini yaratır ve ardında bizim şiirimizdeki gibi güçlü, yoğun, nitelikli bir birikim varsa o birikime er geç tutunur.

Notos okurları küçük İskender adını bilir. Okumayanı vardır belki ama onların da bugünden sonra küçük İskender'in şiirini merak edeceğinden kuşkum yok. İskender'i Adam Yayınları'nda tanıdım. Memet Fuat'ın masasının önündeki koltukta oturuyordu. *Gözlerim Sığmıyor Yüzüme*'den hemen sonra. Memet Fuat'ın İskender'e yaklaşımı ilgimi çekmişti. Şiir her şeydi Memet Fuat için ama deneysellikten, sıradışılıklardan, oyunlardan pek hoşlanmazdı o. Kendi seçimi böyle olmakla birlikte, sıradışına çıkan iyi örneklere karşı nesnelliği benzersizdi. küçük İskender'e karşı da aynı düşüncelerle doluydu. Hem nasıl yadsınabilir, küçük İskender'i keşfeden, öne çıkaran da o olmuştu.

İskender'in birilerinin onun elinden tutmasına elbette gereksinimi yoktu. Kabına sığmaz, düpedüz çağlayan gibi akıp taşı eriten öyle bir şiiri vardı ki kendi yolunu nasıl olsa bulacaktı. Buldu da. Kendini sürekli yeniden yaratan bir şiir onunki. Şiirinin toplamına baktığımda –bunu demedi ama– *ben tek bir şiiri yazdım* demek en çok ona yakışırdı. Hem otuz yılda değişen hem sonucu başlangıcına bağlı bir şiir onunki. Dolambaçlar içinden aksa bile aynı hedefe odaklı.

küçük İskender sonunda çok etkili oldu. Okurları üstünde, çevresinden hiç eksilmeyen genç şairler üstünde ve kuşkusuz onu anlayıp şiirini seven benim gibiler üstünde. Bilinir, onunki aynı zamanda kışkırtıcı ve protest bir şiirdi. Kendisi için değil bence. Yaşadığı dünyaya, topluma, reddettiği her şeye karşı. Elbette muhalif bir şairdi. Bundan kuşku duyanların onun yazdığı şiiri anlamadığını düşünürüm. Bu arada aşırılıkları varsa, onları onun anarşist dünyasına bağlamak gerekir. küçük İskender'in başka edebiyatlar içinde tanınmaması herkes için kayıptır bence. Dünya şiiri içinde bence çok seçkin bir yeri olan şiirimizin son halkasıdır küçük İskender. Çelik bir halka. En zor olanları seçti ve hiç eğilip bükülmedi.

Kişisel ilişkileri içinde pek çok taşkınlığını gördüm İskender'in. Onları da içkiyle kurduğu bir ilişki olarak düşündüm. Sakin olup karşınıza geçtiği zaman ne kadar bilgili ve birikimli olduğu hemen fark edilirdi. İskender'i çok sevdiğim için, onu kendi kayıplarım arasında ayrı bir yere koyuyorum...

Nobel'in İhtiyaç Duyduğu Feminist Yazar

aganta

Polonyalı yazar Olga Tokarczuk, İsveç Akademisi jürisi skandalından sonra ertelenen 2018 Nobel Edebiyat Ödülü'ne değer görüldü. Tokarczuk son otuz yıldır ülkesinde yıldız mertebesine yükselmiş olmasına rağmen uluslararası üne ancak 2018'de, *Koşucular* adlı romanıyla Man Booker Ödülü'nü kazandıktan sonra ulaştı.

Elli sekiz yaşındaki Tokarczuk, "Bazen kitaplarım İngilizceye daha erken çevrilseydi nasıl bir hayatım olurdu diye merak ediyorum. Ne de olsa İngilizce dünyanın dört bir yanında konuşulan bir dil; bir roman İngilizceye çevrilince uluslararası bir kitap, küresel bir yayın haline geliyor," diyor. İstenen bir durum olmasa da İngilizceye bel bağlamak farklı ülkelerden pek çok yazar için edebiyat piyasasının gerçeği haline geldi. Tokarczuk'un İngilizce çevirmenlerinden Antonia Lloyd Jones'a göre *Koşucular*'ın on yıl sonra nihayet İngilizceye çevrilmesi yalnızca Tokarczuk için değil, Polonya edebiyatı için de büyük bir zafer.

Olga Tokarczuk Nobel Edebiyat Ödülü'yle
Fotoğraf Andrzej Hulimka

Tokarczuk'un tabiriyle "konstelasyon romanları"ndan biri olan *Koşucular* tarihi ve coğrafi kolajlardan oluşuyor. *Sür Pulluğunu Ölülerin Kemikleri Üzerinde* ise William Blake'ten ilham alan ve yazarın ününe ün katan bir ekolojik gerilim romanı. İlk kez 2009'da yayımlanan *Sür Pulluğunu Ölülerin Kemikleri Üzerinde* de on yıl sonra İngilizceye çevrildi. Roman yaşlı ve eksantrik bir kadının ücra bir ormanda yaşayan toplulukta öldürülen hayvan ve insanları araştırması, güç, para ve ataerkilliğin izini sürmesi üzerine kurulu. Hikâye günümüz politik sorunları ve iklim kriziyle birebir örtüşüyor. Agnieszka Holland'ın romandan uyarladığı *Pokot* (2017) filmi Berlin Film Festivali'nde gösterildiğinde Polonyalı bir haber ajansı tarafından "eko-terörizmi teşvik eden Hıristiyanlık karşıtı" bir film ilan edilmişti.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Polonya'nın bir parçası haline gelen Aşağı Silezya'da çevirmen partneri ve köpekleriyle birlikte yaşayan Tokarczuk bu tarz tepkilere aşina. Yazarın 2014'te yayımlanan *Ksiegi Jakubowe* (Jacob'ın Kitapları) romanı 18. yüzyılda yaşayan dini lider Jacob Frank'i konu ediniyor. Tokarczuk kitabın yayımlandığı dönem verdiği bir röportajda, Polonya'nın yüzyıllar süren baskıya göğüs germesinin yanı sıra tarihte baskıcı bir güç olduğunu öne sürünce hain damgası yedi. Yayıncısının onun için korumalar tutması gerekti. Neyse ki bu durum başyapıtının başarısına gölge düşüremedi. Yüz yetmiş bin nüsha satıldı ve Tokarczuk ülkesinin en büyük edebiyat ödülü olan Nike'yi ikinci kez kazandı.

Tokarczuk *Ksiegi Jakubowe*'den sonra *Opowiadania bizarne* (Tuhaf Öyküler) ile öykü ve spekülatif kurguya dönüş yaptı. Ayrıca yıllardır evinin yakınında düzenlenen butik edebiyat festivalini de yönetiyor. Bu sırada Amerikalı çevirmen Jennifer Croft bin sayfalık *Ksiegi Jakubowe*'nin çevirisini Mart 2021'e kadar tamamlamak için çalışıyor.

ASLI İDİL KAYNAR, İstanbul

Ne Rezalet
Şili Protestolarının Arka Planı

Ne Rezalet, El País tarafından 2019'un en iyi on kitabından biri seçilmiş, kitaba adını veren öykü de Roberto Bolaño Öykü Ödülü'ne değer görülmüş.

Fotoğraf Diego Urbina

Şilili genç yazar Paulina Flores'in öykü kitabı *Ne Rezalet*'in Türkçe basımı epey zamanlı oldu. Zira kitap ülkesindeki baskı rejimini ve 2019 sonbaharında başlayan protestoların arka planını anlamamıza yardımcı oluyor. Son zamanlarda yüz binlerce eylemci sağcı hükümeti ve büyüyen eşitsizliği protesto etmek için sokaklara döküldü, protestolarda en az kırk kişi hayatını kaybetti, binlercesi yaralandı. Eylemler toplu taşıma fiyatlarındaki artışla alevlenmiş olsa da, "30 peso değil, 30 yıl" sloganının da anlattığı üzere, esas hedef onlarca yıldır devam eden neoliberal politikaların yarattığı eşitsizlikti. *Ne Rezalet*'te yer alan öyküler de bu çağın toplumsal krizini deneyimleyen çocukların, çok çalışan ya da iş bulamayan yetişkinlerin hayatlarını anlatıyor.

Ne Rezalet'te ekonomik adaletsizlikten doğrudan bahsedilmese de okur her öyküde başarısızlık, işini kaybetme, boşanma, ebeveynlerle yaşanan uyuşmazlıklar ve yoksulluk gibi zorluklarla boğuşan karakterlerle karşılaşıyor. Yoksulluk, işsizlik ve bunların erkekler üzerindeki toplumsal etkisi oluşturuyor zemini. Flores'in milenyum çocuklarıysa kuşaklarına özgü başarısızlık hissini paylaşıyor. Yazar böylece Şili'nin farklı kuşaklarını ve ülkenin dört bir yanını etkisi altına alan yoksulluğun yarattığı rezaleti gözler önüne seriyor.

Kitaptaki dokuz öykünün pek çoğunda masumiyetin erken yaşta, bazen trajik biçimde kayboluşu işleniyor. "Freddy'yi Unutmak" başlıklı öyküdeki çocuk anlatıcı okul temizlikçisinin küçük kızlara sarkıntılık ettiğini öğrenince hayal dünyasında Noel Baba'nın yerini tecavüzcü öcüler alıyor. Flores yetişkinler dünyasını anlamlandırmaya çalışan çocukların aptalca olaylar ile hayati önemdeki olayları aynı kefeye koymasını mükemmel bir beceriyle öykülüyor. Çocukça yanlış anlamaları ve şişirilmiş duyguları o kadar iyi gözlemliyor ki okur ister istemez kendi çocukluğuna dönüyor. Çoğu kez kafası karışık, kaygılı bir çocuğun gözünden anlatılan bu hikâyeler bizi utanç, şehvet, hayal kırıklığı, suçluluk gibi yetişkin duygularıyla yakından ilgilenmeye davet ediyor. Flores istikrarlı üslubuyla sade psikolojik gözlemlere ve abartısız, hatta bazen soğuk ama eğlenceli öykülere de yer veriyor. Ayrıntılara dikkat çekerek okurunda empati duygusunu körüklemeye çalışıyor. İncinebilirlik ve kırılganlık insanlığı birbirine bağlayan ortak nokta onun anlatısında. Konuşulmayanlar karakterlerini bocalatsa da yazar en sıradan iletişimin bile karmaşık işleyişini açığa çıkarmak istiyor. Çağdaş yaşamın insafsızlığına böyle doğrudan bir bakış insanlar arasındaki kopukluğu da vurguluyor. Karakterlerin hali ortak bir bellek kaybına işaret ediyormuş gibi görünüyor: Kimse bu noktaya nasıl gelindiğini bilmiyor. *Ne Rezalet* okurlarını kayıtsızlıkla unutulan insanlarla olayları hatırlamaya çağırıyor.

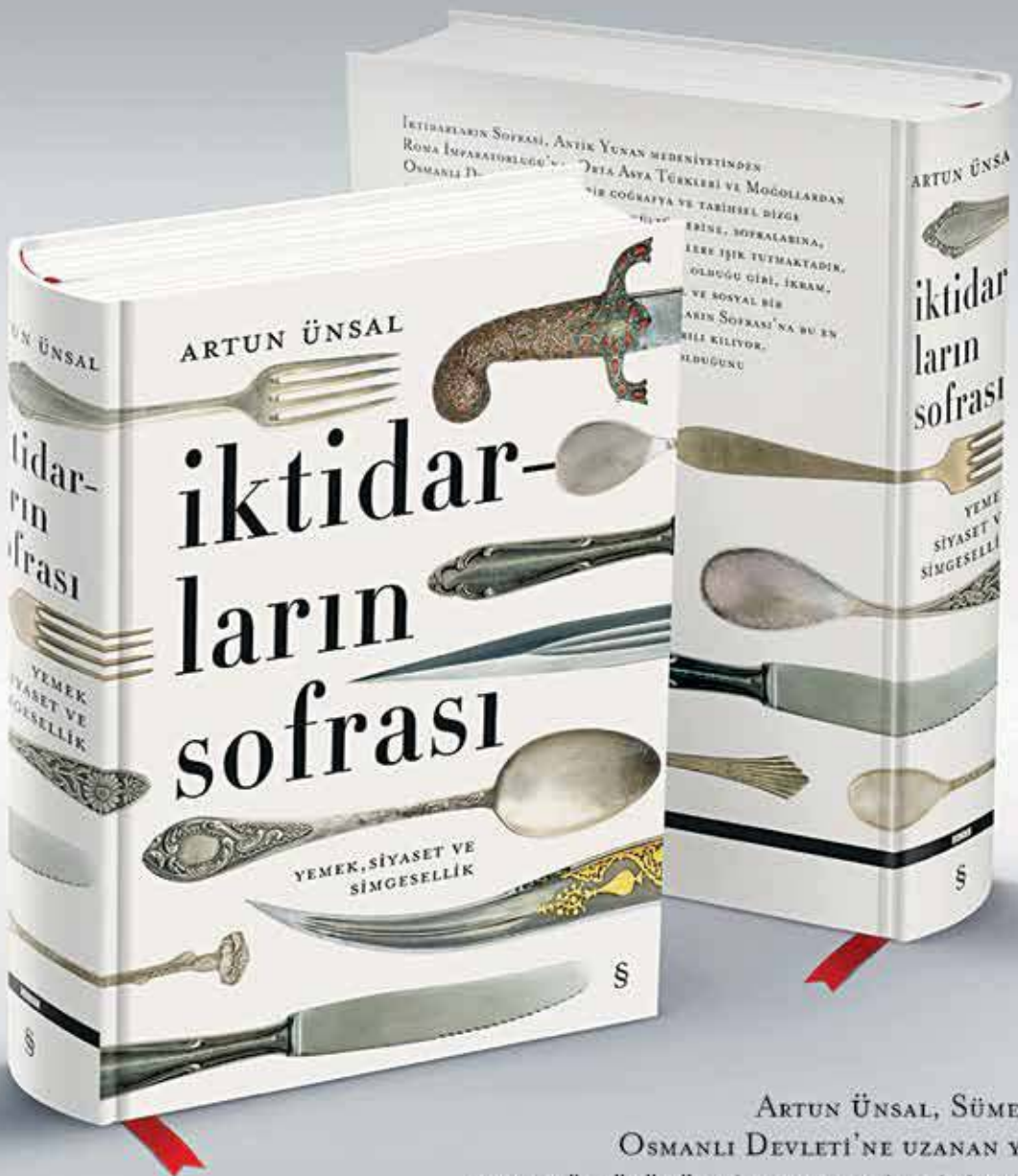
ATA TÜRKOĞLU, İstanbul

YENİ

§

İktidarların Sofrası

Kültür tarihi, siyaset ve gastronomi meraklıları için vazgeçilmez bir başucu kitabı...

Artun Ünsal, Sümerlerden Osmanlı Devleti'ne uzanan yemek ve sofra kültürünün siyasete etkilerini ekonomik, kültürel, sosyolojik, antropolojik, iletişimsel ve simgesel boyutlarıyla inceliyor.

EVEREST

www.everestyayinlari.com /everestyayinlari /everestkitap /everestyayinlari

Türkçe Edebiyatın Çeviri Yolculuğu

Türkçe edebiyatın özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısı itibariyle İngilizcedeki çevirilerine kabaca baktığımızda Doğu-Batı ikili kalıpların esnetildiğini söyleyebiliriz.

Bu yazıya kısa bir analojiyle başlayacağım. Güney Afrikalı yazar Zakes Mda 2006'da *New York Times*'a verdiği bir söyleşisinde, Batı'nın Güney Afrikalı siyahi yazarların eserlerini tek tip olarak algılayıp değerlendirmesinden şikâyet eder. Mda da siyahi bir yazardır, Güney Afrika'nın ırk ayrımcılığına dayanan Apartheid rejimi dönemi (1948-1994) boyunca çok sayıda şiir ve roman yazmış, ırk ve sınıf ayrımcılığına lirik, aynı zamanda Charles Dickens'ı andıran toplumsal gerçekçi üslubuyla ses olmuştur.

Fakat Güney Afrika'da aynı meseleleri dert edinen J.M. Coetzee ve Nadine Gordimer gibi beyaz yazarlardan farklı konumlandırılır. Bu farklı konum Batı'nın gözünde giderek kemikleşir. Mda söz konusu söyleşisinde, Güney Afrika'daki her sorun üzerine yazmasının beklendiğinden ve siyahi bir yazar olarak ona yüklenen misyondan söz eder. En özgün eserlerinden *Ölme Biçimleri*'ni 1995'te değil de bugün kaleme alsaydı kendisinden bu kez de AIDS konusunda büyük laflar etmesinin bekleneceğinden bahseder. Çünkü artık Güney Afrika'da ölme biçimini belirleyen Apartheid ırkçı kuralları değil, AIDS ve derin ekonomik eşitsizliktir büyük ölçüde. Öte yandan Coetzee gibi bir yazardan bunun beklenmediğinin de ısrarla altını çizer Mda. Böylesi bir standartlaştırmanın romanlarının farklı dillere çevrilme sürecini etkilediğini dile getirir. Kısacası beyaz Batı kendinden olmayana edebi kılıf biçer.

Siyasi çalkantıların sıkça yaşandığı, ekonomik eşitsizlikler, askeri darbeler ve insan hakları ihlalleri gibi durumların sıkça görüldüğü coğrafyalarda Zakes Mda'nın durumunun tekrarlanan bir örüntü olduğunu düşünüyorum. Türkçe edebiyat da bilhassa Amerikalı okurların gözünde nicedir Doğu-Batı ayrımına ve buradan hareketle kimlik krizi, oryantalist imgeler, toplumsal cinsiyet rollerinde kemikleşen temsiller, şiddet ve hak ihlalleriyle sarmalanan edebiyata sıkışmıştır. Fredric Jameson'ın o meşhur "Üçüncü Dünya ve Ulusal Alegori"sini pekiştirir nitelikteki kitapların çevirilerinin yurtdışındaki pazarda kendine daha rahat yer bulduğunu söyleyebiliriz.

Türkiye'deki modernleşme hikâyemiz, birbiri ardına yaşadığımız bireysel, toplumsal ve tarihsel travmalarımız edebiyatı şekillendirirken öncelikli olarak bu meseleleri ele alan Ahmet Hamdi Tanpınar, Orhan Pamuk, Elif Şafak gibi kanonlaşmış yazarların çevirileri hızla küresel dolaşıma giriyor. Son yıllardaysa Osmanlı toplumunda antimilitarist hareketin öncüsü ve ilk Ermeni sosyalist feminist yazar Zabel Yesayan'ın çoğunlukla göz ardı edilmiş eserlerinin hem Türkçede hem de farklı dillerdeki çevirileriyle karşılaşmak bize nefes aldırıp özgürleştirici bir alan sağlıyor.

Türkçe edebiyatın özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısı itibariyle İngilizcedeki çevirilerine kabaca baktığımızda Doğu-Batı ikili kalıpların esnetildiğini söyleyebiliriz. Nâzım Hikmet'in *Memleketimden İnsan Manzaraları* başta olmak üzere hemen hemen her eserini İngilizcede bulmak mümkün. Benzer şekilde Halide Edip Adıvar, Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Sabahattin Ali, Aziz Nesin, Sait Faik, Bilge Karasu, Yusuf Atılgan, Adalet Ağaoğlu, Latife Tekin, Hasan Ali Toptaş, Selçuk Altun, Buket Uzuner, Burhan Sönmez gibi yazarların eserlerinin İngilizce başta olmak üzere birçok çevirisi mevcut. Sevgi Soysal, Tezer Özlü, Füruzan, Sevim Burak, Leylâ Erbil ve Aslı Erdoğan'ın roman ve öykülerinin İngilizce çevirileri hem yabancı okurlar hem de yurtdışındaki akademisyenler tarafından yakından takip ediliyor. Melih Cevdet Anday, Orhan Veli, Gülten Akın, Nilgün Marmara, küçük İskender, Lale Müldür, Birhan Keskin, Haydar Ergülen, Cenk Gündoğdu, Efe Duyan, Gonca Özmen gibi şairlerimizden çevirileri de hem başlı başına kitap olarak hem de çeşitli antolojilerde görüyoruz.

Geçtiğimiz günlerdeyse Sema Kaygusuz'un *Yüzünde Bir Yer* romanı, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Yaban*'ı İngilizcede okurlarıyla buluştu. Şebnem İşigüzel'in *Ağaçtaki Kız* ile Barış Bıçakçı'nın *Sinek Isırıklarının Müellifi* romanları da bu yolculuğa en son eklenenlerden. Eminim bu listede adını sayamadığımız daha nice yazarımızın eserleri ya yabancı okurla buluştu ya da buluşmayı bekliyor.

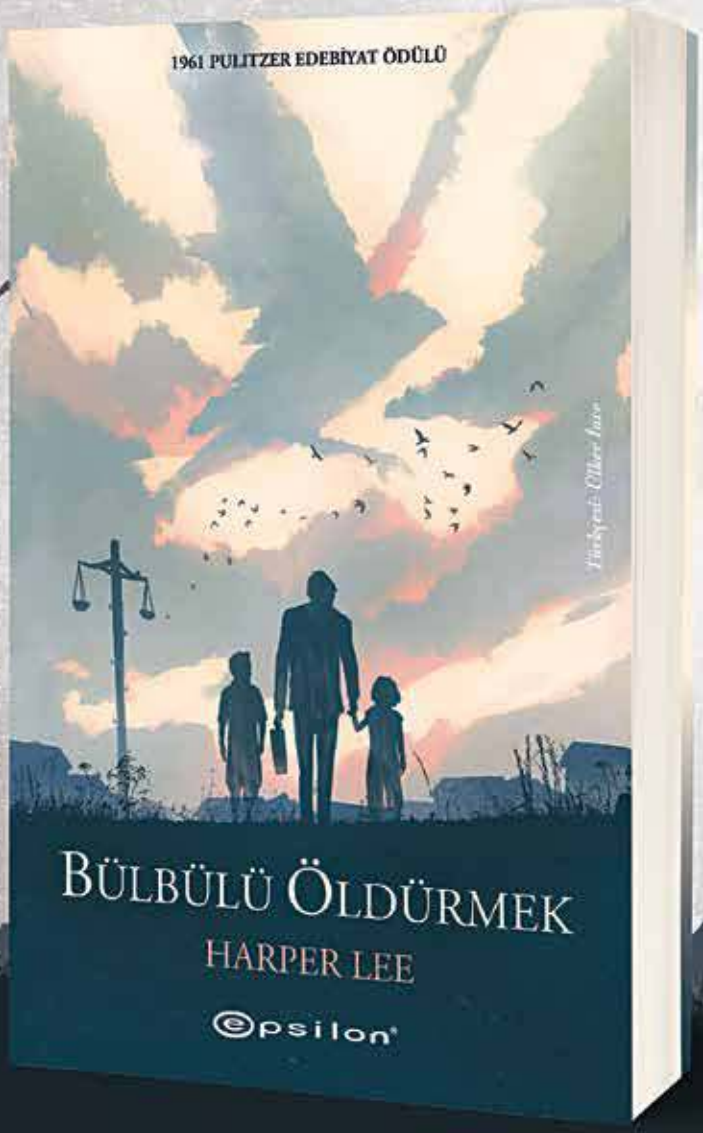
DENİZ GÜNDOĞAN İBRİŞİM, St. Louis

1961 PULITZER EDEBİYAT ÖDÜLÜ

"İstediğin kadar saksağan vur vurabilirsen, ama unutma, bülbülü öldürmek günahtır."

"Yaşama sevinciyle dolu, dokunaklı ve nadiren rastlayacağınız türden bir roman."

Truman Capote

Epsilon

Primadonna
Kendinizle Evlenebileceğiniz Kitap Festivali

Özellikle kadınların romantik bir ilişki içinde olmasını bekleyen algının ne kadar yıpratıcı olabileceğini vurgulamayı amaçlayan "kendisiyle birlikte" tabirinden yola çıkarak Primadonna Festivali'nde katılımcıların kendileriyle evlenebilecekleri törenler organize edilecek.

Bu yıl ikincisi düzenlenecek edebiyat, müzik ve eğlence festivali Primadonna 31 Temmuz-2 Ağustos tarihleri arasında Suffolk'ta gerçekleşecek. Daha iyi bir geleceğe giden yolun ilk adımının onu hayal etmek olduğunu düşünen on yedi kadının işbirliğiyle doğan festival yayıncılık dünyasındaki cinsiyet eşitsizliğine dikkat çekiyor, her yaştan ve çevreden yazarı, editörü, okuru, sanatçıyı, komedyeni ve müzisyeni hikâyelerini anlatmaya davet ediyor. Marjinal seslerin ve kadın yazarların bir araya gelebileceği bir alan yaratan festivale geçen yıl Elif Şafak da katılmıştı.

Bu yıl festivale iz bırakacak ismin Emma Watson olacağı söylenebilir. Watson festivale katılsa da katılmasa da kullandığı "kendisiyle birlikte" ifadesi festivalin ana temalarından birine ilham kaynağı oldu. Emma Watson verdiği bir röportajda ilişki durumunu "bekâr" değil, "kendisiyle birlikte" olarak tanımlamayı tercih ettiğini söylemişti. Watson'ın tabiri şaka konusu olmuş, bir yandan da ifadenin arkasındaki düşünce destek görmüştü. Özellikle kadınların romantik bir ilişki içinde olmasını bekleyen algının ne kadar yıpratıcı olabileceğini, kişinin romantik bir partnerinin olmamasının onu ele veren negatif bir sembol olmadığını dile getirmeyi amaçlayan "kendisiyle birlikte" tabirinden yola çıkarak Primadonna Festivali'nde katılımcıların kendileriyle evlenebilecekleri törenler organize edilecek. Bu törenlere çiftler de katılabilecek ama birbirleriyle evlenmek yerine kendi kendileriyle evlenebilecekler.

Festivalin kurucularından komedyen Sandi Toksvig festival kapsamındaki evlenme törenleriyle ilgili şunları söylüyor: "Bu törenlerin maksadı kişilerin hayatlarındaki en önemli kişiye, yani kendilerine besledikleri sadakati gösterebilmeleri." Bu sembolik tören kapsamında çekilişle belirlenecek bir "çift"e pasta, konfeti ve evlenme töreni de hediye edilecek. Toksvig, "Watson'ın mesajı hoşumuza gitti," diye açıklıyor, "ilişkide olmak başarılı, takdir gören ya da toplum tarafından kabul gören biri olmak demek değil. Primadonna'yı özellikle kadınlara zarar veren bu gibi mesajlara itiraz edebileceğimiz bir yer olması için yarattık."

Festival kapsamında bu yıl ilk kez edebiyat ödülü de verilecek. İlk Primadonna Ödülü'nün sahibi henüz yayımlanmış eseri bulunmayan kadın yazarlar arasından seçilecek ve yayıncılık dünyasında Cathryn Sumerhayes tarafından temsil edilme hakkı kazanacak.

Watson'ın kendisiyle birlikte olduğunu söylemesi kulağa abartılı geliyor olabilir, kitap festivalinde kişinin kendisiyle evlenmesi de. Yine de kadınların öncelikli olduğu, kapıları herkese açık olan ve kişinin kendisiyle evlenebildiği bir kitap festivaline katılmak unutulmaz bir hafta sonu planına benziyor. Matbaadan ve kitaplardan önce de insanları bir araya getirip ateşin etrafında toplayan hikâyelerdi, hikâye dinlemek paylaşılan bir deneyimdi. Primadonna Festivali katılımcıların kendileriyle bağlarını kuvvetlendirebileceği, hep beraber hikâyeler anlatıp dinleyerek bir gruba dahil olabileceği ironik bir festival olacağa benziyor.

PINARNAZ EREN, İstanbul

METİN TURAN

İlk öykü kitabı "Siyah Gökkuşağı" ile beğeni toplayan,
"Öbürkü" adlı öyküsü ile 2019-Ümit Kaftancıoğlu Öykü Armağanı'nı kazanan
Metin TURAN'dan bir ilk roman...

"Her şey, her zamanki gibiyken insan; üzerini kalın ve ağır bir zar gibi kaplayıp kendisini nefessiz bırakan zamanı yerinden yırtmak; içinden sıyrılıp kendine varmak ister."

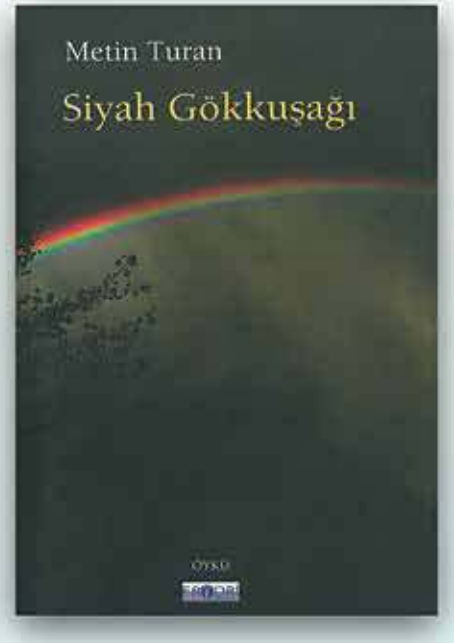
Başkentin en görünür mahallelerinde yaşadıkları hâlde, koca bir kentin görünmezleri hâline gelen, getirilen insanların hayalden gerçeğe, gerçekten hayale taşınan hikâyesi var bu romanda.

Tanıdık bildik insanların hikayesi...

Cemil'in... Sare'nin...
Bizim hikâyemiz..

Metin Turan,
Siyah Gökkuşağı'nda 'içeri'den bakarak
"Unutmayın; siyahı da vardır gökkuşağının!"
deyip umudu ve ışığı bol öyküler anlatıyor.

FAVORİ yayınları

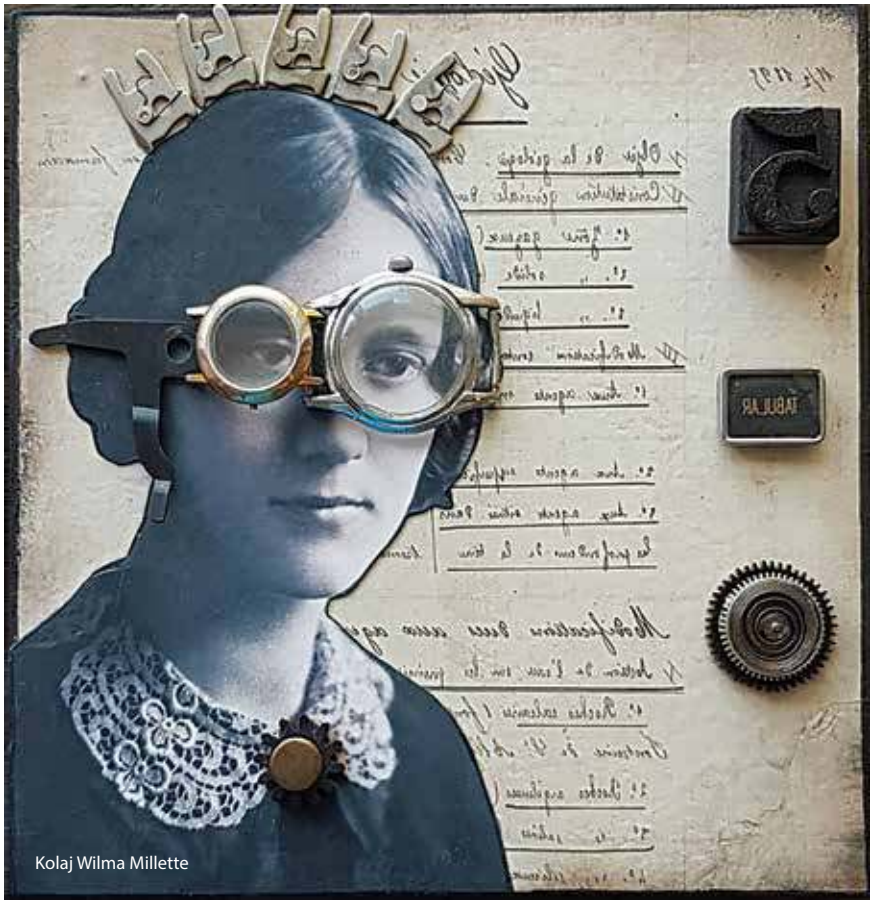

Dünyanın Bütün Çevirileri, Birleşin!
Prizmatik Jane Eyre

İngiliz edebiyatına, özellikle 19. yüzyıl Viktoryen romanına gönül verip de Charlotte Brontë'nin 1847'de kaleme aldığı *Jane Eyre* romanını okumayan herhalde yoktur ya da çok azdır. Charlotte Brontë İngiliz edebiyatında Brontë Kardeşler olarak anılan, eserleri İngiliz ve dünya klasikleri arasında yer alan üç kız kardeşin (Anne, Emily ve Charlotte) en büyüğüdür. Roman farklı sınıflara ait Jane ve Rochester arasındaki tansiyonu yüksek aşkı ve zorlu günler geçiren Jane'nin mutlu sona ulaşmasını merkezine alırken aslında bunun ötesine geçer. Viktoryen toplumda yaşanan dini baskı, sınıf ayrımı ve erkek üstünlüğü temalarını konu edinir. Orta sınıfta kadın için evcimenliğin sorgulanamaz, baskıcı bir simge haline gelmesini eleştirir. Victoria Çağı'nda kadının her zaman "iffetli ve melek kadın" tipinde hapsedilip kurgulanmasını sorgulamamızı sağlar.

Jane Eyre'ın yayımlanmasının üzerinden yüz elli yılı aşkın süre geçti. Bu süre içinde romanın yüzlerce dilde çevirisi yayımlandı. Oxford Üniversitesi bu çevirileri aynı çatı altında toplayarak Prismatic Jane Eyre (Prizmatik Jane Eyre) adlı önemli bir projeye imza atıyor. *Jane Eyre*'ın günümüze değin yayımlanan çevirilerinin karşılaştırmalı yakın okumasını yapan proje romanın çeşitli coğrafyalarda, birbirinden çok farklı kültürel ve dilsel düzlemlerde nasıl algılandığına odaklanıyor. Aynı zamanda çevirmenin rolünü, çeviri sürecinin kendine has dönüştürücü özelliğini ve gücünü de hesaba katıyor.

Projeyi yürüten edebiyat profesörü ve eleştirmen Matthew Reynolds, *Jane Eyre*'da tematik düzlem-

Kolaj Wilma Millette

Jane Eyre'ın günümüze değin yayımlanan çevirilerinin karşılaştırmalı yakın okumasını yapan Prismatic Jane Eyre projesi romanın çeşitli coğrafyalarda, birbirinden çok farklı kültürel ve dilsel düzlemlerde nasıl algılandığına odaklanıyor.

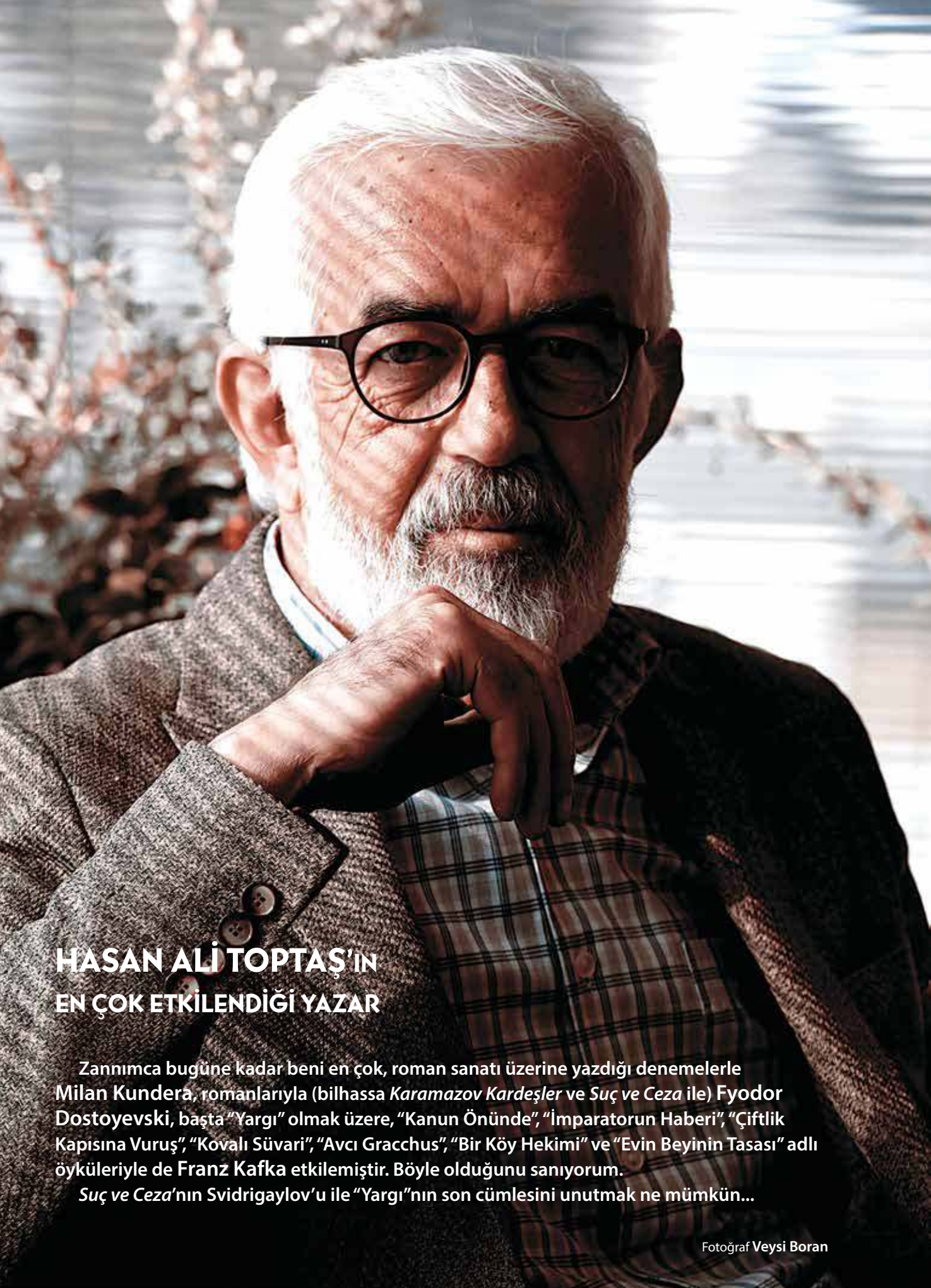
deki çelişkilerin her kültürde farklı okunduğu düşüncesinden yola çıkıyor. Farklı okumaların aslında çok katmanlı ve her daim kendini yineleyen bir edebi içerik yaratmasını çok heyecan verici bulan Reynolds, projedeki diğer araştırmacılarla birlikte *Jane Eyre*'ın 57 dilde yaklaşık 600 çevirisine odaklanıyor. Bunların içinde Irinarh Vvedenski'nin 1849'da yayımlanan, daha çok gündelik dil kullandığı Rusça çevirisi, Amir Mas'ud Barzin'in 1950 tarihli Farsça çevirisi ve Arapçaya ilk kez bir kadın çevirmen, Amal Omar Baseem al-Rifai tarafından 2014'te yapılan çeviri de bulunuyor. Amir Mas'ud Barzin metnin çevirmeni olarak kimi yerleri İran okurunu ilgilendirmez diye çıkarmış. Bu tarz müdahaleleri de inceleyen proje çevirmenin dünyasını, kaynak metne neler kattığını, neyi ekleyip neyi sansürlediğini, kısaca çevirmenin failliği üzerine de epeyce düşünüyor. Çevirmenin isimden ibaret olmadığının altını ısrarla çizerken çeviri sürecini bir yaratım olarak değerlendiriyor.

Proje aynı zamanda *Jane Eyre*'ın farklı çevrilen başlıklarına da dikkat çekiyor. İngilizce özgün metindeki alt başlık *An Autobiography* (Bir Otobiyografi) iken Çincede *Jianai* (Yalın Aşk), Türkçede *Yıllar Sonra Gelen Mutluluk* olarak karşımıza çıkıyor. Bu başlıklar romandaki aşk temasını öne çıkarıyor. Öte yandan Tagalogca *Kapag bigo na ang lahat* (Her Şey Parçalandığında) ve Farsça *Yatim* (Yetim) başlıkları toplumsal meselelere göz kırpıyor. Dolayısıyla hem *Jane Eyre*'a hem de diğer kültürlerin romanı nasıl algıladığına ve tek tipleşmeyen anlatısal dünyalara farklı kapılar aralanıyor.

Prismatic Jane Eyre ilerleyen zamanlarda dijital veri okuma, veri haritalama, blog raporları gibi teknoloji anlatılarını da bünyesine katacak. Bu anlamda hem romanı hem de edebi çeviri pratiklerini bize yeniden sorgulatacak. Proje çevirinin soyut anlamda belirlenen sınırlarını genişlettiği ve sınırların mecralar arasında esasen geçirgen olduğunu bize hatırlattığı için de kıymetli.

DENİZ GÜNDOĞAN İBRİŞİM, St. Louis

HASAN ALİ TOPTAŞ'IN
EN ÇOK ETKİLENDİĞİ YAZAR

Zannımca bugüne kadar beni en çok, roman sanatı üzerine yazdığı denemelerle Milan Kundera, romanlarıyla (bilhassa *Karamazov Kardeşler* ve *Suç ve Ceza* ile) Fyodor Dostoyevski, başta "Yargı" olmak üzere, "Kanun Önünde", "İmparatorun Haberi", "Çiftlik Kapısına Vuruş", "Kovalı Süvari", "Avcı Gracchus", "Bir Köy Hekimi" ve "Evin Beyinin Tasası" adlı öyküleriyle de Franz Kafka etkilemiştir. Böyle olduğunu sanıyorum.

***Suç ve Ceza*'nın Svidrigaylov'u ile "Yargı"nın son cümlesini unutmak ne mümkün...**

Fotoğraf **Veysi Boran**

GÜNIŞIĞI KİTAPLIĞI

Büyük küçük hepimiz için #evdegünışığı

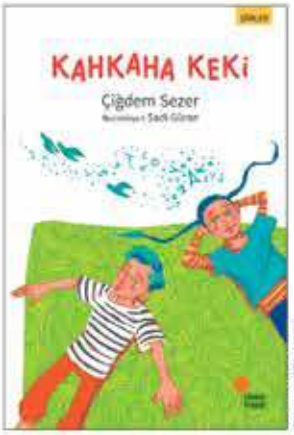
Çocuk Kitapları

İtalyan Andersen ödüllü Luigi Ballerini, çok farklı iki çocuğun yürekleri ısıtan öyküsünü doğayla harmanlarken her yaştan okuru çocukluğun unutulmaz yaz tatillerine, iz bırakan arkadaşlıklara götürüyor.

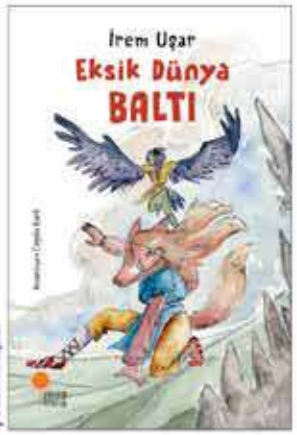
DOĞAYA FISILDAYAN ÇOCUKLAR
Luigi Ballerini
Resimleyen **Morena Forza**
Türkçesi **Tülin Sadıkoğlu**

Ödüllü şair Çiğdem Sezer, yeni şiir kitabında çocuksu hayalleri, sevinç ve dilekleri dillendiriyor. Evden sokağa, gökyüzünden kuşlara, ağaçlardan sözcüklere uzanan etkileyici şiirler, Sadi Güran'ın özgün desenleriyle renkleniyor.

KAHKAHA KEKİ
Çiğdem Sezer
Resimleyen **Sadi Güran**

Çocuk Kitapları

Çocuk Kitapları

Lataşiba'nın yazarı İrem Uşar, yeraltında saklı fantastik bir dünyaya davet ediyor okurunu. Yerüstünde bitmeyen savaş yüzünden yüzlerce yıldır yeraltına sığınanların yaşam mücadelesi, insanın doğayla eşsiz uyumunu yüceltiyor.

EKSİK DÜNYA BALTI
İrem Uşar
Resimleyen **Ceyda Karlı**

İlk Kitaplar

Dünyaca ünlü sanatçılar Davide Cali ve Benjamin Chaud'dan kıpır kıpır öyküleri ve çarpıcı resimleriyle küçük büyük herkesi çok güldürecek iki kitaplık dizi. Robin Hood, Yeti, Fareli Köyün Kavalcısı, Kırmızı Başlıklı Kız, resmi geçit yapan filler ve daha nicesi olağanüstü bir okuma deneyimi sunuyor.

OKULDAKİ HAYALCİ Dizisi
Davide Cali • Benjamin Chaud
Türkçesi **Alara Beykan**

#evdeyimokuyorum
Her yaştan okur için kitaplığın yenileri...

Genç Kitaplar

NEYDİK N'OLDUK AİLESİ
Neslihan Acu

Çocuk Kitapları

TAVŞAN DİŞLİ BİR GÖZLEMCİNİN NOTLARI
Behiç Ak

Genç Kitaplar

DEFALARCA KAYBOLDUM
Editör **Müren Beykan**

Çocuk Kitapları

GÜNAYDIN BENDİ
Müge İplikçi
Res. **Huban Korman**

İlk Kitaplar

HAYIR! BURASI ORMAN DEĞİL!
Susanna Isern • Rocio Bonilla

günışığı kitaplığı ON8

Kadınlar Nasıl Gazeteci Oldu?

Bu kadın gazeteciler türleri melezleyerek edebi gazetecilik gibi güçlü bir birikim yarattı. Kadınların asırlar boyunca annelik ve ev hayatına hapsedildiği, boyun eğmeye ve dilsizliğe zorlandığı bir toplumda dilin dolaylı kullanımından faydalandılar, öznel ve kişiselleştirilmiş bir pozisyonu savundular.

"Bu kelimeler benim için kelimeden ibaret değil. Bunlar çökmüş evler, gökyüzündeki uçaklar, yaralar, bombalar, kan ve açlık. On bir ay boyunca, Dizlerimizin üstünde yaşamaktansa ayakta ölürüz, diyen bu halkın hayatını paylaştım." İspanya İçsavaşı, İrlanda, SSCB, Çin, Almanya... Büyük muhabir Simone Téry 1930'larda uluslararası politika sahnesinin kalbine yolculuk yapmıştı. Politik, lirik ve militan yazıları ilk olarak dönemin basınında, daha sonra da derlemeler şeklinde yayımlandı. 1945'ten önceki gazeteci kadınların tamamı gibi o da aynı zamanda roman yazarıydı: İspanya İçsavaşı'na katılan bir gazetecinin hikâyesini anlattığı *La Porte du soleil*'de (Güneşin Kapısı) kendi röportajlarına da yer vererek bunları kurgunun parçası haline getirdi. Fakat eserleri hak etmedikleri şekilde unutuldu, adı anıldığında sevgilisi Jean Giono'nun gölgesinde kalmaya devam ediyor.

Téry'nin hikâyesi hem kendi özgünlüğü içinde hem de kadınların onları el üstünde tutarak gazetecilik mesleğinden uzaklaşmalarına neden olan cinsiyet kalıplarını aşmalarının temsili olarak Marie-Ève Thérenty'nin *Femmes de presse, femmes de lettres* (Basın Kadınları, Kalem Kadınları) kitabında anlattığı hikâyelerden biri. Basın ve edebiyat ilişkisi alanında uzman bir edebiyat profesörü olan Thérenty bu etkileyici portreler aracılığıyla gazeteciliğin önemli isimlerine tarihte hak ettikleri yeri veriyor. Delphine de Girardin'den itibaren kadın editör ve muhabirler yasakların, çekincelerin, caydırmaların karşısında durarak gazeteciliği özel bir biçimde, *farklılık* temelinde icra etti. Kendilerine sürekli telkin edilen farklılıklarını kabul edip bunu meslekte yer almak için güçlü bir meşruiyet zemini olarak kullandılar. Marie-Ève Thérenty'e göre, bu kadın gazeteciler İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna dek mesleğe edebi bir nitelik kattı, türleri melezleyerek edebi gazetecilik gibi güçlü bir birikim yarattı. Kadınların asırlar boyunca annelik ve ev hayatına hapsedildiği, boyun eğmeye ve dilsizliğe zorlandığı (oy hakkını bile ancak 1944'te elde ettiği) bir toplumda dilin dolaylı kullanımından faydalandılar ve sahaya çıktıklarında öznel ve kişiselleştirilmiş bir pozisyonu savundular. Kendilerini Penelope, Kassandra, Bradamante, Sappho veya Delilah gibi mitolojik ya da edebi figürlerle tanımladılar.

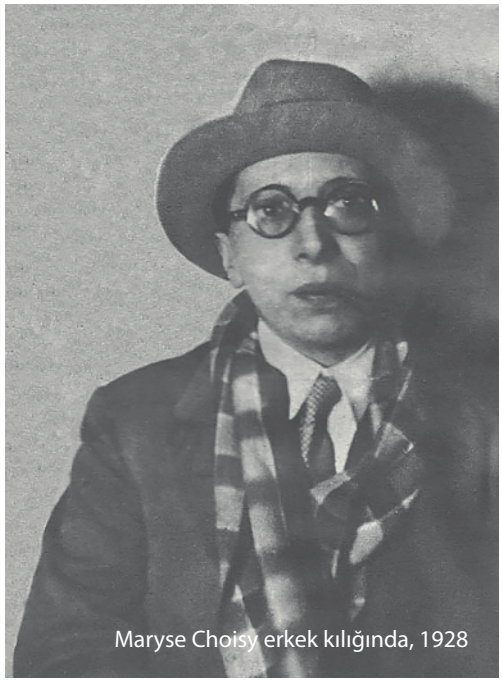

Séverine

Gazeteci: Kendi Başına Bir Kimlik

Kadınları gazetecilik hevesinden vazgeçirmede Frederick Herzberg'in "çift faktör teorisi" sıkça kullanılmıştı. Kadın cinsiyetine bağlı ayrı faaliyet alanları vardı, çünkü kadınlara anaç, yumuşak başlı, erkeklere bağımlı gibi yardımcı roller yüklenmişti. On dokuzuncu yüzyılda daha da özlü bir ifade doğdu: Kadınlar yazamazdı. Barbey d'Aurevilly edebi ve entelektüel hevesleri olan kadınlarla alay eden bir terim olarak doğan *Les Bas-bleus* (Mavi Çoraplılar) ile bunu açıkça ifade etti: "Yazan kadınlar artık kadın değildir. Bunlar erkektir, en azından öyle olmaya can atarlar, üstelik eksiklerdir! Bunlar mavi çoraplılardır." Doğrusu *Femmes de presse, femmes de lettres*'de keşfettiğimiz biyografiler kadın gazetecilerin sosyal kalıpları kırdığını gösteriyor: Eğitimleri türün normlarına meydan okuyor, aile ve duygusal hayatları düzensiz. Basın dünyasına sistematik biçimde dahil olduklarında takma isimle yeni bir kimlik ediniyorlar, tıpkı ilk profesyonel gazeteci Séverine gibi.

Marie-Ève Thérenty'nin *Basın Kadınları, Kalem Kadınları* kitabında keşfettiğimiz biyografiler kadın gazetecilerin sosyal kalıpları kırdığını gösteriyor.

Maryse Choisy erkek kılığında, 1928

Simone Téry

Derinlikli röportaj ve soruşturmanın öncüsü Séverine gerçek bir akımın kurucusu olur: Gazeteci artık sahadadır ve temas ettiği kişilerin yanında yer alır. On dokuzuncu yüzyılın sonunda tamamen kadınlar tarafından çıkarılan ilk gazete *La Fronde*'un izinden giderek "sosyal adaletsizlikleri teşhir etmeye ve yoksulluk içinde yüzenlere yardım etmeye çalışan bir mesleği" icra eder. Grevcilerin arasına karışır, şeker işçisi kılığına girer, madenlere iner, Émile Zola'nın davasını izler. Angaje gazeteciliğin yanı sıra kendi kadın bedeninin de sürekli bilincindedir. "Aynı anda hem yıkıcı hem de geleneksel kalarak cinsiyetlerin farklılığını inkâr etmez ama örtük biçimde, eylemleriyle gazetecilik ve muhabirlik için kadınlara has bir niteliği öne sürer. Temel bir soruyu ortaya atar: Kadınsı olanın inşası, kuruluşu, yaratılışı kadınları bizatihi röportaja elverişli hale getirmiyor mu?" Séverine çift faktör teorisini aşamasa da bu teoriyi kendi avantajına çeviren bir gazetecilik icat eder.

Kişisel ve Öznel Yazılar

Séverine tarafından başlatılan gazeteciliğe adanmış tutumun birçok mirasçısı olacaktır. 1928'de Maryse Choisy bir genelevde geçirdiği zamanı anlattığı *Un mois chez les filles*'i (Kızlarla Bir Ay) yayımlayacaktır. Bir yıl önce Choisy yeni bir hareket başlatmış ve "süridealist" bir manifesto yayımlamıştı. Bu manifestoda Choisy kadınsı nitelikleri sunarken cinsiyet çizgileri arasındaki ayrımı bulanıklaştırıyor ve avangard bir yazma tarzını savunuyordu: "Bizler geleceğin kadınlarıyız. Tüm gerçek sanatçılar gibi erdişi bir ruha sahibiz ve otuzlu yaşların altındayız." Birçok soruşturmasında "... ile Bir Ay" ifadesini kullanan Choisy Yunanistan'daki Mont-Athos erkekler manastırına erkek kılığında girmeyi bile başarmıştı. "Bu soruşturmada yapmak istediğim şey kadın gözleri ve kadın yüreğinin girmediği sekiz yüz erkeklik bu cumhuriyeti görebilmekti." Karşısına dikilen kadın kimliği Séverine gibi Choisy için de mesleğini yaratıcı bir şekilde icra etmesini sağlayan özel bir nitelik haline gelir. Dahil olduğu sansasyonel ve imkânsız olayları mesafeli ve ironik bir üslupla aktararak yazılarına bedeninin ve zihninin damgasını vurmayı başarır.

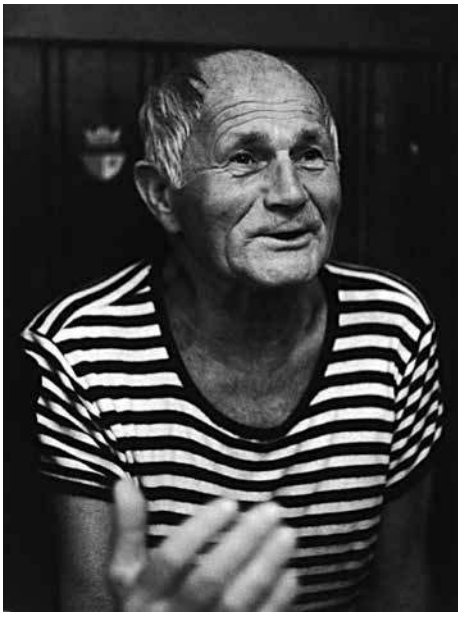
Delphine de Girardin'in fıkrayı icat ettiği 1836'dan itibaren basında kadınların yazıları gözüpek bir öznellik kazanmaya başladı: Bilinçli bir şekilde konumunu belli eden, bakış açısı fanteziye, ironiye, absürdlükle sağlanan mesafeye eğilimli bir üslup. Fıkra zaten uzun süre kadınlara ait bir tür olarak tanımlandı. Tersine bir hareket olarak, Apollinaire gibi birçok erkek de takma isim kullanarak bu türde yazmaya çalıştı. Fıkra gazeteciliğe giriş kapısı olduğu kadar Colette veya Germaine Beaumont'un kalemleri ile doruk noktasına erişen stilistik özellikleri ve şiirsel ifadeleriyle edebiyata giriş kapısı da oldu.

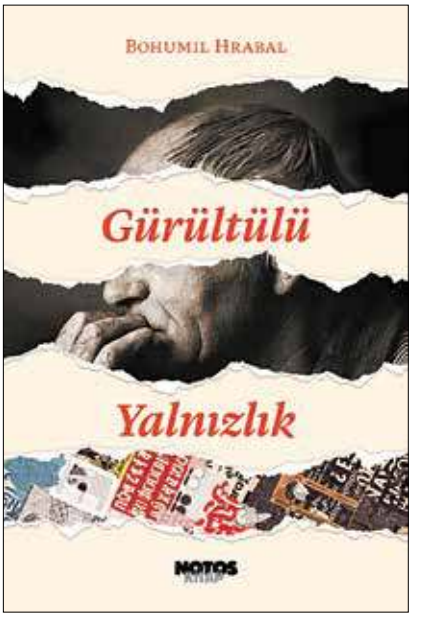
Cinsiyete bağlı kuşkular ve ayrımcılıklar, bürolarında oturan ilk kadın gazetecileri kendi kimliklerini doğrulamak için muhabir ve araştırmacı olmaya itti. Hepsinin ortak özelliği gazeteciliğe edebi bir tat vermeleri, biçim ve içerik konusunda yaratıcılık göstermeleri oldu. Onlar sayesinde gazetecilik ele aldığı konularda yaratıcı hale geldi, somutlaşarak belirgin bir kimlik kazandı. *Femmes de presse, femmes de lettres* gazeteciliğin ve edebiyatın tarihindeki boşlukları doldurmayı başarıyor.

EUGÉNIE BOURLET, *Le Nouveau Magazine Littéraire*, 17 Şubat 2020
Fransızcadan çeviren **Atilla Erol**

BOHUMIL HRABAL

Bilgelik ve mizah başyapıtı.

Gürültülü Yalnızlık

Çeviren
Elif Gökteke

Gürültülü Yalnızlık Hašek, Čapek ve Kundera ile beraber yirminci yüzyılın en önemli Çek yazarlarından Bohumil Hrabal'ın otobiyografik başyapıtı.

"Otuz beş yıldır atık kâğıt işinde çalışıyorum, bütün love story'm bu benim." Hidrolik presinde yıllarca atık kâğıt ve ıskarta kitap presleyerek gayriihtiyari mürekkep yalamış bilge ve berduş bir adamın kitaplarla, geçmişle, halesini yitirmiş dünyayla trajik ama bir o kadar da komik "aşk hikâyesi".

İhtiyar Haňťa'nın hurda kâğıtlarla dolu mahzeninde daldığı hayaller ve düşüncelerle, çalışırken içtiği biralarla, Prag sokaklarında ve birahanelerinde yâd ettiği hatıralarla gitgide kalabalıklaşan bir yalnızlıkta uzadıkça uzuyor farfaracı tiradları.

Lao Tzu ve Kant, Talmud ve Alman filozoflar, Antik Yunan ve modern Prag... Çingene kızı ve aziz heykelleri, sanat felsefesi profesörü ve lağım fareleri... Tarihin ve toplumun uzak uçları birbirine kavuşuyor Haňťa'nın dolambaçlı monologlarında. Yaşayarak okunmuş ve okuyarak yaşanmış bir ömrün bilgelik ve mizah dolu anlatısı **Gürültülü Yalnızlık**.

Ekim 2019
118 s. • 17 TL
ISBN 978-605-7643-08-7
Kapak: Tarık Kirpi

www.notoskitap.com

Dağıtım
Alfa Dağıtım
212 513 34 20

NOTOS KİTAP

NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

Sür Pulluğunu Ölülerin Kemikleri Üzerinde tuhaf bir gerilim masalı, bir kara komedi, her şeyiyle kendine özgü bir hikâye. Akıl sağlığı ve çılgınlık, suç ve adalet, doğa ve insan arasındaki karanlık sınırların kışkırtıcı bir keşfi. Çağdaş Polonya edebiyatının en güçlü sesi, Nobel Edebiyat Ödülü sahibi Olga Tokarczuk'tan baş döndürücü bir roman.

"Baş döndürücü, yaratıcı, türüne meydan okuyan bir hikâye. Kısmen bir polisiye, kısmen bir masal, –**Sür Pulluğunu Ölülerin Kemikleri Üzerinde**, bazı canlıların diğerlerinden üstün olma biçimleri üzerine heyecan verici bir felsefi sorgulama." **- TIME**

TİMAŞ

iyi ki **kitap**lar var...

timas.com.tr timasyayingrubu

Bora Abdo

Çağrışımları kazımanın daha etkileyici olduğuna inanıyorum.

Yazarken her defasında bir dönemeçten geçtiğimi hissettiren öykülerden oluşuyor *Hayâlî'nin Tesadüfleri*.

***Hayâlî'nin Tesadüfleri* senin anlatı dünyanın devamı olarak okunabilir. Benzer bir dünya ve bana kalırsa bu küçük hacimli kitabındaki öykülerin dili –niteliğinin biraz daha yükseldiğini belirtmek için söylüyorum– keskinleşmiş. Sen kendin nasıl görüyorsun?**

Evet, aslında bir öyküyü ya da romanı yazarken biçimsel ve dilsel olarak daha farklı ve biraz da riskli sulara, dolambaçlı yollara girmeyi seven biriyim ama bu kitapta daha yalın ve daha anlaşılabilir bir disiplinin zemininde olmayı tercih ettim.

Senin önceki kitaplarında daha az olduğunu hatırladığım diyalogları bu kitapta daha çok görüyorum. Diyaloglar ilgi çekiyor, düşündürüyor, soyutlamalar biçiminde dışavuruluyor. Bana biraz Bilge Karasu'yu, Ferit Edgü'yü, yani onların diyalog kullanma biçimlerini hatırlattı...

Her iki ustamın yanına bir de Vüs'at O. Bener'i de eklememe izin verirseniz diyalog yazma konusunda bir yönüyle bu ustalarımızın yolunda iz sürücü tutumumdan vazgeçmeyerek bir yönüyle de bu geleneği kendimce biraz daha derinleştirip soyutlamak istedim. Sınanmış, kabul görmüş ve kolay anlaşılan bir diyalog anlayışından çok söz konusu sözcüklerin okurda yarattığı çağrışımları da hesaplamaya ve tahmin etmeye çalıştım. Bilinen örnekle "köpek" sözcüğü ve

anlamı, ısıran ve saldıran bir etkiye sahip değildir ama evet "cezaevi" ya da "hastane" dediğimizde duyusal olarak tedirgin oluruz. Tek bir sözcükle konuşulan kişinin darmadağın olduğu anları hatırlamaya ve yaratmaya çalıştım. Elbette iyi diyalog yazmanın birçok kuralı ve tekniği vardır ama ben bu çağrışımları kazımanın daha etkileyici olduğuna inanıyorum.

Seninle bir konuşmamızda, anlatı dilinin bu denli yetkinleştiği düzeyde, daha açık ve anlaşılır olmasının yazdıklarının niteliğini yükselteceğini söylemiştim, bilmem hatırlar mısın. *Hayâlî'nin Tesadüfleri*'ndeki öykülerin gene epeyce zor olduğunu düşünüyorum. Sen bunu nasıl görüyorsun?

Evet Semih Hocam, hatırlıyorum, bunu sizin hatırlamanızdan da mutluluk duydum açıkçası. *Hayâlî'nin Tesadüfleri*'nde yapmaya çalıştığım sizin de öğüdünüzün karşılık bulma haliydi aslında. Belki bir iki öykü dışında elimden geldiğince anlaşılır ve sade bir dil kullanmaya çabaladım ama sanırım pek beceremememişim. Yine de emin olun ki buna çok gayret ettim. Sadece bu kitapta değil, sonrasında yazacaklarıma, geçmişimize ve şimdiki yazarlarımıza bakarak gelecekteki anlatı ve edebiyat seçeneklerinin içinde daha çok hikâye anlatmanın yollarını da aradım elbette. Daha doğrusu bu arayışın içerisinde tılsımlı bir şeyler hissettiğim izleklerin peşinden gittim. Yazarken her defasında bir dönemeçten geçtiğimi hissettiren öykülerden oluşuyor *Hayâlî'nin Tesadüfleri*.

Bugüne dek beş kitabın yayımlandı. Anlatı serüveninde yapmak istediklerini yaptığını düşünüyor musun?

Aslına bakarsanız öykü türünde şimdilik varıp varabileceğim çizgiye geldiğimi düşünüyorum çoğu zaman. Bu yüzden artık öykü yazmayacağımı belirtmek isterim. Roman türünde de notlarıma ve yazdıklarıma bakınca, yapabileceklerimin henüz daha başında olduğumu hissediyor ve heyecanlanıyorum. Önceki serilerimin edebiyatın çeşitli türleri arasında ilerlemesinin çatısını kurarken başladığım hevesin daha coşkulu bir hazla arttığını söyleyebilirim. *Beni Unutma Dörtlemesi* romanla sürüp sonunda seyahatnameyle bitecek ve *Karakış Üçlemesi* epik ve uzun bir şiirle. Türler arasında bu geçişlerim daha gidilecek çok uzun bir yolumun olduğunu da gösteriyor.

İçinde yaşadığımız edebiyat ortamımızı nasıl değerlendiriyorsun? Sorunlar, yapılanlar ve yapılamayanlar...

Edebiyat ortamımıza fazlasıyla iyimser bir gözle bakıyorum. Sanki yeni bir anlatı çağının başındaymışız gibi. Klasiklerimizi tarihin içinden çıkarıp onlara hak ettikleri değeri verdiğimiz bu zamanlarda, denetlenemeyen ve bizi iyi-kötü ayrımlarına maruz bırakan girdaplar içinde, gene de doğru okuma biçimlerine de sahip oluyoruz. Yazma çehremiz de değişiyor muhakkak. İzlediğim kadarıyla toplumsal yönlendiriciliğe soyunmak ya da görev bilmekten ziyade dille, üslupla ve anlatımsal kaygılarla uğraşılmış metinler daha çok yazılıyor ve deneniyor. Şimdinin ve sonraki kuşakların etkileneceği ve izleyeceği doğurganlıkta. Bu anlamda bu kadar çok öykü ya da roman yazılmasını ve bu kadar çok kitap yayımlanmasını olumlu buluyorum.

Yakın gelecek için neler yazmayı ve yapmayı planlıyorsun?

Aslında *Karakış Üçlemesi*'nin ikincisi olan romanımı yazıyordum ama yaz başında başka bir temanın heyecanına kapılıp yeni ve serilerden bağımsız bir romana başladım. Adını şimdilik *Kızıl Ağaçlar Cinayeti* olarak belirledim ama sonrasında değişir mi pek bilemiyorum. Bitmek üzere, o biraz demlenirken ben öbür romana devam edeceğim. Okurla buluşmayı daha çok önemsediğim bir dönemde olduğum için, söyleşi ve imza günleri gibi etkinliklere artık eskisi gibi mesafeli durmamaya çalışacağım. • S.G.

Sadece bu kitapta değil, sonrasında yazacaklarıma, geçmişimize ve şimdiki yazarlarımıza bakarak gelecekteki anlatı ve edebiyat seçeneklerinin içinde daha çok hikâye anlatmanın yollarını da aradım elbette.

Yazdıklarını nasıl tasarlayıp nasıl yazıyorsun? Bir yazar deneyimi olarak anlatır mısın...

Uzun zamandır kullandığım küçük bir not defterim vardı ve özellikle sabahları vapurda oraya aldığım notlarla çatardım metinlerimi. Yazma hazzını önemsediğim kadar, bu eylemin öncesindeki yaratma ânı da bana mistik ve en az yazmak kadar büyüleyici gelir. Romanımı yazarken bazen beş ya da altı gün –ilhama inanan biri olarak– tam anlamıyla yemeden içmeden kesilir, bir baykuş gibi odamdaki koltuğa tüneyip sadece metnimin kurgusunu, dilini ve olay akışını tasarlayarak geçiririm. Sonra aklımdakileri bir deftere yazar metni bitiririm, ama sonrasında üç dört kez daha yazarım başka bir deftere. En son da bilgisayara geçiririm.

Çiyil Kurtuluş

Bence en önemli sorun, metnin kendi içinde tutarlılığı ve inandırıcılığı meselesidir.

***Aramızda Bir Bahçe Yakınlığı* ikinci öykü kitabınız. Bu kitabınız ile *Kasırga ve Yabanmersinleri* arasında nasıl bir fark var?**

Asıl konumuz insan. İki kitabımda da beni büyüleyen gerçeği, ilişkileri yazmaya çalıştım. Kasırganın ardından hep yeniden biten buruk yabanmersinleriyle birlikte dört mevsimi içine alan bir bahçedeyiz artık. Bahçenin kuzey tarafı var görmediğimiz, güneşi az. Orada ölüm, şiddet, işkence var. Babasına kızıp portakal katili olan çocuk, masaldaki kurdu yutan büyükanne, avukat ve terzisi... Kahramanlar bu kez daha şaşırtıcı. Öykülerin her birini aynı elde açılıp kapanan renkli bir yelpazenin birer parçası gibi düşündüm. İnsanlar çok yalnız, en yakınlarındakine bile yabancılaşmışlar. Yine de büsbütün umutsuz değiller. İlle de umut.

Öykülerinizin dili hemen öne çıkıyor. Çok yalın bir dil, çok tutumlu. Bu dil nasıl bir anlayışın ürünü?

Öykünün az sözcükle çok anlam ileten gücü sanırım beni en çok cezbeden yanı. Sözcük tekrarları yapmak, edatları, sıfatları bol keseden savurmak, fiilimsilerin rap rap ayak sesi, okuru ikna etmek için sık sık meramını anlatmak, anlatıcıyı olur olmadık yerde göreve koşturmak; bunlarla çok kalabalıklaşıyor ortalık. Oysa biz de cümlede sözcüklerle birlikte kol kola akmalıyız. Yazmaya başladığımda rastladığım bir söz benim rehberim oldu diyebilirim. "Sanatta varılacak en tepe nokta sadeliktir." İşte zorluk burada başlıyor. Sadelik ama yeterli bir sadelik, eksiltili ama eksik değil. Daha öğrenecek çok şeyimiz var, en azından benim için öyle. Ayrıca yalınlığın duyguyu dışarda bıraktığına inanmıyorum. Asıl kıymetli olan, yalınlıkla kalbe değebilmek.

Öykülerinizde diyalogların yeri önemli. Hem diyaloglara çok yer veriyorsunuz hem de diyaloglar taşıdıkları anlam bakımından yüklü...

Tamamen kendiliğinden böyle gelişti. Konuşkan öyküleri seviyorum, meseleyi konuşma cümlelerine yüklemek özel ilgi alanım. İki kişi konuşmaya başladıysa orada bir hikâye var demektir. Bu yaklaşımı seviyorum. Metnin nabzının attığı yer orası. Tam amaçladığım şey, diyalogların varlığıyla olayların yaşanıyormuş izlenimi vermesi aslında. Öykü kişilerinin karakterlerini, iliş-

ki durumlarını, duygu durumlarını bu yolla sezdirmek, bir anlatıcıyı görevlendirip anlattırmaktan daha gerçekçi geliyor bana. Gerçek hayatta iki kişi konuşurken kulak verelim. Birbirlerine söyledikleri, söylemedikleri... Bu keşif ilişkiye olduğu yerden, sözlerini kesmeden bir derin dalış. Saklı olanı en doğal anda yakalamak belki. Öykü iyi bir hikâye anlatıcısının dilinde de can bulabilir elbette. Hatta bazı öyküler bunu gerektirebilir. Ama kişiler bir konuşmaya başladı mı tutamazsınız onları, öykü ayaklanıp gider.

Öykülerinizi nasıl tasarlıyor, nasıl yazıp tamamlıyorsunuz?

Öykü fikri bir şekilde gelir. Bazen bir sözcük, bir eylem, bir duygu tetikler beni. Bir bakış bazen. Hemen orada, o anda hikâyesiyle birlikte var olur, işin sonunda bambaşka bir kurmacaya dönüşse bile. Bazen de ana temayı baştan belirlerim, mesela bir ihanet öyküsü yazmak istiyorum diyelim, bu ihanetin rengi, kişileri, yeri yurdu yavaş yavaş zihnimde belirmeye başlar. Bazen de bir öğrenci disipliniyle bir ödev konusundan yola çıkarım. Bana parkta oturan bir kadınla bir adam verin, ben de onlara bir öykü vereyim. Önce hızlıca yazıp iskeletini hazırlarım metnin. Sonra başa döner tekrar yazarım, eklerim, çıkarırım, hikâyenin üstüne yatar, bir gece yıldız görsün diye beklerim. Ben masamın başında olmasam da o hep aklımdadır zaten. Olağan çalışma rutinime gelince, yazar Dani Shapiro bunu çok güzel özetlemiş: "Biz yazarlar pijamalarımızla masa başına geçeriz. Boş bir evin içinde oyalanır, çiçekleri sular, pişmesi güveçte saatler alan yahniler pişirir, camdan dışarı bakar ve buna 'çalışmak' deriz."

Öykü sanki tam size göre bir tür, ne dersiniz? Bu arada *Biraz Sen Biraz Ben* adlı bir oyun da yazdınız. Bundan sonra ikinci bir oyun yazmayı düşünüyor musunuz? Ya da sonra roman...

Sevindim bu yakıştırmaya, çok teşekkür ederim. Bir yıldız çakımı, öykünün o kısa, vurucu etkisini hem seviyorum hem de edebi türler içinde ayrıcalıklı buluyorum. Öykü insana daha yakın duran bir tür. Çoğun görmezden geldiğimiz, geçiştirdiğimiz o kısacık anlarda aslında sonraki değişimlerim, dönüşümlerin tohumları atılıyor. Bu enstantaneleri yakalamak, bulup çıkarmak, bir nevi büyüteç tutup, sen busun işte demeden ama sezdirerek, hissettirerek, adeta meydan okurcasına bir tespit, gizli bir afişe etme durumu yazarken de okurken de beni heyecanlandırıyor açıkçası. Notos oyun yazma atölyesindeki çalışmalarım sonucunda yazdığım B*iraz Sen Biraz Ben* adlı oyunum Bulut Tiyatro proje grubunun yönetiminde 2017 tiyatro sezonunda sahnelendi. Konusu, kadınlar arası arkadaşlık ve dayanışma hikâyesi. Olumlu tepkiler aldım. Şimdilerde ikinci oyun üstünde çalışıyorum.

Yaratıcı yazı serüveninin en önemli sorunu sizce nedir?

Yaratıcı yazı gerçek hayattan yararlanır şüphesiz, oradan gerekeni alır ve sonra kendi gerçekliğini yaratır. Okur gerçek olmayan bir şeyi gerçekten yaşanmış gibi okur. Bence en önemli sorun, metnin kendi içinde tutarlılığı ve inandırıcılığı meselesidir. Orada bir yaşam vardır. O yaşam, yaşanan her neyse okur onu görmeli, kulağını açıp anlatıcıdan dinlemek yerine kendi gözüyle görmeli. Öykünün taşıyıcısı karakterler derdini anlatmasın, derdini yaşasın. Okuduğum öykülerde en çok bunu arıyorum. Yaratıcılık burada başlıyor. Elbette bütün bunların ardındaki asıl otorite dil. Dili doğru kullanmak. Dil yoksa hiçbir şey yoktur.

Okuduğunuz son kitaplardan söz eder misiniz?

İsviçre'nin son yıllarda en çok konuşulan yazarlarından Peter Stamm'ın *Yedi Yıl* romanını okuyorum. Bir aşk üçgenini ustalıkla anlatıyor. En son Horacio Castellanos Moya'nın *Tiksinti*'sini okudum. El Salvadorlu sürgün yazar gerçekten de bir öfke konçertosu yazmış. • S.G.

Sözcük tekrarları yapmak, edatları, sıfatları bol keseden savurmak, fiilimsilerin rap rap ayak sesi, anlatıcıyı olur olmadık yerde göreve koşturmak; bunlarla çok kalabalıklaşıyor ortalık.

Özcan Yılmaz

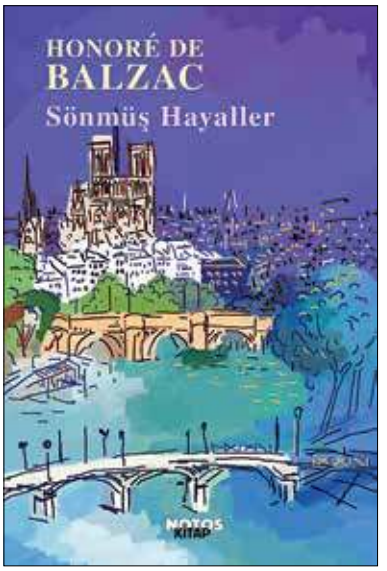
Çiyil Kurtuluş'ın kendine örnek aldığı, yakıştırdığı, anlatmak için tercih ettiği bir dil var. Öykülerinde titizlikle seçtiği sözcükler tümcelerin içinde oldukları hallerden çıkıp canlanıyor ve okuyanda iz bırakıyor. Aceleyi sevmiyor, sürprizi ya da sonlarda çözülen düğümleri de. Neler olup bittiğinin anlaşılması için fazla çaba talep etmiyor ama öykülerini aceleyle okuyanların kaçıracağı çok şey var. Anlamak için cümleleri tekrar tekrar okumanıza gerek yok, yine de her bir öyküyü iki kez okumanızı tavsiye ederim. Muhtemelen her seferinde daha önce fark etmediğiniz bir ayrıntı karşınıza çıkacak, keyfi tekrarlamış olacaksınız.

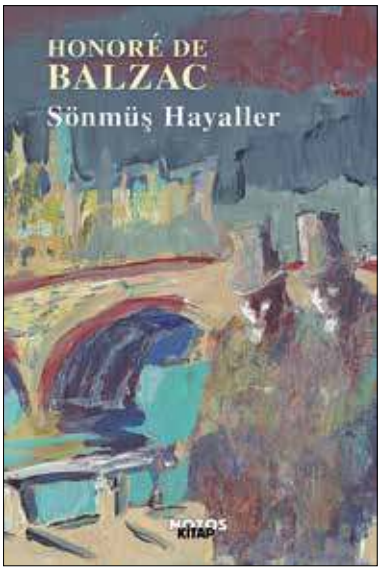
Oggito

HONORÉ DE BALZAC

Tek ciltte, Türkçede tek yeni çeviriyle.

Sönmüş Hayaller

İki ayrı kapak tasarımıyla.

Fransızcadan çeviren
M. Emin Özcan

1835-1843 yılları arasında yazılan **Sönmüş Hayaller** Balzac'ın da belirttiği gibi *İnsanlık Komedyası*'nın (1830-1850) zirvesine yerleşir. Romanı oluşturan üç bölüm, yüzyıl başı Fransa'sının siyasal değişimleriyle toplumsal dönüşümlerini ve roman kahramanının düşüşünü anlatır. Napoléon döneminde İmparatorluk coşkusuyla özdeşleşen romantizmi, Restorasyon Dönemi'yle birlikte kapitalle eşleşen burjuva iktidarını, edebiyatta da gerçekçiliğin yükselişini üç tablo halinde resmeder. Böylece aşk, basın yayın ve sermaye dünyası gibi temalar Paris ile taşra arasında bir karşılaştırmanın öğeleri haline gelir.

Birinci bölüm İki Şair'de her iki eksenin ortak özelliği durağanlıkken, ikinci bölüm Paris'te Taşralı Bir Büyük Adam hem olay örgüsü hem de anlatım açısından hızlanır, son bölüm Mucidin Acıları bu karşılaşmada yenik düşen ve hayalleri sönen roman kahramanının taşraya dönüşünü anlatır.

Balzac günümüz dünyasının geldiği durumu görmüş olsa büyük olasılıkla pek şaşırmazdı. Yaşadığı yüzyılın pek çok bakımdan günümüzü haber verdiğini de söyleyebiliriz. **Sönmüş Hayaller**'i okurken günümüzü anlatıyor duygusuna kapılmamızın nedeni budur belki de.

Ekim 2019
752 s. • 48 TL
ISBN 978-605-7643-12-4
Kapaklar: Serdar Pasalic,
Ömer Koçağ

www.notoskitap.com

Dağıtım
Alfa Dağıtım
212 513 34 20

NOTOS KİTAP

dipnot

İRLANDALI YENİ KUŞAK POLİSİYE YAZARLARIN EN İYİSİ. *HERALD*

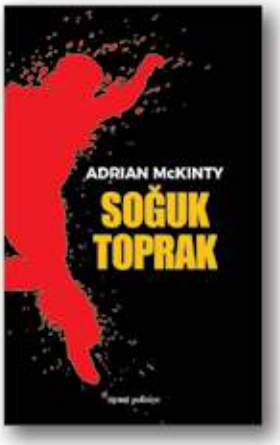
Büyük ses getiren bir firar geçmişle kişisel bir hesaplamayı beraberinde getirebilir, daha da önemlisi bir ülkenin kaderini değiştirebilir mi?

Kızağa çekilen Dedektif Sean Duffy'nin artık kaybedecek bir şeyi yoktur, ama kazanacağı çok şey vardır. İngiliz Gizli Servisi gelip kapısını çaldığında Sean onların kendisinden ne istediklerini hemen tahmin eder. IRA'nın önde gelen bir bombacısı, Sean'ın öğrencilik yıllarından arkadaşı Dermot McCann hapishaneden kaçmıştır.

Sağlam kurgusu, unutulmaz karakterleri ve nefes kesen olay örgüsüyle uzun süre belleklerde yer edecek bir roman. *Globe and Mail*

ADRIAN McKINTY
Yarınsız Ülke
Çeviren: İbrahim Yıldız

ADRIAN McKINTY
Soğuk Toprak
Çevirenler
İbrahim Yıldız-Osman İşçi

Okuru daha ilk sayfalarından itibaren tekinsiz bir dünyanın karanlık labirentlerine çeken dört dörtlük bir gerilim...

ADRIAN McKINTY
Sokakta Siren Sesleri
Çeviren: İbrahim Yıldız

1982. Kuzey İrlanda'da düşük yoğunluklu iç savaş on dördüncü yılında. Evine düzenlenen baskından yaralı kurtulan Dedektif Sean Duffy müfettiş rütbesiyle tekrar göreve döner, önüne gelen ilk vakayla uğraşmaya hazırdır: Metruk bir fabrikaya, bavul içerisinde bir insan gövdesi bırakılmıştır. Elde sadece tek bir ipucu vardır. Cesedin bedenindeki dövme.

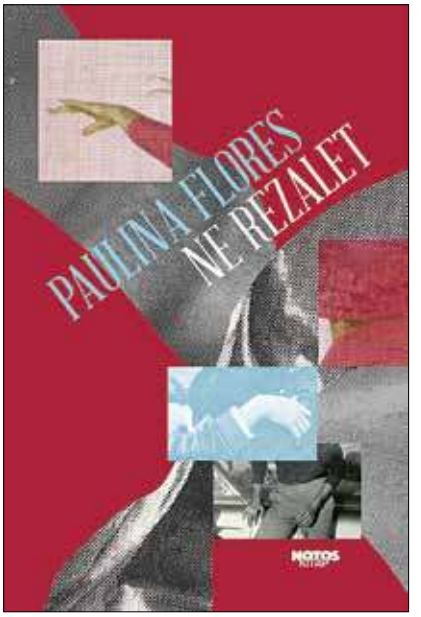
Adrian McKinty'nin bugüne dek yazdığı en mükemmel eser...
Hızlı temposuyla soluk soluğa okunuyor. *Mail on Sunday*

www.dipnotkitap.com DipnotY dipnotkitap dipnotkitap DAĞITIM PUNT

PAULINA FLORES

İspanyolcada 2019'un en iyi on kitabından biri seçildi.

Ne Rezalet

İspanyolcadan çeviren
Zeynep Çelikel

"Ne Rezalet" öyküsü Roberto Bolaño Öykü Ödülü'ne değer görüldü.

Öykülerini topladığı aynı adlı kitabı **Ne Rezalet**'te aile, dostluk ve ten ilişkilerinden sarsıcı kesitler sunuyor. Doksanların Şili'sinden sosyal medya çağına uzanan bu dokuz öykü travmatik anılar, beklenmedik utançlar ve kabullenilmiş mutluluklarla örülü. İşsizlik ve geçim sıkıntıları, sıradanlık bunalımları, anne baba kompleksleri, tavsayan arkadaşlıklar, ters giden yakınlaşmalar, kötü kahramanlar... Flores'in kalemiyle eziklik hissi insan olmaya dair köklerini bularak ihtişam kazanıyor.

"Paulina Flores karakterlerine kenardan eşlik ediyor, onları binbir açıdan mercek altına alıyor. Ama onları tüketmiyor, sınıflandırmalara sokmuyor, çünkü karakterlerinin ete kemiğe bürünmesini istiyor, buna ihtiyaç duyuyor. Ne Rezalet uyuşmazlıkların gelgitli ritmine hayat veren, yenik düşmekten çok yenilgileri paylaşma arzusunun önem kazandığı muhteşem bir kitap."

– Alejandro Zambra

Mart 2020
234 s. • 32 TL
ISBN 978-605-7643-19-3
Kapak: E S Kibele Yarman

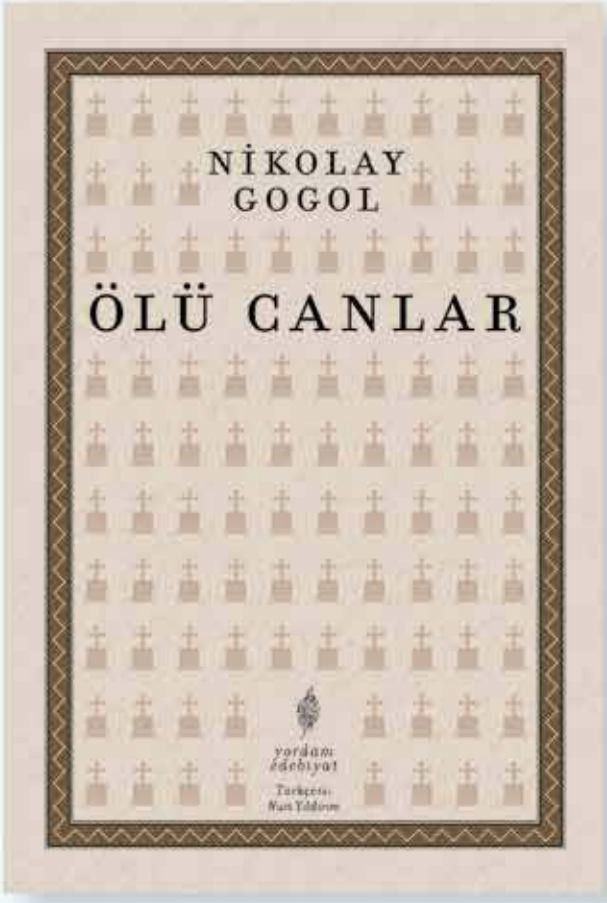
www.notoskitap.com

Dağıtım
Alfa Dağıtım
212 513 34 20

NOTOS KİTAP

YORDAM EDEBİYAT RUS KLASİKLERİNE DEVAM EDİYOR

Gogol'ü politik hiciv sanatının doruğuna taşıyan büyük yapıt

Yeni çıktı!
Türkçesi: Nuri Yıldırım
512 sayfa, 35 TL

Ölü Canlar'da Gogol, toprak köleliği sisteminin henüz yürürlükte bulunduğu Çarlık Rusyası'nın son derece canlı ve gerçekçi bir portresini çiziyor. Artık hayatta olmayan köleleri canlı gösterip servet kazanmayı aklına koyan hilebaz Çiçikov'un hikâyesi hem trajikomik hem de bir yanıyla tanıdık. Tıpkı bir bukalemun gibi bastığı toprağın, bulunduğu zamanın rengini alan Çiçikov neredeyse "içimizden biri". Gogol'ün aptallıkla, açgözlülükle, mülkiyet hırsıyla ettiği alay, deha ile örülen olağanüstü bir sanat eserine dönüşüyor.

Ölü Canlar ilk yayınlandığında Rusya'da büyük tartışmalara neden olmuştu: Yaşayan kimseleri köle olarak kullanmak mı daha kötü ve tehlikeli yoksa ölülerin ticaretini yapmak mı? Gogol'ü politik hiciv sanatının doruğuna taşıyan bu büyük roman, 19. yüzyıl Rus edebiyatının en başarılı örneklerinden biri olarak kabul görüyor.

Ölü Canlar, Nuri Yıldırım'ın Rusça aslından yaptığı yeni çeviriyle Yordam Edebiyat'ta!

yordam edebiyat

YordamEdebiyat · YordamEdebiyat · YordamKitap · www.yordamkitap.com

İLKER KARAKAŞ

Seyirciyim kutsal kavgalara. Köşede sıkışmış insanlara uzaktan bakıyorum. Anlamaya çalışmıyorum, anlayanları küçümsemiyorum. Çok eskiden gençliğimde her şeyi biliyordum. Elinize taş alıp başka birine atmamışsanız hayatınızda çok şey eksik kalmıştır. Ben çok taş attım, çok kavga ettim. Dağa çıkmayı düşünmediyseniz boşuna yaşamışsınız. İsyan etmeyen insan eksiktir. Ne yazık ki artık öfkelenecek bir şey bulamıyorum. Bulanlara imreniyorum. Keşke elime bir taş alıp atabilsem. Benimkisi hiçlik. Değiştirmek isteyenlerin hedeflerine ulaştığında değiştirdiklerinin yerine geçtiklerine ve tıpkı onlar gibi davrandıklarına tanık oldum ama hiçliğimin sebebi tam olarak bu değil. Daha başka pek çok şeye tanığım. Adaletsizliğe, haksızlığa, eşitsizliğe, kötülüğe tanık oldum. Tam zıt durumları coşkuyla yaşadım ve tükettim. Bu götü boklu dünyada uğruna kavga edilecek bir şey olduğuna inanmaktan çoktan vazgeçtim.

Fotoğraf **Don McCullin**

KÜÇÜK İSKENDER

Fotoğraf Kaan Sağanak

Sınırları Olmayan Şair

Şiirin edebiyatın apayrı bir alanını çepeçevre sardığı kuşkusuz. İçeri girmek zor, dışarı çıkmak kolay. İçerde kendi şiir dilini, biçimini, dünyanı kurmaksa küçük İskender gibi, sözcüğün tam anlamıyla sıradışı şairlere özgü olmalı. O kimileri için kuşağının en önemli şairi, kimileri için gösterişli bir şair. Onu erken yaşta kaybetmek nelere mal olur, bunu zaman gösterecek. Ama izini sürmeyi hak ediyor. Notos her zaman yaptığı gibi, küçük İskender'in şiir dünyasını bir dosya çalışmasıyla ortaya koymaya çalıştı. Unutmamak ve şiiir üstüne düşünmek için...

KENDİ OLMA CÜRETİ KÜÇÜK İSKENDER ŞİİRİ

Bir metropol şairi olduğunu söyleyen İskender gettoları, barları, çıkmaz karanlık sokakları, gece yaşamıyla büyük kentin görünmeyen yüzüne ayna tutar.

Gonca Özmen

"Bizim senle hukukumuz var.
Avukatımız var. Suçumuz var."

İlk şiirini 1985'te İskender Över imzasıyla *Milliyet Sanat*'ta, küçük İskender imzasıyla olan ilk şiiri "Ahlaklaksızlık"ı *Adam Sanat* dergisinin Nisan 1986 tarihli 5. sayısında, ilk kitabı *Gözlerim Sığmıyor Yüzüme*'yi 1988'de Adam Yayınları'nda yayımlayan küçük İskender, otuz yılı aşan yazı hayatında şiir, deneme, inceleme-eleştiri, roman, serbest metin, derleme, günce türlerinde olmak üzere elliden fazla kitap üretti. 1964 doğumlu şair böylelikle neredeyse her yaşına bir kitap armağan etti. Hayatını da şiire armağan ederek... Böylesi zengin, ışıltılı, cüretkâr ve delişmen bir toplamı derinlemesine değerlendirmek kuşkusuz bu yazıdan daha oylumlu bir çalışmayı gerektiriyor.

İçten dışa doğru kendi labirentini örerek kendini oldurmuş, kendinden yeni kendiler çıkarmış, kendini yıkıp yeniden kurmuş, kendini doğurmuş bir benzersiz şiirdir küçük İskender'in yazdığı. Diklenmenin şiiridir. Deşmenin ve deşilmenin şiiridir. Yanmanın ve yakmanın şiiridir. "İbret olsun"un şiiridir. "Bu da size dert olsun"un şiiridir. Bile isteye eylemenin, bile isteye kurmanın ve bile isteye kurcalamanın şiiridir. Temasın, akışın, arzunun, aşırılığın, sapkınlığın, kışkırtıcılığın, aşkınlaşmanın, akışkanlığın şiiridir. Kusurlarıyla barışık kendiliğindenliğin şiiridir. Başına buyruk bir inadın, gözüpek bir varoluşun, savrulmaktan korkmayan bir sahiciliğin şiiridir. Okurunun kafasını da gönlünü de bulandırmanın şiiridir. Sarsmanın ve sarsılmanın, silkelenmenin ve silkelemenin şiiridir.

Kabına sığmayan protest diliyle şiire farklı söyleyişsel ve anlamsal olanaklar, yeni izlekler ve içerikler kazandırmak için uç deneyimlere girişmekten, arayışlarını çeşitlendirmekten, her türlü otorite ve iktidarla, başta din ve ahlakla, geleneksel değerlerle kıyasıya çatışmaktan çekinmemenin şiiridir. Toplumun ikiyüzlü ahlak anlayışına, iktidar mekanizmalarına, verili cinsiyet rollerine, bedeni ehlileştirme çabalarına, yozlaşma ve yabancılaşmaya, dayatılan normlara, adaletsizlik ve haksızlıklara karşı tepkisini ve tüm bunları yerle bir ederek değiştirme ve dönüştürme arzusunu kimi zaman apaçık bir öfkeyle kimi zamansa örtük anıştırma ve göndermelerle, alışılmadık bağdaştırmalarının yarattığı çoklu çağrışımlar ve şaşırtıcı im-

gelerle dile getirir küçük İskender. Gerek toplumsal-kültürel-etik bağlamda gerekse estetik-sanatsal bağlamda olsun yerleşik, alışılmış duyarlık ve alımlama kalıplarını ironisiyle yapıbozuma uğratır. Dayatılanı geçersiz kılma refleksi yaşantısını da yazdıklarını da belirler.

Öteleneni, yok sayılanı, dışlananı görünür kılar, susturulana ses verir, suçlananı savunur, lanetleneni güzeller. Bir metropol şairi olduğunu söyleyen İskender gettoları, barları, çıkmaz karanlık sokakları, gece yaşamıyla büyük kentin görünmeyen yüzüne ayna tutar. Yaşam tarzları, kültürleri ve dilleriyle düzene muhalefet eden metropolün alt tabakalarından insanları yazar. Madde bağımlılarından alkoliklere, sokak çocuklarından, eşcinsellerden fahişelere, hırsızlardan katillere, sokakta yaşayanlara, yoksullardan yılgınlara sıradışı/anormal sayılan, toplum dışına itilmiş, horlanmış, ayıplanmış, toplum-birey ve devlet-birey ilişkilerinde ötekileştirilmiş olanları, aykırı yaşayanları özneleştirmiş, onların "öteki ses"i olmuştur. Sokağı ve yeraltını, alt kültür dilini, şiddeti, kabalığı, karanlığı, çatışmaları küfür ve argosuyla, arabeskiyle, ironisiyle şiirleştirir. Bu kaosun içinden seçtiği durumları, çekip çıkardığı anları, toplumsal gerçekliğin karmaşıklığını, insanlarda yarattığı uyumsuzluğu, gerilimi ve yalnızlığı, modern kenti kuşatıcı biçimde yazmıştır. Egemen toplumsal-kültürel-sanatsal ortamda onun şiiri, H. Marcuse'nin *Karşı Devrim ve Başkaldırı* adlı kitabındaki sözleriyle "... ezilmiş, bastırılmış olana ve susturulana söz, ton ve imge verir."

Yazdıkları üstüne başına benzer. "Şiirin ana kahramanı, şairin gölgesinin izdüşümüdür" diyen şair, otobiyografik özellikler de taşıyan şiirlerinde kişisel olandan hareketle kurar politik tavrını. Özneliğin biricikliği, özneliği kurmanın zorluğu, coşkusu ve cüreti yansır yazdıklarından. Kötülüğün, yalanın, sahtekârlığın, sömürü ve baskının, şiddetin, cinayetlerin, acıların, suçun, kirliliğin başat olduğu bir dünyaya uyumlanmaz. O dünyayı anlamak ve anlatmak için ona Patricia Highsmith'in dediği gibi "anormal bir bakış açısı"yla yaklaşır. İletişim kuramadığı, uyum sağlayamadığı, ötekileştirildiği toplumsal düzene düşmanlık ve öfke olarak şekillenen muhalif ruhsal-düşünsel durumu dil ve söyleminde yansımalarını bulur.

Egemen kültür ve ahlakça açık açık konuşulup yazılması normal görülmeyen, bastırılan cinselliği, tensel hazzı, bedenin arzularını, eşcinselliğini açıkça dillendirir. Ona göre verili ahlak karşıtı, "ahlaksız" olarak nitelenen biri "herkesten daha ahlaklı" olabilir. "Erdemli" toplumun "iyi" insanlarının görünen yüzlerinden çok karanlık yönlerine, sahte ilişkilerine ayna tutar. Bu nedenle özellikle alkolikten eşcinsele, fahişeden katile suçlu, kötü, sakat, sapkın, öteki sayılanları şiir öznesi kılar. Şiir öznelerinden kimileri psikopatolojik karakter özelliklerine sahip, sırılsıklam âşıkken sevgiliye şiddet ve işkence uygulayan, kimi zaman onu bıçaklayan, öldüren kişilerdir. Nilay Özer'in bir yazısında saptadığı gibi, İskender şiirindeki aşk suç, iktidar ve ölüm üçlüsüne dayanır. Bireysel bir hak ve özgürlük olarak gördüğü eşcinselliği toplumsal bir sorun

Annesi Nilsu Över'le birlikte

olarak ele alır İskender ve bu hakkı Türkiye gibi muhafazakâr, dinsel, geleneksel ahlakın egemen olduğu bir ülkede anarşizme yaklaşan bir dille savunur. Erkek egemen bu toplumdaki baskı, horgörü, hoşgörüsüzlük ve saldırganlığı bir tür faşizm olarak görür; burjuva ahlakı ve geleneksel değer yargılarını, ayıp-günah, iyi-kötü, suç gibi kavramları derinlemesine sorgular. Lanetli şairler soyundandır. "İyi", "güzel", "değer/değerli" sayılanların değersizliğini gösterip onları olumsuzlarken "kötü", "çirkin", "ayıp", "günah", "değersiz" sayılanların da etiğini, estetiğini, savunusunu yapar. Hem de egemen kültürün aslında yalancı, ikiyüzlü, yapmacık, kirli ama cilalanmış, süslü, nazik diline karşı çıplak, kaba, sert ama içten bir dille... Bu bağlamda onu "edebi terörist" diye adlandıran Halim Şafak'a göre, yaşantısını böylesi bir gözü karalıkla, şiddetle ve entelektüel bir dille yazdıklarına dahil etmesi "küçük İskender'in tavrını edebi şiddet eylemi haline" getirir ve, "Bu haliyle küçük İskender hem hayatı hem de yazısıyla yeknesak tekno-dünya karşısında hayat önerisidir. Buysa bir biçimde küçük İskender kadar yazdığı şiiri de politikleştirip devrimcileştirmektedir."

"Yaratma güdüsünü etik sınırların dışına taşımak"tan geri durmaz. Alışılmış, kabul görmüş, elitist edebiyat dilinin dışında yazan İskender, "Yazım artık küfürlerden ibaret olacak" diyen Kathy Acker'ın tutumu paralelindeki dili ve edasıyla, işlediği konu ve izleklerle, metinlerinin kurgu ve yapısıyla, pornografik erotizmiyle, yazınsal otorite ve iktidarın yanı sıra politik iktidara da meydan okur. Verili toplumsal düzene tepkiselliğine, başkaldırısına karşın değişim özlemini, toplumsal gerçekçi şiirdeki gibi, politik bir gelecek kaygısıyla, bir gelecek ütopyasıyla bütünleştirmez. Yeni bir siyasal sistem önerisi taşımayan başkaldırısı saldırgan, yıkıcı, anarşistçedir ve nihilist bir tutum olarak görülebilir. Şiirin politikleşmesinin şiiri sloganlaştıracağı kaygısını taşır ve bir akıma katılmanın bile şairi "şiirin partizanı"na dönüştüreceğini ileri sürer. Koronun dışında durmuştur. Ondandır kendini bir ada şairi olarak var etmesi. Anakaraya eklemlenmeden, bir akıma dahil olmadan... Edebiyat iktidarının dışında kalarak kendi olabilmiş bir şair... Edası sedasına denk, dobra bir organizma... Eksiğini gediğini sahiplenen, okurunun gözünün içine doğrudan, dik dik bakabilen, kendi rüzgârıyla salınımlı, bir özerk ada...

"Herkes kendine benzeyeni üretecektir" diyen şair bireyin gerginlik, çatışma ve çelişkilerinden yola çıkarak toplumsal karmaşayı kurgusallaştırır. Bireysel başkaldırısını, coş-

Sözcük seçiminde ne dilde yenileşme taraftarlarının ne de gelenekçilerin bağnazca tutumlarını benimsemiş; öz Türkçe, Osmanlıca ya da yabancı sözcükleri yan yana, alt alta birlikte kullanmıştır.

ku ve korkularını, sıkıntı ve acılarını, aşklarını, uyuşamadığı toplumsal yaşam, gelenekler, yerleşik ve alışılmış moral ve estetik değerlerle siyasal iktidara karşı öfke ve eleştirilerini tüm yakıcılığıyla yansıtır. Bireyselle toplumsalı, politikle erotiği, epikle liriği kaynaştırır. Özel alanı kamusal alana taşırken bedeninden ruhuna kendisiyle, yaşamıyla ve diğer yaşamlarla organik bağları güçlü bir şiir ortaya koyar. Toplumdaki tarihsel, kültürel ve ahlaksal dönüşümü kentsel yaşam odağında, en ince ayrıntıları görebilen bakışı ve gözlem gücüyle, arka sokaklardan barlara, morglardan genelevlere, tarihselle güncelin yeniliklerin kalıcı olanlarından damıttıklarını kaynaştırarak işler. Coğrafyasının farkında olan bir şiirdir yazdığı. Başka coğrafyaları da merak eden, başka coğrafyaları da bilen, öğrenen bir şiir... Çok kollu ve çok damarlı bir şiir... Dicle ile Fırat'ı da, Kerem ile Şule'nin Ayrılık Senfonisi'ni de yazmıştır, lolita ve gay fanzin ile batman forever 2'yu da... Nick Cave ile Karacaoğlan, Jan Garbarek ile Pilli Bebek, Guns N' Roses ile Ezginin Günlüğü, Ayfer Feray ile Edith Sedwick, Kenneth Anger ile Tunç Başaran, Hollywood ile Yeşilçam, Sabahattin Ali ile Mark Twain, Edip Cansever ile Boris Vian, Hart Crane ile Hüseyin Avni Dede, "Somethings Gotten Hold Of My Heart" ile "Şimdi Uzaklardasın Gönül Hicranla Doldu", Pinokyo ile Yedi Uyurlar yan yanadır, birbirlerini yadırgamazlar.

küçük İskender dili de sınırları çizilmiş bir alandan, kurallardan, başka bir deyişle esaretten, bağımlılıktan kurtarıp özgürleştirmeyi amaçlar. Edebiyat "edep'ten gelir" anlayışındakilerce dışlanan, ötekileştirilen, ayıp, çirkin, kötü sayılan sözcüklere de kucak açmış, Baudelaire gibi onlara da "çiçekler" açtırmıştır. Söyleyiş ya da anlatımı kısıtlayıp zorlamamış, kimi zaman bilinç akışının özgürlüğüne, kimi zaman sinema dilinin görsellik ve kıvraklığına yönelmiştir. Argoyu, şiddeti, küfür ve kaba sözleri, kara mizahı da içeren, yüksek sesle okumaya uygun, kurgu ve yapısıyla dinamik, devingen, abartılı, yıkıcı bir şiir dili ve anlatımı yaratmıştır. Sözcük seçiminde ne dilde yenileşme taraftarlarından kimilerinin ne de gelenekçilerin bağnazca tutumlarını benimsemiş; öz Türkçe, Osmanlıca ya da yabancı sözcükleri yan yana, alt alta birlikte kullanmıştır. Merkez ya da ana akım edebiyat iktidarınca dayatılan kurallara, belirlenmiş estetik ölçütlere karşı alışılmadık bir dille, yeni söyleyiş, anlatım biçimleri ve içeriklerle muhalif bir tavır almıştır. Şiire giremeyecek sözcük, terim, kavram yoktur onun için. "Kıçı hâlâ küfür sanan, argoyu jargondan ayıramayan dil ve sansür manyaklarıyla aynı dili aynı sözlükle kullanmadığımız o kadar aşikâr ki" diyerek bu özgür tutumunu vurgular. Edebiyata, şiire sokulmamış, dışlanmış sözcüklere

sıkça yer verir. Bir söyleşisinde şöyle der bu konuda: "... dilimizdeki bütün kelimelere dahi eşit davranırım: En zarif olanıyla en ahlaksız olanı yan yanadır bende. Aralarında ayrım gözetmem." Tıp eğitimi görmüş, kadavralar incelemiş, anatomi, patoloji gibi dersler almış olması nedeniyle ilaç isimlerinden uyuşturuculara, otopsiden tümöre, kanserden morg ve kadavraya, ameliyattan komaya tıp terimlerine sıkça yer verir örneğin.

Şiirlerinde tüm organları, gereksinimleri, arzuları ve eylemleriyle bedeni bir ahlak nesnesi olmaktan, gizlenme ve utanç duygusundan, kimi dürtülerinin bastırılması gerekliliğinden arındırır. Bedeni tüm doğallığı ve çıplaklığıyla, cinsel tutku ve hazzı özellikle egemen ahlakça "anormal" sayılan, sapkınlık ya da ahlaksızlık olarak görülen eşcinsellik odağında çekincesizce anlatır. Tutsak edilmiş, dilsizleştirilmiş bedeni dillendiren şairlerdendir. Henry Miller gibi, cinselliği ve cinsel yaşamını kaygısızca yazmıştır. Nietzsche ve Bataille'ın haz anlayışına yakın bir hazcılıkla, cinsel arzu ve alkolün aleviyle tutuşan, uyuşturucuların da etkisiyle esrikleşen bedenlerin haz ve coşkusunu, bilinçaltının açığa çıkarılamayan, bastırılan ve gizlenenlerini özgürce şiirleştirir. Beden kadar yazmayı ve metni de bir "haz nesnesi" (R. Barthes) olarak görür.

Cinsellik anlayışı resmi söylemin üreme ve aile kurmaya yönelik, bireyi sorumluluk ve özveriye, sekste özdenetime zorlayan ahlaksal cinselliği değil; sapkın ve hayvani sayılanı, kaba ve şiddeti de içeren doğal, denetimsiz hazza yönelik olanıdır. Cinselliği sergilerken ve "iyi", "kötü", "ahlak", "suç" gibi kavramları, çöken inanç ve değerler sistemini sorgularken bu kavram ve değer yargılarının görelilik ve değişkenliğini de sezinletir. İroniyle de renklendirdiği eleştirilerini, gizlenen ahlaksızlıklara tepkisini, yatak odalarına kapatılmak istenen, yasaklarla çevrili, ayıp

Fotoğraf Muhsin Akgün

kavramıyla zincirlenen, bastırılmış cinselliğe dayalı, ekonomik, politik ve kültürel alanlardaki ahlaksızlıkları görmezden gelen ikiyüzlü burjuva ahlakına, emperyalist savaşlarda öldürülen milyonlarca insana, etnik ve dinsel soykırımlara, ekonomik sömürüye, yoksulluk ve açlık çekenlere, yerinden yurdundan edilip göçe zorlananlara duyarsız kalan, yaşamdan, insandan, nesnel gerçeklikten kopuk burjuva sanat ve edebiyatına itirazını kabına sığmaz bir dille ortaya koyar.

İskender'i Ben Öldürmedim kitabı, edebiyatımızda Queer şiirin ortaya konduğu kitaplardan biridir ve oldukça önemlidir. Bedenin, cinselliğinden penis, vajina ve anüsüne, menisinden bok ve sidiğine, sümüğünden regline, organları ve atıklarıyla, tutkularıyla gerçekçi bir biçimde, canlı kanlı yazıya girmesinde öncülük etmiştir. Özellikle *İkizler Bur-*

Halim Şafak: Dünyada bir özgürlük alanı oluşturmanın imkânı...

küçük İskender'i kendi hayatı kadar kimselerin bilmediği hayatların tarihçisi olarak kabul edebiliriz. Bu yeraltındaki hayattır. Kaybedenlerin ama insan cinslerinin ve başka canlıların hayatıdır. Bu hayat müthiş bir şiddetle ortaya çıkmakta, küçük İskender'in yazdıkları müthiş derecede entelektüel şiddet içermektedir. Hatta küçük İskender Jean Genet'nin romanda, tiyatroda, sinemada yaptığı gibi şiddeti estetize etmekte, bunu yaparken de edepsizliğin dilini kamusal alana taşımaktadır. Bundan küçük İskender'in, dili daha da zenginleştirdiği anlamı da çıkarılabilir. En geniş anlamıyla edepsizliğin bunu sağladığı söylenebilir. Bunun yalnızca insan cinslerinin bedenini hatırlamakla sınırlandığınıysa hiç sanmıyoruz. Tersine edepsizlik ve bayağılık insana ilişkin "iyi", "kötü" ama daha çok bedene ait her şeyi hatırlatmaktadır.
Burada yaşanan hayatın anarşikliği bunu çoğaltan başka bir olgudur. Yanı sıra anarşizmin, anti-otoriterliğin düşünce ve yaşama biçimi olarak küçük İskender üstündeki etkisini de hatırda tutmak gerekir. Anarşizm ve anti-otoriter düşünce bireysel olduğu kadar küçük gruplar halinde arzu ettiğini yaşamanın ve bunun için dünyada bir özgürlük alanı oluşturmanın imkânıdır.

"Edebi Terörist: küçük İskender", *küçük İskender Kitabı*, haz. Halim Şafak, İkaros, 2019

cu Hikâyeleri, 666, Belden Aşağı Aşk Hikâyeleri, The Kırmızı Başlıklı İstasyon Şefi gibi özgür metinlerden oluşan kitaplarında da eşcinsel kimliğini, cinsel arzuyu, bedenlerin oyunlarını çarpıcı biçimlerde sergiler. Beden politikaları ve Queer estetiği bağlamında şimdiye kadar önemli incelemeler ortaya koymuş Özgür Taburoğlu, Abbas Bozkurt, Ahmet İlhan ve Şakir Özüdoğru'yu özellikle anmak isterim. Bu alanda yapılacak yeni okumalar için İskender şiirinin hâlâ sonsuz bir imkân barındırdığını hatırlatarak...

Birçok açıdan farklı ve çoklu okumalara açık şiirleri disiplinlerarasıdır. İzleksel ve dilsel aranışları, sözcük evreninin genişliği, yoğun ve bazen yorucu imgesellik, söyleyişteki pervasızlık, şiddeti yüksek, kavgası büyük, sesi gür şiirleri güçlü görsel öğelerle örülüdür. Sinema dilinin parçalı, hızlı anlatımından yararlanır. Kalemi bir kameradır da bir bakıma. Dibini görür gibidir baktığının, yazdığının. Derine doğru dalmak; derini, dibi yazmaktır asıl amacı. Gizlenenleri, ötelenenleri, bastırılanları, kıstırılanları, halı altına-kapı ardına süpürülenleri yazmak... Bir dışavurumcu olarak içindeki gerilimin, karmaşanın ve çıkmazların yani kırılan kolun yen içinde kalmasına razı olmaz. Akanı durdurmaz. Tekinsizliği görmezden gelmez. Sinema kadar müzik de beslendiği alanlardandır. Ses tutkunudur küçük İskender. Şiirde de sessel uyuma, söyleyişe, sessel çağrışımlara önem verir. Sözcüğün anlamı kadar sesini de dikkate alır. Çoğu ses temellidir yazdıklarının. Ritme uymadan dans etmeyi de sever ama. Yapı ve kuruluşu önceleyen atonal şiirler de yazmıştır. Gürültünün şiiri de vardır onda. Orkestradaki her aleti önemser – uyumlu ya da uyumsuz, her sesin değerini vermek ister. Kendi müziğini sahiplenen bir şiirdir yazdığı.

Yeni biçimler denerken çoğu zaman şiiri düzyazıya yaklaştırır, öyküselliğe yer verir. Kimi uzun soluklu şiirleri öyküsellik özelliği taşır. Pastişten de, montajdan da, bilinçakışı ya da cut-up tekniğinden de, absürdden de yararlanır. Gündelik dilde kullanılan kimi sözcüklere farklı anlamlar yükleyerek, sözdizimi kurallarına uymayarak alışılmadık bir yapı ve şiir dili kurar. Noktalama imleri ve büyük-küçük harf kullanımında da yerleşik kurallara aykırı davranır. Örneğin *yirmi5april* kitabı ismiyle bile yazım kurallarına karşıdır. Sözcük oyunlarına başvurur, kendi türettiği sözcükler yanında sözcük başlarına ve sonlarına alışılmadık ekler getirdiği de olur. *Ciddiye Alındığım Kara Parçaları* kitabındakiler gibi, kimileri bir yana çoğu şiirinde sözcük ekonomisini dikkate almaz. Konuşur gibi yazar. Savrukluğu bir sayıklamaya, sabuklamaya dönüşür adeta. Okurken siz de metin gibi uçuculaşır, akışkanlaşırsınız. Dilin tehlikeli ara sokaklarına, mayınlı bölgelerine, bilinçaltının derinliklerine dalar. Sahicidir sözü – en caka sattığı dizelerde bile.

Yakın temastır şiiri. Sıkı şiir okurunu hem inandırır kendine hem de aynı oranda şaşırtır onu. Okurunu hayatına dahil eder adeta. Deneyimi, yaşantıyı oldukça önemser – özgürce, istediğince bir yaşantıyı. Bir söyleşisinde "şiir gibi sevişmek"ten söz ederken, Birhan Keskin'le bir söyleşisinde onun "... yazmaktan vakit bulup daha 'hayati' şeyler de yapabiliyor musun?" sorusuna, "... içiyorum, seviyorum, kavga ediyorum ve bol bol sevişmeye çalışıyorum" yanıtını vermiştir. Kısaca, "içinde oturan masum orospu"ya kadar kendisiyle ve yaşadığı "kötülük toplumu"yla (Ece Ayhan) ilgili her türlü gerçekliği, toplumla kavgasını, "riyakârlığın resmiyet kazandığı" sisteme başkaldırısını yaşantısıyla da, etki alanı geniş şiirleriyle de göstermiştir. Ka-

küçük İskender şiiri sıradanlaşmadan gündeliği, pervasızca ama bayağılaşmadan argo ve pornoyu, kapalılık ve anlamsızlığa düşmeden derinliği yakalayabilmiştir. Ayrıksı, alaycı diliyle yapmacıksız, maskesiz olarak duygu ve düşüncelerini paylaşır.

pitalist sistemin, içinde bulunduğu metropolün dayattığı yaşam biçimini, kültürel, sanatsal yapı ve kurumlarını, düşünsel kalıplarını toptan reddetmiştir.

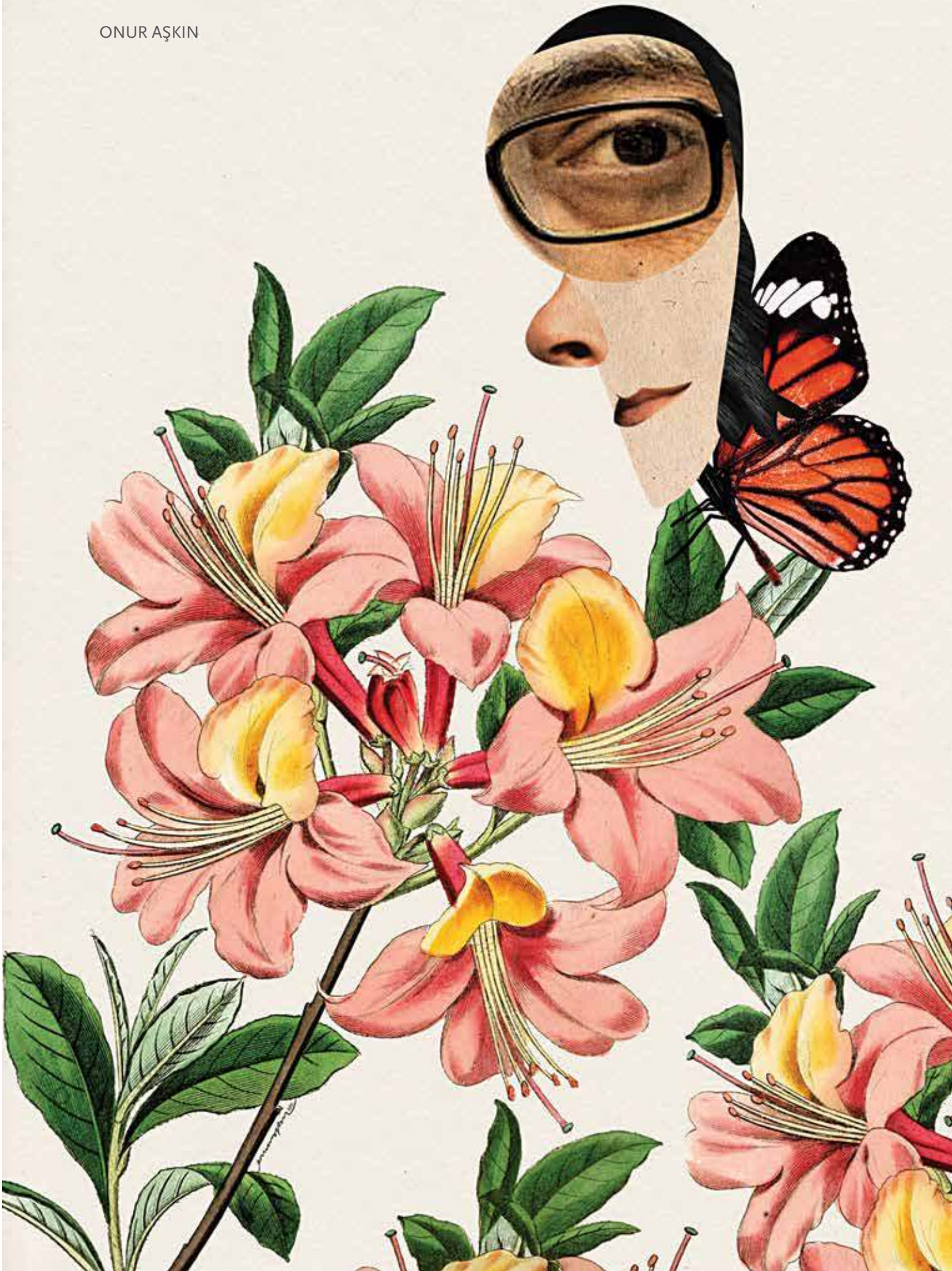
"Şair, bir duygu hattatıdır" der ama şiirin düşünsel boyutunu yok saymaz. Aklın duygunun önüne geçip onu bastırmasına izin vermez. Şiir üzerine düşünmüş, bilgi üretmiş, özellikle şiire yeni başlayan gençlerin ürünlerini değerlendirerek onlara yardımcı olmuştur. Bu bağlamda *Rimbaud'ya Akıl Notları* önemli bir kitaptır. Yıllardır genç şair adaylarıyla şiir akşamları, şiir matineleri, atölyeleri düzenleyen, şiir okuma performansı güçlü, kişiliğiyle aykırı ve etkileyici olan, gençlerdeki başkaldırı damarını besleyen İskender dinamizm ve ataklığı, yerleşik değerlere yürekli başkaldırısı, dil ve söyleyişiyle onların öfkesi olur, dili olur, arkadaşı olur. Aralarında büyük kentin toplumsal baskı altındaki dışlanmış insanlarının da bulunduğu büyük bir genç okur kitlesi kazandırır bu tutumu ona. Onu bir idol olarak görenler de vardır. Paylaşmaya ve birbirinden öğrenmeye inanır. Şairlerden el almıştır, şairlere el verir. İyi şiire, iyi şaire inanır. Aranışları önemser ve merakla yeniyi, sıradışı deneyleri inceler, anlamaya çalışır.

1980 sonrası şiirin en çok ilgi çeken, okunan şairlerinden biri olan İskender kalabalığın içine karışır, arka sokaklara sapar, yeraltı barlarına iner. A. Camus'nün diliyle söylersek 80'li yılların yaşamından şiirine, başına buyruk, zorluklara ayak direyen Sisyphos'udur o. Çağın "başkaldıran insan"larından; "çırılçıplak bir Türkçeyle", "başıbozuk"ça yazan şairlerinden. Kişilik ve kimliğiyle düzene, politik iktidardan edebiyata, dinden ahlaka, aileye, editörlerden eleştirmenlere her türlü otoriteye, alışılmış, yerleşmiş ya da geleneksel olana "Ben buyum!", "Şiirim bu!" diyerek meydan okuyan: Dışlanmayı, suçlanmayı, hor görülmeyi, eleştirilmeyi göze alarak. "Kendin alabileceğin bir hakkı sana vermelerine izin vermeyeceksin" diyen Nietzche'yi dinleyerek, "Ve ne olursa olsun, ne pahasına olursa olsun!" diyen Ece Ayhan'ın yolundan yürüyerek. Sonuçta farklılığını ve yeniliğini iktidara da, topluma da, ana akım edebiyat dünyasına da kabul ettirmiştir. Hem de kimseden "icazet" beklemeden, tavrından, düşüncelerinden, etik ve estetik anlayışından ödün vermeden. Memet Fuat ve H. Bülent Kahraman'dan başlayarak yazdıklarının toplumsalcı art alanı da, düşünsel, felsefi boyutu da görülmüştür.

küçük İskender şiiri sıradanlaşmadan gündeliği, pervasızca ama bayağılaşmadan argo ve pornoyu, kapalılık ve anlamsızlığa düşmeden derinliği yakalayabilmiştir. Ayrıksı, alaycı diliyle yapmacıksız, maskesiz olarak duygu ve düşüncelerini paylaşır. Baba otoritesinden başlayarak verili ahlaktan yerleşik dil ve sanat anlayışına, egemen estetik beğeniden yozlaşmış kültür ve seçkinci dile, öfke ve başkaldırısını özgün imgelerle örülü şiirlerinde dile getiren küçük İskender'in yabansı dili, sözcük seçimi, zengin göndermeleri ve şiir özneleriyle apayrı bir şiir dünyası vardır. "Sahicilik için ifadenin sadizmine katlanıyorum" diyen şair, "Şiir, gereğinde ince küfür tadında olmalı! İğne ile çuvaldız arasında bir yerde!" diye düşünür. Erotizmi düş ve fantezilerle besleyen İskender kimi zaman bir devrimci, kimi zaman bir akıl hastası, anarşist, nihilist ya da sadistmişçesine karşıtlarını öfkelendirip kışkırtacak, yandaşlarını baştan çıkaracak biçimde absürdden, müstehcen ve pornografik olmaktan çekinmez. Yazılmakta olan egemen şiir, estetik anlayış ve duyarlığa, verili değer yargıları ve otoriteye tepki ve başkaldırısında tehlikeli uç sınırlara uzanır. Düşlem gücü, imge dünyasının zenginliği, söyleyiş çeşitliliği ile sürekli yeni yataklar, olanaklar arayıp şiirini bunlarla besleyip canlandırması onu yinelemeye düşmekten kurtarır. O kadar çok yazıp üretmesine karşın şiiri dinamik, diri, akışkan ve devingendir. Besleyen bir büyük şiirdir kurduğu. Kendi olma ve kendi kalma cüretini her bir hücresinde taşıyarak...

"Her şair, farklı değerlendirdi beni: Yaşça büyüklerden genellikle ölçülü tebessüm kazandım / yaşıtlarımın çekememezlikleri, tatlı kıskançlıkları, imrenişleri, aşağılamaları ya da yoksaymaları kaydıma geçirildi / Ama sonuçta ister istemez bir 'küçük İskender' olgusu, kafaları bulandırıyordu işte." N

ONUR AŞKIN

GÜLBİN ERİŞ

Sadece bir ışık yansımasıyım. Bir göz yanılgısı...

LATİFE TEKİN

Hayatın anlamı var mı yok mu, ne dersin? Zamanın neresindeyiz İskender? Verdiğin adreslerde yoksun, mahallen uzayda mı?
Hayatın gerçekten bir anlamı yok, bir değeri var. Anlamsız olanı değerli kılmak içinse fedakâr ve cesur olmalı insan. Yalnızlığını feda etmeli ve aşk karşısında cesaretini kaybetmemeli. Bu ikisini becerdiğimizde "zaman" biz oluyoruz. Zamanın çekirdeğinde ise hayallerimiz var, beklentilerimiz var, kırgınlıklarımız var. O kadar çok şey var ki aralarında bile bile kayboluyoruz; o nedenle adresim yok benim. Soyadım bile yok. Sadece bir ışık yansımasıyım. Bir göz yanılgısı...
Boşlukta komşuluk ilişkileri nasıl? Çorba getirenin var mı? Şefkatini kimden aldın? Şiir alınır mı başka bir şairden?
Boşlukta ayakta durmakta zorlanıyorum; bir yerlere tutunmayı, birilerinin bana tutunmasını "imece" sanıyorum sıklıkla. Kurduğum sofralarda herkes doyuyor. Şefkati ise sokak hayvanlarından, içinde girdaplar dolaşan derinliklerden, ölümlerden, direnişlerden, alkolden, güzel bedenlerden alıyorum. Yerine şiir veriyorum; şiirle her iki anlamda da geçinebilenler gayet mesut olmalı.
Son olarak bizim bahçıvanın sorusu: Seni küçük olduğun için mi dövüyorlar?
"küçük" gördükleri için dövüyor olabilirler ama keşke ellerindeki sopaları bizim ormandan toplamasalar. Canımızı asıl o yakıyor.

"Şair ve Okurları", der. Gonca Özmen, *küçük İskender Kitabı*, haz. Halim Şafak, İkaros, Kasım 2019.

– 55, KÜÇÜK İSKENDER! – ŞİİRİMİZDE!

İskender buradayken ve İskender'den sonra hâlâ şiir yazıyor, yazabiliyor olmam, benim açımdan ancak cesaretle açıklanabilecek bir şey. Buna cüret ettiğim için hakkaten özür dilerim.

Haydar Ergülen

1. *yirmi5april* (1994) kitabına her baskısında yeni metinler, bölümler ekledi. Ve onu sürekli gelişen "*bir organik metin, masal-şiir*" olarak tanımladı. "Damien! Kim gerçeği ararken insani olandan uzaklaşabilir?" diye sordu, diye yanıtladı. Son eklemesini 2012'de yaptı. Hayatı ne kadar hakikiyse şiirinde de hakiki oyunlar kurdu: *Oyunbaz.*

2. *666* (1994). Yasaklandı, sonra yasağa rağmen defalarca basıldı, okundu, bir "*metin-şiir*". küçük İskender Ansiklopedisi'nin nadide parçalarından biri. Nadide deyişim tuhaf gelmesin, özgün, değerli, biricik anlamında söylüyorum: "uzağa attığım ateşi / ağzında geri getirdi köpek gece..." Sevişir gibi yazmak neyse, İskender'in yaptığı da o olmalı: *Ateşli.*

3. "Dünyanın sabıka kaydını şairler tutar" yazıyor *Türkçe Sözlü Hafif Mavi*'nin (Kasım 2017) kapağında. Şairler üstüne yazılmış en şahane kitaplardan biridir. Anılar, anmalar, portreler, "beni genç şairlere emanet ediniz" demeler, ki "hakkatten" (copyright: akif kurtuluş) küçük İskender şiirini genç şairlere emanet etmiştir. Beş altı yıl önce pek çok şiir yarışmasında jüri üyesiyken, ödüle katılan genç dosyaların neredeyse yarısının İskender şiirleriyle ya da ona ithaflarla dolu olduğunu görmüştüm, konuşmuştuk onunla. küçük İskender şiiri: *Bizim büyük mirasımız.*

4. *Her Şey Ayrı Yazılır* (Kasım 2016) kitabında -de ile -da'nın hangi hallerde ayrı yazılacağını bulamasam da, gözümden kaçmış olabilir, Yahya Kemal'in belki de en ünlü şiiri olan "Sessiz Gemi"nin "Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol" dizesindeki hataya dikkat çeker. Sizin de dikkatinizi çekmiştir. Yazının başlığı "ne yaptın be usta"dır, modern şiirimizin iki öncülü arasındaki tercihi ise Ahmet Haşim'dir: *Haşimi.*

5. *Ali* (2013) yayımlandığında, "Keşke şair sezgisi diye bir şey olmasaydı, öngörüsü bu denli güçlü olmasaydı!" diye aklımdan geçirdim. Çünkü Gezi günleriydi, Gezi direnişinde katledilen Ahmet, Mehmet, Abdullah, Berkin gibi çocuklarımızın ortak adı gibiydi Ali. Ali İsmail de Eskişehir'de polis tarafından vahşice dövülerek katledilince İskender'in bir kitabı ise ilk kez çok geldi bana, fazla geldi. En sevdiğim kitaplarından: "Öyleyse ben size hep Ali diyeceğim / .... / Mehmetler öldürülüyor, Aliler öldürülüyor çünkü." Arkakapakta da şöyle diyordu: "Memetler ölürken Aliler öldürülür bir başka coğrafya için. Ali'nin gömleği onun için bir başka kanlı": *İskender bazen çok Ali!*

6. *Erotika* (1991). küçük İskender'in Nâzım Hikmet şiirlerinden en çok etkilendiği dönemin kitabı olabilir. Özellikle kitabın ilk bölümü olan "Erotika"daki üç şiir, birinci, ikinci ve "üçüncü vaftiz şiiri"nde belirgin biçimde bu etki görülür: "eritilmiş altın kurudu tel tel / rüzgârın parmaklıklarında" dizeleriyle başlayan "birinci vaftiz şiiri", "ve orada / bir dokunuşta bükülmüş siyah boynuyla / bir çiğdem eş'siz, bir taht güneşsiz!" dizeleriyle Nâzım Hikmet'in *Şeyh Bedrettin Destanı*'nı (1936) çağrıştırırken, biçimsel olarak da onun dizeleri merdiven biçiminde sıralamasını hatırlatır. 3 Temmuz 2019'daki vefatının ardından en çok tekrarlanan "Ben ölürsem karakutumu bulamayacaklar" dizesi de bu kitaptaki "Ben Ölürsem" şiirindedir: *Erotik.*

7. 2017 Behçet Necatigil Şiir Ödülü'nü kazanan kitabı *Mayıs Giremez* (2016) bir küçük İskender antolojisi sayılabilir. "Zozi" kedisinin adıydı İskender'in. Yaratıcı Yazarlık dersinde hayvanlarla ilgili yazılardan söz ediyordum. O sırada *Yasakmeyve*'de İskender'in kedisiyle ilgili bir yazısı yayımlanmıştı, onu okuyordum. Cep telefonum çaldı, İskender, sonra yanıtlarım diye kapadım, tekrar aradı, yine kapadım, üçüncü kez arayınca sınıftan çıktım, açtım: "Haydar, kedim ölüyor kollarımda!" diye hıçkıra hıçkıra ağlıyordu: "Canı sıkılan insanlar yasadışıdır, derdi kedim" diye başlar "Zozi" şiiri: *Mır mır.*

8. *Waliz Bir* (Kasım 2016) şiir-metin-günlük. Samimiyetin kitabı. Bu kitapları çok önemsiyordu İskender. *İkinci Waliz*'i de (Haziran 2018) yaz başında yayımladı, sonunda "Üçüncü dosya kanımı donduruyor" demişti. Konuşmuştuk, unuttum, acaba üçüncüyü hazırlamış mıydı? *Süreksiz mektup.*

Kedisi Zozi ile

"Ama şiir için, insan için, hayat için böyle bir bedelin ödeneceği de çok açık!"

Şairin politik bir kimliği varsa ve iyi bir kalemse, zamanla aynaya dönüşen şiir halka halkı gösterir. Şairin şiirinin arkasında durması biraz yeraltında kalmayı gerektiriyor elbette.

9. *Cehenneme Gitme Yöntemleri* (Ekim 2015). Bir anı kitabı, saygı ve sevgi duruşu. Erken gidenlere, uçanlara, düşenlere, yitenlere, dönmeyenlere, "hayataveölüme... değil, hepsinin kesiştiği dakikaya adanmış", Tanrının onayından geçmiş bir kitap. Sıralı sırasız çekilenler: "Çekildiler: Hiç var olmadan hep yok olmayı tasarlayarak." Çekilmenin şiirleri: *Ay çarpması.*

10. *Dicle ile Fırat* (Mart 2004). "Sıvası dökülmüş kahpe bir duvar gibi / sivas'ı dökülmüş bir türkiye kaldı içimizde!" İskender'in zaman zaman politik olmamakla, etliye sütlüye karışmamakla suçlandığını, eleştirildiğini biliyorum. Yazılı olmasa da çoğu kez sözlü biçimde dile getirilirdi bu. Oysa "bedenin cinsel politikası"ndan başlayarak, İskender'in varlığı, yaşamı, şiiri, yazısı, etkinlikleri sonuna dek isyan, sonuna dek itiraz ve sonuna dek politik eylemlerdi. Politik eylem yalnızca yürüyüşe katılmak, imza atmak değildir, o da dahildir ama şiirin kendisinin bir eylem olması gibi varlığın, bedenin politikası da bir eylem, bir itiraz biçimidir: *İskenderi destan.*

11. Tesadüf mü oldu yoksa tevafuk mu bilmiyorum ama, tam da İskender'in başka bir kitabını, *Çürük Et Deposu*'nu (Adam Yayınları, Ağustos 2001) elime almıştım ki arkakapağında şu cümleleri gördüm: "Şiiri bir yeraltı faaliyeti olarak görmek aslında hoş bir şey. Çünkü sistemin oluşturduğu bir dilde, o dilin kelimeleriyle yazıyorsunuz ve o kelimelere farklı anlamlar katabiliyorsunuz. Farklı kelimeleri yanyana getirdiğinizde, farklı anlamlar o kelimelerin arasında duruyor. Ama bu bir saklanma değil. Bir camın arkasına ayna olabilmesi için nasıl sır sürülmesi gerekiyorsa, şiirinin arkasına da şairinin kendini sürmesi şart. Şairin politik bir kimliği varsa ve iyi bir kalemse, zamanla aynaya dönüşen şiir halka halkı gösterir. Şairin şiirinin arkasında durması biraz yeraltında kalmayı gerektiriyor elbette. Ama şiir için, insan için, hayat için böyle bir bedelin ödeneceği de çok açık!" demiş küçük İskender: "Zekâ seviyesi biraz yüksek olan bir insanın bu coğrafyada mutlaka politik olması gerekir." İskender kitapları için yapılan en güzel kapaklardan biri de bu kitabın, Zeynep Ardağ yapmış. Bu arada Can Yayınları küçük İskender için apayrı, yepyeni kapaklar yapsa keşke! Şimdikiler tamam ama, sanki çok daha İskender'e özgü bir kapak tasarımı yapılabilirmiş gibime geliyor... *Çürük Et Deposu* "İskenderi

Abbas Bozkurt: Mevcut kodlara isyan eden...

Açık yaralar ve açık yaraları diğer bedenlere bağlayan biçimsiz akış, iki beden arasındaki yolu Sembolik'in, Yasa'nın, büyük Öteki'nin tahakkümünden kurtarmaya çalışıyor. İki bedenin arasındaki iletişim şekillerinin belirlenmesine, iletişim repertuvarının belirli bir alanla sınırlı tutulmasına karşı çıkıyor. İki beden arasındaki temas etme şekillerinin kontrolüyle birlikte arzunun da sabitlenmesine, arzunun biçimsizliğine bir biçim verilme çabasına karşı durmaya çalışıyor.

Bunun için küçük İskender'in önerdiği şey, iki beden arasındaki mesafeyi kat ederken "dil"in dolayımından kaçmak. Bu nafile bir çaba belki ama her halükârda ilgiyi hak eden bir çaba. Çok temel bir soru soruyor aslında küçük İskender: "Dil"i bir kenara bırakacak olursak, iki beden arasındaki mesafeyi kat etmenin yolu nedir? Bedenler arası alternatif bir iletişim kurma çabasını da beraberinde getiriyor bu soru. "Dil"in dolayımı yerine vücut akışkanlarını koymaya çalışan, diğer bedenlere uzanmak için bu tip alternatif bir yol arayışında olan, akışkanlardan "likit bir köprü" kurma uğraşındaki epeyce "uçuk" bir çaba bu. Bedenlerin arasındaki alanı dolduran mevcut kodlara isyan eden, bu alanı "temizlemeye", "sıfırlamaya" çalışan ütopik bir manevra küçük İskender'in sürekli akıl halindeki bedenlerinin işaret ettiği.

"küçük İskender'in Biçimsiz Bedenleri", *küçük İskender Kitabı*, haz. Halim Şafak, İkaros, 2019

Metin"lerin birinci cildi. İskender'in hem hakikatevi hem de hayalhanesi. Hayat-ı hakikiyesi. Şiirhanesi. Ağzına kadar dolu dediği söz, fikir, aşk, şiir deposu: *İskenderi Gece*.

12. *Ölü Evinde Seks Partisi* (Ekim 2008). İskender "aşırışair". Fazla değil, çok değil, "aşırı" yazdı. Her şeyin aşırısına kaçtı! Bu klişeyi burada bilerek, severek, isteyerek kullanıyorum. Şiirin de, aşkın da, gecenin de, alkolün de, duyarlılığın da, yalnızlığın da aşırısına. İyi ki aşırıya kaçtı elbette! Şiiraşırı oldu. Ne yapalım, okumayanlar, okuyamayanlar, kendini tekrarlıyor diyenler, şikâyet edenler varsa! Olsun. Bazı şiirlerin gölgesi bile bazı şiirlerden uzundur! İskender hem aslını hem gölgesini yazacak kadar aşırıydı, çünkü çok zekiydi. Şeytani değil şiirsel bir zekâydı bu. Şiir varken şeytana ne gerek var ki zaten! "Benden sonra siz büyütün diye / düşümdeki ileri suçlu çocuğu": *İskender: Aşırı Çocuk.*

13. *Gözyaşlarım Nal Sesleri* (Ağustos 1999). Efsanevi bir küçük İskender kitabı daha desem... Hangisi değil ki dersiniz, derler, ben de derim! "Azra" şiiri, "Bir Ev Senfonisi" şiiri ve "şahsım"ın en sevdiği küçük İskender şiirlerinden biri olan "Uzun" şiiri de orada: "uzun şiirlerden sözeden şairlerden korkacaksın / hani bir de intihar, fiyakalı bir sustalı gibi duruyorsa arka ceplerinde! / hani bir de kâğıtta mürekkep, kâinatta şiddet tükenmişse / uzun şiirlerden sözeden şairlerden çok korkacaksın / bir mecnun kul, gece vakti tanrıyla peygamberin arasına girmişse! / .... / uzun sözcüğünden korkacaksın / hani bir de kısaysa yazılırken bile!" 18 Ağustos 1997'de Cihangir-Pürtelaş'ta yazmış bu "telaşesiz" şiiri. Şiir gözyaşlarımızdan uzundur, belki de gözyaşlarımızı uzatır: *küçük İskender, upuzuuuuun bir şiir.*

14. *Periler Ölürken Özür Diler* (1994). İskender'in şiirlerini ne zaman uzun uzun okusam, sözgelimi şimdi bu yazıyı yazarken olduğu gibi, cesaretime hayran kalıyorum! Hayır yanlış anlamadınız, İskender'in değil, o zaten cesur, kendi cesaretime! İskender buradayken ve İskender'den sonra hâlâ şiir yazıyor, yazabiliyor olmam, başkalarını bilemem ama, benim açımdan ancak cesaretle açıklanabilecek bir şey çünkü. Buna cüret ettiğim için hakkaten özür dilerim. Onun "küçük iskender'in özyaşamı" şiirinde, "bağırsam, ama bir de bağırsam çağırsam ağlasam / şair oldum sanacaklardı / .... / canım, güzel abim! / bağlasana deli gömleğimi!" dediği aklıma geldi. Allen Ginsberg'e nazire olarak yazdığı "türkiye" şiirini her zaman ve bugünlerde özellikle okuyalım: "Uzak Asya'dan gelip Akdeniz'e bir kısrak başı gibi uzanan / bu memleket... sizin! Afiyet olsun efendiler!' demekten / bıktım, bıktık, anlıyor musun, orada mısın Türkiye": *küçük İskender, Türkiye'nin büyük şairi.*

15. *Kırık Kadeh Sineması İftiharla Sunar* (Kasım 2017). İskender'in şiir meyhanesi. Onun yazıcılığı, ironisi, samimiyeti, tanıklığı, güncelliği, beğenisi, kadirbilirliği, efendiliği, dürüstlüğü, iyiliği, edebi, adabı ve esrikliğinin en şahane örneklerinden biri. İnsan okurken, İskender'in yokluğunu da derin hissedip şarkıyı şöyle mırıldanabilir: "kadehim kırılmış, şiir artık boş!" Kitaptaki "meyhane sözlüğü"nden "üzüm" bağına dalalım, nasibimizi alalım: "Üzüm: Sen nasıl şefkatli bir meyvesin ki rakı senin kucağında büyür."

İskender, sen nasıl şefkatli bir şairdin ki şiir senin kucağında büyüdü, büyüyor! N

Sözünden dönen çok ama sesinden dönen olmadı hiç. O yüzden sözün yok sayılabileceği bir yaşama biçimine ilgi duyuyorum.

ORHAN ALKAYA

Aynı gün okuduğun iki kitap?

Birçok insanın yaptığı gibi bir dengelemeye gitmiyorum okurken; şöyle ki nesir/şiir ya da Türkçe şiir/Klasik şiir ya da edebi yapıt/sabun köpüğü gibi. Sanırım algıların üst üste binmesini önlemek, biraz da beyin masajı amaçlı o okumalar. Elimin altındaki kitaptan sıyrılmak istediğimde genellikle dergilere yöneliyorum aslında. Bu da bana şu an ile daha öncesinin farklı bir karşılaştırmasını sunuyor denilebilir. Dergiler flört olanağı sunuyor şüphesiz; kitap ise kalıcı sevgiliniz. Bir şair, okuma çapkınlığı için genç olana göz koyuyorsa dergiler bu anlamda büyük bir hazine. Yeni imgeler, yeni çıkışlar, yeni direnişler: Okurun karşı koyma ihtimali yok. Kitap gibi bir sevgili, dergi gibi bir kaçamak: aldatmanın da faydalarının olduğunun kanıtı.

Defterlerini kime teslim edeceksin?

Yaşımız ilerledikçe, can yakan ölümlerle yüzleştikçe karşılaştığım, beni tedirgin eden bir konuya değiniyorsun Orhan. Elbette hepimizin durumuna hâkim değilim ancak bendeki gelecek biraz farklı. Ailesel açıdan baktığımda annem ve kendi yuvasını kurmuş bir kız kardeşim var sadece. Onların da edebiyatla ilgisi sınırlı. Yeğenlerim büyüyor; ancak onlar sporla haşır neşir ve neredeyse kitap okumuyorlar. Tekim evde. Neredeyse ergenlikten beri yazdıklarım, günlüklerim, karalamalar, orijinaller kişisel bir arşiv oluşturuyor. Sırf bunlar olsa iyi: Orhon Murat Arıburnu'nun kol saatinden Can Yücel'in Cemal Süreya şiirlerini kayıt altına aldığı teyp kasetine, Nâzım'a ait olduğu iddiasıyla bana gönderilen tahta valize kadar bir sürü doküman sahibiyim. Şiir defterlerimi zaman zaman çok sevdiğim, ilerde de şiirle bağını koparmayacağına inandığım genç imzalara veriyorum ama mutlaka bir gün büyük tasnif olacaktır; anlık, hata da barındırabilecek bir kararla hareket edip bir kişiye teslim ederim diye düşünüyorum. Ganimet diye düşünmeyen, miras diye tanımlamayan, saklamayan ama darmadağın da etmeyecek birine. Şu an öyle biri yok. Beklemedeyim.

Söz seni teslim aldı mı yoksa söze hükmedebildin mi?

Söz, replik, diyalog, tirat, artık hangisinin iktidarı varsa uzak duruyorum; sesin hükmüne daha fazla güvenmiştim zaten. Salt ses. O ses, taşıdığı eylemle paralel çünkü. Doğru bir örtüşme hissediyorum ses ve sese neden olan eylem arasında. Açıklayıcı olması, muhafazakârlığa, denetime, haksız disipline yol açabiliyor. Cansızın refleks ile nasıl bağı yoksa canlının da refleks kökenli açıklama ile ilgisi olmamalı. Doğasına aykırı. Mesela ağaç kendini açıklamaz yahut bir konuda yorum yapmaz. Büyük resimde bir lekedir o. Sadece ses çıkartabilir. Sayısına hâkimiyeti kaybettiğimiz kadar iyi söz edildi – kalıcı kılındı bir şekilde yüzyıllardır; toptan değişime, güzele doğru evrime katkıları o kadar az ki. Oysa ses hep aynıydı, aynı iddiayla sürdürdü varlığını. Sözünden dönen çok ama sesinden dönen olmadı hiç. O yüzden sözün yok sayılabileceği bir yaşama biçimine ilgi duyuyorum. Lisan bazen bir mahkûmiyet, susarsak ve sesimizi bulursak özgürüz diyor içimden bir "ses".

"Şair ve Okurları", der. Gonca Özmen, *küçük İskender Kitabı*, haz. Halim Şafak, İkaros, Kasım 2019.

AKYAZI –MUTLAK DÜRÜSTLÜK İÇEREN METİN– OLARAK KÜÇÜK İSKENDER ŞİİRİ

küçük İskender hangi tematik sorunsal bağlamında konuşursa konuşsun kıyıcı, yıkıcı bir söz şiddetini okuruna uygular.

Asuman Susam

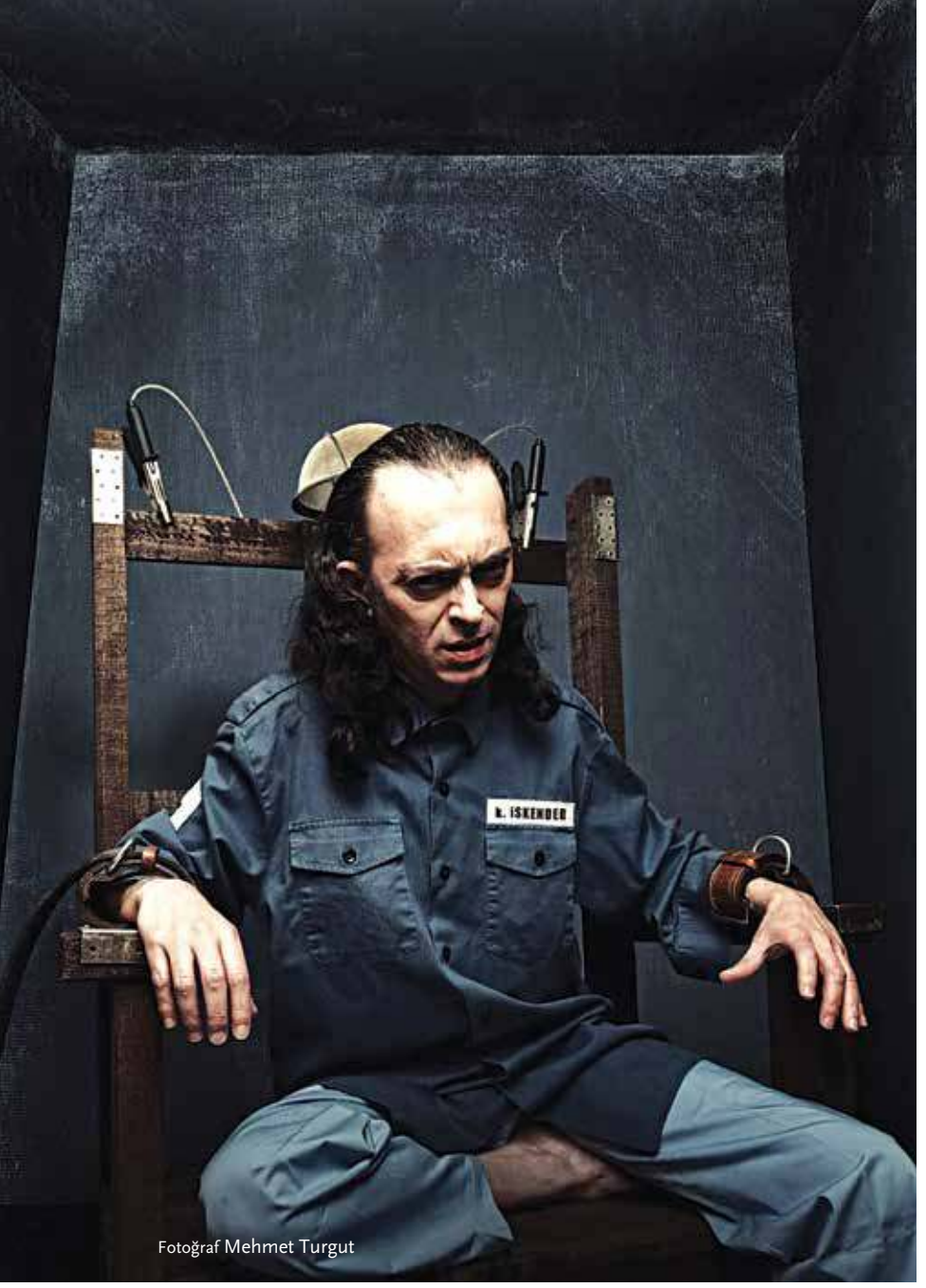
Küçük İskender'in *Hasta Hayat Depoları* yapıtı "Çürük Et Deposu", "Eski Kral Deposu" ve "Yanlış Cinayet Deposu" adlarıyla tematik olarak birbirinden ayrılan bölümlerden oluşur. Her bölüm başında okuruna *Akyazı* başlıklı bir okuma anahtarı sunar şair. Akyazı yakın okurlarının çok iyi bildiği türden, üretilmiş bir küçük İskender sözcüğüdür. Akyazı için dipnotunu şöyle düşmüştür şair: "Akyazı, 'mutlak dürüstlük içeren metin' anlamında, tarafımdan kullanılmış yeni bir kelimedir."[1] Bu yazı zengin bir külliyata sahip şairin Akyazı kavramından hareketle onun niyeti, poetikası ve metinlerine bakmaya çalışacaktır.

Çok fazla yapıt bırakıp erken denebilecek bir zamanda aramızdan ayrılan küçük İskender'in şiirlerinin değil ama şairliğinin serüveni ne yazık ki bitti. Kişiliğinin ve yaşantısının okurlarının gözünde şiiri kadar etkili olduğu düşünüldüğünde, onları çok yakın bir zaman önce bırakıp giden küçük İskender'in poetikasına dair mesafeli sorular bırakmak henüz çok kolay değil. Şairlerin edebiyat tarihi içindeki yerleri öncelikle zamana bağlı olarak, ama elbette başka ölçütlerle birlikte sürekli değişir, yenilenir. Bu açıdan bakıldığında, vedasından sonra yazılan metinler bir tamamlanmışlığın içinden okunacakları için kendilerini farklı, henüz söz edilmemiş kavramlar ve bağlamların içinden yeniden, yeni bakışlarla çoğaltacaklardır.

Şairler poetikalarına dair bazen doğrudan kaleme aldıkları metinlerle bazen de söyleşileriyle açık ya da örtük izler bırakır. Şiirler şairlerinin niyetlerinin gerisine de düşebilir, onu aşabilir de. Bir şairin şiirleri, yanı sıra bıraktığı poetik metinleri ve söyleşileri o şiirin kara kutusu olarak şairin şiir fikrini dünya fikriyle, inancıyla buluşturup kucaklaştırır. Akyazı da böyle bir metin ve vurgusu "mutlak dürüstlük" içerme iddiasında. Mutlak dürüstlük doğruyu söyleme, gerçekle ve gerçeklikle kurulan ilişkiyle doğrudan bağlantılı olduğundan ister istemez Michel Foucault'nun *parrhesia* kavramına doğru bizi çekecektir.

küçük İskender bir parlama ânı olarak şiirimize düştüğünde, ana akımın mutedil ve makul yüzeyinde bir tsunami etkisi yaratmıştır. Yarattığı *abject* etkisi nedeniyle de tuhaf, garip, dışarlıklı, öteki, güvenilmez, radikal ve sınırboyu yüzergezeri olarak mesafeli bir kabulle karşılanmıştı. En başından bedeniyle, etik ve politik tutumuyla, yaşamıyla şiirini, metinlerini bütünlük içeren, geçirgenlik taşıyan bir özne-nesne ilişkisi üzerine kurmuştur. Yaşayan ve yazan beden kavramları bu nedenle onun metinlerinde iç içedir. Maruz kaldığı şiddeti şiirinde estetik bir enstrümana dönüştüren şair öfkeyi, hıncı ve şiddeti yaşam-ölüm zikzaklarında dönüştürücü bir güç olarak kullanır. Beden bu şiirlerde tüm açıklığıyla katmanlı bir metafora dönüşür. Şiirimizde ilk kez görülen radikal, pornografik bir bakışla yaşam ve ölüm arasında varlığın/bedenin şiddetli bir arzuyla ve şiddeti arzulayarak nesneleştirildiğine tanık oluruz. Bedeni derisinden soyarak, parçalara bölerek; eti estetikdışı tüm halleriyle, yaraya, kanamaya, hastalıklara, çürümeye, kurtlanmaya, ölüme en açık biçimde kurgular. Okurunu da bu açıklığa en yakından bakmaya zorlar.

Bir metropolde, kentin tüm dinamikleriyle ilişkide ama yeraltında bir şiirdir bu. Onun için sürekli bir "gece"nin ve nemin içinde dolaşır. Azota, çürümeye, ölüme en yakın. Ve kapalı devredir. İktidar kavramıyla bu şiirin ilişkisi, şiddet, ölüm, arzu üzerinden bu kapalı devre oluşu özelliğiyle de belki yeniden okunup tartışılmalıdır. Onu dışarıda bırakan ve acımasız şiddetini üzerine boca eden iktidara ve tüm aygıtlarına topyekûn bir savaşı vardır şairin, ama bu savaş iktidarsızlığa doğru değil, kendi ada krallığını kurmaya doğrudur. Önce dilden şiddete maruz kalanın, dil şiddetiyle meydan okumasıdır zaten bu şiir. Kalabalık, gürültücü, karnavalesktir. Poe'nun gotiğinden bambaşka bir modern gotiğin şimdilik bizim şiirimizdeki ilk ve tek örneğidir. Grotesk bir kolaj... Nesnelerin yoğunluğu, sıkışıklık ve parçalılıkları; dışarısı gö-

Fotoğraf Mehmet Turgut

zün süzgecinden nasıl geçirilmişse içeride, adada, yeraltında, bu temsil şiddetle bozularak, aşındırılarak yeniden kurulur. Gerçekten parçalar koparan lanetli Prometheus gibidir bu şiirlerde özne. Dilin kalabalığı, metafor sağanakları, tematik tekrarlar elbette estetik ve poetik nedenleri görülmekle birlikte bir yorgunluğa da neden olur. Bir göze alış olarak durdurulamayan bir yazma iştahının ister istemez getirdiği tekrarlar okuru yorduğu gibi metnin alemetifarikası olan unsurların dinamiklerini de gevşetir. Bu durum şairin poetikasına dahildir ve bir olumsuzluk olarak değil belki ama bir durum tespiti olarak, nedendir diye şair oluştaki psikodinamiklere daha derin ve yakın bakmaya açıktır.

küçük İskender şiirinde şiddet arzunun beslenme kaynağıdır, birinin olduğu yerde diğeri de vardır. Akış bu iki kavramın geçişleriyle sağlanır. Bu şiir suçun, karanlığın, şeytani olanın, ölümün kötücül-yaratıcı esiniyle kendinden geçişin varlık bulmuş halidir. Şiirlerin öznesi diliyle yaşamı ve yaşayan her şeyi kırbaçlar ve bu yaratıcı arzuya doğru kışkırtır. Buraya ilişkin zengin saptamaların yapıldığı değerlendirme metinleri olsa da bu şiir bu özelliği bağlamında etik ve estetikle ilişkisi açısından henüz derinlikli olarak tartışılmamıştır. Bu da bu şiirin yerini belirlemek açısından sırasını bekleyen noktalardan biridir. Aynı zamanda şairin Akyazı kavramını doğrudan ilgilendiren bir yanı da vardır.

Şairin vurguladığı "mutlak dürüstlük içeren metin" Michel Foucault'nun *Doğruyu Söylemek*[2] çalışmasında tartıştığı *parrhesia* kavramını akıllara getirecektir. Eski Yunan ve Roma'da dürüst konuşma, açıksözlülük anlamlarına gelen *parrhesia* özgür konuşma ve konuşma özgürlüğüne sahip olma anlamlarıyla da beraber düşünülmelidir. Foucault hakikati söyleme konusundaki dürüstlük üzerine bizi düşünmeye çağırırken, kavramı doğal olarak iktidarlarla ilişkilendirir ve kim hakikati söyleyebilir, hakikat ne zaman söylenir, bunu söylemenin sonuçları ne olur, hangi konudaki hakikat söylenebilir gibi sorular üzerine tartışır. Açık ve doğrudan, risk alarak inandığını, kendi fikrini söyleme *parrhesiastes*'in özelliğidir. O nedenle, "O halde *parrhesia* tehlike karşısında cesaretle ilintilidir ve belli bir tehlikeye rağmen hakikati söyleme cesaretine sahip olunmasını gerektirir. Bu durumda hakikati söylemek, en uç biçimiyle, yaşam ve ölüm oyununun bir parçasıdır."[3] Ancak bütün dürüst söylemeler, ifşalar *parrhesia* değildir, çünkü "*Parrhesia*'da tehlike daima söylenen hakikatin dinleyiciyi incitebilecek ya da öfkelendirebilecek nitelikte olmasından kaynaklanır."[4] Bunu sağlayacak olan sözel ya da metinsel şiddet ironiden doğacaktır. Riski çoğaltansa konuşmanın, söylemin eşitsizler arasında kurulmasıdır. Sert ve açık eleştiri *parrhesiastes*'in omuzlarında bir yük değil, olmazsa olmaz bir sorumluluktur. Susabilecekken hayatı pahasına konuşmak.

Bu açıdan şiirlerine yaklaşıldığında küçük İskender hangi tematik

sorunsal bağlamında konuşursa konuşsun kıyıcı, yıkıcı bir söz şiddetini okuruna uygular. Bu dürüst açıklığa onları da dahil etmek ister. Kendisinden de kaçmaz, bedenini ve ruhunu dünyada oluşun acımasız etkilerinden kaçır(a)maz, göze aldıkları nedeniyle sözü diktir. Dilinin estetiği fallosantrik bir kibri ve keskin ironiyi, zaman zaman örtük ya da açık bir mizojiniyi de içinde taşır. Kuir metinlerin tamamlanmamış bir açıklıktan, akışta anlam çoğaltan yapıları göz önüne alındığında küçük İskender metinlerinin buradan yeniden, başka dikkatlerle okunması da yerinde olacaktır.

Gerçekle arasındaki çıplak hukuk nedeniyle itiraf değil bir ifşa şiiridir onunki. Gerçekle arasındaki örtüleri söz yırtar, lime lime eder. İtiraftan farklı olarak ifşada, sözü söyleyenin gerçekliğe söz şiddetiyle müdahalesi, var olanı bozması ve ona yeni bir gerçeklik kazandırması söz konusudur.

"*Parrhesia*, konuşmacının dürüstlük yoluyla hakikatle belli bir ilişki kurduğu, tehlike yoluyla kendi hayatıyla belli bir ilişki kurduğu, eleştiri yoluyla kendisi ve öteki insanlarla belli bir ilişki kurduğu, özgürlük ve ödev yoluyla da ahlaki kuralla özgül bir ilişki kurduğu bir sözel etkinlik türüdür."[5] *Akyazı* yani "mutlak dürüstlük içeren metin" olarak küçük İskender şiirine o nedenle şiddet, suç, ölüm kavramlarıyla, bir de *parrhesia* etkinliği olarak bakmak, bu şiirin etiğini de doğruyu söylemek üzerinden yeniden düşünmek gerekir. küçük İskender şiirini performans değeriyle de bir *parrhesia* etkinliğine dönüştüren en önemli şey, dünya bilgisi, fikri, entelektüel bilinci, şiiri yani dünyayı bilme hali ile yaşamının tutarlılığı ve iç içeliğidir. Dilinin şiddeti hayatındaki şiddetten köklenir.

"Düşündüğümüzü dile getirmek, açık ve net olmak kötüyse, ben kötü biriyim. Aslında, aile içindeki durumları analiz eden üvey evladım."[6]

Foucault çalışmasında kinikler tarafından kullanılan üç ilkeden söz eder: eleştirel vaaz, skandala yol açan davranışlar, kışkırtıcı diyalog. Rollerin tersyüz edilmesi ve keskin ironiyle birleşen bu anlatı stratejileri şiiri mutlak dürüstlük üzerine bir performansa dönüştürür. İfşa ettiği kimliğiyle horlanan, ötelenen, *abject*'e dönüştürülen özne, konuştukça heteronormatif dünyanın rollerini tersyüz eder, o dünyanın iktidar gücünü alaşağı eder. Şiirler bu yanlarıyla otobiyografik bir meydan okumadır. Hedeftekilerle mücadele muhataba seslenişte kendiliğin yeniden kurulmasına, özsaygının yeniden kazanılmasına olanak verir. Kandırmacayı değil dürüstlüğü, sahteliği değil hakikiliği seçen kişi, hayat yerine ölümü koymayı da göze almıştır. Böyle bir varoluşa toplumun cezası onu dışarı atmak olacaktır. Statü kaybı, dışlanma gibi nedenlerle pek çok konuda susulan toplumda gerçekleri söyleyecek kadar deli ve cesur olmak hem gerçek hem simgesel anlamıyla ölümü göze almakla eştir. Konuşabilme özgürlüğüne rağmen susanlar arasında hayatı pahasına konuşmak. *Parrhesia* budur. küçük İskender'in yapmaya niyetlendiği, çalıştığı da. Topluma toplumdan atıldığı yerden konuşur, onların duymayı göze alamayacağı şeylerden, bazen iğrenç, tiksindiren, parçalayıcı, yaralayıcı şeylerden söz eder. İkiyüzlü toplum ahlakının karşısına küstah bir ahlaksız olarak, tüm normları yıkan bir cüretkâr olarak çıkar. Onları rahatsız etmek, utandırmak, kendilerine getirmek ister. Büyük Öteki için yerleşik kanıları/kuralları tehdit eden bir bozguncudur.

Parrhesiastes inandığı düşüncesini açıkça söyleyen olarak, dile getirdiği hakikatin kendisi haline gelir. Bu dönüşüm, söz ve eylemdeki birlik sözü söyleyen için bir sorumluluğa dönüşmüştür artık. Giderek varoluş anlamını kazanır sözü söyleyen için. Foucault için bu durum yeni bir özneleşme olasılığı olmak kadar politik baskılara bir karşı koyuştur da. Söyleyiş kadar öznenin kendini ortaya koyuşu, kendini gösterme şekli de önemlidir. Yani aktarılan söz kadar öznenin kendini nasıl kurduğu, temsil ettiği... Nasıl bir psikolojik bağlamdan konuştuğu, kendini bir varlık olarak nasıl sunduğu, inşa ettiği, başkalarının ona nasıl baktığı kadar onun kendilik inşası da önemlidir. Buradan baktığımızda küçük İskender için söylenecek olan, hayatını ve bedenini yazısından ve sözünden ayırmadan bir sanat nesnesi olarak tahayyül edip kurmuş olduğudur. Hayatın, varoluşun ve yazının mutlak dürüstlük ilkesi merkezinden yeniden inşası bu şiirin çekirdeğidir denebilir. *Parrhesia* etkinliği ve yaşama sanatı kavramları birbirinden ayrılmadan bu şiirin geliştiği, büyüdüğü yerdir. Bu şiirin diğer özellikleriyle birlikte, küçük İskender şiirini bu kavramla düşünmek okurlara muhtemelen başka yeni şeyler de söyleyecektir.

"küçük İskender'i bir yere oturtmamı istemeyin benden; bu terbiyesizlik olur. Psikolojime dayanarak yazmıyorum ki, bir algı mekanizması, bir saptama formatı tesellisi gütmekteyim; ben benden olmayanı reddetmiyorum, opsiyonlarım sonrası yok saymayı öğrendiğimi söylüyorum. İmha değil, hiçleme küstahlığı. Hiddetlendirme, kışkırtma, baştan çıkarma, rolleri kırma ve böylece gerçek yüzleri ortaya çıkarma telaşı. Şiirimin içgüdüsü."[7]

[1] küçük İskender, *Hasta Hayat Depoları*, Sel, İstanbul, 2011, s. 10.

[2] Michel Foucault, *Doğruyu Söylemek*, çev. Kerem Eksen, Ayrıntı, İstanbul, 2005.

[3] a.g.e., s. 14.

[4] a.g.e., s. 15.

[5] a.g.e., s. 17.

[6] *Hasta Hayat Depoları*, s. 41.

[7] "küçük İskender'le Söyleşi: 'kötülüktür şiir çünkü'", *İmlasız*, sayı 3, Kayseri, Eylül-Ekim 2003.

Şiir dinletilerinden birinde.

KÜÇÜK İSKENDER ŞİİRİNİN KÜLTÜREL VE İDEOLOJİK BOYUTU

İskender'in "yırtık"lığı ve muhalefeti bir dünya projesi çevresinde değil de daha çok gündelik ilişkilerin belirlediği etik düzlemde kaldı.

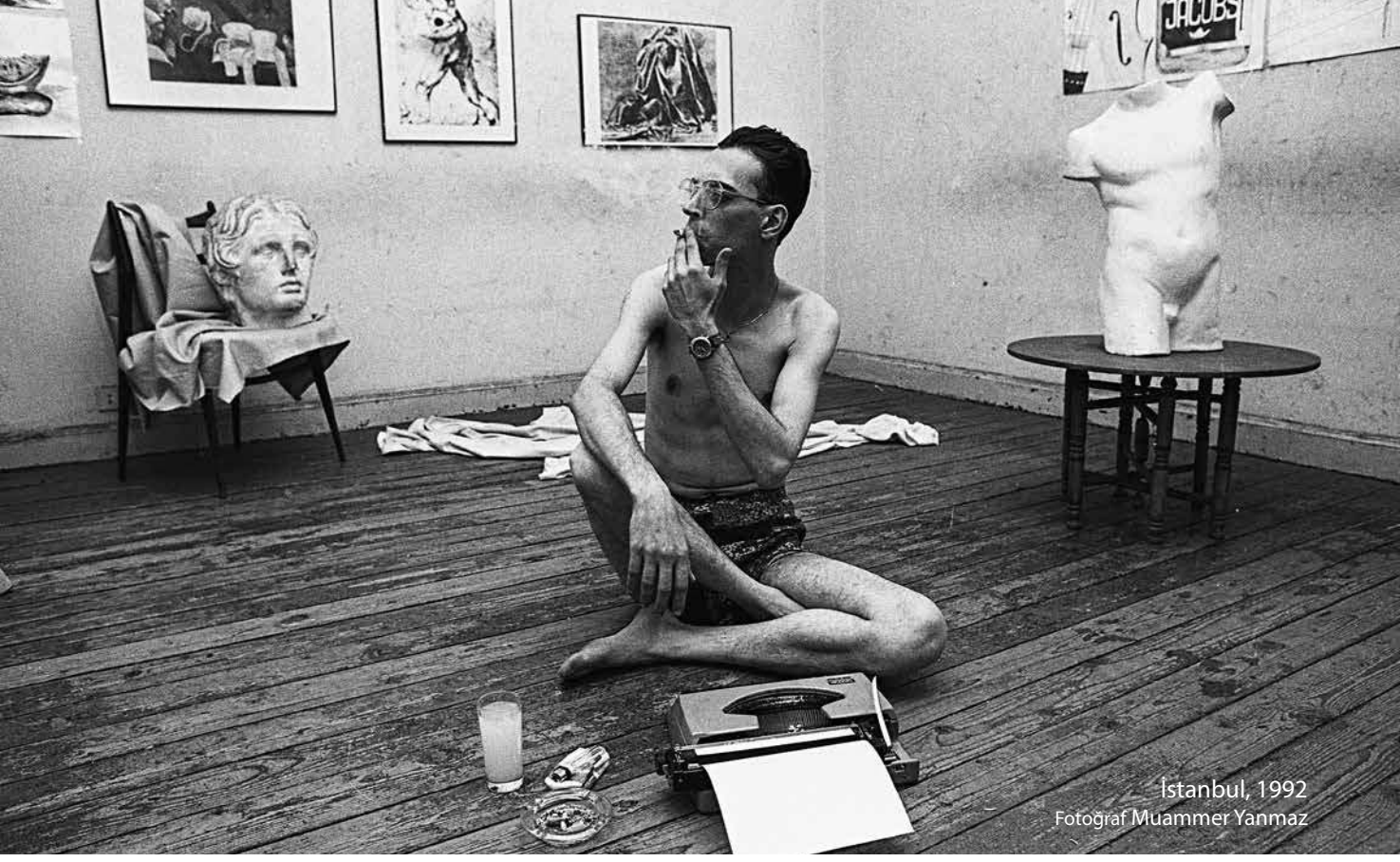
Salih Bolat

İlk şiirlerini 1980'li yıllarda *Adam Sanat* dergisinde yayımlayan, Memet Fuat'ın önemli desteğiyle dikkat çeken küçük İskender Türk şiir geleneğinin dışına taşan bir şiir yazdı. Belki de şiirimizde ilk "metropol birey" şiirinin temsilcisi oldu. Alkoliklerin ("Sen de iç, içkiye sevişe sevişe alışacaksın"), göçmenlerin, madde bağımlılarının ("Yanaklarına pudra yerine kokain süren güzel bir sürtük aslında"), hırsızların, eşcinsellerin, anarşistlerin, marjinal muhaliflerin gettolaştığı metropol şairidir. Biraz yeraltıdır (*underground*), biraz da nihilist...

Hayriyem Zeynep Altan bir makalesinde sanayi sonrası toplum, modern toplum, bilgi toplumu ya da postmodern toplum gibi adlarla tanımlamaya çalıştığımız 21. yüzyıl kent yaşamının, klasik arz-talep dengesini tersine çevirdiğini öne sürer. Altan'a göre bugün ekonominin motoru gereksinimlerden çok neye gereksinildiğini söyleyen kent kültürünün kendisidir, dahası metropolleri birbirine bağlayan küresel kültürdür. Bu yapı kişiler arası ilişkilerin duygusaldan çok ussal boyutta sürdürüldüğü, çeşitli çıkarların gözetildiği, işlevselliğin gündelik yaşama damgasını vurduğu karmaşık bir toplumsal organizmayı bir arada tutmaktadır. Birey dakiklik, kesinlik, öngörülebilirlik ve artı değercilik gibi mekanizmaların baskısı altındadır. Dahası bunlar metropolün yarattığı psikolojik önkoşullardır. Birey çoğunlukla bu önkoşullara uyum sağlamak adına tinsel varlığından feragat etmek zorunda kalır (Altan, 2011).

Böyle bir kent yaşamının içinde kendini var etmeye çalışan bireyin itirazıdır İskender'in şiiri. Ama bu itirazın yönü, politik arka planı çok da açık değil, hatta belirsizdir. Böyle bir atmosferde marjinal insan duyarlılığı ilk kez cesur biçimde İskender'in şiirinde yansıdı. İşte bu şiire yansıyan "şey" metropol bireyinin "tinsel varlığından feragat" etmemekte direnmesidir. Ne var ki bu direnç yeni, muhalif bir değer sistemi önermek biçiminde gelişmedi. Değerleri, ahlakı, dini inançları, düzeni ve otoriteyi reddetmekten çok onlara saldıran niteliğiyle nihilizme yakın bir tavır sergiledi. Saldırı biçiminin yer yer kendine özgü bir alt dil olarak biçimlenmesi, bu alt dilin yer yer argo ya da "açık saçık" yansıması, edebiyatın da "edep"liğine aykırı olduğundan, kentli genç kuşakta yaygın bir karşılık buldu. Özellikle kentli genç bireyin okulu reddeden (İskender de okulu reddetmiş ve bırakmıştır) kesiminin ilgisini çekmiştir. Çünkü bu bireylere göre okulu sevimsiz yapan, öğrenciyi iki kültürlenme ortamından en önemlisi olan "çevre"ye (diğeri "aile") çeken en önemli etken okulun öğrencilerin kültürünü ve günlük yaşamlarını olumsuzlamasıdır. En geniş anlamda öğretim içeriği, yalnızca okul sisteminin program içeriklerini değil, zaman çizelgelerini, disiplini ve okullarda öğrencilerden günbegün istenen görevleri de kapsar. O halde bu içerikte çocukların ve ergenlerin giderek başkaldırmasını kışkırtan gizli bir nitelik vardır (Freire ve Macedo, 1998). Buna karşın İskender şiiri kurulu düzeni değiştirmek isteyen örgütlü ve politik bireyde pek fazla karşılık bulamadığı gibi zaman zaman bu bireyle ters düştü.

Ece Ayhan, İskender için, "Türkiye'de böylesine pervasız ve cesaretli şair yok gibi geliyor bana. Bütün Türk şiirinde birçok şeyi ya da hiç değilse çok şeyi göze alamazsan hiçbir şey yapamazsın! Bir büyük atılım ve yırtıklık gerekiyor bence. Kopuş," demişti. Ece Ayhan'ın bu yaklaşımı gerçekten de İskender'i karşılıyor. Ama İskender'in "yırtık"lığı ve muhalefeti bir dünya projesi çevresinde değil de daha çok gündelik ilişkilerin belirlediği etik düzlemde kaldı. Bu "etik düzlem" görünürde bir başkaldırı olsa da, politik olarak aslında "toplumsal" ya da "sınıfsal" olana değil "kitlesel" olana gönderme yapan bir itirazdır. "Toplumsal", kendilerine özgü değerlere sahip olan bireylerin bir araya gelmesiyle oluşmuş, ortak değerlerle birbirlerine bağlı olan sosyolojik yapıdır. "Sı-

İstanbul, 1992
Fotoğraf Muammer Yanmaz

nıf" ise ekonomik ve politik çıkarları çakışan bireylerin oluşturduğu sosyolojik yapıdır. Jean Baudrillard'ı izleyerek söylersek, "kitle" ise toplumsalla ilgili olan her şey unutulduğunda geriye kalan artıktır. Onlar nötr olanın gücüdür. Kitlenin bir ayrıcalığı, bir yüklemi, bir niteliği, bir göndereni yoktur. Kitle anlam yerine gösteri ister. Kitleler kendilerine yapılan çağrıları birer ışık demetine dönüştürüp dalga dalga yaymaya kalkmaz. Tam tersine Devlet, Tarih, Kültür çevresinde oluşturulmuş ışık demetlerini emerek ortadan kaldırırlar.

Kitle kültürü "devrimci" değil "ilerici"dir. Egemenlik yapılarına karşı çıkan ya da bunları görmezden gelen köktenci sanat biçimleri asla popüler olamaz. Çünkü insanların gündelik yaşamlarıyla ilinti kurma noktaları önermezler. Köktenci sanat kendi varoluş koşullarını üretmeye, kendisini statükodan bağımsızlaştırmaya çalışır. Oysa kitle kültürü kendi varoluş koşullarını üretmez, elindekilerle yetinmek zorundadır (Fiske, 1999, s. 212). Nitekim Hayriye Ünal "Türk Şiiri Alesta!" adlı yazısında (*Hece*, Aralık 2005) İskender'in şiirinin sistemi eleştirdiğini ama önerilerde bulunmadığını, bu yönüyle anarşik yapıdan çok nihilist bir portre çizdiğini öne sürecektir. Ünal'a göre bu şiir ütopyadan yoksundur, her ne kadar küçük İskender hayalciliğini vurgulasa da...

Evet, kitle kültürü devrimci değil ilericidir. Devrimci olan sınıf kültürüdür. Örneğin Nâzım Hikmet'in şiiri devrimcidir. İçerik ve biçim olarak kendi varoluş koşullarını üretmiştir. "Politik" olarak sosyalist dünya projesinin arka planını oluşturan "poetik" koşullar da şiirini biçimlendiren yeni dizimsel yapı olmuştur. Fonetik olarak yeni olan bu müzikalite yeni olan ideolojik içeriğin taşıyıcısı olarak dünya şiirine devrimci bir etki yapmıştır. İskender'in şiirindeki başkaldırıysa fonetik ve biçimsel düzeydedir. Hatta biçimsel düzeyde de başkaldırı vardır ama bu başkaldırı bir "kalkışma" düzeyinde kalmıştır. Çünkü İskender'in yapmak istediği biçimsel devrimi İkinci Yeni şiiri ta 1950'li yıllardan 1960'lı yılların ötelerine kadar yapmıştır. İçeriği oluşturan anlam boyutundaysa İskender'in köktenci bir çıkışına rastlayamayız. Oysa örneğin İskender'in kendine kahraman olarak seçtiği Rimbaud devlete, devletin başta din ve aile olmak üzere iktidar mekanizmalarına meydan okumuştur.

> Bir tek Avrupalı aile yok tanımadığım. –Benim ailem gibi her şeyi İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ne borçlu aileleri demek istiyorum.– Tanıdım bütün iyi aile çocuklarını!
> Fransa tarihinin herhangi bir yerinde geçmişim olsaydı!
> Ama hayır, hiçbir şeyim yok.
> ....
> İsa'nın din kuralları içinde düşünmedim hiçbir zaman kendimi...

Bu meydan okumayı kendinden önceki şiir anlayışını yerle bir ederek yapmıştır. Oysa İskender'in içine doğduğu şiir anlayışı, "1980 Kuşağı Şiiri" olarak adlandırılan ve Garip Şiiri, Nâzım Hikmet Şiiri, 1940 Kuşağı Şiiri ve İkinci Yeni Şiiri gi-

İskender anarşist ruhlu, dobra, kural tanımaz ve sıradışıdır. Denetimsiz, dilediğini dilediğince, hiç çekinmeden, belki de usun denetiminden geçirmeden söyleyen, hatta açık saçık, inanılması güç bir dolaysızlıkla söyleyen bir şairdir.

bi şiir deneyimlerinin üzerine kurulmuş yeni ve sağlam bir şiirdir. Demek Rimbaud'nun koşullarıyla İskender'in koşulları asla birbirine benzememektedir ve İskender için bir devrim yapma gereği ya da zorunluluğu yoktur. Bu bağlamda İskender'in "Rimbaud'culuğu" devrimci bir eylem değil nostaljik bir atraksiyondur.

Şiirde "içerik" olan ile "motif" olan sık sık ideolojik yanılsamaya yol açmış bir konudur. Herhangi bir imgesel motif içerik olarak algılanabildiği gibi, herhangi bir içerik de motif olarak algılanabilmiştir. Bu yanılsamaya şair, okur ve eleştirmen süreçlerinde rastlanmaktadır. Şiirde içerik olan, şiirin "anlam" boyutuna, ideolojik boyutuna gönderme yapar. Oysa şiirde motif olan, şiirin biçim (form) boyutuna gönderme yapar. Bu durum dünya şiir tarihinde şairlerin zaman zaman yanlış değerlendirilmesine neden olabilmiştir. Örneğin Macar şair Attila József 1935'te yazdığı bir mektupta şöyle diyecektir: "Ben proleterliği de bir biçim olarak görüyorum: Gerek şiirde, gerekse toplumsal yaşamda onun motiflerinden bu anlamda yararlanıyorum. Örneğin kimsesizlik duygusuna sık sık kapılıyorum ben .... yazık ki solda da yerimi bulamıyorum. Çünkü benim kafadar yokluğunda giderek daha acı bir bilinçle biçim olarak kaleme aldıklarımı onlar içerik sayıyorlar."

İşte İskender'in şiirinde de biçim olan, motif olan genellikle içerik sanılmıştır. Örneğin "Ağır İşkence Görmüş Şehirlerde" adlı şiirinde yer alan aşağıdaki dizelerde, "alelacele asılmış bir çocuk militan"ın "şaşkın ama onurlu" bakışına gönderme yapılırken, daha önceki dizede "Gözlerin ucuz, tutkun ucuz, direncin ucuz" nitelemesi yapılarak çelişik bir durum yaratılması motifin içerik sanılmasına yol açabilecektir. Çünkü İskender bu şiirinde gerçekliği devrimci, Marksist bir bilinçle değil, popüler bir bilinçle şiirinin nesnesi yapmaktadır. Bu nedenle de onurlu bakan bir "asılmış çocuk militan"ın aynı zamanda gözlerinin, tutkusunun ve direncinin ucuz olduğunu söyleyebilecektir. Bu çelişki İskender'in gerçeklikle poetik ilişkisinin sorunlu olmasından kaynaklanmaktadır:

Gözlerin ucuz, tutkun ucuz, direncin ucuz
Tehlikeli bir yalan gibi duruyorsun
Ruh yoksulluğunun harikulade iskeleti üzerinde.
Tutulamayacak yeminsin, yemin ederim,
Her insana gerçek aşkı öğretecek bir külfetin var
Ve
Alelacele asılmış bir çocuk militan
Gibi şaşkın ama onurlu bakıyorsun
Yükseldiğin gökyüzüne.
("Ben Seni Seviyorum Bunda Bir Kasıt Yok")

Herhangi bir "şey", buna şiir de dahildir, meta değeri kazandığı zaman estetikten uzaklaşır ve popüler kültür ürünü olan kitle kültürüne dönüşmeye başlar. Kitle kültürü, her şeye sahip ve bu yüzden hiçbir şeyin değerli olmadığı bir toplumun kültürü, bir uyuşturucu olarak anlaşılır. O her şeye kayıtsızdır ve artık insanın önemli isteklerini değil, yalnızca anlık, doyumsal isteklerini ticari bir biçimde karşılamak için yapay zevk sağlar (Hall, 1997).

İskender "yazarak" geçimini sağlamak zorunda olan, bu yolu tercih eden üç beş şairden/yazardan biriydi. Böyle bir tercih ister istemez estetikten ödün vermesini gerektirecekti. Şiir yazarken sözcük, dize ve dil estetiği üzerinde uzun uzun çalışmaya zamanı yoktu. Yer yer olgunlaşmamış, popüler kültüre gönderme yapan kolay, gelişmemiş bir beğenidir bu. Yetişkin burjuvazinin olgunlaşmış beğenisine göre daha aşağı düzeydedir. Popüler metinler "söylemek" yerine "göstererek", tek tek her şeyi çizmek yerine kabataslak aktararak kendilerini çeşitli toplumsal ilişkilere açar. Yüzeyin altında gizlenen gerçeği söylemek ya da açığa vurmak kapalı, disipline sokucu bir metnin edimidir, bu tür metin okunmayı değil, çözümlenmeyi gerektirir. Apaçık olanı göstermek içeride olanı konuşulmayan, yazılmayan olarak bırakır. Buna karşın İskender'in şiiri "şiir içi" bir şiirdir ama bulunduğu alanın sınırlarını sürekli zorladığı için, belki de zaman zaman bir yanıyla şiirin dışına çıkmış olabilir. Bu şiirin dışına çıkma durumlarını dünyevi, gündelik hatta anlık bir şiir yazmasına bağlıyorum. Futbolculara bile şiir yazması buna örnek gösterilebilir ("'Güzel bir adam ve güzel bir futbolcu' dediği İlhan Mansız'a yazdığı şiirin önümüzdeki günlerde çıkaracağı *Balık Burcu Hikâyeleri* adlı kitabında yer alacağını belirten küçük İskender daha önce de Em-

re Belözoğlu'na bir şiir yazmıştı." – *Hürriyet*, 27.04.2002.)

İskender'in dünya edebiyatından akrabaları aransa, Bukowski, Ferlinghetti gibi aykırı yazar ve şairlerle kan bağı kurulabilir. Ama bu kan bağı ideolojik olanla, şiirlerin ürettiği anlam bağlamında değil, "ses tonu" bağlamında bir kan bağıdır. Çünkü örneğin Ferlinghetti'nin Ginsberg ile birlikte yayımladığı "Amerika" adlı şiir adeta Amerika devlet sistemini yıkmaya yönelik bir bombardımandır:

Amerika her şeyimi verdim sana,
şimdi bir hiçim
17 Ocak 1956 ve iki dolar yirmi
yedi sent.
Kendi kafam bile bir destek değil
bana.
İnsanlarla savaşı ne zaman sona
erdireceğiz Amerika?
Al şu atom bombasını da kıçına
sok.
Kafam bozuk, Amerika, bir de sen
üstüme varma,
....

küçük İskender şiirinin ilk "metropolitan birey" şiirinin temsilcisi olduğunu söylemiştik. Metropolün modern ilişki kalıplarının en tipik özetini sunduğunu belirten Mehmet Gültekin'e göre, metropol bir yanda tek tek atomik düzeyde en küçük ilişki biçimlerini, diğer yanda o ilişki biçimlerinin karşılıklılığının en üst bağlamını ifade eder. Milyonlarca insanı bir arada tutan metropol büyük bir kargaşa ve bunalım ortamı olarak geçmişin, şimdinin ve geleceğin ilişki kalıplarının kesişim noktasını temsil eder. Böylece yeni deneyim ve algı mekânlarının ortaya çıkışı kaçınılmazdır. Metropol kendi rotasız kültürünü üretmeye başlar. İşte İskender şiiri de "rotasız" bir kültür üretmektedir (Gültekin, 2007).

küçük İskender şiiri bir bakıma "estetik"e de karşı bir şiirdir. Çünkü popüler beğeni burjuvazinin o çok büyük değer verdiği, eleştiri endüstrisinin böylesine etkin bir şekilde kurumlaştırdığı estetik beğeniden oldukça farklıdır. Kendi sanat biçimleri ve kültürel beğenilerinin sınıfsal özgüllüğünü evrenselleştirmesi nedeniyle burjuvazi tarafından çok sevilen bir sözcük olan "nitelik"in popüler beğeniyle hiçbir ilintisi yoktur. Estetik yargılar popüler karşıtıdır. Kendi değerlerini metnin yapısında temellendirdiği için, metinle gündelik yaşam arasında karşılıklı ilişkileri bulunan toplumsal bağlantıları görmezden gelir. Estetik popüler sanatın gelip geçiciliğini doğru bulmaz, toplumsal düzenin sürekli değişmesi nedeniyle, bugüne uygun olan sanatın yarına uygun olmayacağı düşüncesini kabul etmeye yanaşmaz. Estetik insanların kendilerini toplumsal yapıda çeşitli biçimlerde konumlandırdığını, toplumsal farklılıkların kültürel farklılıkları üretmesi gerektiğini kabul etmeye yanaşmaz. Estetik metnin anlamlarını ve ona gösterilen tepkileri denetleyecek eleştirmen rahiplere gereksinim duyduğundan, insanlara "mükemmel" sanatı nasıl değerlendireceklerini öğreten yerleşik eğitim süreçlerine gereksinim duyar. Disipline sokucu bir sistemdir, burjuvazinin parasal ekonomi üzerinde uyguladığı denetimin bir benzerini kültürel ekonomi üzerinde uygulama girişimidir. Bu nedenle İskender popüler kültürün bir biçimi olan "arabesk"i çok sevdiğini söyleyecektir: "Ben arabeski çok seviyorum. Arabesk benim yaşadığım toprakların yarattığı en son dönem kültürlerinden biri. Bizde hep bir acı çekme geleneği var..." ("küçük İskender ile Söyleşi", *Milliyet Sanat*, sayı 487, Eylül 2000.)

İskender anarşist ruhlu, dobra, kural tanımaz ve sıradışıdır. Denetimsiz, dilediğini dilediğince, hiç çekinmeden, belki de usun denetiminden geçirmeden söyleyen, hatta açık saçık, inanılması güç bir dolaysızlıkla söyleyen bir şairdir. küçük İskender'in önemi bir bakıma buradan gelmektedir. Ne var ki şiirlerinde yer yer rastladığımız dolaysızlık, kural tanımazlık, hatta yer yer rastladığımız şiddet devrimci kültüre değil popüler kültüre gönderme yapar. Şiddet sınıfsal ya da toplumsal çatışmayla arasındaki ilişkiden dolayı popülerdir. Toplumsal bakımdan önemli ya da egemen olan ile karşıt olan arasındaki ilişkilerin popüler temsilleri şiddete dayalıdır.

....
Bir silahın şarjöründe tanışan iki
soğuk mermi gibi,
Aynı bedene sıkılan iki el kurşun
gibi,
Katille kurban arasında o birkaç
saniyelik telaşla
Sevmiştim Seni...
....

("Sevmiştim Seni")

KAYNAKLAR

Hayriyem Zeynep Altan, "Bir Sürgünlük Biçimi: Metropol Yaşamı", *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, sayı 9, Ekim 2011.

Jean Baudrillard, *Sessiz Yığınların Gölgesinde*, çev. Oğuz Adanır, Ayrıntı, İstanbul, 1991.

John Fiske, *Popüler Kültürü Anlamak*, çev. Süleyman İrvan, Ark, Ankara, 1999.

Paulo Freire ve Donaldo Macedo, *Okuryazarlık – Sözcükleri ve Dünyayı Okuma*, çev. Serap Ayhan, İmge, 1998.

Allen Ginsberg ve Lawrence Ferlinghetti, *Amerika*, çev. Orhan Duru ve Ferit Edgü, Ada, 1976.

Mehmet Gültekin, "Georg Simmel'in Düşüncesinde Modern Toplum ve Tüketim", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt 6, sayı 20, Bahar 2007, ss. 229-245.

Stuart Hall, "İdeoloji ve İletişim Kuramı", *Medya Kültür Siyaset* içinde, der. ve çev. Süleyman İrvan, Ark, Ankara, 1997.

Attila József, *Temiz Yürekle*, haz. Kemal Özer, Broy, 1986.

Arthur Rimbaud, *Ben Bir Başkasıdır*, çev. Özdemir İnce, Gendaş, 1999.

Ben kimseye Rimbaud gibi masaların üzerine çıkıp protesto eden şiirler okuyun diye önerilerde bulunmuyorum.

NAZMİ AĞIL

Başkaldırının, meydan okuma, aykırılık ve uyumsuzluğun şiirini yazarken ısrarlı bir ses uyumu kaygın var, bunun bir kaçamayış olduğunu düşünüyor musun? Bu durum seni rahatsız ediyor mu?
"Üstüne basa basa söylüyorum" deriz ya, yahut "Dediklerimi toparlayacak olursam..." da vardır; bunu bir kafa karışıklığından çok örümcek ağına düşmüş bir ucu açık elektrik kablosunun çırpınışı gibi görmeli. Aslında alfabe maksadıyla Nâzım okuyan bir neslin arazları bunlar, haklısın. Alttan alta da sözlü edebiyata, yani ozanlığa, şehir ozanlığına merak sayılabilir. Belki de gelenekten edindiğim, kim bilir tek sevdiğim yan. Zaman zaman o uyumsuzluk/uyum arasındaki çelişki işime de yarıyor; yüzyılın sahte portrelerine (herkes, hepimiz dahiliz bu toplama dünya nüfusu olarak) gönderme-alay imkânı buluyorum. Acı da, keyif de netliğini bu aralıkta keskinleştirebiliyor. Ama toplu okumalarda, yazdıklarımı seslendirirken değindiğin pürüz benim de dikkatimi çekiyor. Önemli bir açığımı yakalamışsın. Teşekkür ederim. Telafisiyle değil, iyileştirme kısmıyla uğraşıyorum sabırla.

Yaşın ilerlediği halde şiirin genç kaldı, dolayısıyla okur kitlen daha çok gençlerden oluşuyor. Bu sende sınırlanmışlık duygusu yaratıyor mu? Şiirin sonraki yıllarda bir tür gençlik yazını içinde değerlendirilse bunu haksızlık olarak görür müsün?
Yıllar sonra her ne şekilde değerlendiriliyorsa bu bile kazanç değil mi? Bugün Can Yücel, Özdemir Asaf, Attilâ İlhan bile kimilerinde tozlanmaya başlamadı mı? Bir Peter Pan yanım kaldı – bunu evrimde gelişmeyen ama buna rağmen körelmeyen bir organ gibi tanımlayabilirim. Eğer gençlik yazınını ilerde bir aşağılama olarak görenlerce bu statüye çekilecek olursam, adımın bu yazın içinde anılmasından gurur duyarım. "Öğrenciler sokakların prensidir" diye haykıran bir siyasetin taraftarı olarak "no name" bir kalabalığın şairliği az şey mi? Anlatamadığımı sandığım, aslında çoğunluğun anlamaya yanaşmadığı bir durum var; o da şu: şiirin neden inatla bir aristokrasi zırhına büründüğü ve akademik bir snopluğun tekeline sunulduğu. Şiirin yaşayabilmesi için insanla temas etmesinden gocunmanın altında başka bir iktidar maşrapası duruyor herhalde. Yıllardır gençlerleyim; onlarla beraber şiir okumaktan, aynı dergide yazmaktan, birlikte performanslara katılmaktan aldığım hazzı dile getirmem mümkün değil. Zayıf şeyler yazıyor da olabilirler ama hiç değilse köhne, yapmacık ve işbirlikçi değil ürünleri.

Bence şiirimizde bir devrim yarattın, taze bir hava estirdin. Bundan sonra Türk şiirini bekleyen (ya da onun beklediği) köklü değişim ne yönde olmalı? Gençlerin nabzını en iyi tutanlardan biri olarak ufukta böyle bir işaret görüyor musun?
Temsil gücüyle ilgili. Şairin ilkesi, ideali, estetik algısı ve sorumluluk yeteneği yeterli basamaktaysa zaten köklü değişimin ilk sinyallerini alırız. Bunu eda olarak da adlandırabiliriz aslında. Ben kimseye Rimbaud gibi masaların üzerine çıkıp protesto eden şiirler okuyun diye önerilerde bulunmuyorum. Vicdanı, vefası göz ardı edilmemiş bir aklın tezahürüne katılın ve olağanlaşmaktan çekinmeyin – tek sıkıntı bayağılaşma riskini sıfıra yakın tutmakta diyorum. Çok sesliliği kakofoniyle karıştırmadıktan sonra şiirin zarar görme ihtimali yok fikrimce. Sığ ve boyu aşmayan suda yüzeyde yüzmek yerine nefese bağlı süre dibe doğru dalmak keşif şansını doğurabilir. Ben gençlerin çoktan köklü değişimi başlattığını samimi olarak söyleyebilirim. En azından ilk etapta, okuma pratiklerinde bu çok aşikâr. Birçok imzayı biliyor ama okumamayı doğru buluyorlar. İçselleştirmiyorlar yani. Bu da bana göre iyi bir şey.

"Şair ve Okurları", der. Gonca Özmen, *küçük İskender Kitabı*, haz. Halim Şafak, İkaros, 2019.

SEDA MİT

Ailesi olmayan insan, familyası olmayan hayvana benzemiyor mu? Bu da hem itici hem de çekici bir Araf.

DENİZ DURUKAN

Şiirlerinde annelik kavramına çokça gönderme var. Hatta temel sorunsallarından biri bu. Bunu derinleştirdiğimizde ya da eşelediğimizde alttan çıkan asıl meselenin; aile ve diğer tüm kurumlara uzanan bir sıkıntı ve inkârın söz konusu olduğunu görüyoruz. Ama tüm bunların başlama noktasını (kadın demiyorum, onunla ilgili bir sıkıntın yok) annelik durumuyla ilişkilendiriyorsun. O nedenle rahim önemli imge sende. Hatta anne; süt, zehir, gölge olarak yansıyor şiirlere. Peki, tüm bu meselede babanın hiç mi suçu yok?

Baba, devletin hane içerisindeki temsilcisi, anne ise ritüellerin, toplumsal dinamiklerin prospektüsü. Yan yana gelip kurumsallaşmak için hiçbir engel görmüyorlar. Burada, senin de dediğin gibi kadın-erkek rollerinin bizim üzerimizde özel bir etkisi yok. Queer denilen muamma çocukta filiz veriyor. Yaratılmamışsın çünkü bir bakıma ikisinin genlerinden yapılmışsın. Yapılmış olmak, acaba ben bir nesne miyim takıntısını çıkartıyor. Neredeyse hiç anne sütü emmemiş olmam, dört yaşına kadar babama da anne diye seslenmem ve bana baba dedirtememeleri de cabası. Hilkat replikleri bunlar. Ginsberg'in Uluma'sı tarzı bir feveran.

Başka bir durum da var. Anneni çok sevdiğini biliyorum. Bazı şiirlerinde annesine ve hayata karşı kabahat işlemiş bir çocuğun yakarışı da var. Annen tarafından bağışlanma arzusu ya da en başa dönüp annenin sana çekidüzen vermesi isteğiyle karşılaşıyorum. Bu hayatından memnun olmadığından değil, belki de onu mutlu etmek isteğinden kaynaklanıyor olabilir. Bir taraftan da anne ve sevgili bazı açılardan senin için aynı şeyi ifade ediyor sanki. Annenin seni doğurarak dünyaya getirmesiyle, sevgiliyle de yeniden anlam kazanmak ve kendini keşfetmek, yeniden doğmak paralel gidiyor. Böyle bir bağ kurduğunu da gözlemliyorum. Ne dersin? Öyle midir?

Doğru tespitler. İşte, anne üzerinden halkla barışma çabam belki de. Ne de olsa şehir insanıyız. Ergenlik bitene kadar Türkiye'yi İstanbul sanmanın bozgunu. Anne bağışlarsa halk da bağışlar. Baba ile çatışma biterse devlet kazanmıştır. Anneye kendini kanıtlayabilirsen, elbette imgesel olarak, tüm insanlar, doğurganlar, tabiat da sana saygı duymaya, sevgi beslemeye başlar sanki. En azından benim böyle bir temennim var. Ailesi olmayan insan, familyası olmayan hayvana benzemiyor mu? Bu da hem itici hem de çekici bir Araf. Sevaplar günahlar birbirini götürmüş; ne cennete ne de cehenneme alıyorlar seni. Huzursuz bir ruh, yaşamaya aç bir beden ve bilgi sayesinde ezilen, horlanan, küçük görülen bir organizmaya ilerlemek. Dönüp dolaşıp devasa bir amip olmak.

Şiirlerinde farklı iki durum var. Jilet, intihar, cehennem, siyah gibi sert imgelerin, hard core bir anlatımın yanında melek, peri, çocuk gibi daha soft imgelerin de yer aldığım görüyorum. (Anlatımda bir değişim yok aslında.) Yukarıdan aşağıya ikiye bölünmüş gibisin. Şiirinde dediğin gibi kalbinin yarısı içerde, yarısı dışarıda. Elbette biz bir bütüne bakıyoruz. Ama merak ediyorum, en çok dışarıda kalan tarafına mı, içerde kalan tarafına mı bakıyorsun?

Yazarken de kullanıyorum ben bu teraziyi; çoğu kişi tembelliğime bağlasa da bilerek yaptığım bir şeydir şu: Aynı doğa/tabiat, kent/şehir, anı/hatıra (vs.) sözcüklerini pervasızca geçirmek. Beni çektiği halde uzaklaşmaya çalıştığım karanlık alanı daha sert-katı-soğuk-kışkırtıcı bir dille anlatmaktan hoşlanıyorum. Sahicilik için ifadenin sadizmine katlanıyorum. Aydınlık yanın masumiyeti ise kutsallık, bekâret, temizlik gibi korunması talep edilen kavramlardan hareket ettiği için de bu kere ifadenin mazoşist yanı ön plana çıkıyor. Bunda bir çelişki görmediğimden veya kullanılabilir bir çelişki edindiğimden, bütün diyebileceğimiz konsept çok yönlü, çok amaçlı, çok karşılaştırmalı bir hal alıyor.

"Şair ve Okurları", der. Gonca Özmen, *küçük İskender Kitabı*, haz. Halim Şafak, İkaros, 2019.

İMGENİN İŞLEVİ

Memet Fuat

Sevgili Ş.

Uzun mektubunu aldım. Gençler için bu kadar çok şey söyleyebileceğini sanmıyordum doğrusu. Beklediğimden daha iyi izlediğin anlaşılıyor.

Can Yücel'in sözcükler arasındaki ses benzerliklerini kullanarak yaptığı oyunlar, söylediğin gibi, gençler arasında çok yaygınlaştı. Şiirini nerdeyse bütünüyle bu oyunlara yaslayanlar bile var.

Esinlenme ondan olabilir ama Can Yücel o oyunların arkasından belirli bir dünya görüşüyle yer alıp sürekli konuşur. Sözcüklerle oynarken söyler söyleyeceğini.

Ayrım burada.

Söyleyecek hiçbir şeyi olmayan biri, salt o oyunlarla şiirini ayakta tutmaya çabalarsa bir üç beş, sonra bıkar okurlar...

küçük İskender için acele yargılar vermemelisin, bence. Son kuşağın hiç kuşkusuz en gözü kara şairi. Kabına sığamıyor.

Şu günlerde altıncı şiir kitabı yayımlandı. Adı *Suzidilara*. Böyle şapkasız. Çoğu 1980'lerin ikinci yarısında yazılmış eski şiirleri. O yıllarda çevresine, insanlara daha bir duyarlıydı, daha bir özgecildi gibi geliyor bana.

Bir de bu şiirlerini oku bakalım.

Yaşadığı toplumun aynası gibi küçük İskender ama öfkesi aynayı değil de, toplumu çatlatıyor. Nereye varacak, nerede duracak ya da bir uçurumdan aşağı mı yuvarlanacak, bilemiyorum. Daha çok erken...

Ona olacağını olmuş bir şair diye bakmamalısın...

"Kolayca anlatılabilecek şeyleri derin göstermek için kapatıp çetinleştiriyorlar," dememe takılmışsın.

Bu, bir şey anlatmak isteyenlerle ilgili bir söz: Bir şey anlatmak istiyor, kolayca anlatabilir ama derin göstermek için kapatıp çetinleştiriyor.

Sana uymaz.

Sen bir şey anlatmak istemiyorsun ama kullandığın malzeme, sözcükler birtakım anlamları taşıdığı, çağrışımlar yaptığı için, şiirin kapandıkça, sanki derinlerde bir anlam yatıyormuş gibi geliyor okura. Belki böylesi daha iyi... İçinden bir şey söylemek gelmedikten sonra, rastlantıların getirdiği anlamlar açık olsa neye yarar!..

Ben senin şiir anlayışının bir yozlaşma sonunda ortaya çıktığına inanıyorum.

Şöyle;

İnsanlar birbirleriyle anlaşabilmek, birbirlerine bir şey söyleyebilmek için dili yarattılar.

Dilin gelişmesi düşünmeyi getirdi.

Dildeki seslerin uyumu, vurgular, uzun heceler, kısa heceler, hecelerin sayısı derken, kulağa hoş gelen, tartımlı söyleyişler, dilin yetersiz kaldığı durumlarda anlatıma yardımcı olan imgelerle şiir oluştu.

Ölçülü uyaklı, tartımlı sözün bellekte kalma kolaylığı belki başlangıçta şiirin en önemli işleviymiş gibi görünüyordu.

Ama aslında en önemli işlev düz olarak anlatılamayanı, şiirin imgelerle anlatabilmesiydi.

Bu işlevler yerine getirilirken dildeki seslerin uyumundan, tartımlı söyleyişlerden alınan tat ise, imgelerden alınan tatla da birleşerek, şiirin anlatıma eklenen sanatsal işlevini ortaya çıkardı.

Eloğlu evrenin oluşumunu anlatıyor. Bu da benim şiirin oluşumunu anlatışım.

Şiirin büyük patlaması...

Beğenmedinse de zarar yok... Ben anlatayım anlatacağımı da sen gene beğenme...

Demek ki imgelerin işlevi düz olarak anlatılamayanı anlatmak, ölçülü uyaklı, tartımlı söyleyişlerin işlevi ise anlatılanın bellekte kalmasını sağlamak...

Açalım:

Anlatacak bir şeyiniz yoksa "düz olarak anlatılamayan" bir şey de yok demektir. Yani imgeye gerek yok...

Anlatacak bir şeyiniz yoksa "bellekte kalması" sağlanacak bir şey de yok demektir. Yani ölçülü uyaklı, tartımlı söyleyişlere gerek yok...

İşte bu durumda, sizler, "şiir bir şey anlatmaz"cılar, şiire sanatsal tadı veren öğelerden ikisini alıp işlevlerinden soyutlayarak kullanıyorsunuz.

Böylece imge, ölçü uyak, tartım, salt verdikleri şiirsel tatlar için, anlatılacak şeyden soyutlanarak, içleri boşaltılarak kullanılmış oluyor.

Bu yozlaşma sizin çağdaş şiir anlayışınızı yarattı.

Şiir bütün yönleriyle gelişmeden böyle bir yozlaşma herhâlde yaşanamazdı.

Öte yandan bu büyük bir kolaylık çünkü şiirin en güç yakalandığı yer içeriktir, yani duygular, düşünceler, yani anlatılan...

Nitekim çoğu zaman anlatılanda şiirin yakalanamaması iki öğenin başını yer...

İyisi mi, bırak anlatılanı, sımsıkı kapat kapıları, pencereleri, imge, ölçü, uyak, tartım, dayan gitsin...

Haydi, bu kadar öfke yeter!

Gene kızmışsındır şimdi...

Mektubunu bekliyorum...

Sevgiler, selamlar. N

* *Yaşlı Bir Şaire Mektuplar*, Adam, İstanbul, 1999, ss. 46-48.

Şakir Özüdoğru

küçük İskender'in şiiri de beni başka biri haline getirdi.

küçük İskender ile ne zaman ve nasıl bir ilişkiniz oldu?

İskender ile 2000'lerin başında *Varlık* dergisindeki Rimbaud'larla Başbaşa köşesi aracılığıyla yüz yüze tanışma şansım oldu. Bundan önce elbette şiirleriyle tanışmış ve büyülenmiştim. Bu dönemde liseye yeni başlamış, kendimce şiirler yazıyor, ulaşabildiğim şiir ve felsefe kitaplarını didik didik okuyor, edebiyat ile ilgili insanlarla bir araya gelmek için fırsat kolluyordum. Ancak yaşadığım yer, Tekirdağ'ın Çerkezköy ilçesi bunlar için pek de elverişli bir yer değildi. Amatörce Edebiyat isimli bir internet sitesi üzerinden beni şiire bağlayan, şiire farklı bir gözle bakmamı sağlayan Perihan (Yakar) Teyze ile tanıştım. küçük İskender isimli bir şairin olduğunu da onun bana İstanbul'daki bir kitap fuarından *Gözlerim Sığmıyor Yüzüme*'yi ismime imzalatarak getirmesiyle öğrendim ve kitabı defalarca okudum, kitap üzerine düşündüm. Her okumada oradaki şiirler beni farklı biçimde çarpıyordu. Şiirlerin mantığını, örgüsünü, edasını kavramaya çalışıyor, her defasında açıklayamadığım ama beni derinden etkileyen bir hisle kitabın başından kalkıyordum. *Varlık* dergisinde küçük İskender'in gençlerin şiirlerini değerlendirdiğini öğrendiğimde çok heyecanlandım. Yollayabileceğim metinler üzerinde günlerce çalışarak nihayet birkaç şiirimi gönderme cesareti edindim. Bir ay oldu olmamıştı ki, okuldan eve yeni döndüğüm bir sırada cep telefonum çaldı. Arayan, tanımadığım bir numara – İskender idi. Elim ayağıma dolandı. Takip eden ay hem *Varlık* dergisinde hem Cenk Koyuncu'nun çıkardığı *Son Kişot* dergisinde birer şiirim yayımlandı. Birkaç ay sonra İstanbul'a gittiğimde de yüz yüze görüşme imkânımız oldu İskender'le. Sonrasında inişli-çıkışlı, savrulmalı bir dostluğumuz, bağlılığımız gelişti. Her derin bağlılıkta olduğu gibi sevgiden kızgınlığa, düşkünlükten ilgisizliğe, değişik fazlarda gidip gelen ancak bağımızın hiç kopmadığı bir zamanı paylaştık, İskender aramızdan ayrılana kadar.

küçük İskender'in şiirlerinin sizin şiirleriniz üstünde etkisi olduğu söylenebilir mi?

küçük İskender'in şiiriyle tanıştıktan sonra yazdıklarım kökten değişti. Sadece yazdıklarım da değil, duygu ve düşünce dünyam da sanki bir yandan değişiyor, yabancı bir dil öğreniyordum. Önce etkilenimlerimi bu dilde ifadelendirmeye çalışıyor, sonrasında bu ifadelere bakıp ne demek istediğimi çözmeye çalışıyordum. Bu açıdan bakınca, İskender'in şiirinin sadece şiirlerim değil hayata bakışım, hatta hayatı kavrayışım üzerinde etkili olduğunu söyleyebilirim. Bir süre İskender'in şiirini kopyalamaya çalıştım. Buna o kadar çok çalıştım ki, bir yabancı dilin yapısı, size sunduğu epistemoloji ve ontoloji sizi nasıl başka biri haline getirirse, küçük İskender'in şiiri de beni başka biri haline getirdi diyebilirim. Bu süreçte epey fırça da yedim İskender'den. Ne zaman çok beğendiğim, onun da beğeneceğini düşündüğüm bir şiirimi ona göstersem burun kıvırıp onu taklit etmememi söylerdi. Bir süre sonra ben de kendi şiirlerim için çıkışın

bu olamayacağını, dünyalarımızın bambaşka dünyalar olduğunu, kendi dünyamda onun diliyle konuşamayacağımı anlamış olacağım ki, bu defa da küçük İskender şiirinden uzaklaşmanın yollarını aramaya başladım. Bu onun şiirlerini taklit etmekten daha zor bir süreçti, hâlâ da öyle. Ne zaman bir şey yazsam metnin dip sesinde, uğultusunda ona ait bir eda, bir tını kendini hissettiriyor. Yabancı dil analojisine geri dönersem, nasıl insan kendini en rahat ifade ettiğine inandığı dilde düşünmeye ve bu dilin dışında konuşurken düşündüklerini konuştuğu dile tercüme etmeye meyilliyse öyle bir süreç. Öldürdüğünüz babanızın sesinin yankısını kimse duymasa da sizin her zaman duymaya mecbur olmanız yani. Belki de az önce bahsettiğim derin bağın bir laneti ya da lütfu.

küçük İskender kimilerine göre son zamanların en önemli şairi ama kimileri için de popüler dünyanın içinde kaldı. Siz ne düşünüyorsunuz?

küçük İskender, şüphesiz hem Türk edebiyatı hem dünya edebiyatı için çok önemli bir şair. Gallerli şair ve çevirmen Caroline Stockford ile başladığımız projeyi keşke o hayattayken tamamına erdirebilseydik de küçük İskender şiirlerini yaygın dağıtıma sahip uluslararası bir yayınevinden İngilizce olarak yayımlayabilseydik. Umarım kısa bir zamanda böyle bir olanak yakalarız. Bunu neden bu kadar çok istiyorum? küçük İskender şiirinin sadece Türkçe konuşan şiirsever ile sınırlı kalmamasını, dünyada onun dizelerini diline, yüreğine dolayan insanlar olmasını, bir nevi İskender'in daha popüler olmasını istediğim için elbette. Bu bakımdan, İskender'in popüler olmaması benim için yazdıklarının değerini düşürmüyor, aksine beni mutlu ediyor. Çünkü Türkiye'de de dünyada da yazıya dökülmüş şiirin hükmü hepimizin malumu ki hızla zayıflıyor. Bu noktada şiir üzerine düşünen entelektüellerin içine düştüğü bir ikilem var: hem önemli bir şair hem de popüler bir figür olunamayacağı fikri. Soruyu tersine çevirelim: Kişi hayattayken popüler olmadan nasıl önemli bir şair olabilir? Yazdıklarının yakılmasını isteyen Kafka günümüzün en popüler isimlerinden değil mi? Kişi şairlik hırkasını giymeye meylettiyse bu kişiden kitlelerin önünde hitabet hünerini göstermesini beklemiyor muyuz? Ya da daha radikal bir soru sorayım: İlk "bestseller" *İncil* değil miydi ve *İncil*'in "bestseller" olması dünyayı bambaşka bir hale getirmedi mi? Bütün bunları bir tarafa bırakırsak, İskender hayatı dolu dolu yaşamayı seven, pop müzikle duygulanan, futbol tutkunu, konser ve arkadaş meclisi düşkünü biriydi, bunların hepsinden de sonuna kadar beslenmeyi başardı. Bütün bu süreçte aklında şiirden ve geçim derdinden ama şiirle sağlanacak bir geçimden başka bir şey yoktu. Her şeyden şiir için vazgeçmiş ve her şeyini de şiirle inşa etmiş birinden bahsederken hayattayken popüler olmayı başarması yargılanacak bir şeyden çok gıpta edilecek bir durum gibi geliyor bana. Ancak işin aslı öyle değil ne yazık ki. küçük İskender adına Facebook'ta açılmış bir gruptan bir alıntı ile kapayayım bu faslı. Bir küçük İskender okuru şöyle diyor: "Arkadaşlar, biz burada 2500 kişiyiz, ama küçük İskender'in kitapları neden 1000 satmıyor?"

küçük İskender'in çağdaş Türkçe şiir içindeki yerini nasıl görüyorsunuz? Onun başkalarına benzerliğinden söz edilebilir mi? Ya da bütünüyle kendine özgü bir şiir miydi onunki?

Bütünüyle kendine özgü bir şiirin varlığından şüphe duyarım. Böyle bir şiir varsa da, şairinin kendisinin dahi buna vâkıf olabileceğini sanmıyorum. Belki bir kodlama, bir makine şiiri olabilir bu. Şairi ve şiiri tamamen birbirinden ayırabildiğimiz, son derece biçimsel, sentetik bir üretim. Neyse ki günümüzde birkaç deneme dışında bu noktaya varabilmiş değiliz. Şiir, bence, yapılarak ve yıkılarak yol alıyor. Ben şiirleri ve şairleri tarihsel, sosyolojik ve retorik yönden kimi rotalara, kimi bağlantı noktalarına ve ağlara, yakınlaşma ve uzaklaşmalara göre okumayı öneriyorum. Bunun bizi kronolojik bir dizilimden kurtaracağı gibi şiir üzerine düşünmek için yeni bakış açıları getireceğine de inanıyorum. küçük İskender şiiri için önerdiğim rota ise şöyle: Şair Eşref'in taşlamalarından, Enderunlu Vasıf'ın göksel aşkı sekülerleştirmesi ve Divan edebiyatına doğrudan maşukun bedenini dahil etmesinden marjinal şair kimliğinin inşasında Neyzen Tevfik'e, oradan kendi nasırının hayaletine dönüşen Orhan Veli'ye ve hem bir etik hem de tarih inşası için Ece Ayhan'a uzanan entelektüel rota ile kesişen, kentin ve kentsel aşkın, yalnızlığın ve bağlanmanın şiirleriyle Attila İlhan ve anlatımın incelikli ustası Edip Cansever'e giden spiritüel bir rota. Elbette Can Yücel'in sivri dilli duyarlığını atlamadan. Türkçe şiir içinde periferiyi, dışta kalanları, dışta bırakılanları, alt kültürleri, "marjinalleri", her türlü azınlığı kendine dert edinen bir okumanın küçük İskender'i de duyduğu yakınlığa göre bu rotalardan birine dahil etmeden atlayamayacağını söyleyerek bitireyim. N

İskender'in şiirinin sadece şiirlerim değil hayata bakışım, hatta hayatı kavrayışım üzerinde etkili olduğunu söyleyebilirim.

Kerim Akbaş

Hiç kimseden etkilenmedim diyen şair de yalan söylüyordur, çok açık, mesele oralardan sıyrılıp kendi dilini kurabilmekte.

küçük İskender ile ne zaman ve nasıl bir ilişkiniz oldu?

İskender ile 2008 yılında başladı tanışıklığımız, çok geçmeden de dostluğa dönüştü. En son Bodrum Acıbadem Hastanesi'nde refakatçi kaldığım zaman görüşebildik. Farklı şehirlerde olduğumuz için uzun telefon görüşmelerimiz olurdu, özellikle gündem, spor ve sinema hakkında konuşmayı çok severdi İskender. Şöyle anlatayım: Oscar törenlerinden önce eve kapanır, bütün aday filmleri izlerdi, üzerine sohbetimiz çoktur. Filmleri ya da dizileri durdurup tüm yönleriyle sahneleri tartıştığımız çoktur. Futbolda dinlenirdi, futbol topunu değil, sahayı ve pas tayini ihtimallerini izlemek üzerine de müsabakaları derinlemesine tartışırdık. Onunla her konuda konuşabilirdiniz, sizi ilk kez tanıyor bile olsa, kaç yaşında olursa olsun asla bitmeyecek "afacanlığıyla" konuşmaya muhakkak espri katmaya çalışırdı. Çok netti İskender, ya kestirir atardı ya da yıllarca özür beklerdi. Bunu gerçekten beklerdi ve çok fazla kişiden bekledi. Kavgayı bilirdi İskender, kavgayı bilenler için barış çok mühim bir hesaplaşmadır zira.

İstanbul, Ankara, Bodrum üçgeninde görüştük hep. Yakın çevresi dışında kimseyle şiir konuşmayı sevmezdi ama onlarla da, seyrektir, edebiyat konuşurdu. On iki sene boyunca çok yakın iletişimimiz oldu.

küçük İskender'in şiirlerinin sizin şiirleriniz üstünde etkisi olduğu söylenebilir mi?

küçük İskender *Notos*'un 2012 senesinin Nisan-Mayıs sayısındaki söyleşisinde, "Şair kitap yazmaz, şiir yazar" diyor. O söyleşinin öncesinde de sonrasında da şiir üzerine muhabbetlerimizin çıkışını hep aynı cümle etrafında kurduk. Mühim olan kitaplar, dizeler, antolojiler, dergiler değil şiirdir. Şiirin gücü bütün bahsi geçenleri siler süpürür. Toz yumağı yeter, diyorum ben buna, şiir yazmak isteyen insana toz yumağı yeter. küçük İskender şiirinin kendi kuşağını ve sonraki kuşakları etkilediği kuşkusuz fakat şiir bağlamında doğrudan bir etki söz konusu olacağını sanmıyorum. Şiirle hemhal olanlar, okuyanlar, yaşayanlar, deneyimleyenler aynı yerde kalmayı sevmezler, kendi dillerini bulmaya çalışırlar, aynı yerde kalanlar şiire gerekli dayanışmayı göstermeyenlerdir. Dolayısıyla hiç kimseden etkilenmedim diyen şair de yalan söylüyordur, çok açık, mesele oralardan sıyrılıp kendi dilini kurabilmekte. Kendi dilini kurabilmek gerekli ve şart, kuramayanlar da kısa süre sonra unutulup giderler, bu hiç şaşmaz.

küçük İskender kimilerine göre son zamanların en önemli şairi ama kimileri için de popüler dünyanın içinde kaldı. Siz ne düşünüyorsunuz?

İskender popüler dünyada yeri

küçük İskender, "Şair kitap yazmaz, şiir yazar" diyor. Şiir üzerine muhabbetlerimizin çıkışını hep aynı cümle etrafında kurduk. Mühim olan kitaplar, dizeler, antolojiler, dergiler değil şiirdir. Şiirin gücü bütün bahsi geçenleri siler süpürür.

olduğunun farkındaydı. Burası çok mühim, hadisenin farkındalığı bahsi geçen popülerliğin üzerine gitme ya da üzerine oynama tezahüratına dönüşmedi onda. Çok güzel sıyrıldı oradan. Her zaman yaptığı şeyleri yapmaya devam etti: Şiirini yazdı, şiir gecelerine devam etti, dostlarıyla görüştü, daha konforlu olanlardansa genelde gittiği mekânlara gitmeye devam etti. Bugün özellikle sosyal medyada paylaşılan dizelerinin altında müthiş politik itirazlar yatar. küçük İskender'i "o" kılan temel şeylerdendir: Hemen her şiirinde sisteme, erke, egemene kabul etmeme şerhi düşer. Kabul etmez, uzlaşmaz ama inkâr da etmez. Karşı olduğun şeyi inkâr edersen asla kazanamazsın. küçük İskender şiirinde de, yaşamında da, popüler dünyaya yansıdığı tarafıyla da bu kültürün insanı olduğunu hiç inkâr etmedi. Diğer yandan son zamanların en önemli şairi olarak görüldüğünün de farkındaydı. Buna daha çok sarıldı. Sarılırken dinlenmedi ama oradan baktı dünyaya. İskender özel yaşamında da edebiyatında da süregelen alışkanlıklarına oldukça sadık birisiydi. Kelimelerle oldukça yoğun mesai harcayan şairin böylesine önemli bulunması, tabii ki ona güç de veriyordu.

Ben küçük İskender'in özel yaşamında da edebiyatında da popüler dünyanın içerisinde kaldığını düşünmüyorum. Evet, oralarda da var ama "kalma" durumu olduğunu düşünmüyorum. Hiç değilse gerçek okuru buna izin vermez.

Çok fazla gündeme gelmedi ama sadece şiir değil müthiş bir deneme yazarı aynı zamanda, bunu da belirtmek isterim.

küçük İskender'in çağdaş Türkçe şiir içindeki yerini nasıl görüyorsunuz? Onun başkalarına benzerliğinden söz edilebilir mi? Ya da bütünüyle kendine özgü bir şiir miydi onunki?

Hepimiz adına konuştuğu şiirleri var, dünyaya bakışı nasıl olursa olsun, herkes o şiirlerde kendinden bir şeyler bulur, çünkü buralı, hepimizin komşusu küçük İskender, "burayı" çok iyi biliyor. Muhalif ve itirazlardan kuruyor şiirini: Sizdenim ama sizin gibi değilim, bunu kabul edeceksiniz, diyor. Çoğu şiirinde sitemi de sadece kendisine: Aşkta örneğin, kendini kanatırcasına yüzleştiği gerçeklerle muhatabına konuşuyor, diyelim, ama kendine kırılarak. Kibri biliyor ve kullandı, şiirinde büyüyen yerlerden biri de burası: Kibri öfkeye dönüşmeden ele geçirdi ve yavaşça yollarını ayırmaya çalıştı onunla. Evet, izi kaldı, son şiiri dahil. Bütün duygularla arkadaş olabilen böyle çok az şair vardır. Aşk şiirleri dahi politik; toplumsal cinsiyet anlaşılmazlığından değil toplumsal cinsiyet gerçekliği üzerinden kuruyor orada da dizesini ve şiirini. Tek bir dizesinde dahi toplumsal cinsiyet kimliğinin farkında ve onu canı pahasına savunuyor. Kendi şiirinde kendi şiirini savunan şair de azdır, bu yüzden de politik. Çok zeki, Türkçeyi biliyor, müzikle arası sıkı: Buradan dinamizm oluşturuyor görünene. Rock, grunge veya punk müzikle şiirini birleştirebiliyor. Ekliyor, hiç bitmiyor ekleme serüveni. Gün onun için avlar bütünü: kelimeleri, dizeleri ve nihayet şiirini kurmak için sürekli avcı. Ömür boyunca avıyla yaşayan, avını seven, ona şefkat gösteren, hangi yıldı unuttum demeden tüm avlarını anımsayan avcı: Kıymeti burada oluşturduğu şeyin. Yüzlerce şiir yazsa, bunlar onlarca kitaba dönüşse de "Aynı şeyi yazdı," diyenlerle hiçbir şey hakkında hiçbir şey konuşamazsınız.

küçük İskender'in çağdaş Türkçe şiirde başka şairlerle bir benzerliğinin olduğunu düşünmüyorum. İlk şiirinin yayımlandığı *Adam Sanat* döneminden itibaren kendi diktiği bayrağı tek başına taşıdı ve çok geniş alan açtı orada. küçük İskender şiirin eylem olduğunu söyledi hep ve böyle de yazdı. Yeraltı yaşadı, yeraltı yazdı. Denemeden, deneyimlemeden, yazılan kavramı görmeden kurulan şiirin ne olduğundan şüphe duydu hep. küçük İskender Türkçe şiirde hep ön saflarda olacak. N

Aşk şiirleri dahi politik; toplumsal cinsiyet anlaşılmazlığından değil toplumsal cinsiyet gerçekliği üzerinden kuruyor orada da dizesini ve şiirini. Tek bir dizesinde dahi toplumsal cinsiyet kimliğinin farkında ve onu canı pahasına savunuyor. Kendi şiirinde kendi şiirini savunan şair de azdır, bu yüzden de politik.

Madem otopsi masasına yatırdınız beni, bir gün öldüğümü hissettiğimde neden öldüğümü de bir zahmet bana siz söyleyin.

küçük İskender

Kendi hayatıma dönüp dönüp dibe indiğimde ilk hatıralarımı bulmaya çalışıyorum; evet, Beşiktaş'ta Barbaros Bulvarı civarında bir evdeydik ailemle, Yıldız Üniversitesi'nin oraları – bahçe içindeki demir bir kapının altından geçiyorduk – herhalde iki veya üç yaşındaydım. Evrene o zamanlar ilgim yoktu.

Sonra Akaretler'de bir eve taşınmış olmalıyız. Fransız Hastanesi diye bir yerde doğmuşum; doktorum Fransız, ebem Rum. Hiçbirine ulaşamadım – "neden ben" diye soramadım.

Birdenbire Topağacı'ndayız. Kolumu ütüye yapıştırmış olmalıyım, canımın yandığını biliyorum. Sonra, annem mutfakta set üstüne oturturdu beni; o yemek yaparken seyrederdim. Herhalde o zamanlar da beş yaşlarında falanım.

Bebektim, çocuktum, ergenliğimi darbeye kaptırıp yaşayamadan büyüdüm. İnsanlara güvenecek kadar aptal, şiire sığınacak kadar da cesur bir gençlik yaşadım. İnkâra gerek yok, hiddetli görünsem de sürekli romantiktim. Ne sömürülen zamanımı bir "duruş"a çevirdim ne de önemli şeyleri bir yüz felci sanıp somurtarak yürüdüm. 17 yaşındayken Datça'da ahşap bir iskelede oturup geceye ve Akdeniz'e doğru "bir gün ölmeye size geleceğim" dedim.

Beni sürekli dövse de babama inanarak, bana sarılmayı hep ihmal etse de annemi severek hayata atıldım. Tecavüze uğradığım yahut tacizle tanıştığım için değil, erkekleri sevdiğim için eşcinselliği; arkadaşlarım dayattığından değil, kafam çalıştığı için anarko-sosyalistliği; maçları kazandığı için değil, âşık olduğumdan Fenerbahçe'yi seçtim. Hepsini maceraperestliğime vermemek gerek.

Şiir yazdım. Eğer şiirse onlar.

Aşklar yaşadım. Eğer ciddiye alındılarsa.

Bir adım vardı, İskender'di o; kimseye büyüklenmediğimi göstermek için "küçük" denmesini istedim.

Yaşadığım ülkeyi faşistler yönetmeseydi, cennet olurdu. Eminim.

O beni sevmese de ben bu ülkeyi çok sevdim.

Okur arkadaşlarım oldu hiç tanışmadığım. Okurlarım okul gibiydi; okul arkadaşlarım demeyi tercih ederim. Bir gün ölürsem belki artarak önce buralara sonra dünyaya eşitliği, özgürlüğü onlar da kanıtlayacaklar. En ufak şüphem yok.

Çok büyük şairlerin yetiştiği bu kocaman bahçede ben de eğer bir nefessem, daha ne olsun.

Kaybolan uygarlıkların açığa çıkan metinlerinde argoya rastlanmamasını hep şaşkınlıkla karşıladım.

Küçücük bir çocukken, oğlum doğduğunda ona her şeyi anlatayım diyordum; aileden geriye kalan tek erkek olduğumdan benle beraber toprağa karışacak Över soyadı taşıyan kimse yoksa da arkamda, bir sürü sevenim var şimdi – bir sürü evladım, arkadaşım, yoldaşım, canım, kardeşim.

Eğlenmesini de biliriz biz ağlamayı ezberlediğimiz kadar – meselemiz hep insan, meselemiz hep yaşamayı şenliğe çevirebileceğimiz bu gezegen. Birkaç avuç et olmadığımızı bile bile söyledik inandığımız doğruları. Dürüstçe. Kaypaklık yapmadan. Kaybetme korkusu duymadan.

İyi ki yaşadım.

İyi ki yaşayacaksınız.

İyi ki yazdım.

İyi ki okuyup yazıp kazanacaksınız.

Dedim ya bu gezegene eşitliği, özgürlüğü siz getireceksiniz. Herkes herkesle sevişmeyi isteyecek kadar sevecek birbirini. Kedileriniz de olacak. Güzel atlarınız, köpekleriniz, kuzularınız. Hepsini her sabah uyanıp öpeceksiniz.

Metinlerimi geriye çekerek sevildiğini sandığım 50 şiirimi 50 belirsizliğim, aslında tam da "ben" olanlar diye size veriyorum. Canınız isterse saklayın onları. Canınız isterse birbirinize okuyun.

50 yaşımda elimde ne kaldı geriye: Sadece siz.

Bir ceset cesaret yoksa nedir artık?

Madem otopsi masasına yatırdınız beni, bir gün öldüğümü hissettiğimde neden öldüğümü de bir zahmet bana siz söyleyin.

Mayıs 2014

"Önsöz", *Elli Belirsiz*, Sel, 2014.

MUHSİN AKGÜN

Ve biz ne yapacağız?

Dünyayı ve insanlığı kurtaracak bir süper kahraman gelmeyecek.
Onu sadece biz kurtarabiliriz!

"Giray Kömürcü **Nasıl Bir Gelecek?**'te ekonomiyle birlikte birçok ilgili konuyu ele alıp tartışıyor. Ekonomi konuşulurken genellikle göz ardı edilen ama aslında daha önemli olan çevre sorunları ile açlık gibi ekonomik bir sorunun nasıl çelişkiler yarattığını anlatıyor. Sorunların kaynaklarını ortaya koyduktan sonra çözümü tartışıyor. Çevreye duyarlı ekonomi mümkün müdür ve kapitalizmden başka bir sisteme geçilirse çevreye zarar vermeden ekonomik sorunlar çözülebilir mi sorularına yanıt arıyor. Kitabı alıp incelediğinizde değişik ve çarpıcı bir çalışmayla karşı karşıya olduğunuzu göreceksiniz."

– Mahfi Eğilmez

Kapak tasarımı Tane Mavitan
247 s. • 13,6*21 cm • Mart 2020
33 TL • ISBN 978-605-69622-2-6

Önizleme

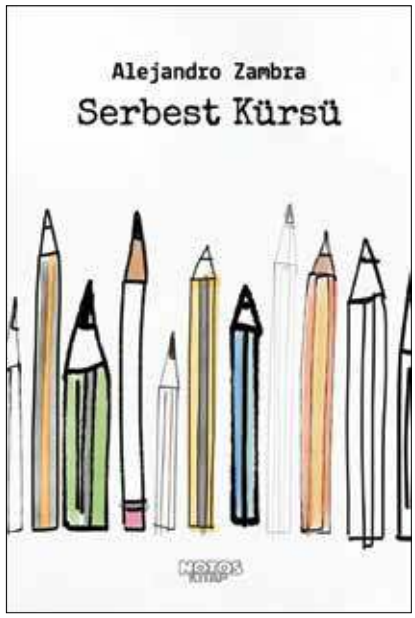
aganta

www.agantakitap.com
/AgantaKitap

ALEJANDRO ZAMBRA

Sınırları zorlayan denemeler.

Serbest Kürsü

İspanyolcadan çeviren
Seda Ersavcı

Şilili yazar Alejandro Zambra'nın deneme ve öyküleri tür ya da konu gibi sınırlara boyun eğmeksizin **Serbest Kürsü**'de bir araya geliyor. Okumak, yazmak, çeviri, dil ve edebiyat dünyası ekseninde dönen eleştirel ve mizahi bakışı türlü türlü odaktan geçiyor: öğretmenlik, eleştirmenlik, şiir ve müzik, depremler, Santiago, New York ve Meksiko'da yaşamanın farklı deneyimleri, çocukluk, aile hayatı, ebeveynlik...

Dilin sesine kulak veren, takıntılarla ve çelişkilerle hemhal olmaya korkmayan yaklaşımıyla Alejandro Zambra samimiyet dolu bir anlatı dünyası kuruyor.

"Edebiyatta sadece üç, dört, bilemedin beş konu olduğu söyleniyor ama belki de tek bir konu vardır: ait olmak. Tüm kitaplar ait olma arzusu yahut bu arzuyu reddetme üzerinden okunabilir. Bize konu serbest dendiğinde bunun hakkında yazıyoruz; aşk, ölüm, seyahat, sinekler, telgraflar ya da döner tekerlekli bavullar hakkında yazdığımızı zannederken de yine bunun hakkında yazıyoruz. İster şaka yollu ister ciddiyetle, ister şiir ister düzyazı biçiminde hep bundan bahsediyoruz: ait olmak."

Ocak 2020
149 s. • 20 TL
ISBN 978-605-7643-15-5
Kapak: Tane Mavitan

www.notoskitap.com

Dağıtım
Alfa Dağıtım
212 513 34 20

NOTOS KİTAP

Sigrid Nunez

Filozoflar

Bütün dünya yazanlar ile yazmayanlar olarak ikiye ayrılabilir, diye yazmıştı Kierkegaard. Gerçi son zamanlarda Kierkegaard okuduğum yoktu. Bu sözleri okuldan kalan bir defterde buldum. Oturduğum apartmanın bodrumunda kiraladığım ardiyeyi temizliyordum. Can sıkıcı bir angarya; yıllardır yüzüne bakmadığım ıvır zıvırı ayıklamak, sonra yıllarca bakmayacağımı bildiğim başka şeylere yer açmakla uğraşmak. Eski öteberiyi çöpe attığımda keyfime diyecek yok. Fakat boşalttığım alan tekrar tıkış tıkış olunca içim kalkıyor, kusacak gibi oluyorum.

Bir yerde bir kadının hikâyesini duymuştum; evi gözlerinin önünde yanmış, karşı kaldırımdaki bir restoranda battaniyeye sarınıp kahve içerek izlemiş yangını. Nasıl bir özgürlük hissiydi o öyle, demiş, sanki yeni bir hayata başlıyor gibiydim. Bu kadın yine hikâyesini duyduğum bekâr ve çocuksuz başka bir kadının yanına cuk oturuyor kafamda; hani formlarda acil durumda kime ulaşılmasını istersiniz diye sorulur ya, kadın "Barrack Obama" demiş. Benim gözümde azize böyle kadınlar.

Gerçi Kierkegaard okumuşluğum vardı. Defter üniversitede aldığım bir felsefe dersinden kalmaydı. O dersin kitapları da duruyor hâlâ, bir daha okumayacağımı bildiğim kitaplar –kitaplığım büyük ölçüde böyle kitaplardan oluşuyor– dolayısıyla daireyi tekrar boyama zamanı geldiğinde muhtemelen ıskarta olacaklar.

İşte o ders sayesinde Kierkegaard okumuştum. Dersi veren hoca omuzları çökmüş, silik bir adamdı; sınıfa geldiğinde üzerinde hep aynı kıyafet olurdu, açık kahverengi, kalın fitilli kadife pantolonu, dapdar lacivert ceketi hemen beliriyor zihnimde. Peki, Søren Kierkegaard'u düşündüğümde aklıma ilk ne geliyor? Eskiden Danimarkalı anneler çocuklarını elâleme rezil olmasınlar diye şöyle uyarırmış: "Søren'lik yapma sakın."

Lisedeyken bir çocuk vardı, herkes ona Ace diyordu, "Dünyada iki tür insan vardır"ın çeşitlemesi cümlelerle başlıyordu konuşmaya. Bu çocuğa "filozof" diyen Bayan Mint vardı bir de, hem rehberlik hem de İngilizce öğretmenimizdi.

Dünyada iki tür insan vardır: arabanızı emanet ettikleriniz ile etmedikleriniz.

Ace sınıf arkadaşlarından neredeyse iki yaş büyüktü, ölümcül bir viral enfeksiyon nedeniyle okula normalden geç başlamıştı. Arabası modifiye bir Chevrolet'ydi, kaportası mat çelik gri, iç döşemesi ciğer kırmızısıydı; içorganları boşaltılmış bir köpekbalığını çağrıştırıyordu.

Kimisi, Hesabı paylaşalım, derdi; kimisi de, Sen bir bira fazla içtin, diye hatırlatırdı.

Ace'in sinir bozucu olabilecek yanlarının bir albenisi vardı, ya da en azından bir şekilde katlanmak mümkündü, çünkü çok tatlı bir çocuktu, 80'lerin televizyon dizilerindeki genç ve yakışıklı oyuncular gibiydi, gerçi *The Outsiders*'tan yıllar yıllar öncesinden bahsediyorum. Asıl sinir bozucu olansa Bayan Mint'in zırt pırt Ace'e James Dean'e benzediğini söylemesiydi, hiç de öyle değildi, aurasını kastettiğini biliyorduk ama olsun.

Bayan Mint mutsuz bir kadındı, özenle dağınık şekillendirdiği bir saç modeli vardı, kocaman memeleri dikkat dağıtıyordu. Bir kadın düşünün ki kocası onunla memeleri için evlenmiş ama artık ondan sıkılmış, işte böyle bir aurası vardı. Masasına oturduğunda biçimli bacaklarını üst üste atar, bir ayağını sallar dururdu. Bu da dikkat dağıtıcıydı, hele de kulağınıza şöyle bir şey çalınmışsa: Böyle bir tiki olan birisi aslında bilinçdışı mastürbasyon yapıyordur.

Hangi metni okursak okuyalım Bayan Mint sürekli bir fırsatını bulup erken evlenmenin tehlikelerine dair nutuk çekiyor, filmlerde gördüğünüz aşklara kanmayın diyordu. İtici biri değildi aslında, öbür öğretmenlere nazaran işini iyi biliyordu, mizah anlayışı da fena değildi, ama heyheyli günlerinde ders saatleri boyunca onunla aynı sınıfta kapalı olmak zulüm gibiydi. Zil çaldığında bir alay çocuk dışarı fırlıyor, koridordaki lavaboda yüzüne su çarpıp öyle geçiyordu sonraki derse.

Bayan Mint küçük filozofunu seviyordu, onunla alenen flört ediyordu, ayağını deli gibi sallayıp duruyor, Ace'in bundan ne kadar tahrik olduğuna aldırış etmiyordu. Gerçi Ace'in çekinip sıkıldığı da yoktu; Bay Mint'i tanıyordu, adamın Mint Condition diye bir tamirhanesi vardı, antika motorlu araçlarda uzmandı, Ace de ara ara orada çalışıyor, arabalara pasta cila yapıyordu. Ace'in dediğine göre, Bay Mint patron olarak harbi bir adamdı, tabii iyi bir koca olduğu anlamına gelmiyordu bu.

O yıl okullar tatile girmeye yakın, biri büyü mü yapmıştı ne, Ace'le çıkmaya başladım, artık sınıftaki flörtleşme canımı sıkar oldu. Aslında o ara evliliğinde mutsuz kadınlar sinirime dokunuyordu. Sanki her yerdeydiler, evde bile, hepsinin yakasına yapışıp suratlarına bağırmak istiyordum: *Zorla mı evlendirdiler sizi!*

Ace "kötü bir ev"de büyümüştü, eskiden üstü kapalı böyle deniyordu, "sinir krizi" ya da "zihinsel engelli" gibi yumuşatılmış ifadelerdendi bu da; böyle hüsnütabirlerin insan içinde kullanılması artık toplumca onaylanmayan bir şey haline gelmek üzereydi, gerçi bu sözler insanların niyetiyle birebir örtüşüyordu. Ace'in evine sadece birkaç kez gitmiştim, annesi olacak o fettan –biraz da pejmürdeydi ya neyse– sarışın kadın ben oradayken odasına kapanıp kendini uykuya vermiş oluyordu. Söylemeye ne hacet, dünyada iki tür baba vardır – ama Ace bir şekilde babasıyla tanışmamı engelliyordu işte. Ailenin bir ferdi de ondan yaşça küçük, özel gereksinimli, tombul kız kardeşiydi, bir de kabarık tüylü bembeyaz bir köpekleri vardı, Ace'in her hareketini yeni gelin gibi sulu gözlerle izliyordu. Oturdukları prefabrik konut tekne evleri andırıyor, içerisi vanilyalı sigarillo ve kirli bulaşık kokuyordu. Bir defasında oturma odasında uluorta duran bir tabanca görmüştüm. Dolu değil, demişti Ace, sonra çekmeceye kaldırmıştı, sanki umurumdaydı.

Ace'in odası evin geri kalanının aksine düzen timsaliydi, yatak çarşafı o kadar iyi gerilmişti ki üzerinde beştaş oynayası geliyordu insanın. Tabii biz başka şeyler oynadık.

Bayan Mint yanılıyordu, filmlerdeki aşklar yalan değildi. On yedi yaşında olmama rağmen en tatlı rüyam gerçek olmuştu: O üstü açık arabaya binip koltuğa kurulmuştum – savaş arabasındaki bir kraliçe gibi. Bir gün rehberlik sınıfında Bayan Mint bana dik dik bakarken gözüme ilişti, o sırada kaygıyla bakışlarımı kapıya kilitlemiş, o sabah geciken Ace'i bekliyordum. Bayan Mint ağzıyla gülümsüyordu ama gözlerindeki arzuyu gizleyemiyordu: Kadın beni öldürmek istiyordu.

Aşkla beraber yeni içgüdüler gelişir. Ace'i karşıma aldığımda onu hayal kırıklığına uğratmışım gibi başını salladı, sonra kardeşiyle konuşurkenki o ağır ve vurgulu edayla söze girdi. Ben kendisiyle çıkıyormuşum. Ben kendisiyle nişanlı değilmişim. Ben kendisiyle sevgili bile değilmişim (bunu alay eder gibi yüzünü buruşturarak söylemişti, böyle yapmacık bir poza girecek yaşı geçmişti ama). Üstelik yakında uzaklara gidiyormuş.

Doğruydu söylediği ama doğru olmadığına inanmak istiyordum işte. Hepimiz üniversitelere başvururken ya da mezuniyet sonrası için başka planlar yaparken Ace hiç oralı değildi, birtakım oğlanlar gibi o da alnına yazılı olanı biliyordu: Savaşa gideceklerdi.

Ace kıyafetlerimi çıkarırken açıklama yapmaya devam etti. Hiç unutmayacağım: beni kadın gibi soyuşu, sonra gitme vaktim geldiğinde, üşenip sırnaşmama aldırmadan, sabırla baştan aşağı bir çocuğu giydirir gibi giydirmesi.

Yıllar sonra bir adamla çıkacaktım; ergenken annesinin bir arkadaşı ayartmış onu, hâlâ kukumav kuşu gibi düşünüp duruyordu bu olayı. Bir kadının başından böyle bir şey geçtiğinde, demişti, herkes onu mağdur olarak görür; oysa yaşça büyük bir kadın ateşli ve tecrübeli bedeniyle yaşça küçük bir erkeğin üzerine atladığında erkeğin tecavüz diye bağırmasına hadi oradan diye gülüp geçerler muhtemelen. (*Bırak bu Søren'likleri*.) Ace ile Bayan Mint'e dönersek, oğlanın kendini inanılmaz şanslı hissetmemesi mümkün değildi; düşünsenize, delifişeğin biri böyle afet bir kadının gönlünü çalmış, elinden gelse cümle âleme anlatır.

Nasıl bir durumda olduğumuzu iki kere değil defalarca düşündüm, olur da Ace'in veya Bayan Mint'in işinden olmasına yol açacak bir şey yaparım diye. Kaldı ki Bay Mint karısına ve/veya Ace'e neler neler yapardı kim bilir. (Ace'in bana neler yapacağınıysa pekâlâ biliyordum.) Neyse ki okulun son günleriydi. En iyi dersim İngilizceydi, Bayan Mint de en sevdiğim öğretmenlerden biri olarak tavsiye mektubu için ilk aklıma gelen kişiydi. Fakat Bayan Mint'in nasıl yüzüne bakacaktım, sanki Ace'in bakışları bizi kıyaslar gibi tepemizde olacaktı, o memelerin çıplak halini düşünmek bile göğsümün tam ortasına bıçak gibi saplanıyordu.

Ama kadın o kadar yaşlı ki, dedim çaresizce, sırf şirretlik olsun diye. Aslında Ace'ten o kadar da büyük değildi. Bir defasında ağlayıp zırlarken öğrendim, baş başayken ona Ace demiyormuş, Frank diyormuş. Yine de kalp kırıklığıyla içten içe biliyordum galiba, belki de Ace'in onunlayken hali tavrı benimleyken olduğundan o kadar da farklı değildi – pek de iç rahatlatıcı bir tarafı yoktu ya bunun. Kadınları ölümüne sevmek ile onları ciddiye almak aynı şey değildi. Ace geleceğiyle ilgili büyük bir kaygısını açmıştı bana, bir gün baba olmak istediğinden emin olmasına emindi ama ömrünü tek bir kadınla geçirmeyi kendine yediremiyordu. Tam da o yaz belediye havuzunda cankurtaranlık yaparken birkaç kızı daha o pürüzsüz ve yanık koynuna aldı.

Belli ki askere gittiğinde ilişkimiz bitecekti. İşte o zaman küçük dünyam ikiye bölündü: ilk aşktan öncesi, ilk aşktan sonrası.

Üniversitede ilk yılımdı, bahar tatilinde eve dönmüştüm, onu son kez görmek istiyordum. Bir erkeğin askere gideceği günden önceki gece ona prezervatif taktırmak bir kıza yakışır mıydı?

Bebeği isteyip istememenin bir önemi yoktu, bedenime söz geçirmem mümkün değildi. Tuzlu krakeri bile bünyem almıyordu. Doktor gördüğü en feci vaka olduğumu söyledi. Annem de zamanında aynı sorunu yaşamış, işin sonunun nereye çıkacağını tahmin ettiğinden bu meseleyi Ace'e açmayı ertelemeye ikna etti beni. Nihayetinde babamla yolları ayrılmış. Annemle böylece birbirimizin en yakın dostu olmuştuk. Erkeğini kaybetmiş iki kadın, nasıl da umarsız ve metruk. Korkuyorduk. Annem düşükle ilgili bana açıklama

"Frank bir yanıyla filozoftu hep, böylesine kötü bir şeyin başına gelmesiyle başa çıkmanın bir yolunu buldu bu sayede. Tanrı'ya inanmıyordu ama çektiği bütün ıstıraba rağmen nihayetinde belli bir kabullenmeyle öldü."

yaptı, bazen doğa işini böyle görüyormuş, çocuk –tabii yaşarsa– bir sebeple normal ve sağlıklı olmayacaksa doğa ondan kurtuluyormuş. Ace'in kız kardeşini düşündüm ama rahatlamak şöyle dursun, özlem ve aşktan her yerim fena halde kasılmaya başladı.

Annem Ace'i severdi. Durumu başka türlü görmemi sağladı: Niçin kendi derdimi ona yük edecektim ki, kim bilir savaşta nasıl dehşetlere tanık olacak bir adama neden bir de ben böyle bir bomba atacaktım ki?

"Nostalji çocuk için karmaşık bir duygudur, nasıl başa çıkacağını bilemez."

İlla söyleceksen sonra söyle, dedi.

Hiç söylemedim.

Bir yıllık yokluğunda sadece bir defa yazdı bana, mektupta o kadar eksik bilgi vardı ki o cayır cayır yanan topraklarda "iyi askerler ile kötü askerler"in ve "iki tür Vietnamlı"nın nasıl olduğunu kendi kendime hayal etmem gerekiyordu. Mektubun sonuna "Sevgiyle" yazmıştı ama mektupta sevgi sözlerinden eser yoktu. Yazım yanlışları ve türlü hatalarından ötürü duyduğum utancı anlatamam, ömrü hayatımda böyle bir utanç duymamıştım – bundan daha acı bir şey olamaz.

Aile evime pek de uzak olmayan, aşağı yukarı yüz mil mesafede bir okula kaydolmuştum; ama olur ya, evden bir kere ayrıldınız mı –sanki bütün geçmişinizle beraber– gitgide yabancı bir ülke haline gelir. Nostalji çocuk için karmaşık bir duygudur, nasıl başa çıkacağını bilemez. Çocukluğumu çoğunlukla güzel anılarla hatırlıyorum ama yine de ne zaman eve dönsem o hatıralarla dolu yerlere gitmek ve eski dostları aramak yerine eve kapanıyor, kendimi şehrin yabancısı gibi hissediyordum, muhtemelen hoş karşılanmayacak bir yabancı. Hayata devam etmek elbette geçmişe bakmayı bırakmaktan geçiyordu. Geçmişe bakmanın hatırlattığı bir şey de vardı tabii, bütün bunlar –gördüklerim, dokunduklarım, sevdiklerim– değişecek, geçip gidecekti de. Hayata devam etmenin yolu yeni doğmuşsun gibi düşünmek, hayatta her şey mümkünmüş gibi yaşamaktı.

Anladım ki üniversite –en azından benim durumumda– rekabetin olduğu ciddi bir yerdi, orayı her şeyin değil olağanüstü şeylerin mümkün olduğu yer olarak görüyordun ister istemez. Özellikle de kadınlar için çıta yüksekti, kendilerinden önceki kadınlar için böyle değildi durum. Ne zaman geçmişe baksam ne kadar kılpayı kurtulduğumu görüyordum, kafam allak bullak oluyordu. Üniversiteden mezun olduğumda annemle babam çoktan hayatta farklı yollara koyulmuş –babam batıya, annem güneye– yeni işlere, yeni eşlere, yeni evlere yol almıştı. Bense olduğum yerde kalacaktım, önce lisansüstü öğrenimim için, sonra üniversite hocalığı için, böylelikle –misafir akademisyen olarak yurtdışında olduğum üç yılı saymazsak– büyüdüğüm kasabayı geride bırakıp bu üniversite kasabasında kök salacaktım.

Ace'in vazifesini tamamlayıp döndüğünü duydum, beni arayıp sormadı, ben de artık yaş almış, kendini kanıtlamış bir kadın olarak ona ulaşmaya çalışmadım.

Ace'in hikâyesinin geri kalanı şöyleydi kısaca. Olup biteni öğreneli yirmi yıldan fazla oldu, Bayan Mint "Amelia" diye paraf attığı mektubunda anlatmıştı.

> İlkin kitabın için tebrikler diyeyim. Nerelerdesin, neler yapıyorsun diye sık sık merak etmişimdir; eski öğretmenin olarak, kitabını yayımlatmış bir yazar olmana ne kadar memnun olduğumu, bundan ne kadar kıvanç duyduğumu anlatamam. Aslında benim de böyle bir hayalim vardı, bir zamanlar ben de yazar olmak istiyordum. (Bir de Avrupa'da yaşamak.) Bugün aslen bu vesileyle yazıyorum sana ama paylaşmak istediğim bir şey daha var.
>
> Frank Dugger'ı hatırlar mısın? Bilmem haberin var mıydı, mezun olduktan sonra orduya yazılıp Vietnam'a gitmişti. Şansı varmış ki sağ salim geri döndü, madden ve

manen kazasız belasız atlattı savaşı, ki birçok kişiye nasip olmamıştı bu; yüreğim sızlayarak söylüyorum, mesela birkaç eski öğrencim böyle talihli değildi. Duyduğuna belki şaşıracaksın, Frank benim ikinci eşim oldu. Beraber mutlu mesut iki yıl geçirdik, bu beraberlik başka sevinçlerin yanı sıra bize bir çocuk da getirdi, adı Christopher. Sonra feci bir şey oldu. Frank hastalandı. O kadar genç, o kadar güçlüydü ki başta ciddi bir şey değildir herhalde diye düşündük ama kanser olduğunu öğrendik, hem de ileri düzey. Üstelik hastalık belirtisini fark ettiğimiz ilk günden vefatına kadar geçen süre topu topu on haftaydı.

Böylesine üzücü bir haberi sana pat diye söylemiş oldum, farkındayım. Ama ikinizin yakın arkadaş olduğunu hatırlıyorum, bilmek istersin diye düşündüm. Belki şunu da duymak istersin, çok acı çekse de neşesini hiç kaybetmedi, vaktinden önce öldüğü için buruk değildi. Frank bir yanıyla filozoftu hep, böylesine kötü bir şeyin başına gelmesiyle başa çıkmanın bir yolunu buldu bu sayede. Tanrı'ya inanmıyordu ama çektiği bütün ıstıraba rağmen nihayetinde belli bir kabullenmeyle öldü. Ben Tanrı'ya inanıyorum ama uzun süre ondan nefret ettim, çünkü Frank'in savaştan sağ çıkmasına müsaade edip bu şekilde canını almıştı, oysa Frank'in hayatının en mutlu dönemi daha yeni başlamıştı. Yıllar geçtikçe ben de kabullenmeyi öğrendim. Artık birlikte geçirdiğimiz harika zamanlar için minnettar olmaya çalışıyorum daha çok. Bu güzel delikanlıyı gönderip beni kurtardığı için Tanrı'ya hep şükredeceğim, çünkü ben biçare gün yüzü görmezken aşka tekrar inanmamı sağladı.

Böyle bir mektuba birkaç fotoğraf iliştirilmesini beklerdiniz ama yoktu işte. Buna da gerek kalmamıştı zaten, sırf hayal ürünü bir resim günlerce gözümün önünden gitmedi: Ace Bayan Mint'i kollarına almış, o da kucağındaki küçük Christopher'ı pışpışlıyor.

Kierkegaard'a göre, yazanlar umutsuzluğu yazar, yazmayanlar da yazabilseydi aynı şeyi yazardı.

"Küçük" Kierkegaard, derlerdi ona. Güçlü bir zihin ama sıska bir bedende. Kamburu vardı, incecik gülünç bacakları, kulak tırmalayan çirkin bir sesi. Yirmi dört yaşında hayatında ilk kez âşık oldu, hem de ilk görüşte, on dört yaşında bir kıza, Regina'ya. On yedi yaşına geldiğinde kıza evlenmek teklif etti, kız da büyük bir hevesle kabul etti. Fakat sevmek ve sevilmek adama çok geldi. Sonra insana cinnet geçirtecek o nişan yapıldı, nişanlılık süresince hem kendini hem de zavallı kızı delirtti. Bir yılın ardından anladı ki kimle evlenirse evlensin lanetten kurtulamayacaktı evliliği. Sevgili nişanlısının yerine "en sadık hanımı olan melankoli"yi seçti. Bir de Regina üzülmesin diye kendince bir kılıf buldu, başından beri onu kandırdığı yalanını uydurdu.

Kopenhag ahalisi Kierkegaard'un Regina'yı yüzüstü bırakmasını rezalet olarak görmüştü, gelgelelim Søren ismini tüm İskandinavya'da sataşma deyimi haline getiren bu değildi. Notlarıma göre *Korsan* hadisesi diye bilinen bir olayın sonucuydu. *Korsan* genel okur kitlesine hitap eden bir skandal dergisiydi, Kierkegaard'un bir saldırısına misillemelerle karşılık vermişti – gerçi dergi ekibine davetiye çıkaran, hakareti onur olarak gören Kierkegaard'du. Böyle böyle bir yıl boyunca maruz kaldığı bir yığın taşlama ve karikatürleştirme o kadar fenaydı ki evinden çıkamaz hale gelmişti, insan içine çıktığında dik dik bakışların hedefi oluyor, yazılarından tutun da uyumsuz pantolon paçalarına kadar her şeyiyle alay ediliyordu.

Kierkegaard evlilikten çark ederse Regina kendini öldüreceğini söylemişti ama öyle olmadı, hemen başkasıyla evlendi. Kierkegaard'a ağır bir darbe oldu bu, aşkı tükenmedi yine de. Bir zamanlar evlenmekten medet ummuştu, Regina karısı olacak ve sıradan in-

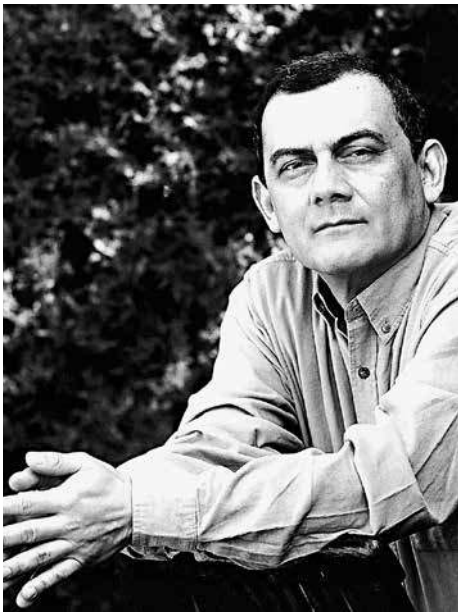
sanlar arasına katılmasını sağlayıp onu kurtaracaktı. Kurtarmak yerine şair yaptı, demişti Kierkegaard. Regina onun ilham perisi, Beatrice'siydi. Bir daha kimseye âşık olmadı Kierkegaard, hiç evlenmedi. Tek başına varoluşçuluğu doğurdu. Biliyordu, bu dünyada kısa bir ömre mahkûmdu, böylece yazdı da yazdı. N

İngilizceden çeviren **Oğuz Tecimen**

Sigrid Nunez 1951'de New York'ta doğdu. Hem roman hem de kurgudışı eserler kaleme alan yazar *New York Times*, *Paris Review* gibi pek çok mecrada edebiyat yazıları yazmayı sürdürüyor, üniversitelerde eğitmenlik yapıyor. Çalışmalarıyla Whiting Writer's Award, Berlin Prize Felowship gibi prestijli ödüller kazandı. Nunez'in Türkçede de yayımlanan *Dost* romanı (çev. Ayça Sabuncuoğlu, Kafka Kitap) 2018 ABD Ulusal Kitap Ödülü'ne değer görüldü. New York'ta yaşıyor. *A Feather on the Breath of God* romanı ve Susan Sontag'a dair anılarını yazdığı *Sempre Susan* kitabı Kafka Kitap tarafından yayına hazırlanıyor.

H. CASTELLANOS MOYA

Bir öfke konçertosu.

Tiksinti

İspanyolcadan çeviren
Süleyman Doğru

"Cahil halkların birincil ve başlıca özelliğidir bu, kendi çöplüklerini dünyanın en iyi yeri kabul ederler."

Sanat tarihi profesörü Edgardo Vega on sekiz yıllık sürgünün ardından, annesinin cenazesi için Kanada'dan ülkesi El Salvador'a dönmek zorunda kalır. Zamanında ülkesinden iğrenerek kaçmıştır ama şimdi kâbusuyla yüzleşmek zorundadır.

El Salvador'daki tek arkadaşı olan Moya adlı yazarla bir barda buluşarak pislik yuvası dediği o ülkede ne var ne yoksa kesintisiz bir monologda yerin dibine sokar: politikacıların yozlaşmışlığı, askerlerin cani katliamları, halkın zevksizliği ve aptallığı, çürümüş eğitim sistemi, mide bulandırıcı El Salvador birası ve yemekleri – tiksintiye müstahak daha nice şey...

El Salvadorlu sürgün yazar Horacio Castellanos Moya'dan hakaret virtüözü Thomas Bernhard üslubunda bir öfke konçertosu.

"**Tiksinti** elbette ki sadece bir hesap kapatmadan ya da bir yazarın ahlaki ve politik ortam karşısındaki derin ümitsizliğinin ifadesinden ibaret değil, aynı zamanda bir üslup alıştırması, Castellanos Moya'nın Bernhard'ın kimi eserlerine yönelik parodisi ve insanı gülmekten öldüren bir roman." – Roberto Bolaño

Aralık 2019
104 s. • 18 TL
ISBN 978-605-7643-14-8
Kapak: E S Kibele Yarman

www.notoskitap.com

Dağıtım
Alfa Dağıtım
212 513 34 20

NOTOS KİTAP

Şenay Eroğlu Aksoy

Isırıyor mu?

Sabahın ilk ışıkları. Ayak sesleri duyulacak birazdan. Mutfakta hamarat bir tıpırtı dolanıp duracak. Ninem kalkmış, alacakaranlık koridoru usul adımlarla aşıp tuvalete gidiyor. "Ayakyoluna varana kadar kaçıyor, tutamıyorum soykayı," diyor elini önüne atarak. Beyaz, uzun geceliği üzerine isli yıllar devrilmiş gibi kirli. Yorganın altına sokuyorum elimi. Islak. Annem yanıma kadar gelip uzun uzun bakacak gözlerime. Bıkkınlıkla kızgınlık arasında gidip gelecek bakışları. "Eh Alim, ne diyeyim sana," demeyecek ilk günlerdeki gibi. "Daha dünkü çarşaf yıkanmadan..." Başladığı cümleyi yarıda kesip arkasını dönecek, entarisindeki çiçekler de solacak salondan çıkarken. Kapı çarpılacak. Ninem ağzını şapırdatarak, "Kahvaltı hazır değil mi gelin?" diye soracakken kendi üzerinde olması gereken ilginin yatağımda biriktiğini anlayacak. Akı gözbebeğinin üstüne yürümüş bulutsu bakışlarını çevirecek üstüme. Sadece benim fark ettiğim hareketlerle sağa sola kayacak bakışları. Dumanlı bir mavi. Titreye titreye gelip üstüme yayılacak. Usulca kımıldanıp arkamı döneceğim. Naylon hışırtıları. Rüyada aynı gölün yanındayım hep. İnanmıyor kimse, biliyorum. Bakkal Hüseyin inanıyor bir tek. O da görüyormuş aynını. Göle bakıp dururken tuvalette oluyorum birden. Sonrası... Herkes biliyor işte. Yorganın altındaki elim soğuk çarşaf yüzeyine dokunuyor, dünkü gibi... Karga gelmedi daha. Bacaklarımı karnıma doğru çektim ıslaklıktan azıcık uzaklaşmak için. Hışırtılar. Pencereye dönük yüzüm, ninem arkamda kaldı, gözleri yok. Mutfakta tıpırtılar başladı. Ekmek balığı yapıyor annem, mis gibi koktu. Birkaç saat sonra önce demire konacak karga. İnsanlardan korkar, gelmez aslında ama mutfaktan aşırıp denizliğe bıraktığım ceviz için. Nasıl kırıyor anlamıyorum. Bakkal Hüseyin'in söylediğine göre akıllı hayvanmış. Cevizi kaptıktan sonra iyice yükseklere uçup aşağı bırakıyormuş ağzındakini. Kabuk kırılınca da gagalayarak yiyormuş içindekini. Görmedim daha. Yataktan çıkabilsem pencereyi açıp bakacağım arkasından. Ama... Karşı evin duvarı var hemen yanı başımda. Pencereden uzansam dokunacağım sanki, o kadar yakın. Gündüz gri, karanlık, gölgeli. Akşam olunca evimizin ışığı düşüyor üstüne. Yan komşudan habersiz bizimkinin aynısı bir pencere beliriyor baktığım yerde. Gölgeler kımıldanıyor. Kırmızı ışık, tül perde. Perdeyi sıyırıp dirseklerini yaslıyor denizliğe bir oğlan. Benim o. Perdeyi aralıyorum, duvardaki perde de aralanıyor. Oradaki çocuk da akşam indiğinde pencerenin altındaki kanepede uyuyor. Göl kıyısına iniyor rüyasında önce, sonra tuvaletin kapısını açıyor. Bahçenin içinden geçtikten sonra uzak köşede kalan tuvaletin. Tahta kapıyı açıp ayaklarını koyuyor iki yana. Bacaklarının arasında kalan de-

rin bok çukurunda oynaşıyor solucanlar, korkuyor. Kaçıp kurtulmak istiyor hemen. Tam oturamadan pantolonunu çekip kapı önüne çıkınca abisi karşılıyor onu. "Yaptın mı lan?" diyor kafasına bir fiske indirirken. Annesi göndermiş olmalı arkasından, zorla. Karanlıkta göremiyor elbet solucanları ama gündüz gördü kaç kere, gece de orada olduklarına inanıyor. Kimi zaman ta aşağıdan çukurun dibinden uzanıyor başı hayvanların. Bazı gecelerde o karanlık çukura düşüyor oğlancık. Çırpınıyor, debeleniyor. Babası koşup çıkarıyor hemen. Kolundan tuttuğu gibi anasına uzatıyor onu. Banyoda gürül gürül yanan sobanın fokurdattığı suyu ılıştırıp bir güzel yıkayıp paklıyor anası oğlancığı. Arada söyleniyor rahat durmadığı için. Büyük kazana daldırdığı bakır hamam tasıyla usulca vuruyor sırtına. Banyonun ortasındaki minik tabureye oturtmuş oğlanı anası. Buğulu bir sıcaklık sarıp sarmalıyor ikisini. Duvardaki küçük aynayı da sarıyor sıcak buğu. Babasının tıraş takımı asılı anasının diktiği duvar örtüsünde. Her bir gözünde ayrı şey. Sabun, fırça, jilet. Uçup gitti işte aklından çukur. Böcekler, göl, solucan. Life sabun sürüyor anası, kırmızı kayboluyor köpük köpük. Kaygan bir dokunuş sırtını gıdıklıyor. Kapının arkasındaki çivide bir havlu, birazdan saracak oğlancığı anası onunla. Son tası dökerken, "Arılık duruluk oğlum hiç kirlenmesin," diyecek. Gülüşecekler. İşte unutuldu her şey. Yarın sabah olana dek hatırlanmayacak göl. Uykuya dalmasa keşke. Gece inmese. Göl olmayacak, yürümeyecek suyun kenarında. Hışırtıda yatmayacak. Abisinin tembihlerine inat Bakkal Hüseyin'e gidecek sabah. Kargayı anlatacak. Cevizi nasıl kapıp kaçtığını. Simsiyah ama ondan korkmuyor solucandan korktuğu gibi. Boş kasayı dikine koyup üstüne oturtacak Hüseyin onu. Sarı

gazoz açacak. Dükkânın içindeki şekerlere, çikolatalara kayacak bakışları. Hüseyin kafasını okşayıp saçlarını dağıtacak sonra oğlanın. Gelip giden olmazsa masal anlatacak ona. Önüne kadar eğilip, "İrustu ile Ak Kağan'ın masalını bilir misin," diyecek önce. Oğlancık her gün aynı masalı dinlemezmiş gibi hayır anlamında kafasını kaldıracak tünediği yerde. Gülümseyecek Hüseyin, kahkaha atacak hatta. Koca bir top yutmuşçasına karnında yığılı göbeği hoplayacak. Oğlancık bir göbeğe bir yüzüne bakacak Hüseyin'in. Birazdan yumurta almaya gelecek olanlar için hazırladığı külahlara yenilerini eklerken mırıl mırıl anlatacak masalı. Çiçekleri, ağaçları, rüzgârı tanıyan İrustu'yu çok seviyor oğlan. Dağı çileğiyle onu beslediği için babası, süt gölünü ona süt verdiği için anası sayan İrustu'nun masalına dalıp gidecek. En sonunda hışırtılı uykuya getirecek lafı Hüseyin. "Ben de senin gibiydim. Küçükken taş yuttuydum da o yüzden sabahları ıslak kalkardım, büyüyünce geçecek," diyecek. Akşamüzeri eve dönecek oğlancık, babası gelmiş olacak. Sokak kapısından girip elleri cebinde geçecek koridoru. Ninesinin öksürüğü duyulacak. Salona girince abisiyle şakalaşırken bulacak babasını. Elini abisinin bacak arasına doğru uzatan baba, "Büyüdü mü lan, ısırıyor mu?" derken kahkaha atacak. Abisi alışkın bu oyuna. Hışırtıda yatmıyor, taş da yutmamış küçükken. Oğlan taş mı yuttu bilmiyor, bunu hiç düşünmedi. Bakkal Hüseyin'in her söylediğine inanıyor. Saçlarını dağıtışını seviyor, bir de masal anlatışını. Çok eskiden ninesi de anlatırdı masal. Korkardı ama onun anlattıklarından oğlancık. Bir dudağı yerde bir dudağı gökte arap bacılar, tandıra süpürülen mercimek kadar çocuklar, dili çatal yılanlar... Herkesin salonda toplaştığı akşam vaktinde oğlancık içeri girince babasının bakışları ona dönecek. Her akşam onu göl kıyısına uçuran yatakta, pencere kenarındaki kanepede oturmuş olacaklar. Babası kolunun altına almış olacak abisini. O da tırmanacak kanepeye. Babası ve abisinin bakışları üzerinde. Babasının boşta kalan kolunun altına girecek oğlancık. Cansızmış gibi duran eli kaldırıp omzundan aşıracak. "Hoş geldin," diyecek önce baba. Sonra az önce omzundan aşırdığı eli oğlanın boynundan çekip bacak arasına tutarak, "Isırıyor mu?" diyecek abisine dirsek atarak. Oğlancık kanepenin üstüne çıkacak hışımla. Perdeyi aralayıp karşı evin soğuk duvarına sessizce inmekte olan alacakaranlığa çevirecek yüzünü. N

Serkan Türk

Dürbün

Çocukluğunda dedesinin Arap Yarımadası'ndan getirdiği o dürbünü, saklayanın bile yerini unuttuğu dolabın en üst rafından aldığında ne yapacağını bilemedi önce. Evirdi çevirdi. İçinde daire biçiminde bir karton ve üzerinde bazı fotoğrafların olduğunu fark etti. Gözünü merceğe yaklaştırıp kenarda bulunan tuşa bastı. Önünde eski bir kuyu belirdi. Grimsi bir taşın ortasında koca bir oyuk. İnsanlar bu oyuğun içine bakıyordu. Ne görüyorlardı acaba? Oysa kendisi pencereden dışarıya azıcık sarkacak olsa annesi yaygarayı basardı.

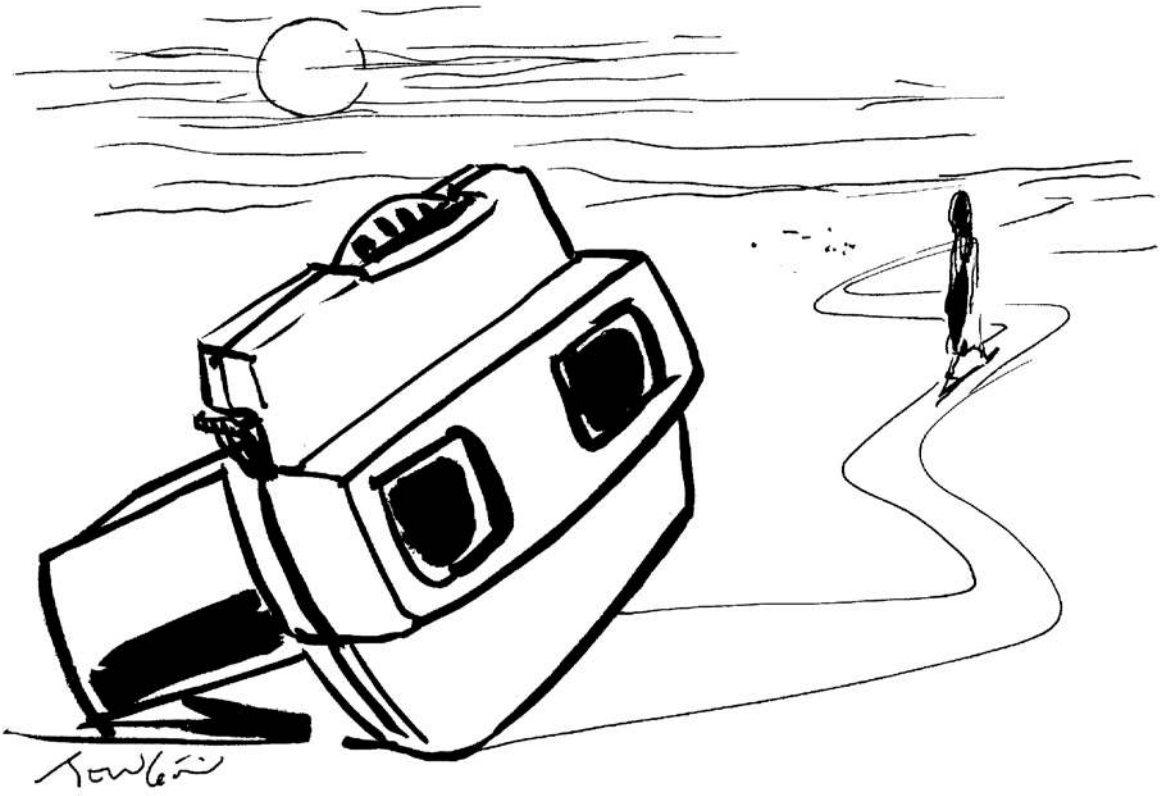
"Allah'ın belası ne duruyorsun pencerenin önünde. Gidip şu bardakları, çamaşırları yıkasana!"

Oysa günlerden cumartesiydi. İnsan güzelce şu ilerideki parka gidemiyorsa da bakabilmeliydi. Bu büyükler her şeyde olumsuz bir yan buluyordu. Bazen dilleri zehirli bir yılanmış gibi en sevdiklerini bile sokmaktan geri durmuyordu.

Gözünün önündeki kuyu ona ninesinin dizlerini dövüp durduğu şu filmi anımsatmıştı. Kör bir kadın vardı filmde. Kumasının da kuması. Kuma kocasının başka karısı olması da demekti. İnsan bir karısı varken neden ikincisini alırdı ki. İkincisini aldıysa neden bir diğerine gönül indirirdi. Babaların sözünden çıkan çocuklar daha çok üzülsün diyedir belki, diye düşündü. Kör kadın bahçede gezebilmek için gerilmiş ipi tutuyor ve odadan bahçeye, ağaçların gölgesinde dinlenen taşların üzerinde dolaşabiliyordu. Kocanın ilk eşiyse bu üçüncü kadını, bir gönüle aşk düşüreni, üstelik gözünün ışığı Tanrı tarafından söndürülmüş bu kadıncağızı evinde, bahçesinde istemiyordu. Kocasına çocuk vermesi için bir umutla eve yerleştirilen bu kadıncağız her şeyden habersiz korunaksız bir alanda yalnızca kukla gibi dolaşabiliyordu. İşte o kuyu orada nasıl tehlikeli bir göz. Eğilip bağırdığında sesinin yankısını duyabildiğin, kovayı çektiğinde susuzluğunu giderebildiğin bir bekleme ustası. Uzun saçlarıyla o kara kızı yutmak için sabırsızlanıyor gibi de görünmüyordu.

Allahtan elektrikler kesildi de filmde daha sonra neler olduğunu görmedi ninem, diye düşündü. Şimdi gözünü dayadığı kutucuğun içinde böylesi bir kuyu. Minnacık insanlar dönüp duruyor başında. Diğer görüntüyü getirmek için ekranın yanındaki tuşu arıyor parmakları. İkinci görüntü de bir mağara. Güvercinin ve örümceğin mucizesi.

Bunlar göğün sıçanları, diyordu dedesi. Güvercinlerin bütün gün hazıra konup kalkması sinirlerini bozuyordu. Örümceklerse öldürülmeden faraşla bahçe kapısına terk ediliyordu eskiden beri. O da belki örümceklerin peşi sıra çıkıp gitmişti.

Her çocuk gibi erken sıkılıyor uğraştığı şeylerden. Dürbünü aldığı yere koymak için sandalyenin üzerine çıkıyor. Orada bir seccade var, tam onun altına saklıyor görünmemesine dikkat edip. İşini bitirip odadan çıkıyor. Ninesinin boşluğunda gidip yerine oturuyor. Etrafa bakınıyor. Babasının ve annesinin her zaman oturdukları kanepeye. Erkek kardeşinin bir şey icat ediyormuş gibi özenle ödevlerini hazırladığı sehpaya. Duvarın yanında çok özel günlerde kullanılmak üzere bekleyen masaya ve sandalyelere. Çivisi düştüğü için parça parça olan fotoğrafın bıraktığı kire. Vitrinin camlı bölümünde dizili kahve fincanlarına, bardaklara. Her şeyi örtmesiyle meşhur dantellere. Bir tek kendisini göremiyor baktığı yerlerde. Sandalyelerde değil, yer minderinde de oturmuyor. Televizyonu karşıdan gören her yeri inceliyor ama yok işte.

İnsan bazen dünyadaki yerini bulmak için ne çok yer görürdü. O da görsündü işte bu yerleri tek tek. Deniz diye bir şey vardı bir yerlerde. Sudan oluşuyor ama öyle güzel mavimsi bir renk cümbüşü. Bazen korkunç göründüğü de oluyordu ama niye sinirlensindi şimdi ona durup dururken. Karşısına geçip bakacaktı öylesine. Kayıkları izleyecekti. Martılar da uçuşuyor olacaktı mutlaka sahilde. Onlar da denizin sıçanları olabilir mi, diye düşündü. Hayır, dedi sonra. Bir şarkıdan duymuştu ağladıklarını. Ağlamak insan olsun, kuş olsun merhametin taşma haliydi gövdeden. Severdi ağlayabilenleri. Vicdan sahibi derdi öyleleri için. Göğsü iç geçirir gibi kalkıp yerine döndü. Bir gün gidecekse insan yeryüzünden mutlaka denizle gitmeliydi. Yutacağı su olsundu da başka bir şey olmasındı.

Bahçeye adımını attı. Günlerce suladığı çiçekler neden böyle boyun bükmüştü, anlayamadı. Yasemin zamanıydı şimdi. Onlar bile böyle üzgün bir solgunlukta yitip gitmişti. Sanki rüzgâr esmiş, toz toprak yerleşmişti sofaya. Annesi şimdi bir yerden çıkar gürlerdi arkasından. Eli süpürgeye gitti. Uzanıp aldı. Kimse bir şeycik demeden çabucak temizlerdi kapı önünü. Birkaç kova su dökünce pir pak olurdu her yer. Sonra birden vazgeçti

bu fikirden. Onu böyle bir anda görmüş beğenmişlerdi. Yaşı daha yeni on beşi bulmuştu. Rüyaları uçarı, perilerden umudu vardı.

Akşama annenler evdeyse geleceğiz, demişlerdi.

Gelinmişti. Birkaç yaşlı adam ve iki kadın. Ciddi ciddi sözler edilip ardından peygamberin emri indirilmişti ağızlarından yere. Ninesi babasının gözüne bakmıştı. Annesi babasının yüzünde bir işaret aramıştı konuşmanın bu yerinde.

Kısmetse olur, denmişti. Yaşına başına bakılmaksızın.

Misafirler şenlikle, muhabbetle uğurlanmıştı.

O günün üzerinden çok geçmeden kınası yakılmış, çeyizi yıkanmış, analar kızlar ağlamıştı. Hep ağlardı kadınlar, kızlar.

Ağlarken bir boşluk bulup sığınmıştı arasına.

Bazı insanların evi olurdu da yuvası olmazdı. İçindeki merak, gönlündeki neşe söndü kısa zaman sonra o iki göz odada. Nereden çıkıp geldiğini bilemediği gölgelerle baş etmeye çalıştı, yapamadı. Üstündeki ilaç şişelerinin çoğaldığı komodine baktı. Mutfakta gazocağının düğmelerini kurcaladı. Çekmecede parıldayan bıçakları yokladı. Terasta üzüm bağının altında durup uzaklardan gelen rüzgâra halini anlatmayı umdu. Esmez oldu rüzgâr. Boynuna acelece sardığı şalıyla sokağa fırladı. Yetişecek neresi vardı?

Kimse ondan böyle bir şeyi beklemezdi. Gitmişti. Boyu devrilesiye kocasını, ocağını söndürme isteğiyle. Nereye gittiğini çok sevdiği kardeşine de haber vermemişti. İçimizi titreten bazı haberler sonradan gelir bulurdu bizi. Öyle sırlı bir haber olacaktı. Düğüm düğüm boğaza dizilmiş acı bir hatıra.

Aramalar sonuçsuz, sabırdan bir taş kalmıştı ardından ağır olan.

Şimdi burada, bahçede, evin içinde dolaşan bir hayaletti. Kimi kimsesi olmayan. Yutağında kalan denizin değil kuyunun tuzu.

Şerife'nin aklında kalansa dürbünden bir kare.

Çöl bilmez mi kendinden vazgeçecek ayak izini? N

"Nereden çıkıp geldiğini bilemediği gölgelerle baş etmeye çalıştı, yapamadı. Üstündeki ilaç şişelerinin çoğaldığı komodine baktı. Mutfakta gazocağının düğmelerini kurcaladı. Çekmecede parıldayan bıçakları yokladı."

Derya Sönmez

Ay Karanlık

Ne güzel bir bahçe, diye düşündü kadın. Bahçe duvarının bir tarafını ağaçlar kapıyordu. Uzun, gür yapraklı kavaklardı bunlar. Öbür taraf boydan boya ovaya bakıyordu. Öndeki geniş çim alan terastan bir gül tarhıyla ayrılıyordu. Güllerin arasında bırakılmış boşluktan geçerek ilerledi. Çiy kalkmamıştı henüz. Gülderen Hanım'ın uzattığı peçeteyle sandalyeyi sildi, oturdu. Göz alabildiğine uzanan çıplak tepelere baktı.

Burada yaşamak ne güzeldir, imrendim size doğrusu.

Güzeldi. Hele sabahları cümle hayıtın, adaçayının kokusu ovaya yayılırdı. Günün ilk ışıklarıyla bitkiler içlerinde taşıdıkları özü koku halinde dışarı salardı sanki.

Öyle. Bir tek uyumak için eve girerim ben, onun dışında her şeyim bu bahçe.

Kadın elindeki kâğıtları masaya bıraktı.

Affedersiniz, nutkum tutuldu, kendimi tanıtmadım. Sağır dilsiz okulu eğitmeniyim. Bahçıvanı arıyorum. Okulumuzda çalışmak için başvurmuş.

Gülderen Hanım çay fincanını dudaklarına götürmek üzereyken birden indirip tabağına bıraktı. Mesafeli bakışlarla süzdü kadını. Tepside hazır bekleyen temiz bardaklardan birini aldı, sürahinin dantelini kaldırdı, bardağa koruk suyu doldurup misafirinin önüne koydu.

Ben de sizi tesadüfen yoldan geçen birisi sandım. Bahçeyi gören içeri girmek ister.

Haklısınız, benim hatam. Aslında kendi evinin adresini vermiş. Bulamayınca sizin evi tarif ettiler, burada olabileceğini söylediler.

Az önce çıktı. Kasabaya alışverişe gönderdim.

Köylüler anlattı, siz sahip çıkmışsınız ona.

Gülderen Hanım arkasına yaslanınca asmanın gölgesi yüzüne düştü, ona düşünceli bir hava verdi.

Rahmetli anacığı bana emanet etti, o da sağ olsun elim ayağım oldu. Dediğiniz gibi hem sağır hem dilsizdir. Konuğunun gözlerinin içine bakarak devam etti. İşe başvurması için ben ısrar ettim. Yoksa o, bahçeden ayrılmak istemez, burayı çok sever.

Anlıyorum, bazen sahte başvurular oluyor, o yüzden yüz yüze konuşmak istedim. Görüşüldü olarak not düşüyorum.

Memnun olmuş gibi gülümsedi Gülderen Hanım. Çimleri sulayan fıskiyeden savrulan suyun ritmik sesi duyuldu bir an. Fıskiyeler tam zamanında çalışmaya başlamıştı. Güneş ışığı damlalara vurunca küçük gökkuşakları oluşturuyordu.

Bardağınızı bitirin lütfen. Ellerimle yaptım, ziyan olsun istemem. Emir veren bir tonda söylemişti bunu.

Koruk suyunun kekremsi tadı midesini bulandırmıştı, karşı çıkmaya cesaret edemedi, bir dikişte içti.

Elinize sağlık, nefis olmuş.

Kalkabilirdi artık. Hoşlanmadığı bir taraf vardı bu yaşlı kadında. Karşıdakini kolayca etkisi altına alıyordu. İnsan yaranmak istiyordu ona, hiç değilse gücendirmekten çekiniyordu. Bahçenin güzelliğinin bile sanki ürkütücü bir yanı vardı, yine de hayranlığını dile getirmeden edemedi.

Şu ilerideki ağaç ne güzel. Gövdesi sedefli gibi parlıyor, çınar galiba. Gülderen Hanım başıyla onayladı.

Dışarıdan güzel görünüyor ama içi çürümüş. Kesilmesi gerek.

Gerçekten de pul pul dökülen gövdesinde ışık vurunca parıldayan bir oyuk vardı. Kurtlar açmıştı bu oyuğu. Yakından bakıldığında kımıldayan larvalar seçilebiliyordu.

Gelmeye karar verirse yarın uğrasın, dedi kadın.

Gülderen Hanım konuğuna bahçe kapısına kadar eşlik etti. Umarım vazgeçmez, dedi yolcularken.

Kadın kapıdan çıkmadan önce etrafına bakındı.

Burası gece nasıl olur, korkmaz mısınız karanlıktan?

Geceleri hiç ışık yakmam. Böylece korkulacak o şey neyse ben de bir parçası olurum, işte o zaman korkmam.

Kadın gün ışığıyla apak olmuş ovaya bakarak gecenin kesif karanlığını hayal etmeye çalıştı.

≈

Bahçıvan gelince Gülderen Hanım yabancı kadının hayran kaldığı gövdesi sedefli gibi parlayan çınarı gösterdi. Bir el hareketiyle kesilmesini istedi. Çam ağaçlarından bazılarını kesip tomrukları evin arkasındaki depoya istiflemişlerdi, oraya sıralardı tomrukları yine. Bunu söylemeye gerek duymadı. Bahçıvan Gülderen Hanım'a bakarak boğuk bir ses çıkardı, şimdi mi demekti bu. Kadın başını salladı.

Bugün hazır ay karanlıkken kesilsin. Odun keseceksen, çiçek dikeceksen ay karanlıkken yapacaksın. Ay ışığında kestiğin tahtayı kurtlar yer.

Ağaç kesildi. Tomruklar depoya istiflendi. Bahçe sulandı. Öğleye doğru masayı sümbülteberlerin yanına çekip birlikte yemek yediler. Gülderen Hanım sümbülteberi çok severdi. Bu saatte bahçenin gölgede kalan tek yeri burasıydı. Adamın sevdiğini bildiği için gündelikçi kadına akşamdan ciğer kavurtmuştu. Tıka basa doldurduğu tabağa iştahla kaşık sallayan bahçıvana baktı. Gömlek cebinden görünen deftere uzandı. Temiz bir sayfa açtı, defteri masanın üstüne ikisinin de görebileceği bir yere koydu.

Sabah geç kaldın, mesajlarına da bakmıyorsun, yazdı.

Zeytin fidesi almak için kasabaya inmiştim ya. Çay ikram edelim dediler.

Kadın bir elini öteki elinin üstüne koydu, üstündeki lekeleri silmek ister gibi sıvazladı.

Bugün yoldan geçen bir kadın kavakları sordu. Ağaçların boyu ne kadar uzun, yaprakları ne kadar gür, dedi.

Bahçıvana bakıyordu. Adam sinirli değildi, kaygılı ya da korkmuş görünmüyordu, göz göze gelmekten kaçınıyordu sadece.

Hayvan gübresi veriyoruz, dedim ben de.

Bahçıvan ağzını peçeteyle silerken gırtlağından tuhaf bir hırıltı çıktı. Hafiften rüzgâr başlamıştı. Kavakların gövdeleri kımıltısız duruyor, yalnız ince dallar usul usul sallanıyordu. Rüzgârla salınan yapraklar güneş vurdukça gümüşleniyordu.

Sen olmasan çoktan kasabaya taşınırdım. Küçük bir apartman dairesi bana yeterdi. Ama yapamadım, seni bahçeyle, bu kavaklarla bırakıp gidemedim.

Adam kalkmaya davrandı. Tabağındaki ciğerin çoğu duruyordu. Gülderen Hanım bahçıvanı bileğinden yakaladı, buyurgan bir bakışla oturmasını işaret etti. Deftere yeni bir sayfa açtı.

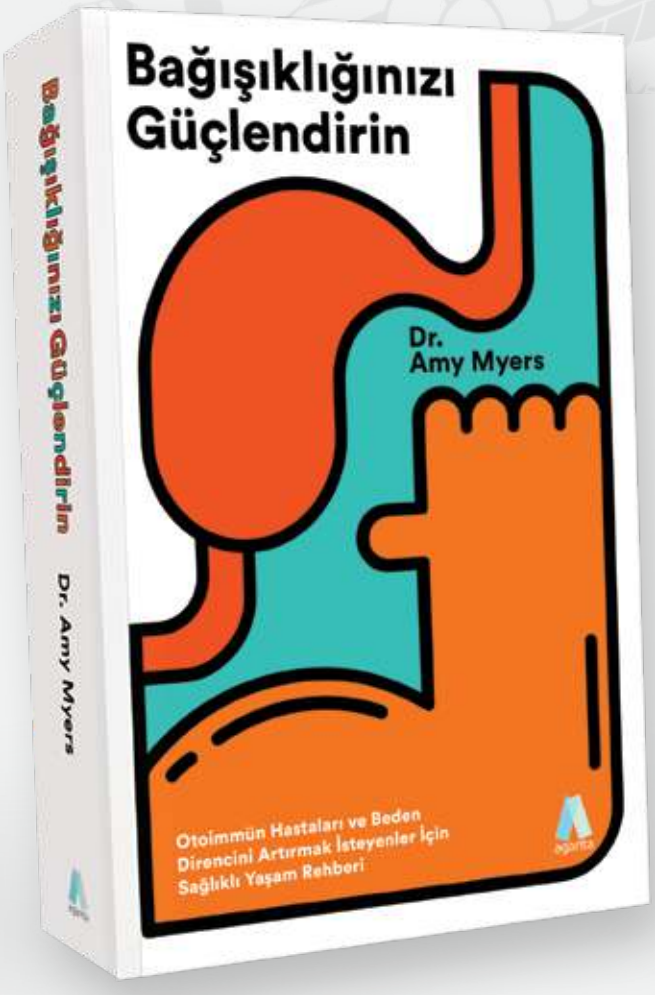
Şimdi beni burada bir başıma bırakıp gidebilir misin? Gidemezsin değil mi. İşte ben de seni bırakıp gidemedim.

Bahçıvan deftere bakarken kadın elini gevşetti. Kalkabilirdi artık, izin vardı. Adam bileğini ovuştura ovuştura kavağa doğru yürüdü. Kamburu çıkmıştı birden, çökkün görünüyordu. Ağacın dibine çömeldi. Yıllar önce o çocuğun ölüsünün başında nasıl titriyorsa şimdi de öyle titremeye başladı. O gün konuşmayı sökecek sanmıştı Gülderen Hanım. Dili büyüyüp ağzından taşacaktı sanki. Boğuk boğuk bağırıyordu delirmiş gibi. Hem sağır hem dilsiz, bir de delirirse ne yaparım, diye düşünmüştü kadın. Sonra yerde yatan yüzü gözü kan içindeki çocuğa baktı. Kan başının hemen yanında otların içinde göllenmişti. Soğukkanlılıkla bahçıvanı sakinleştirdi, bir kazma bir kürek buldu getirdi. Çukuru kazıncaya kadar çocuğun saçlarındaki kanlar kurumuştu. Bedeni soğuk ve kaskatıydı. Bahçıvan ağlamayı kesmişti, inanmaz gözlerle çukura bakıyordu. Çocuğu kavakların hemen altına gömdüler. Sonradan defterine "kaza oldu" yazmış, defalarca Gülderen Hanım'a göstermişti. Çocuğu bahçıvana yardım etmesi için işe almıştı. Kimi kimsesi yoktu garibin. Kayıp vakası olarak kayıtlara geçti, arayıp soran olmadı. Üç beş ay sonra can geldi kavaklara, iyice boy attılar, dallarına yapraklarına dirim geldi. Bahçıvan çok istedi o kavakları kesmeyi ama Gülderen Hanım izin vermedi.

Öğlen güneş tepedeyken bahçıvanın gitme vakti geldi. Akşamüstü havanın serinliğiyle kalan işlerini bitirmek üzere dönecekti. Kadın az şekerli kahvesinden bir yudum aldı. Sırtı kavaklara dönük, ağaçların rüzgârla çıkardığı ıslığa kulak vererek ovaya doğru ipince akan yola baktı. Bahçıvanın günde dört kere yürüdüğü yol buydu işte. Adamla birlikte yol da uzaklaşıyordu şimdi. Önce dik bir yokuşu tırmandı, bayır aşağı indi ve hiçbir yöne sapmadan upuzun düzlük boyunca devam etti. Sonra kıvrılıp duran yol boyunca bazen tepeleri aşarak bazen ova boyunca inerek. Ve nihayet bir tepenin ardında kayboldu. Gülderen Hanım güneşten kamaşan gözlerini kapadı. Adam gözkapaklarının içinde bir süre daha ilerlemeye devam etti. N

Beden direncinizi artırın.

Çünkü artık biliyoruz.
Ne yiyorsak o oluyoruz...

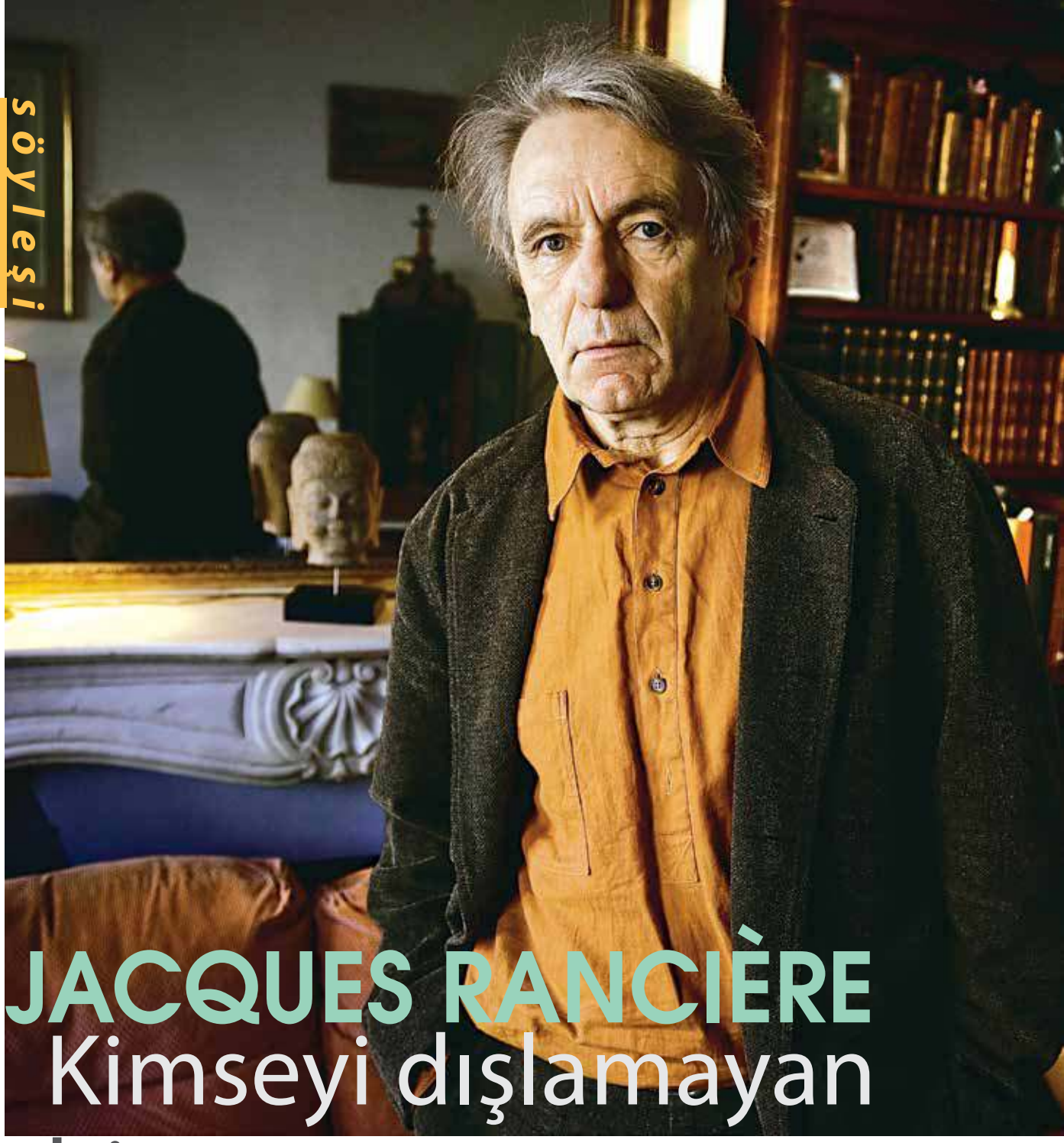
Günümüzde bazı hastalıklar daha yaygın hale geliyor. Alerjiler, astım, gıda hassasiyetleri, geçirgen bağırsak hastalığı, romatoid artrit, Haşimoto, Graves...
En hafifinden en ağırına bütün hastalıkların beslenmeyle düzelebileceğine giderek daha çok insan inanmaya başlıyor. Hatta hastalıkların aslında bir bağışıklık sorunu olduğunu düşünenler çoğalıyor.
Otoimmün hastalığı bulunmayanlar da bu hastalıklardan en az birine yakalanma riski taşıyor. Klasik modern tıbbın sunduğu ilaç odaklı çözümlerse hastalara çoğu zaman yarardan çok zarar getiriyor.
ABD'de çalışmalarıyla ün kazanmış fonksiyonel tıp doktoru Amy Myers'ın **Bağışıklığınızı Güçlendirin** kitabı, otoimmün hastaları ve hastalık riski taşıyanlar kadar bağışıklık sisteminin önemini bilen ve onu güçlendirmek isteyenler için 30 günlük bir beslenme programı sunuyor.

İngilizceden çeviren Tülin Er
Kapak tasarımı Tane Mavitan
456 s. • 13,6*21 cm • Eylül 2019
38 TL

Önizleme

aganta

www.agantakitap.com
/AgantaKitap

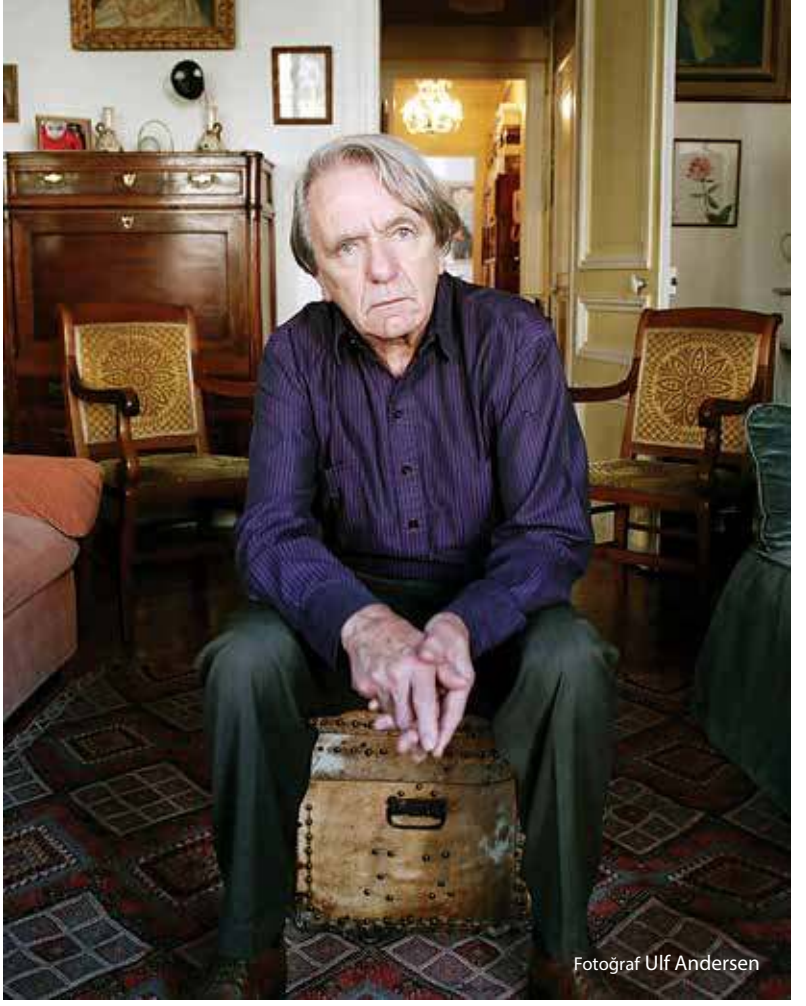
JACQUES RANCIÈRE
Kimseyi dışlamayan bir zaman...

Fotoğraf Philippe Matsas

HERVÉ AUBRON

Neyi anlatmaya veya temsil etmeye layık buluruz? Nasıl bir varoluştur bu? Ne türden bir eylem veya kavrayıştır? Yabana atılacak sorular değil bunlar. Estetik ile siyasetin buluştuğu sınırda filozof Jacques Rancière'i nicedir meşgul eden sorular. Mesele ne militan bir sanat anlayışı başlatmak ne de sözümona ideolojik "mesajlar" barındıran eserleri unutuluştan çekip çıkarmak. Rancière'e bakılırsa her sanat eseri birtakım tercihler getirir beraberinde, bu tercihlerle bir dünya görüşünü, "duyumsanabilir olan"ın

Fotoğraf Ulf Andersen

belli bir "dağılım"ını açıklığa kavuşturarak şu veya bu sorunu, şu veya bu yaşam biçimini algılanır kılar veya perdeler. Filozofa göre en önemli dağılımlardan biri, klasik sanat rejimi ile modern bir estetik rejimi arasındaki geçiş veya çekişmede gerçekleşir. Aristoteles'in *Poetika*'sına yaslanan klasik sanat rejimi eylemleri ve eylemlerin bağlantılarını vurgular; dünyanın kaosunu düzenlemek, biçimlendirmek, ona bir anlam ve amaç sağlamak için o kaostan sıyrılıp gururla öne çıkar ve bu bakımdan kendisi de "etkin" olan biçimler yaratır. Estetik modernlik ise tam tersine edilgenleşmeye, kendini ehemmiyetsiz olana açmaya çalışır; o zamana dek göz ardı edilen, kurmacanın dışına sürülen, sınır dışı edilen algıların ve varoluş biçimlerinin alanı haline gelir – ki siyasi önemi de bundan ileri gelir. Proust'a, Faulkner'a, Marx'ın anlatı stratejilerine ve polisiye romanın öncülerine uğrayarak Balzac'tan Sebald'a uzanan bir hat çizen Rancière *Kurmacanın Kıyıları*'nda tüm bu hususları masaya yatırıyor.

Etkinlik ve edilgenlik, edebiyatın iki çağı arasında değilse bile iki rejimi arasında hâlâ önemli bir kırılma noktası sizin için.

Aristoteles'in *Poetika*'sından tevarüs eden kurmaca rasyonalitesinde insanların nasıl bahttan bahtsızlığa düştüğü veya aksine bu altüst oluşun nasıl –aynı zamanda– bir bilgi edinimine, bir bilmezliğin tasfiyesine tekabül ettiği anlatılır. Bu durum yalnızca etkin insanları ilgilendirir, çünkü edilgen insanlar için zaman öylece geçen veya cereyan eden bir şeydir. Bir yanda akıbetlerin, araçların, peşine düşülen emellerin, engellerin, suya düşen beklentilerin zamanında yaşayan, başından bir şeyler geçen insanlar vardır, öte yandaysa üretim ve yeniden üretim dünyasında kıt kanaat, günü gününe yaşayanlar; bir yanda neden-sonuç zincirine hükmedenler, öte yanda öylece çalışıp didinenler... Yaşama biçimlerini ve bunlar arasındaki hiyerarşiyi belirleyen de budur. Modern kurmaca etkin insanların zamanıyla edilgen

Modern kurmaca etkin insanların zamanıyla edilgen insanların zamanı arasındaki hududu kaldırmıştır.

Jacques Rancière (1940) Cezayir doğumlu Fransız filozof. École Normale Supérieure'de Althusser'in öğrencisi oldu. *Kapital'i Okumak* (1965) derlemesindeki yazısıyla tanındı. 1971-2000 arasında Paris VIII Üniversitesi'nde felsefe dersleri verdi. Felsefeyi tarih ve toplum, siyaset ve ideoloji, sanat ve edebiyat ile ilişkilendirdiği radikal eleştirel yapıtlar verdi.

Fotoğraf Philippe Matsas

Edebiyat yazma sanatından ziyade belirli bir tarihsel kümelenmeyi ifade ediyor benim için. Edebiyatın o eski edebiyattan sıyrılıp kurmacayı birtakım hikâyeler anlatma biçimi olarak değil, dünyayı yorumlama yolu olarak tasavvur etmeye başladığı bir an olduğu söylenebilir.

insanların zamanı arasındaki bu hududu kaldırmıştır. Edilgen insanlar büyük kurmacanın işlediği dokuya dönüşür. Bu durum *Madam Bovary*'de hemen hemen hiçbir şey yaşanmayan o günle birlikte başlar: Sesler duyulur, insanlar gelip geçer, zihinde düşünceler dönüp durur. Geleneksel kurmacadaki o biçilmiş kaftana benzeyen zamanın aksine, durmaksızın üzerinize yağan bir atom çokluğundan mürekkep bir zamandan söz eden Virginia Woolf da bunu özetlemiştir.

Neden bilhassa 19. yüzyıldaki ve 20. yüzyılın ilk yarısındaki edebiyata yoğunlaşıyorsunuz?

Genel anlamda edebiyata ilgi duymuyorum: Hem Mezopotamya'da yazılmış metinleri hem de bu senenin edebiyat ödüllerinde yarışacak romanları kapsayacak bir edebiyat tanımı yapmak zorunda hissetmiyorum kendimi. Edebiyat yazma sanatından ziyade belirli bir tarihsel kümelenmeyi ifade ediyor benim için. Edebiyatın o eski edebiyattan [*belles lettres*] sıyrılıp kurmacayı birtakım hikâyeler anlatma biçimi olarak değil, dünyayı yorumlama yolu olarak tasavvur etmeye başladığı bir an olduğu söylenebilir. Bu da 1830'lardan 1950'lere kadar uzanan bir kesiti kapsıyor – kitabın sınırlarını da bu iki tarih belirliyor. Bence edebiyatın yalnızca geleneksel anlatıya değil, toplumsal bilgiye de (ki bu da başka bir kurmaca türüdür) karşı olan bir kurmaca biçimi tanımladığı bir an bu. Edebiyat artık yalnızca bir sanat

Hitap edilen kitle daraltılmadığında, bir arada varoluşa uygun düşecek bir zaman, kimseyi dışlamayan bir zaman üretmeye koyulduğunda belli bir güce erişir edebiyat. Bana kalırsa yalnız edebiyatın değil, kurmacanın da siyasetin de esas meselesi zamanlar hiyerarşisi, yani zamana sahip olanlar ile olmayanları birbirinden ayıran hiyerarşidir.

değil, koca bir deneyimler rejiminin ifadesi, ortak bir dünya inşa etmenin yolu haline gelmiştir.

Bu bahsettiğiniz günümüzde geçerli değil mi sizce?

Bugünkü üretim hakkında söz almak benim için epey zor. Yazılanları pek okumuyorum. Fakat bu üretimin daha ziyade fikir temelli ilerlediğini, duyumsanabilir dünyanın yeniden düzenlenişinde önemli bir payı olmadığını hissediyorum. Eski edebiyata bir dönüş olduğunu da sanmıyorum. Fakat edebiyat bugün fazlasıyla bölünmüş görünüyor: Her okur kategorisine ne uygun görülüyorsa o sunuluyor, belli başlı kesimlere hitap ediliyor. Hitap edilen kitle daraltılmadığında, bir arada varoluşa uygun düşecek bir zaman, kimseyi dışlamayan bir zaman üretmeye koyulduğunda belli bir güce erişir edebiyat. Bana kalırsa yalnız edebiyatın değil, kurmacanın da siyasetin de esas meselesi zamanlar hiyerarşisi, yani zamana sahip olanlar ile olmayanları birbirinden ayıran hiyerarşidir. Modern kurmaca olağan koşullarda zamana sahip olmayanlara –sözgelimi Julien Sorel'e veya Emma Bovary'ye– zaman sağlar. Halktan biri can sıkıntısına kapıldığında zaten başka bir yerdedir artık... İşçilerin normalde sahip olmadıkları bu zamanı bir başkaldırı yoluyla ele geçirdikleri an ile kurmacada halktan kahramanların ele geçirdikleri zaman arasında koşutluk kuruyorum. *Ses ve Öfke*'de zihinsel engelli Benjy'nin iniltisini anlatan Faulkner, "Hiçbir şeydi bu. Yalnızca ses" dedikten sonra şöyle devam eder: "Hepsi de olabilirdi; gezegenlerin birleşmesiyle bir anlığına ses haline gelen tüm zaman, haksızlık ve keder." İşte bence asıl mesele bu: Edebiyat dil dışında kalmışlara nasıl bir ses ve yazı sunabilir, hakeza zaman dışında kalmışlara nasıl zaman sağlayabilir?

Biçimsel deneyleriyle modern edebiyatın yalnızca birtakım seçkinlere hitap ettiğini, toplumsal sınırlara –pratikte– asla meydan okumadığını ileri sürerek karşı çıkabiliriz bu söylediklerinize.

Bu çıkış sosyolojik açıdan isabetli olabilir fakat siyasi açıdan hem anlamsızdır hem de doğrulanması mümkün değildir. Seçkincilik karşıtı bu retoriğin altında, "halktan" sınıfların estetik deneyim zamanına sahip olmadığı, asla sahip olamayacağı ya da bu zamanı doğru şekilde kullanamayacağı argümanı yatar. Sözgelimi Clement Greenberg'in[1] söylediği de budur: Kırsalda yaşayanlar şehre akın ettiğinde sanat felakete uğrar. Sabit çalışma saatlerine sahip işçilerin zamanı vardır artık, zamanları olduğu için kültürlenmek isterler, kültürlenmek istedikleri için de *kitsch*'in, ticari kültürün galebe çalmasına yol açacaklardır. Antielitizm daima ayrımcıdır, reddetmek istediği şeyi yeniden üretir. Nihayetinde herkesin olduğu yerde kalması, kendisine uygun düşen zevklere ve duyumlara sahip olması gerektiğine inanan Bourdieu'cü sosyolojidir bu. Oysa işçi tarihi üzerine çalışmış biri olarak, zamana kavuşmak uğruna canını dişine takan insanlar olduğunu, zamana sahip pek çok kişi bu zamanla ne yapacağını bilmezken, mevzubahis insanların zamana kavuşunca ne yapacağını pekâlâ bildiğini görme fırsatı buldum. Bir de şöyle derler: Halk eski usul hikâyeleri, bulvar tiyatrosunu sever – hiç de öyle değil! Popüler edebiyat denen şey çoğunlukla yine küçük burjuvalara, belli bir entelektüel sınıfa hitap eden bir edebiyattır. Estetik açıdan en zorlu, en yenilikçi şeyleri gerçek anlamda sevenler her daim azınlıkta kalır kalmasına ama bu durum tüm sınıflar

Edebiyat dil dışında kalmışlara nasıl bir ses ve yazı sunabilir, hakeza zaman dışında kalmışlara nasıl zaman sağlayabilir?

Houellebecq kopyala yapıştır romancısı. Vaktiyle inandığı değişime artık inanmayan, hayal kırıklığına uğramış küçük burjuva entelektüellerinin gönlünü okşuyor. Kendi kendini fesheden bir edebiyatın arazı.

için geçerlidir! Mesela akademisyenlerin önemli bir kısmı kültürlü, bilgili bir görünüm sergilese de, kültürsüz bir dünyada sıkışıp kaldığı sanılan insanların iştirak edebildiği o estetik deneyimden esas itibariyle kopuktur.

Öte yandan toplum bilimini [*science sociale*] kadim edebiyatın mirasçısı, bu edebiyatın devamcısı olarak değerlendiriyorsunuz... Toplum bilimini "demokratikleştirilmiş bir trajik dünya" olarak görüyorsunuz.

Toplum biliminde insanların davranış biçimleri eylemlerinin nedenleri, bu nedenleri nasıl kavrayabilecekleri, ahvallerine ilişkin hakikati ne şekilde açığa vurabilecekleri bilinmeksizin analiz edilir. Tanrılara karşı nasıl konumlanacağını bilmeyen trajik kahramanın düştüğü hataları anlatan o eski kurmaca aklı adeta demokratikleştirilmiştir. Bir yanıyla eski dağılımın yürürlükten kalktığını, kurmacaya dayalı gerçekliğin –vaktiyle küçümsenen üretim dünyası da dahil olmak üzere– tüm olayları kapsayacak şekilde genişlediğini söyleyebiliriz, öte yandan eski dağılım da yeni bir soluk kazanmıştır: Bir yanda bilinen nedenlerin dünyasında yaşayanlar vardır, öbür yanda maruz kalınan sonuçların dünyasında yaşayanlar. Bilenler ile bilmeyenler arasındaki karşıtlık, sözümona özgür insanlar ile mekanik insanlar arasındaki o eski karşıtlığı devralır.

Tam da edebiyat, sosyolojik tespit ve siyasi eleştiri arasında tuhaf bir konum işgal eden Houellebecq gibi bir örneği nasıl değerlendirirsiniz?

Yazarların kendilerini birer ideolog, toplumsal dönüşümlerin vakanüvisi diye sattığı bir ânın veya "edebiyat sonrası"nın bir parçası olarak tanımlayabiliriz. Houellebecq kopyala yapıştır romancısı. Dünyanın geleceğini, belli bir toplumsal sınıfın ve entelektüelin hayallerini süsleyen şekilde betimleyen Finkielkraut tarzı denemecilerin geliştirdiği bir yöntemle, o sıra havada dolaşan mevzuları yineliyor. Hayal kırıklığına uğrayıp bitap düşmüş –kendi kuşağımdan– pek çok insanla karşılaşıyorum; cinsel özgürlüğün düştüğü kargaşanın, kitlesel bireyciliğin, kitlesel demokrasinin betimlenmesini keyifle takip ediyorlar. Vaktiyle inandığı değişime artık inanmayan, hayal kırıklığına uğramış küçük burjuva entelektüellerinin gönlünü okşuyor Houellebecq. Kendi kendini fesheden bir edebiyatın arazı bu. Fakat Flaubert'deki anlamıyla hiçlik ile Houellebecq'teki anlamıyla hiçliği birbirinden ayırmak lazım...

Düşüncenizde boy göstermiş başat isimlerle *Kurmacanın Kıyıları*'nda yeniden karşılıyoruz. Sizin için modern kurmacanın en saf biçimini temsil eden Flaubert'in *Madam Bovary*'si var elbette. Geleneksel ve modern anlatı biçimlerinin bir arada bulunduğu Balzac da.

Balzac'ta dönüşümün tam ortasındayız. Eski romanın veya geçmiş edebiyatın evreni artık geride kalmıştır, ki Balzac'a göre bu eski edebiyat yerini toplum bilimi romanına bırakmalıdır – fakat merakta kalmanın, hayal kurmanın ve hareketsizliğin mümkün olduğu, anlatıdan beslenen bir zamansallığa kendini kaptırıp yön değiştirmeye hazır bir toplum bilim romanı. Balzac'ın kitapları sürekli tutukluk yapar, bir dükkânın arka odasında veya ayakaltı bir sokağa bakan pencerenin ardında belirerek meçhul bir dünyayı özetleyen sade bir çehrede saplanıp kalır. Meçhul bir dünyayla kurulan temas romandaki eylemin canevine yerleşir, bu da toplumu temsil etmeyi amaçlayan o başlangıçtaki tasarıyla tezat oluşturur.

Edebiyat ile siyasetin kesişiminden söz edildi mi akla ilk gelen isimlerden biri olan Hugo'ya pek değinmiyorsunuz.

Hugo "panteist" olarak nitelendireceğim bir yaklaşımla demokratik çağa tekabül

Sebald'da kendimden çok şey bulduğumu hissediyorum. Bilhassa anlatış biçiminde. Proleterlerin Gecesi'nde ve Cahil Hoca'da anlatı ile kurguya dayalı anlatı arasında gidip gelen bir üslup inşa etmeye çalışmıştım.

eden yeni biçimler arar: Tüm toplumu aynı solukta kucaklamak ister. Fakat düşünceyi dolambaçlı bir yolla açıklamak, nasihatler ve tembihler sıralamak, yani Flaubert'e tiksinti veren her şeyi yapmak için müdahale eder anlatıya. Bir bakıma arkaizmden mustarip olsa da parçalı bir zamansallık geliştirme tarzıdır bu: Büyük, yekpare bir soluğa ihtiyaç duyan şey durmaksızın parçalara bölünür, çünkü bir bakıma Hugo tüm ustalığına rağmen nereye gittiğini bilmez. Hugo'da pek çok bölümün "Marius düşüncelere dalmıştı" nevinden cümlelerle bitmesi de bundandır. Barthes bu durumu o eski şiirselliğe yoruyordu, halbuki tam tersi söz konusudur: Şeylerin ve hiçliğin her şeyi kapsayacak büyük bir destan inşa etmek isteyenlerin elinden sıyrıldığı andır bu.

Stendhal sizin için ilginç bir örnek: Tam da anakronizmi sayesinde modern sanki.

Stendhal 18. yüzyıl insanıydı. Onu yeni psikolojinin kahramanı gibi sunmaya çalışmak saçma. Bir tür kahramanlaştırma da içeren eski usul pikaresk hikâyeler anlatmak istiyordu. Fakat tuhaftır, karakterleri bir yere hapsedildiğinde hemen hemen hiçbir şeyin yaşanmadığı anlar ağır basar. Askıda kalmış bu anlar eylemden ve toplumsal temsilden sıyrılan saf mutluluk anlarıdır. O vakit Stendhal kahramanları duyumsanabilir olanın tadına varır: Artık hiçbir şey yapılmaz, hiçbir şeyin peşinden koşulmaz, hiçbir şey aranmaz. Bizzat etkinlik ile edilgenlik arasındaki ilişkinin ortadan kaldırılmasından haz alınır.

Sebald kitaplarınızda ilk kez yer alıyor, ele aldığınız en yeni yazarlardan biri kuşkusuz.

Evet, 21. yüzyılda vefat eden tek kişi! Sebald'da kendimden çok şey bulduğumu hissediyorum. Bilhassa anlatış biçiminde – ben bir yazar olmasam da. *La Nuit des prolétaires*'de (Proleterlerin Gecesi) ve *Cahil Hoca*'da anlatı ile kurguya dayalı anlatı arasında gidip gelen bir üslup inşa etmeye çalışmıştım. *Satürn'ün Halkaları*'nda kurmacanın ne olduğu sorusu ortaya atılır. Sebald bu kitapta aslında kendi yarattığı pek çok şeyi gazeteci üslubuyla anlatır. Muhayyel olan ile belgelere dayalı olan arasındaki ayrımı sorgular, ki bu da genel anlamda yaratma yetisine gösterilen hürmettir. Sebald neden-sonuç zincirinden, Walter Benjamin'in ifadesiyle "galiplerin zamanı"ndan sıyrılır, çağları yatay düzlemde irtibatlandırarak

bir arada varoluşun zamanını yaratır. Aynı düzlemde var olma hakkı vardır herkesin. Hâkim bir anlam dayatıp duyumsanabilir dünyayı yoksullaştıran o klasik ilerlemeci tarihten başka bir tarih adına kaleme alınmış bir tür manifestodur bu kitap. Hâkim bir anlam varsa ortada, her şeyi tek bir sürecin tezahürüne indirgeyip şöyle demiş oluruz: "Olup olacağı bu." Başka bir şeyin anlamı yoktur o noktadan sonra.

Sebald'da bir yönüyle edebi röportaj da var. İngilizcede *non-fiction novel* (kurmaca dışı roman) denen kurmacanın kıyılarından biri sanki. Başlığınızı da çağrıştırması bakımından bunun çağdaş edebiyat için bir ufuk olduğunu söyleyebilir miyiz?

Mümkün kıyılardan biri de bu, yeter ki yazar sözgelimi Fransa taşrasını görmek için yola çıkıp deneyim kırıntılarını yan yana dizen bir gezgine dönüşmesin. Bu bağlamda ilginç olan, söylem düzeyleri arasındaki kurgu. James Agee'nin *Let Us Now Praise Famous Men*'i bu türün en büyük yapıtlarından biri. Alabamalı üç maraba aile üzerine 1936'da yapılmış bir röportaj bu. Fakat yazar akşam vakti bir sundurma altına çekilip başka söylem biçimlerinin kendisine nüfuz etmesine izin vererek bir arabanın kokusundan, geceye sinmiş benzin kokusunun ona bir genç kızı hatırlatmasından da bahsedebilir pekâlâ, biz de –alışılmışın dışında bir kültüre sahip Agee'nin de okuduğu– Proust'ta Albertine'in çekip gidişini hatırlarız. Gerçeğin kurmacayı geride bıraktığına dair o basmakalıp düşünceyle ilgisi yoktur bunun; daha ziyade her şeyin eşit, yani eşit ölçüde ilginç olduğunu söylemenin bir yolu söz konusudur.

***Satürn'ün Halkaları*'nda insanlığın yıkım güçleri ile doğanın yıkım güçleri arasındaki çekişme üzerine alttan alta ilerleyen bir anlatı tespit ediyor, Sebald'daki "bir arada varoluş" ufkunu ele almanın bir başka yolunu sunuyorsunuz. Burada ekolojik kurmacanın bir biçimini görmek mümkün mü?**

Ben daha ziyade dağılım biçimleriyle ve insanlar arasındaki hiyerarşiyle ilgileniyorum ama elbette Sebald doğayla kurulan ilişki üzerinden de okunabilir, yeter ki söz konusu ilişki bugünlerde antroposen[2] mefhumu etrafında geliştirilen o basit yaklaşımlara indirgenmesin...

Epey şüpheyle yaklaşıyorsunuz sanki...

Antroposen üzerine yürütülen düşüncede ciddi bir uyuşmazlık var. Eleştiri tahtasındakiler hümanizm, Descartesçılık... ki bunlar Amerika'daki bir Kızılderili halkın doğayla uyum içinde yaşayışıyla karşılaştırılıyor. Oysa bu halklara da söz hakkı tanınmalı! Doğaya ilişkin kavrayışları, deneyimleri ve yaşam koşulları üzerine onlarla teşrikimesai etmeksizin nasıl bir "karşıt-model" sunabilecekleri belirleniyor. Söz konusu ekoloji yoksul halkların deneyimlerine yaslanıyor yaslanmasına ama hâlâ zenginlerin ekolojisindeyiz.

***Kurmacanın Kıyıları*'ndaki metinlerden biri, Marx'ın *Kapital*'deki anlatı stratejilerini analiz ediyor. Her teori bir veçhesiyle kurmaca mıdır? Siz de bir anlatıcı mısınız?**

İnsan eylemini konu edinen her teori, kurmaca rasyonalitesine bir şeyler borçludur. Felsefeyi bilimsel bir sistem olarak sunduğunu iddia eden metotlar oldum olası pek ilgimi çekmedi. Sözgelimi Spinoza'nınki gibi bir sistemi kurmacaya dayalı dinamiğini öne çıkararak, Spinoza'yı bir anlatıcı gibi ele alarak yeniden okumanın önünde hiçbir engel yok. Kaldı ki ben de düşünce düzleminde yer alan ile tahkiye düzleminde yer alan arasındaki ayrımı yıkmaya çalıştım. Tıpkı anlatılarda gerçekleşebilen kırılmalar gibi, düşüncede de kırılmalar yaratmayı denedim. Bir tezi ispatlamak değildir ilginç olan: Alışılmış nirengi noktalarını değiştirmeye, bir evreni yerinden oynatmaya, farklı bir duyumsanabilir dünya yaratmaya çalışmaktır. N

Fransızcadan çeviren **Yunus Çetin**

* *Le Magazine littéraire* 583, Eylül 2017.

[1] ABD'li sanat eleştirmeni Clement Greenberg (1909-1994): "Avangard and Kitsch" başlıklı ünlü makalenin yazarı. (e.n.)

[2] Antroposen mefhumuna göre insanlık gezegen üzerinde öyle bir tesir bırakmıştır ki başat jeolojik güç haline gelmiştir, dolayısıyla "doğal" hiçbir alan kalmamıştır. Beşeri bilimlerde bu mefhum bilhassa ekoloji düşüncesinde merkezi bir konuma yerleşmiştir. (e.n.)

NEDEN DIŞARI ÇIKALIM Kİ?

Sheila Heti

Her şeyden çok istediğimiz şey kendimize güvenimizin artması, sağlıklı, dinç ve huzurlu olmaksa evde oturmalıyız. Küçük Buddha'lar gibi olabiliriz, meditasyon ve mastürbasyon yapar, televizyon izleriz.

1

Neden bu sahnede durduğumu merak ediyorum, oysa şimdi evde olmayı yeğlerdim, evde olsam içim çok daha rahat olurdu. Siz seyircilerin de neden burada oturduğunu merak ediyorum, oysa birçoğunuz evde daha mutlu olurdunuz.

Evde pijamayla durabilirsiniz. Evde kimse sizi terslemez, üzmez. Trampoline Hall'da[1] birileri sizi tersleyip üzebilir. Üstelik viski de pahalı. Geçen hafta yaptığınız sohbeti bugün takılmış plak gibi yinelemek dünkü düşüncelerinizi zihninizde evirip çevirmekten daha çok bunaltır insanı. Hem kaçımız birini eve atacak ki. O halde neden dışarı çıktık? Babam hiç dışarı çıkmaz. İç dünyası inanılmaz dengeli. Son derece mantıklı bir insan. Dışarı çıkmanın yararlarını göremiyor.

Yıllardır kendime soruyorum: Başka insanlarla neden vakit geçiriyorsun? Ama tam olarak kendimi verip yanıt bulmaya çalışmadım hiç. Bu soruyu hep karşılık beklemeden sorduğuma inanıyordum ama yakın zamanda bir yanıt arayışına girdim, çünkü kendinize bin kere sorduğunuz bir soru neticede yanıtlanmayı hak ediyordur.

Hem neden dışarı çıktığımı çözersem dışarı çıktığım zamanlar kendimden şüphe etmeyebilirim. Kendimi daha az eleştirebilirim. Partide etrafa bakarken, Ne şapşalsın, neden geldin ki, evde kalmalıydın, diye düşünmeyebilirim.

"Neden dışarı çıkalım ki?" sorusuna yanıt ararken ilk yaptığım şey dışarı çıkmak için aklıma gelen tüm sebepleri listelemek oldu; yaklaşık on iki tane vardı ama sonra yazdıklarımı incelerken daha önemsiz sebeplerin dört ana gerekçede toplanabileceğini fark ettim:

i. Arzu (seks, aşk, dostluk vs.).
ii. Sosyolojik merak / estetik beğeni.
iii. Kendimi sınamak için.
iv. Birisi benimle görüşmek istediğinden.

2

Birkaç yıl önce sigarayı bırakma çabama yardımcı olması için Allen Carr'ın *Sigarayı Bırakmanın Kolay Yolu* adlı kitabını okudum. (Sigarayı bırakmak için gerçekten harika bir kitap, şiddetle tavsiye ediyorum.) Allen Carr'ın temel yaklaşımı iki aşamalı:

Birincisi: Sigara içmenin alışkanlık olmadığını, *uyuşturucu bağımlılığı* olduğunu kabul etmeniz gerekiyor.

İkincisi: Sigarayı bırakmanın tek yolu bir daha asla sigara içmemek.

Açıklamasına şöyle devam ediyor: Sigara tiryakileri kendi beyinlerini yıkayarak sigaranın onlara bir şekilde yardımcı olduğuna –kendilerini sakinleştirdiğine, dikkatlerini toplamalarını sağladığına, bir buluşmaya kutlama havası kattığına– inanır, oysa gerçekte sigara içildiğinde yapılan tek şey sigaraya duyulan dayanılmaz isteği geçici olarak giderirken vücuda tam da tekrar isteyeceği maddeyi yeniden vermektir.

Bir insana duyulan hasret sigaraya duyulan hasretle neredeyse aynı.

Sigarayı bırakmak için yapmanız gereken, sigaranın size herhangi bir şekilde yardımcı olduğuna dair yanlış inançtan kurtulmak, sonra birkaç hafta boyunca maddenin vücuttan çekilmesinin fiziksel yan etkilerine katlanmak –Carr bu hissi fiziksel bir özleme benzetiyor ama dayanılmaz bir şey değil– ve bir daha asla sigara içmemek. Ha, bir de pozitif bir tutum sergilemeniz çok önemli. Canınız sigara çektiğinde bunu vücudunuzun sigara içmeyen birinin vücuduna dönüşme işareti olarak görüp, "Yaşasın! Özgürüm!" diye haykırmanız gerekiyor.

Evet, Carr'ı dinledim, önerileri işe yaradı.

Geçen gün bir Meksika lokantasında tek başıma oturmuş, insanları bırakmanın mümkün olup olmadığını düşünürken aklıma sevgili Allen Carr geldi. Belki yakın zamanda bir ilişkiden çıktığımdan; ayrıca epeydir kendi şehrimde vakit geçirmiyordum ve iki yıl önce sigarayı bıraktığımda vücudumun verdiği tepkiye çok yakın hisler yaşıyordum: ara sıra gelen fiziksel bir sızı, neredeyse acı verici, sonu gelmeyen bir tür hiçlik, doldurulması gereken bir boşluk. Bu dayanılmaz istekten kurtulmanın tek yolu ona boyun eğmek gibi geliyor genelde – eski sevgiliye dönmek, yeni biriyle yatmak... Ancak kendinizi sevdiğiniz herkesten kopardıktan sonra aslında insanlara *fiziksel olarak* bağımlı [*addicted*] olduğunuzu fark ediyorsunuz. Bir insana duyulan hasret sigaraya duyulan hasretle neredeyse aynı. Ne tuhaf.

Neyse, ben stoacı değilim. Yoksunluğa verdiğim tepki –yani insanı kısmen yatıştıran geçiş ilişkilerine kaçış– yüzünden bugün karşınızda durup sizlere büyük bir güvenle, İnsanlardan vazgeçmek mümkün, diyemiyorum; maddenin vücuttan çekilmesinin fiziksel yan etkilerine haftalarca dayanmak, dolayısıyla da Allen Carr'a göre sigara içmeyenlerin sahip olduğu özelliklere, sağlığa, zindeliğe, zenginliğe, huzura, kendine güvene, cesarete, özsaygıya, mutluluğa, özgürlüğe erişmek mümkün, diyemiyorum.

Ama yakın zamanda olmasa da geçmişte yalnız kaldığım zamanlar *oldu* ve o günleri düşündüğümde –hayatımın en mutlu günleriydi– *gerçekten de* insanlarla çevrili olduğum zamanlara kıyasla daha cesur, kendinden emin, onurlu, özgür, zinde ve huzurlu olduğumu hatırlıyorum.

Eğer bu gerçekse, eğer hafızam beni yanıltmıyorsa o zaman neden dışarı çıkalım ki?

Allen Carr sigarayı bırakmayı düşünen tiryakilere kendilerine şu üç soruyu sormalarını öneriyor; bence insan tiryakiliğinden kurtulmanın gerekliliğini tartarken de bu sorulara başvurabiliriz. Tiryakinin sigara için sorduklarını biz de sosyalleşme için soralım:

i. Bana ne yararı var?
ii. Gerçekten keyif alıyor muyum?
iii. Hayat boyu bu şeyleri ağzıma sokup kendimi boğmak, bir de üstüne kazıklanmak zorunda mıyım?

i. Bana ne yararı var?

Daha önce de dediğim gibi, insanlarla arzularımızı tatmin etmek için bir araya geliyoruz – sevme ve sevilme arzusunu, sevişme, konuşma, dostluk kurma, iyi vakit geçirme arzusunu ve benzerlerini. Bu noktada Allen Carr şu yanıtı yapıştırabilir: "Sigara içmenin rahatlatıcı olduğundan ya da bizi tatmin ettiğinden bahsediyoruz. Ama tatmin olmak öncelikle tatminsiz olmayı gerektirmez mi?"

Hem zaten bugüne dek kim insanlardan tatmin olmuştur ki?

Örneğin birkaç hafta önce kasabama okuma yapmaya gelen New Yorklu bir kavramsal şair bana korkunç bir hakaret etti. Şiirlerini seviyorum, o yüzden okumasına gittim, evden çıkarken ona duyduğum hayranlığı riske attığımın farkındaydım: Ya malın tekiyse diye sordum kendime kapıyı kaparken. Boş ver diye yanıt verdim anahtarı kilitte çevirirken, zira merakım korkuma baskın gelmişti.

O akşam bara varınca kırkına merdiven dayamış ufak tefek bir adam gözüme çarptı, üstünde janjanlı bir takım elbiseyle şapka vardı ve aleti Kansas boyutlarındaymış gibi ortamda caka satarak yürüyordu. Kavramsal şair bu olmalı, dedim kendi kendime, haklı da çıktım. Beni onunla tanıştırmasın diye arkadaşıma onca dil dökmeme rağmen bizi tanıştırdı, beni "romancı" olarak tanıttı. Ona kitaplarından birini ne kadar çok sevdiğimi söyledim, lafım bittiğinde beni şöyle bir süzüp, "Romancı mısın? Gerçekten mi? Benim işlerimle ne alakan olabilir ki?" dedi.

Oldu da fark etmediyseniz korkunç hakaret buydu.

Tabii birine uğradığınız hakareti anlatmak gördüğünüz rüyayı anlatmaya benziyor: Kendinize özgü duygusal temelini aktaramıyorsu-

nuz, sadece alakasız ve manasız semboller iletiyorsunuz. Ama inanın bana bu kavramsal şair tırnaklarını kalbime geçirmişti, bunun farkındaydı da, beş dakika sonra ben de birdenbire fark ettim, bu da bir buçuk hafta yatakta öfkeyle kıvranıp debelenmeme neden oldu; uykularım kaçtı, bu adamı düşman ilan ettim, o sırada yazdığım bir makaleyi yeniden düzenleyip kavramsal şiirleri imha edecek bir altmetin ekleme planı yaptım, bir buçuk hafta boyunca her gece dışarı çıkıp bu hakareti bütün arkadaşlarımla teker teker tartıştım – ama bunlar ne ki? Bu hakareti sonunda günlük hayatımdan çıkarıp geride bırakmak, dengemi tekrar bulabilmek için kıtayı terk etmem gerekti.

Neyse, demek istediğim insanların bize tatmin sağladığı, bizi rahatlattığı iddiası son derece gerçekdışı. Bazen doğru olmasına doğru ama genelde değil.

ii. Gerçekten keyif alıyor muyum?

Gittiği altı partinin birden fazlasından keyif alan *herhangi biri* var mı? Seks bizi tatmin ediyor mu yoksa sadece –seks esnasında bile– daha fazla, daha iyi, daha farklı seks istememize mi neden oluyor? Aynı şey sohbet için, dostluk için, her şey için geçerli.

Hayır, insanlar bizi tatmin etmiyor, sigara gibi sadece geçici olarak tatmin olduğumuz *yanılsamasına* yol açıyor, aynı zamanda bağımlılığımızı artırıyorlar. Peki ya başkalarına bağımlı olmasaydık?

Allen Carr sigarayı bırakmanın fiziksel yararlarını kitabında şöyle sıralıyor:

i. Özgüven ve cesaretin geri gelmesi.
ii. Kölelikten azade olmak.
iii. Kafanızdaki korkutucu ve karanlık gölgeler yüzünden acı çekerek yaşamaya mecbur olmamak, nüfusun yarısı tarafından hor görüldüğünüzü bilerek, daha da kötüsü kendinizi hor görerek yaşamak zorunda kalmamak.

O yüzden gelin şimdilik insanlardan vazgeçelim! Ama kendimizi başarısızlığa mahkûm ederek değil, insanlardan vazgeçerken kendimizi bir şeyden mahrum bırakıyormuş gibi hep şu şüphelerle boğuşarak değil:

Neyse, demek istediğim insanların bize tatmin sağladığı, bizi rahatlattığı iddiası son derece gerçekdışı.

"Bu dayanılmaz istek daha ne kadar sürecek?"

"Bir daha mutlu olacak mıyım?"

"Yemeğin artık tadı olacak mı?"

"Gelecekte stresle nasıl başa çıkacağım?"

"Sabahları yataktan kalkma gücünü nasıl bulacağım?"

Bilakis neşeyle, canıgönülden isteyerek vazgeçelim ki insanlardan... özgüvene, cesarete, zindeliğe, huzura ve özsaygıya kavuşalım.

3

Bir arkadaşım bir tür sanat projesi olarak insanların değişik biçimlerde eğlendiği geceler düzenliyor. Sessiz sinema dersleri vermişliği var, kutu oyunları oynamak için ahaliyi bir bara davet etmişliği var, Torx oynamak için bir oda dolusu insanı toplamışlığı var (Torx bir oyuncak, onu nasıl bükeceğinize dair talimatlar veren robot bir kol). Arkadaşım yerel gazeteye de çıktı; artık demode ve sıkıcı sayılan konserlere, barlara, ev partilerine eğlenceli bir alternatif sunduğu söylendi. Ama aslında Nadia ile Jim'in hayatlarında yeterince eğlence olup olmadığını umursamadığını bilecek kadar iyi tanıyorum onu. Bence arkadaşım daha sinsi işler peşinde.

Öncelikle sahneyi gözünüzde daha iyi canlandırabilmeniz için birkaç ayrıntı:

• Oyun gecelerine 101 Numaralı Oda diyor. Etkinlik bir barda düzenleniyor ve insanlar kâselerden peynirli cipsler yiyip küçük masalarda Scrabble, Pictionary ve benzeri oyunlar oynuyor; arkadaşım yaklaşık yirmi dakikada bir kalkıp barın ucundaki küçük bir sahneye çıkıyor ve zili çalıp *oyundan fazlasıyla keyif alıyor gibi görünen insanları* oyunu bırakıp dağılmaya, başka bir oyuna geçmeye zorluyor. Eğer derdi insanların eğlenmesi olsaydı kanımca *en çok* keyif alanlara oyunlarını zorla bıraktırmazdı.

• Bu geceleri tanıtmak için kullandığı afişte *bir çocuk iki fareyle Monopoly oynuyor*. Ayrıca yakından baktığınızda pencerede küçük parmaklıklar olduğunu görüyorsunuz. 101 Numaralı Oda adını *1984* romanından aldı, insanların işkence gördüğü odanın adı; arkadaşımın bu oyun geceleri için gizli düsturunun da "Size eğlenceyle işkence edeceğiz!" olduğunu öğrendim. Zaten bu *her* partinin düsturu sayılabilir.

Nihayet:

İllüstrasyon Virginie Morgane

Sessiz sinemada iyi değilseniz belki de insan olmakta da iyi değilsinizdir.

• Sessiz sinema dersinin adı "Sessiz sinema nasıl oynanır" ya da "Sessiz sinema oynarken nasıl *eğlenilir*" değil, "Sessiz sinema nasıl *iyi* oynanır"dı. Etkinlikteki açılış konuşmasında da hangi el işaretinin ne zaman kullanılacağına sadece üstünkörü değindi. Çoğunlukla "sessiz sinema becerileri" dediği şeyden bahsetti. Sessiz sinemada iyi olmak için kendini iyi ifade edebilmek ve karşındakini iyi dinleyebilmek, hayal gücü ile empatiye sahip anlayışlı biri olmak gerektiğini söyledi – oysa

bunların hepsi sessiz sinema becerisinden ziyade hayat becerisidir.

O halde seyircilerin ya da öğrencilerin (eğer sessiz sinema oynamakta "iyi" olmayan kişilere öğrenci denirse) düşünebileceği tek bir şey vardı. Dersin başında açıkça sıralanan "iyilik" şartlarına göre sessiz sinema oynamakta iyi değilseniz bunun sebebini el işaretlerini bilmemekte ya da iyi bir oyuncu olmamakta arayamazsınız; iyi değilsiniz çünkü dinlemeyi bilmiyorsunuz, empati kuramıyorsunuz ya da yeterli (arkadaşımın dersin başındaki ifadesiyle) "entelektüel-analitik becerilere, ifade-motor becerilerine, yaratıcılık becerisine ve duygusal-kişilerarası iletişim becerileri"ne sahip değilsiniz. Sessiz sinema sınıfının gizli dersi şuydu: Sessiz sinemada iyi değilseniz belki de insan olmakta da iyi değilsinizdir. Buna eğlenceyle işkence etmek deniyor.

Böylece şu sonuca vardım: Arkadaşım sıradan sosyalleşmenin etkilerini yakalayıp somutlaştırarak *yeniden üreten* etkinlikler düzenlemeye çalışıyor; sıradan sosyalleşme ise özünde eğlenceyle ya da *eğlenme konusunda* daha iyi olmayı öğrenmeyle ilgili değil de daha ziyade insan olmayı öğrenmekle ve bunun sonucu olarak da ne yazık ki insan olmaktan ne kadar uzak olduğunu fark etmekle ilgili.

Neden dışarı çıkalım ki? Her şeyden çok istediğimiz şey kendimize güvenimizin artması, sağlıklı, dinç ve huzurlu olmaksa evde oturmalıyız. Küçük Buddha'lar gibi olabiliriz, meditasyon ve mastürbasyon yapar, televizyon izleriz. Ayrıca iyiliksever ve harikulade insanlar olduğumuzu, hem çok iyi dinleyip hem de çok iyi konuştuğumuzu, köküne kadar da sevgi dolu olduğumuzu hayal edebiliriz – aksini kanıtlayacak hiçbir şey de çıkmaz karşımıza.

4

Son bir hikâye: 2005'in ilk yarısında Montreal'de tek başıma yaşıyordum. Bunaldığım için Toronto'dan ayrılmış, Montreal'de hiç arkadaşım olmadığı için orayı seçmiştim; ilk haftalarda sevdiğim herkesten uzaklaşmanın sancılarını yaşadım. Korkunçtu, beni tüketti... ama sonra geçti. Geçtikten sonra da kendimi cennette gibi hissettim. Güzel, ucuz dairemde oturuyordum – dikkatimi dağıtacak hiçbir şey yoktu, e-posta falan gelmiyordu, sadece kitaplarla çevriliydim. Sokağın karşısında bir market vardı. Dağ iki sokak ötemdeydi, istediğim zaman gidip tırmanabiliyordum. Kendine güven, sağlık, mutluluk, sigara içmeyen birinin sükûneti – hepsine sahiptim.

Sonra... hepsini yok ettim. Biriyle tanıştım, sonra başka biriyle daha, sonra bir baktım ki hayatın keşmekeşi geri gelmiş, yanında da tüm kaygılarımla korkularımı getirmiş ve yine kendimden şüphe etmeye başlamışım.

Ama belki de bu işe yarıyordur kendine güven, cesaret, zindelik, huzur; belki dünyada kullanmak için vardır bunlar. Belki yapılacak tek şey vardır: hepsini harcamak.

Ne zaman dış dünyaya çıksam, ne zaman yeni bir ilişkiye başlasam kim olduğuma dair kavrayışım ile gerçekte kim olduğumun birbiriyle çelişkiye düşmesi beni hep çok rahatsız etmiştir. Ama olduğum kişi hep biraz yetersiz kalsa da dışarı çıkmayı sürdürüyorum. Hep yalnızken hayal ettiğimden daha az cömert, daha az alımlı, daha az düşünceli, daha az cesur olduğumu görüyorum, o kadar da zinde, zeki, cüretkâr olmadığımı fark ediyorum. Ayrıca hep hakarete uğruyorum, tersleniyorum, üzülüyorum. Asla pijamayla oturamıyorum.

Ama belki bir bakıma bu daha iyidir. Bulunduğumuz bu ortamda her birimiz yoksunluk acısı çekip sigara içmeyen birinin dinginliğine kavuşabiliriz. Küçük şatolarımızda tek başımıza yarı tanrılar olabiliriz ama belki de yüreğinin derinlerinde hiçbirimiz bunu istemiyoruz. Belki kendine güven ile cesaretin tek devası tevazudur. Belki yetersiz kalmak *için* dışarı çıkıyoruz... çünkü insan olmak konusunda nasıl daha iyi olacağımızı öğrenmek istiyoruz... çünkü insan *olmak* istiyoruz.

Böylece Allen Carr'ın sigarayı bırakmak isteyenlere yönelttiği son soruya gelirsek: Hayat boyu bu şeyleri ağzıma sokup kendimi boğmak, bir de üstüne kazıklanmak zorunda mıyım?

Evet Bay Carr, evet. N

İngilizceden çeviren **Berrak Göçer**

* "Why Go Out?", *Brick* 79, Yaz 2007

[1] Toronto'da 2001 yılında Sheila Heti'nin başlattığı bar konferansları dizisi. Bu konuşma da Trampoline Hall Lecture Series'in bir parçası. (e.n.)

Belki yetersiz kalmak için dışarı çıkıyoruz... çünkü insan olmak konusunda nasıl daha iyi olacağımızı öğrenmek istiyoruz...

Roberto Bazlen Metinsiz Notlar

Roberto Bazlen'in 1945'ten 1965'teki ölümüne dek tuttuğu defterler –birçok yazarın defterlerinin aksine– gelecekteki okurlar için yazılmamıştır.

Alex Andriesse

Forte dei Marmi, 1941, soldan sağa: Roberto Bazlen, Paola Olivetti, Flavia ve Giovanni Colacicchi, Eugenio Montale, Elsa Morante ve bir arkadaşı.

Roberto Bazlen 1902'de Trieste'de doğdu, o zamanlar Trieste Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun parçasıydı. Babası Alman, annesi İtalyandı – ismine de yansıyan çift uyruğu buradan geliyordu. Çeviriler ve birkaç kısa makale dışında ömrü boyunca hiçbir şey yayımlamamış olsa da İtalya'daki edebiyat dünyasında hatırı sayılır bir nüfuzu olmuştu. Freud ve Jung çevirmiş, Italo Svevo'nun yayımlanmasını sağlamıştı. Roberto Calasso'nun dümende olduğu, İtalya'nın saygın yayınevi Adelphi'nin kuruluşunda yer almıştı. Nitekim Calasso Bazlen'e dair şöyle demiştir: "Bana onun kadar çok şey öğreten bir başka insan olmamıştır, hem de hiçbir şey öğretmeden."

Roberto Bazlen'in 1945'ten 1965' teki ölümüne dek tuttuğu defterler –birçok yazarın defterlerinin aksine– gelecekteki okurlar için yazılmamıştır. Bu notlar kişisel bir zorunluluk gereği yazılmış, bu yüzden de –başka birçok nedenin yanı sıra– tekrar tekrar okunmayı hak ediyor.

Yayımlayacağı bir metni yazarken bile Bazlen'in telegrafik bir üslubu vardır. "Bence artık kitap yazmak mümkün değil," diye yazıyor bir notunda:

"İşte bu yüzden kitap yazmıyorum –

Neredeyse bütün kitaplar dipnottur, şişirilip ciltlenmiş dipnotlar.

Ben sadece dipnot yazıyorum."

Bazlen işin ironik tarafının pekâlâ farkındadır, dipnotları genelde okurun kendi dipnotlarını düşmesini talep eder. Bazı notları geleneksel aforizma tarzındadır: "Megalomani büyüklüğe giden ilk adımdır." "Zekâ bir araçtır – ki bu araç aptalların eline düşmüştür." Bazen de fragmanların akışında ancak deneme hacminde dile gelebilecek veciz bir fikir belirir: "Batı mitolojisi bize dramanın karakterlerini verir ama dramanın kendisini vermez." "Ölmek gönül rahatlığıyla ve *merakla*."

Aşağıda okuyacaklarınız Bazlen' in notlarından, "Ölüm" başlığı altında iki ayrı bölüm. *Notes Without a Text and Other Writings*'i oluşturan hazine niteliğindeki fragmanlar, yarım kalan metinler ve mektuplardan tadımlık bir parça. Editörlüğünde ve önsözünde Calasso'nun imzası olan kitabın İngilizce çevirisi Dalkey Archive tarafından yayımlandı.[1]

ÖLÜM (I)

Sevgi ve ölüm: Hücre bölünmesi günlerinde yalnızca felaketten gelen ölüm (imha) vardı – Ruhun tükenmesinden gelen ölüm (çelişki) ancak cinsellikle başlar –

33 yaşında – İsa – Lorenzo de' Medici – (Buddha 66'da). Öbür yanda Tiziano [88]: Koleradan ölmese resim yapmaya devam ederdi, daima daha iyi –

Ölmeyi bilmemek.

Avrupa'da ölüm. (Ölümün lağvedilmesi.) Pasteur anekdotu. Ölümün olmadığı kırk üç yıl.

Yeni ölüm: karada Messina – suda Titanic ("mahpus ölümler") – dünya savaşı.

Eugenio Montale: Roberto Bazlen Anısına

Kimdi Bobi Bazlen?.. Tarih ile kültürün arayüzeylerinde yaşamayı seven bir adamdı, anlayabileni derinden etkiler ama göz önünde olmaktan hep kaçardı. *Bon vivant* [keyif ehli] bir zattı, şaraptan anlar, her şeyi merak eder, yeni bir meyhane bulmak için yirmi kilometre yürümeyi göze alırdı. Her şeyden öte düşünceye ve insana dair sürekli yeni sorular ortaya atmakta üstüne yoktu. Zamanının ötesinde biriydi, fikirlerinin başkalarınca kabul edildiğini gördüğünde onları terk ederdi. Bildiğim kadarıyla hiçbir zaman düzenli bir işi olmadı, pek çok yayıncı ondan yararlandı, henüz keşfedilmemiş topraklara "devriye" olarak gönderdi onu. B.B. isteksiz yayıncıları zorlamasa İtalya'daki pek çok iyi ve nadir kitap hiç yayımlanmamış olurdu. Efsane bir *voyageur autour de sa chambre*'dı [*Odamda Seyahat* insanı] ama sanıyorum yurtdışında epey gezmişliği de vardı, nasıl gezdiğini bilmiyorum, zira paraya hiç mi hiç önem vermeyen biriydi.
İçinde gizli bir mistik ya da en azından dinsiz bir dindar var mıydı? Öyle olduğu düşünülebilir ama herhalde bu fikir ona hakaret gibi gelirdi. "Ruh" ya da "manevi" gibi sözcükler kullanmazdı hiç. Gerçi gençliğinde Freud ve Jung'a kafayı takmış, her türlü Orpheusçu ve mistik geleneği enine boyuna araştırmıştı. İnsanın özünde ya da cisminde gerçek bir varlığı olduğuna inanmıyordu. Ona göre ölüm anlamsız bir sözcüktü. Zihninde şimşek gibi çakan aşkınlığın nasıl bir şey olduğunu da kimse anlamazdı. Kanımca filozofların aşkınlığı değildi bu (onlardan nefret ederdi çünkü); belki de çok özel bir simyayla oluşmuştu bu aşkınlık, derinlerde bir yerde her yönden deneyimlediği bir absürdle (fakat burada varoluşçuların absürdü gelmemeli akla.) Sevdiği kitaplar (en çok da şiir) *büyük* kitaplar değildi, işleyip düşüncesine katabileceği olağandışı kitaplardı.
Bir defasında eski dostu Sergio Solmi'ye söylediği şu sözlerle düşüncesini özetlemek mümkün: "Bir şeyi anlamak için hem kafayı yemek hem de akla mukayyet olmak gerekir."

Corriere della Sera, 6 Ağustos 1965
(*Second Life of Art: Selected Essays of Eugenio Montale*, editör-çeviren Jonathan Galassi, Ecco, 1982)

Estetizm – Rilke – suç (rota sömürgelere çevrilmiş) – savaş sonrası siyaseti.

Ölümsüz adam: küçük burjuva – komünist. Küçük burjuvaya ölüm – ya teslimiyet ya ret. Komünizme ölüm kaçakçılığı: burjuvaziye zulüm, savaş – (İnsan bir bisiklet hırsızlığı sonrası doğar.)

Yeni bir ölüm icat etmek.

Benim yaşımda (42), benim durumumda ölü ya da çökmüş:

Spinoza / ? / Napoléon
Kierkegaard
Pascal / kız kardeşi
Nietzsche / kız kardeşi
Van Gogh
Kafka

Sonraki kurtarıcı 84'ün üzerinde olacak.

Lao Tzu, bir tek o ölmedi – terk etti.

ÖLÜM (II)

Her aşk hikâyesi, istisnasız, dörtlünün hikâyesidir. (İki kişilik aşk hikâyesizdir.) Üçgen problemi (Wagner, Ibsen, şu erillik kompleksleri!). Isolde, burjuva dramı: *Dördüncü daima ölümdür*.

Sokrates Batı'nın ilk plebidir, ölümü lağveder (pleb ölümsüz adamdır). Bu yüzdendir ki dertsiz tasasız, müsterih bir esnaf gibi içer baldıranı, emindir ne de olsa, "yukarıda" her şey daha keyifli olacaktır. (Baldıran tasından bira bardağına.) Bir de horoz kurbanı! Peşin ödendi, halloldu der gibi.

Ölmek gönül rahatlığıyla ve *merakla*.

Düşman ne kadar anonim hale gelirse (zira öyledir de) silahlar o kadar yıkıcı hale gelir – daima tek bir birey vurulur (gerçi Bikini'nin tüm sakinleri de olabilir).

Novalis: *L'acte philosophique est le suicide* [Felsefi edim intiharın ta kendisidir]. Çok çabuk ulaşılan hiçlik – ağır adımlarla yüzleşilen hiçlik, damıtılmış hiçlik, karma yoluyla atalarımızın sorunlarının üstesinden geldiğimizde kılcal damarlara kadar hissettiğimiz hiçlik (bu demek değil ki başlangıçta korku ve açlık vardı).

Saniye saniye ölme sanatı –

(her saniyenin öbür saniyelerin dönüşümüne karşı durduğunu anlamak)

Ölmek istemeyen her şey gaklamak zorunda.

Ölüm dünyası bu – bir zamanlar insanlar canlı doğup yavaş yavaş ölürdü. Artık ölü doğuyoruz – kimilerimiz bir yolunu bulup yavaş yavaş canlanıyor. N

İngilizceden çeviren **Oğuz Tecimen**

* *3:AM Magazine*, 27 Eylül 2019.

[1] Kitabın çevirmeni bu yazıyı yazan Alex Andriesse. İtalyanca basım: Roberto Bazlen, *Scritti: Il capitano di lungo corso – Note senza testo – Lettere editoriali – Lettere a Montale* (Yazılar: Gemi Kaptanı – Metinsiz Notlar – Editör Mektupları – Montale'ye Mektuplar), editör ve sunuş Roberto Calasso, Adelphi, 1984. (ç.n.)

Gilles Caron

Işığa, Gölgeye Tanık

Gilles Caron'u kaybedişimizin ellinci yılında Histoire d'un Regard filmi fotoğrafçının 1964'ten ölümüne dek gerçekleştirdiği çalışmaların izini sürüyor ve fotoğrafın sesle, dille, sessizlikle olan ilişkisine dair bir keşfe çıkarıyor.

Kardelen Ayhan

"Resmini yapmak istemediğim şeyin fotoğrafını çekerim, fotoğraflayamayacağım şeylerinse resmini yaparım."

Susan Sontag yazılarını derlediği *Fotoğraf Üzerine* (*On Photography,* 1977) başlıklı kitabının son bölümünü bir dizi alıntıya ayırır, Man Ray'den ise bu cümleyi aktarır. Ray'in düşündüğünün bir benzerini yazı ve fotoğraf ilişkisi üstüne düşünüyorum. Yazı her şeyi örebilir, yapabilir, aktarabilir. Fakat sessizliğin kendini dayattığı anda, sessizliğin an olduğu, ânın sessizliğe büründüğü durumda yazı hâlâ her şeyi yapabilecek güçte midir? Öyle olsa bile bunu arzulayabilir mi? Ne tür formlar arar, icat eder? Sessiz, sabit plan ama uzun sekanslarıyla tanınan Chantal Akerman sinemasının ifade etmeye çalıştığı gibi: Birtakım felaketler, korkular yaşanagelir ve bunu dillendirmek mümkün değildir. Anlatamayız felaketi, anlatılamayacak denli korkunçtur çünkü. *Neredeyse hiçe* dönüşmektedir her şey, *bu hiç az buz değildir* ve sessizlik içinde tel tel olur onun kamerasında. Söylen(e)meyen şey oradadır, neredeyse teşhir edilir. Dil ötesi tanıklıkta geriye salt gölge ve ışık kalır. Fotoğraf (da) yazabilir bu ânı, yazmalıdır.

Mariana Otero, Fransa'da Ocak sonunda gösterime giren *Histoire d'un Regard* (Bir Bakışın Hikâyesi) filminde fotoğrafçı Gilles Caron'un fiziki ve entelektüel güzergâhını sıkı bir anlatı formu ve belgesel türünün olanaklarıyla ortaya koyuyor. 1970'te röportaj için gittiği Kamboçya'da henüz otuzundayken yiten, ne bir haberine ne de bedenine ulaşılan Caron'un yolculuğu, tanıklığı ve muhabirliği bizi geçtiğimiz yüzyılın acısına bakmaya çağırıyor.

Gilles Caron 1939'da Neuilly-sur-Seine'de dünyaya geldi. İskoç bir anne ile Fransız bir babanın dört çocuğundan en küçüğüydü. Lise yıllarında, 1957'de babasını kaybetti. 1958'de Yugoslavya, Türkiye ve Hindistan'ı otostopla kat etti. 1959-1962 arasında yirmi sekiz aylık askeri hizmetini gerçekleştirdi; Cezayir Savaşı'nı yaşadı, savaşın vahşetine ve ikiyüzlülüğüne tanık oldu, silah tutmayı reddetti, iki ay cezaevinde yattı. 1966'da aralarında Raymond Depardon'un da olduğu bir grup bağımsız ve angaje fotoğrafçının kurduğu Gamma Ajansı'na katıldı. O günden ölümüne dek gerçekleştirdiği beş yüzü aşkın röportaj ve tanıklıkla fotoğraf gazeteciliği tarihine bambaşka bir yön verdi. 1930'larda Robert Capa'nın öncülük ettiği bu geleneğin 1970'lerde *auteur* niteliği kazanmasına neden oldu. 1967'de İsrail'de Altı Gün Savaşı'nı fotoğrafladı. Aynı yıl Vietnam Savaşı'nın da tanığıydı, ardından Biafra'daki kıyımın ve açlığın. Meksika'da en kanlı öğrenci hareketinin içinde yer aldı, Mayıs 1968 fotoğrafları öğrenci hareketinin sembolü oldu. Kuzey İrlanda'daki isyanları ve Prag Baharı'nı fotoğrafladı. 1970'te Raymond Depardon, Michel Honorin ve Robert Pledge ile Libya üstünden Kuzey Çad'a gitti. Devlet güçleri tarafından pusuya düşürülüp bir ay hapsedildiler. Caron dönüşünden birkaç hafta sonra

Saint-Germain Bulvarı, Paris, 6 Mayıs 1968.

Katolik manifestocular ve Ulster arasındaki çarpışma sonrası, Kuzey İrlanda, Ağustos 1969.

Kamboçya'ya gitti. Aynı yılın 5 Nisan günü gazeteci Guy Hannoteaux ve Michel Visot da aralarında olmak üzere bir daha bulunmamacasına ortadan kayboldular.

"Bana kalırsa Caron Cezayir Savaşı'nda *söyleyemediği şeyleri gösterebilmek* adına fotoğrafçı oldu. İlk başta onu harekete geçiren şey buydu, gördüğünü anlatmak. Meslek hayatı boyunca bir foto muhabirin sorduğu her soruyu kendine soracaktı, ama teorik olarak değil, *bu soruları fotoğraflarıyla sordu o*."

Caron'un 1964'ten kayboluşuna dek gerçekleştirdiği çalışmaların izini süren Mariana Otero'nun bu sözleri bize fotoğrafın sesle, dille, sessizlikle olan ilişkisine dair bir şeyler söylüyor. Filmde, Cezayir Savaşı sırasında annesine yazdığı mektupta Caron yaşadığı felaketin boyutundan, buna dair ve buna rağmen hiçbir şey söyleyememenin acısından, rahatsızlığından bahseder. Caron'un eşi Marianne Caron-Montely tarafından 2007'de Cenevre'de kurulan Gilles Caron Vakfı'nın bir harddiskle Otero'ya teslim ettiği yüz bin negatif deyim yerindeyse didik didik ediliyor. Yönetmen Otero kronolojik bir düzende olmayan fotoğrafları bir sıraya göre birleştirip fotoğrafın anlam deneyimine dair ipuçları yakalamaya çalışıyor: "Beni sarsan, onun insanlarla ilgilenme biçimiydi. Caron orada yalnızca gündemi anlatmak için bulunmuyor; o insanları anlamak, birini duymak, yakalamak için orada. Bedenlere ve bakışlara olan dikkatine oldukça duyarlıydım; orada daima bir karşılaşma mevcut, çalışmasını karakterize eden şey de bu. İnsanları tekillikleri içinde almaya, anlamaya çalışıyor." Otero'nun sözleri hayli ilginç, çünkü açlığı, sefaleti, savaşı, kıyımı görmüş bir fotoğrafçı olan Caron'un insanlara hangi durumda olurlarsa olsun daima insan olarak baktığını, asla kurban olarak yaklaşmadığını söylüyor.

Histoire d'un Regard Caron'un daha çok savaş muhabiri yönünü ele alsa da en tanınan fotoğrafları arasında Paris'in kültür ortamını imgeleyenler de bulunuyor. Belirli bir ölçü ve mesafe onun İsrail'deki savaşa da, François Truffaut ve Jean-Pierre Léaud gibi aktör ve yönetmenlere ya da Jane Birkin ve Serge Gainsbourg gibi müzisyenlere de aynı soğukkanlılıkla yaklaşabilmesini sağlıyor. Film boyunca açlığa, yıkıma ve savaşa bakan aynı objektif ilerleyen dakikalarda dönemin sanatçı ve siyasetçilerine yöneldiğinde sormak işten olmuyor: Fotoğrafın değerini belirleyen şey objektif midir, yoksa objektif sayesinde bir karede yerini alan ikon veya ikonların kendisi midir? Fotoğraf ne yapabilir? Salt bir kayıt unsuru mudur, öyleyse bu yeterli midir? Bu bir ikilikse fotoğraf tanıklık ve eyleme dair ne söyler? Bütün bunlar risk teşkil ettiğinde değeri nasıl ivme kazanır veya riski göze almak buna değer midir?

Sontag'ın diyeceği gibi, *bazı imgeler vardır felç eder, bazı imgeler de uyutur*, fakat fotoğraf sanatı bellek yaratmanın bir biçimi haline geldiğinde beraberinde şu sorunu da getirir: "Mesele fotoğraflar sayesinde hatırlamak değil, salt fotoğrafları hatırlamaktır. Bu biçimde fotoğrafla anma başka biçimlerdeki anlayış ve anışı gölgede bırakır" (*Regarding the Pain of Others*, 2003). Öte yandan Barthes'a kalırsa "fotoğraf gerçekliğin ('Bu olmuştu') ve hakikatin ('İşte bu!') akla hayale sığmaz karmaşasını tamamlar" (*La chambre claire*, 1980).

Caron'u kaybedişimizin ellinci yılında *Histoire d'un Regard* filmi büyüyen bir yankı gibi bütün bu sorular ve düşüncelerle kendini ortaya koyuyor. Böylece fotoğraf salt saptayan imgeler değil aynı zamanda nidalar atan, çağrıda bulunan eylemler de yaratabildiğinde değer kazanıyor. N

Doğuş Benli

Ellerinde Muhtemelen Bir Sorun Olmayacak

Bahar'ın piyano kursu pazar sabahları saat onda, balesi cumartesileri saat on bir ile on iki arasında, yüzme dersleri cumartesi ve pazar akşamüzeri. Hafta sonu faaliyetlerine onu annesi Yasemin götürüyor. Yasemin arabasını aldığında –boşandıktan iki yıl, ehliyeti almasından üç ay sonra– "Artık," demişti, "özgürüm. Canım nereye gitmek isterse..." Henüz arabasıyla hafta içi iş, hafta sonları Bahar'ın kursları dışında bir yere gidemedi. Bunu düşünmek için bile fırsatı olmuyor.

Yasemin kazanın olduğu sabah bir tweet'i beğendi. Kahvaltı sonrası masayı toplamaya hazırlanıyor, Bahar'a bağırdığı için suçlu hissediyordu. Daha önceleri bu kadar sesini yükseltmezdi. İçinde son zamanlarda kızı dediklerini yapmadığında ya da geciktirdiğinde ortaya çıkan bir öfke büyüyordu. Bahar kahvaltıda omletinden aldığı lokmayı tabağına tükürünce, "Yeter," demişti Yasemin sertçe, "doğru odana." Bahar annesinin yüzüne bakmadan tabağını itip masadan kalktı. Yasemin elleri titreyerek kahvesini tazeledi. Kupasının sıcaklığı avuç içlerinde, mutfak penceresinden dışarı, toplu konutlara baktı. Gri beyaz boyalı apartmanların ortasındaki boşluğa yerleştirilmiş çocuk parkına. Plastik oyuncakların canlı renkleri binaların ölgün görünümleri yanında daha da belirgin. Oyuncakların üzerinde birkaç çocuk. Yasemin çocukların başında kimsenin olmamasına şaşırdı. Oyun alanının çevresindeki banklar sabah güneşinin altında. Yeni dikilmiş fidanların gölgelerini büyütmesine yıllar var. Belki de ondan, diye düşündü Yasemin. Yine de birilerinin çocukların yanında olması gerekirdi. Kahvesinden bir yudum içip kupayı tekrar masaya koydu, telefonu eline aldı. O zaman gördü. Tweet'te, "Bilinçli bir şekilde tutsak olmayı seçenlerin yine de özgür olduğu söylenebilir mi?" yazıyordu. Birkaç saniye durup düşündü. Nasıl cevap vermeli bu soruya? İçeriye doğru bağırdı: "Haydi geç kalıyoruz. Bale kıyafetlerini giyip çabuk buraya gel." Önüne döndü, kahvesine bakarken kendi duyabileceği bir sesle ekledi: "Yani, gelir misin?" 8203 beğeni almıştı tweet. Kendisi gibi en az 8203 kişi daha var, diye düşündü Yasemin. Cümleyi yazanı da sayarsak 8204.

Bahar dokuz yaşında. Sınıfında ondan hızlı yüzebilen yok. Dört yaşından beri gittiği bale sayesinde göğsünü öne atıp parmak ucunda yürümeyi alışkanlık haline getirdi. Piya-

noda da gayet iyi. Yasemin'in iki maaşına denk akustik piyano eve ilk girdiğinde yan komşunun duvara vurmalarını saymazsak epeydir şikâyet gelmemesi buna kanıt gösterilebilir. Devam ettiği piyano kursu her dönemin sonunda çoğunluğu ailelerden oluşan iki yüze yakın seyirciye konser düzenliyor. Ailelerin yüzünde gurur. Kimi sevinçten ağlamaklı. Bazıları, "Aslında evde takılmadan çalıyordu," diye yanındakilere açıklama yapıyor. Kimi, "Ah," diyor, "erken gelsek daha güzel bir yerden çekim yapabilirdik." Yasemin konserin başlamasından en az yarım saat önce gelip en öne oturduğundan en net görüntüler onda. Bahar konserlerde hatasız. Tam olması gerektiği gibi, ne eksik ne fazla. Bugüne kadar hiçbir parçada annesini mahcup etmedi. Bazen piyano çalışması gereken saatlerde resim yapmak ya da iPad izlemek istiyor ama günlük çalışmasını tamamlamadan başka bir şeye izin verilmeyeceğini biliyor. Piyano öğretmeni Bahar'ın yaşına göre son derece iyi olduğunu, konservatuvara gitmesi gerektiğini söylese de Yasemin bu fikre sıcak bakmıyor. Yasemin'in Instagram hikâyelerine gelen yorumlar da piyano öğretmeninin düşüncesine benziyor. Ne zamandır ders aldığını, hangi hocayla çalıştıklarını soran çok. Yasemin'in devam etmek için bunları duymaya ihtiyacı vardı. Belki de daha fazlasına. Yoksa işyerinde tükenen enerjisiyle mükemmel anne olarak kalmak kolay değildi. Kaza gününde olduğu gibi, bazen bir yerden patlak verebiliyordu.

Bahar bale kıyafetleriyle odasından çıktı. Ayakkabılarını giydi. Antrede çıkmaya hazır bekledi. Yasemin de hızlıca üzerini değiştirip geldi.

"Puantlarını aldın mı?"

Bahar çantasından bale pabuçlarını gösterdi.

"Suluğun?"

Suluğu ve bale sonrası giyeceği kıyafetler de çantadaydı. Asansörde ikisi de telefonlarıyla meşgul oldu. Kursa geldiklerinde Yasemin kızının arkasından, "İyi dersler," dedi. Bahar arkasına bakmadan hızla stüdyoya geçti. Bekleme salonunda Bahar'ın sınıf arkadaşı Aylin'in annesi de vardı. Kadın candan selam verince Yasemin yanına gitmek zorunda hissetti. Çocuklar yüzünden hafta sonu oradan oraya koşturmak zorunda kalmaktan yakındılar. Aylin'in annesi, "Allah'tan," dedi, "hafta içleri kendime biraz zaman ayırabiliyorum." Aylin'in annesi takı tasarımcısı. Kendi ifadesiyle, heykel ve seramik de çalışıyor. Ama asıl uzmanlığı cam üzerine. Yasemin'in salona girer girmez dikkatini çeken boynundaki cam kolye kendi eseri. Yasemin sorunca kadın anlatmaya başladı. Aslında kolyedeki baloncukları yapmak eğlenceli ama aynı zamanda da stresli, diyor. İnce cam çubukları şalomada eriterek demir pipetle nefes verip şişirdiğini, birazcık fazla üflese patladığını, az üflerse şişmediğini anlatıyor. Bu iş denge işi, diyor, önce ruhsal dinginlik gerekiyor. Üzerindeki desenlerin adının *mille fiori* olduğunu, kat kat camı sarıp kocaman olduktan sonra incecik çubukları kollarını açıp zıt yönlere çekerek yaptığını, cam çubuklar soğuyunca zakzakla küçük parçalar şeklinde kestiğini, sonra da üflediği boncuklara yerleştirdiğini bir çırpıda anlatıveriyor. Kadın anlatırken adeta kendinden geçiyor. Yasemin hafta içi nefret ettiği işini düşünüp onu kıskanıyor. Kadının nasıl yapabildiğini merak ediyor. Aylin'in annesi onu anlamış gibi, "Ama tabii," diyor, "Haldun olmasaydı yapamazdım." Yasemin kel, göbekli ve karısının çalışmasına gerek kalmayacak kadar çok kazanan bir Haldun hayal ediyor. Haldun'un kafasında Aylin'in boynundaki cam kolyeyi kırıyor. Cam parçaları kafa derisine saplanıyor. Kan Haldun'un şakaklarından yüzüne akıyor. Burnunun ucunda birikip yere düşen koyu kırmızı damlalar. Yasemin hayalinden haz duyup sonra bu hissinden utanıyor. Aylin'in annesi haziran sonunda Güzel Sanatlar Merkezi'ndeki sergiye muhakkak beklediğini söylüyor. "Tabii," diyor Yasemin, "başka bir şey çıkmazsa, mutlaka."

Bale sonrası Yasemin ve Bahar yol üstündeki alışveriş merkezlerinden birine uğradı. Bahar *fast food* yemek istese de *food court* dışındaki kalburüstü bir zincir lokantaya girdiler. Yasemin balkabağı çorbası aldı. Bahar için *fish and chips* söyledi. Patates kızartması yenecekse en azından yanında balık yemek ailenin kuralı. Masaya karşılıklı oturdular. Garson servisleri bıraktı, lokantanın çocuklar için hazır tuttuğu boyama kitabı ve boyalardan Bahar'a getirdi. Garson uzaklaşınca Yasemin sabah için özür diledi.

"Bu aralar çok yoruluyorum. Sana bağırmak istemezdim."

Bahar boyama kitabındaki sayfaları karıştırmakla meşguldü, annesinin yüzüne bakmadan yanıtladı:

"Zaten hep çok yoruluyorsun."

"Özür dilerim."

Bahar seçtiği sayfadaki prensesin saçlarını yeşile boyadı. Yüzünü kırmızıya boyarken Yasemin'in aklına Haldun'un kanlar içindeki görüntüsü geldi. Bahar prensesin bacaklarından birini yeşil birini mavi yaptı. Ayakkabıların tekini turuncuya boyamayı bitirip diğerine geçince sordu:

"Yüzmeden önce parkta oynayabilir miyim?"

"Yemeğini hızlıca yersen olabilir."

Sitede arabayı garaja çekip eve çıkmadan parka geçtiler. "Yarım saatimiz var," dedi Yasemin. Bahar kaydırağa koştu. Öğleden sonranın sıcağı çökmüştü. Yasemin az ilerdeki çardağın gölgesine sığındı. Parkta Bahar dışında bir çocuk daha vardı. On bir on iki yaşlarında bir erkek. Parka birinin gelmesine sevinmiş gibiydi. Yasemin bulunduğu yerden çocuğun Bahar'a bir şeyler söyleyip kaydırağın merdivenlerine koştuğunu gördü. Bahar da peşinden. Çocuk kaydıraktan kayıp tekrar merdivene koşturdu. Bahar da aynısını yaptı. Yasemin bir süre kızını izleyip çantasından telefonunu çıkardı. Aklında sabah okuduğu tweet vardı. Kaç beğeni aldığına bakmak istedi birden. Tekrar o tweet'i buldu. 8813. Bahar'ın oğlanın peşinden kaydırağın tepesindeki oyun evinin çatısına tırmandığını o zaman fark etti. İlk anda müdahale etse Bahar düşmeyebilirdi. Yasemin fark etmemiş gibi telefonuna bakmaya devam etti. Ekrana bakıyor ancak bir şey görmüyor, hiçbir şey düşünemiyordu. Bahar az sonra çatıdan kaydı, sırtını merdiven demirine vurup yere yığıldı.

"Yasemin, Bahar'ın oğlanın peşinden kaydırağın tepesindeki oyun evinin çatısına tırmandığını o zaman fark etti. İlk anda müdahale etse Bahar düşmeyebilirdi. Yasemin fark etmemiş gibi telefonuna bakmaya devam etti."

Bahar'ın hayati tehlikesi yok. Doktor omurilikteki zedelenmenin T1 altı seviyede inkomplet göründüğünü söylüyor. Yani ellerinde muhtemelen bir sorun olmayacak. Fizik tedaviyle daha da iyi olacak. Yasemin'in kafasında doktorun söyledikleri yankılanıyor. "Yani ellerinde muhtemelen bir sorun olmayacak." Yoğun bakımda cihazlara bağlı sargılar içinde yatan kızına bakıp titreyerek ağlamaya başlıyor Yasemin. Kızının durumuna ve o an düşmesini gerçekten istemiş olmasına inanamıyor. Kendini kızını kucağında piyanoya götürürken hayal ediyor. Ellerinde sorun olmaması çok iyi. Ağlaması da titremesi de şiddetleniyor. N

Tarkan Barlas

Oyuncak Bebek

Ürkek adımlar, öne eğik bir kafa, gri montun cebinden çıkmayan eller, uzun boyundan utanan kamburlaşmış bir gövde... Macit'in her zamanki yürüyüşü. Önüne bakarken etrafı duyuyor ama başını değil, gözlerini çeviriyor. İşinden evine giden sokaklardan birinde yürürken çat diye bir ses... Gözlerini çevirmesine bile gerek kalmıyor, önündeki parke taşın üzerine bir oyuncak bebek düşüyor. Baktığı yere, ayaklarının dibine. Zor gelse de başını kaldırması gerek artık. Yanından geçtiği apartmanın birinci katından sinirli bir kadın bakıyor. Hışımla içeri girerken evden taşan bağrışmalar, ağlaşmalar... Pencere kapanıyor, sesler boğuluyor. Macit uzun uzun bakıyor oyuncak bebeğe. Hiç kıpırdamadan, göz kırpmadan, bir kertenkele gibi. Sert rüzgârla ağaçlar sallanırken Macit'in saçları uçuşmuyor. Sonunda eğilip alıyor bebeği. Biraz kırılmış. Sırt çantasına koyup yürümeye devam ederken hafiften dikleşiyor yürümesi.

Kendi sokağına yürürken, her akşam bindiği bir trenin penceresinden geçen görüntüler gibi, bakkal, emlakçı, beyaz eşya bayisi, otomobil galerisi ve piyango bayisi geçiyor yanından. Apartmanın kapıcısı demir parmaklıklı kapıyı açıp içeri alıyor onu. Boş posta kutularının yanından geçip dik merdiveni ağır ağır çıkıyor. Eve girerken ayakkabılarını yine dışarıda bırakıyor. Bir çift beyaz spor ayakkabı, paspasın üzerinde bedensiz iki ayak gibi. İçeriye alınmayışlarına gücendiklerini düşünüyor Macit. Sonra kapıyı yüzlerine kapıyor. İçerisi soğuk. Bir oda, bir salon. Bir masa, bir fincan. Çantayı açıp bebeği çıkarıyor. Hafiften ısınıyor oda. Saçları kirlenmiş, eteği çamur. Lavabonun içine oturtuyor; konforlu, minik bir küvet. Köpüğü bol, suyu sıcak... Sonra elbezinden bir havlu doğuyor. İçeride makarna haşlanırken dışarıda köpekler havlıyor. Artık pencerenin yanına oturup sokağı seyretmesi lazım. Soğuk, karanlık paltolar, sırıtan bıyıklar, mahalleyi koruyan köpekler... Oyuncak bebek kanepede, kalorifere yakın. Televizyondaki terör, cinayet, dayak haberlerini hızla geçerken siyasi bir tartışma programına takılıyor. Gözleri büyüyerek... Nefesi kesilerek... Konuşmacılardan biri az önce selamlaştığı bakkalın ta kendisi. Düzelsin diye televizyonu kapayıp açıyor, yine aynı. Adam basbayağı siyaset konuşuyor, peynir fiyatından bahsetmiyor. Muhalefete yükleniyor, gösteri yapan öğrencileri terörist ilan ediyor, üniversite hocalarının dış mihrakların maşası olduğunu gür sesiyle haykırıyor. Program sunucusu araya girip muhalif konuşmacıya sözü veremiyor bir türlü. Elindeki kumandanın bir düğmesiyle değiştiriyor adamı Macit. Sadece müzik çalan bir kanalda duruyor. Yemek masasına oturuyor. Tereyağlı makarnanın üzerine toz şeker serpiyor. En sevdiği...

Yavaş yavaş yese de bitiyor sonunda. Müziği açık bırakıp yatıyor. Sabah minör notalarla uyanıyor. İşe çıkmadan önce, kapıcının bıraktığı ekmek torbasını almak için kapıyı açtığında paspasın üzerinde bir çift siyah bot. Simsiyah. Tabanları kalın, bağcıkları sıkı. Eve beyaz spor ayakkabılarıyla geldiğinden emin. Yoklar. Sanki bunlar tarafından yenmişler gibi. Biri aldıysa yerine neden bunları koysun. Kimler giriyor bu apartmana? Burnumun dibine kadar kimler dayanıyor? Kapıcının ziline basıp kapıyor kapıyı. Kapadığı anda kapı vuruluyor. Dışarıda, "Buyur Macit Bey," diyen kapıcının sesi. Macit'in alnında biriken ter damlası yuvarlanmak üzere. Soluğu düzensiz, nabız yüksek, ses titrek.

"Ama daha şimdi bastım zile Hasan?"

"E geldim ben de işte."

Kapıyı korkarak açtığında karşısında bir adam var.

"Pardon, siz kimsiniz? Kapıcı mı değişti? Hasan yok mu?"

"Macit Bey, iyi misiniz? Hasan ben... Havale falan geçirmeyesiniz, Allah korusun."

Macit kapıyı yüzüne kapıyor. Koyu bir çay döküyor kendine. İçine tarçın serpiyor. Bebek kanepede, başında havlusuyla hâlâ dünkü dakikanın içinde. Onu oradan çıkarmalı artık. Kaloriferin üzerinde kurumuş temiz eteğiyle tişörtünü giydirip apar topar sırt çantasına koyuyor bebeği. Evden çıkarken askılığın dibinde duran beyaz spor ayakkabılarını ayağıyla kenara itiyor. Minibüs havasız. İşe giderken iyice havasız. Tövbe estağfurullahlar, lahavleler, tespih çevirmeler var. Ayakta demire tutunan kızın kısa eteğinden iblisler

doğuyor. Arkalardan gelen ayıplayıcı adam sesi kirli kirli yağıyor, kurum gibi. Atom altı parçacıklar nefret yüklü. Pencere açık olsa biraz. Hem kapalı hem buğulu. Çantasının fermuarını birazcık açıyor Macit. Sonra hemen kapıyor, oyuncak bebek ses çıkaranlardan değildir inşallah. Sus... Sakın... Minibüs geri gidiyor. Yavaş yavaş. Olacağı buydu. Bir geri gitmediğimiz kalmıştı. Sağa sola bakıyor Macit. Minibüsün olduğu yerde durduğunu, yanındaki arabalar ilerleyince geri gidiyormuş gibi göründüğünü fark ediyor. İkisi de aynı şey, diye düşünüyor. Etekli kızın imalardan bunalışıyla eteğine sahip çıkışı arasından Macit arka koltuğa dönüp baktığında kapıcı Hasan'ı görür gibi oluyor. Ondan mı geliyor o kirli ses? Adamın yüzü tam görünmüyor, başkalarının arkasına gizlenmiş. Ama gömlek aynı gömlek. Macit kendi durağına ulaşamadan dışarı atıyor kendini. Metronun güvenlik kapısına yürürken aklına oyuncak bebeğin eteğindeki metal toka geliyor. Kapıdan geçerken öterse polis durduracak. Çantasından bebeği çıkarmasını isteyecek. Bu olmayacak, oradan çıkmayacak o bebek. Gerisingeri dönüyor, çıkıyor metrodan. Kaldırımlar onun.

İşyerinde müdür onu odaya çağırıp kriz nedeniyle artık yarım maaş alacağı haberini kucağına bırakırken görüntü karıncalanıyor. Adamı televizyondan izliyor artık. Arada donuyor müdür bey. Bir an için küçük karelere ayrılıp tekrar birleşiyor. Görüntüyü sabitlemek için elini uzatıp sarsmak istiyor Macit. Uzattığı elini sıkıyor müdür. Anlayışı için teşekkür edip gönderiyor. Masa dağınık, kahve soğumuş, bilgisayar virüslü. Oturuyor yine de. Akşama kadar... Yan masadaki mesai arkadaşları hakemin o penaltıyı nasıl yediğini konuşuyor. Maçta nasıl ağladıklarını hatırlarken gülüyor hepsi. Üçü birden tribün marşına başlıyor, sesleri kalın, kolları birbirlerinin omzunda, yaylana yaylana... Macit yan masadan top kaçıp ayaklarının dibine gelir diye kalkıp yeni bir kahve alıyor. Sonra da bir izin kâğıdı. Rahatsız olduğunu söylüyor. Çıkışa yürürken masalardan bakanlar oluyor. Hay Allah, neden böyle oldun Macit? Oluyorum bazen. Siz hiç rahatsız olmuyor musunuz? Şimdi yine sokakta. Minibüse yanaşmıyor bu kez. Yerin altına da inemiyor. Yürüyor eve kadar. Kapıcı Hasan apartmanın demir parmaklıklı kapısını açıp içeri alıyor kendisini. Boş posta kutularının yanından geçip dik merdivenden ağır ağır çıkıyor. Beyaz spor ayakkabılarını paspasa bırakıp giriyor içeri. Havasız... Pencereyi açıyor, anlamsız sesler doluyor içeri. Bir de soğuk... Karşı duvara kadar yürüyor, sonra dönüp öbür duvara. İkisi arasında gidip geliyor, gidip geliyor, gidip geliyor. Çantadan oyuncak bebeği çıkarıyor, pencereden sokağa fırlatıyor. N

Deniz Saatkaya

Kertenkele

Derim pul pul dökülüyor. Her yere. Çarşafıma, kıyafetlerimin içine, yerlere. Gri, kül rengi bir hal aldı. Ceset gibi. Benim pek umurumda değil. Annem üzülüyor. "Ne güzel bembeyaz bir kızdın. Yapma böyle kendine," diyor. Ağlayarak babama gösterdi dün gece. "Aylardır böyle. Daha da kötüleşiyor. Geçmiyor," dedi. "Ben ne yapayım canım, ağlayacağınıza doktora gidin," dedi babam gözlerini televizyondan ayırmadan. "Ben de söyledim, doktora git dedim. Gitmiyor," dedi annem. Ertesi gün zorla götürdü doktora.

Doktor sordu, "Haftada kaç kez yıkanıyorsunuz?" Ben cevap vermeyince, "Günde üç dört kez," dedi annem. Çokmuş. Sabun da kullanmamalıymışım. Sabunsuz temizlik mi olur? "Nasıl suyla yıkanıyorsun," diye soruyor bir de. "Neredeyse kaynar," diye atılıyor annem. Ilık suyla yıkanmalıymışım. Ilık su temizler mi hiç insanı. Bir sürü krem, merhem verdi, bütün vücuduma sürecekmişim. Asla. Yağlı, vıcık vıcıklar. Çamaşır suyuna da dokunmayacakmışım. "Evi kim temizleyecek," dedim. "Ben temizlerim," dedi annem. Güldüm. Sen ona temizlik mi diyorsun, dedim içimden. Eğer böyle devam edersem bu yaralar daha da derinleşir, en yoğun merhemlerle bile tedavi edilemezmiş. Peki, her yeri bok götürsün o zaman. Siz bilirsiniz.

Eve gelince hemen duşa girdim. O kadar pisim ki. Sıcak suyu açıp bir süre öylece sırtımdan aşağı akıttım. Suların kıvrıla kıvrıla küvetin deliğinden kayboluşunu izledim. Merhemleri sürmezsem yavaş yavaş, pul pul dökülüp şu delikten akıp biter miyim? Kremasyon gibi, ateşle değil suyla, öldükten sonra değil yaşarken. Fikir hoşuma gitti. Anneme bahsetmeyeyim, onun hoşuna gitmez.

"Hadi çık artık,"diye seslendi annem. "Yarın misafir gelecek, gel beraber kek yapalım." "Kim," diye bağırdım suyu kapamadan. Cevap vermedi. Misafiri sevmiyorum ama annem misafir geleceği zaman uzun uzun temizlik yapmama ses çıkarmıyor. Bir de lastik eldiven giymem için ısrar etmese. Geçen o kadar ısrar etti ki sonunda gözlerinin içine bakıp, "Bu eldivenler prezervatif gibi anne," dedim. "Ellerimi koruyorlar ama temizlikten yeterince zevk alamıyorum." Ağlayarak içeri gitti, saatlerce teyzemle telefonda konuştu. Ne konuştuklarını dinlemedim. Hep aynı şeyler. Ben çamaşır suyuyla salonun duvarlarını sildim. Tertemiz oldu. Annem geldi, sarılmak istedi. "Çok terliyim, sakın dokunma," dedim. Koltuğa oturdu, hıçkırıklarla, sarsılarak biraz daha ağladı. Ağlamak iyidir. Bıraktım ağlasın. Ben gidip mutfağın fayanslarını sildim.

Akşam yemeğinde babam iğrenerek ellerime, kollarıma baktı. “Gerçekten de berbat görünüyor. Kertenkele gibi,” dedi. “Git, uzun kollu bir şeyler giy.” Anneme doğru dönüp, “Doktora gittiniz mi,” diye sordu.

“Gittik,” dedi annem gözlerini tabağından ayırmadan. “Dedi ki, böyle devam ederse en güçlü merhemler bile...”

“Alışveriş yaptın mı,” diye sözünü kesti babam.

Annem bana kaçamak bakışlar attı, “Yaptım ama gelmeseler mi acaba,” dedi.

“Saçmalama, müsaitiz dedim,” dedi babam.

Ağzının kenarlarına salça bulaşmış. Konuşurken gözüm takılıyor. Önce ıslak mendil alıp bastırarak sildiğimi düşündüm. Yetmedi.

“Semiha’yla konuştum bugün. Söyledikleri kadar hafif değilmiş oğlanın durumu,” dedi annem.

Onun da sağ gözünün pınarında sarı bir çapak var. Çok ağlamaktan sanırım. Bir ıslak

mendil de ona lazım. Islak mendili işaretparmağıma doladığımı düşündüm. Çapağı dikkatlice aldığımı.

"Semiha ne bilsin," dedi babam salçalı ağzıyla.

Bu sefer babamın ağzını bol sabunlu bir elbeziyle sildiğimi geçirdim aklımdan. Örgü elbezi, bazıları ıslakken dokunamaz ona.

"Semiha'nın temizlikçisi onların temizlikçisini tanıyormuş," dedi annem çapaklı gözünü kaşıyarak.

"Sağ gözünde bir şey var," dedim anneme. Bir peçete uzattım. Ağzını silip tabağının yanına koydu.

Bir babamın salçalı ağzına, bir annemin sarı çapağına baktım. İştahım iyice kaçtı. İkisini birden küvete sokup kaynar suyla yıkadığımı hayal ettim. Bir güzel lifledim. Kocaman kocaman kirler çıktı ikisinden de.

"Temizlikçi istihbaratı yani," dedi babam dudaklarını yalayarak.

Bir peçete uzattım. Aldı, tabağının kenarına koydu.

"Durup dururken bağırıyormuş, çığlıklar atıyormuş. Saatlerce susturamıyorlarmış öyle zamanlarda," dedi annem.

"Sen de inandın," dedi babam suyundan bir yudum alarak.

"Sen kendin dememiş miydin, bir tuhaf bakıyor, konuşurken yüzüne bakamıyorum, tüylerim diken diken oluyor diye."

"Neden bahsediyorsunuz siz," dedim.

"Hasan Beyler gelecek yarın," dedi annem gözlerini nereye kaçıracağını şaşırarak.

"Geçen sene kabul etmediğiniz Hasan Beyler mi," diye sordum. Cevap veren olmadı.

Babam neden sonra ağzındaki koca tavuk parçasının ardından belli belirsiz, "Durumlar değişti," dedi.

"Doğru," dedim. "Geçen sene prensestim, bu sene kertenkele oldum."

Annemin gözleri doldu, dudakları titredi. "Olur mu hiç öyle şey," dedi zar zor.

"Kertenkele kızla saf Hikmet. Güzel bir çift oluruz, iyi düşünmüşsünüz. Hikmet'ti değil mi oğullarının adı? Gelsinler, gelsinler tabii de... Şeyi söyledin mi baba?" Şeyi. Hani gece inşaattan geçerken. Çamurlar içinde. Sırf eve geç kalmayayım diye. Senin korkundan. Kestirme olsun diye. Oramda hâlâ çamurlar olduğunu. Bir türlü arınmadığını. Çamurlu suların kıvrıla kıvrıla aktığını. Delikten kaybolup gittiğini. Bir türlü bitmediğini. Söyledin mi?

Annem yine hıçkırmaya başladı. Babam çatalını masaya fırlattı. Ayakkabılarını giydi, kapıyı sertçe çekip çıktı. Mutfakta tezgâhın üstündeki leke geldi aklıma. Bıraktım annem ağlasın. Mutfak bezini aldım, biraz çamaşır suyu döktüm, ovmaya başladım. Dün ve ondan önceki gün ovduğumdan daha sert ovdum. Küçük dairesel hareketlerle bastıra bastıra. Biraz sonra annem geldi, "O leke çıkmıyor," dedi. "Biliyorum," dedim. "O zaman eldivenleri giy bari." N

Serhat Uyumaz

Ayıran

Anladım, dedim. Lütfen bunu isteme. Bu benim işim de olsa bu sefer başkasını bulun, dedim. Şikâyetimden etkilenmedi. Beni duymadı çünkü dinlemedi.

Şaşkınlıkla açılmış gözleri dışında üzgün olduğunu ele veren düşük yüzüyle devam etti. Onu odasında onca şatafatın, kendini güvende sandığı korumalarının yokluğunda taş merdivenden indirdiler. Direnmedi, olacakları olgunlukla karşıladı. Nefretle aldıkları karar biraz soğusun diye demir kapının ardına hapsettiler. Oylama yaparken onları görmeliydin. Hiçbir konuda böyle kolayca öfkelenerek karar almamışlardı. Bir ağızdan, Evet, diye bağırdılar, sonra iskemlelerine yorgun çöktüler. Böyle bir kalabalığın ölümü onaylayan soluması. Düşünebiliyor musun? Tek nefes bana asla bu kadar ağır gelmemişti, dedi.

Beni neden ısrarla istediklerini anlatmak için güzel giriş. Birbirimizi uzun zamandır tanırız. Başlangıcını ikimiz de unuttuk sayılır. İnfaz haberini vermek için genellikle onu gönderirler. Buna uzun zamandır alışkınım. Eski dostum kapımı ölümle çalar, asla yalnız gelmez. Mahkûm bu sefer oldukça önemli biri. Belki en önemlisi. Ellerime baktım. Hangi aleti kullanırsam çıplak ellerimle öldürmüşüm gibi zor olmaz? Masada duran şaraba kaydı gözlerim. Biraz ışık. Perdeyi araladım. Buraya geldiğini görmüş olmalılar. Evde yokmuş gibi davranmanın anlamı yok. Şarap, diye sordum eski dostuma. Rahatlamana yardımcı olması için beraber içelim, dedi. İlgisi yok, diye yalan söyledim. Öğlen şarabı, dedim, bana eşlik et.

Karşısına oturmadan önce bir yudum aldım. Gözlerine baktım. Gizlisi yok. İfadesi aceleci. Hemen karar vermemi bekleyerek gözlerime bakıyor. Fazla seçeneğim olmadığını biliyorum. Kurtulmak için bütün yolları deneyeceğim. Sordum, ailesi ne durumda? Biraz rahatladı, başını rahatça yukarı kaldırdı. Oda hapsi, iyi durumdalar, dedi. İdamdan idama, sonra en büyüğüne. Benim hakkımda korku, nefret, acıma gibi kötü duygulara sahip olanlardan istediğim pozitif duygular değil. Can güvenliği ve rahat bir vicdan. Yüzlerce kişi.Peki şimdi neden kaçıyorum? Kapı vurulduğunda verilecek işin pisliğinin beni de boğabileceğini aklıma getiremezdim. Sevileni katleden olmak istemiyorum. İntikam için kim vurduya gidebilirim. Elbette kimseyi habersiz öldürmedim, her zaman hazırlıklar, törenler yapıldı. Bu seferki zor. Bu benim son işim olur. Bana asayı verdiler. Denizi nasıl geçeceğimi öğretmediler. Askıya, işimi yaparken kullandığım maskeme baktım. Eldivenlerim, baltam. Solmuş kırmızı lekeler. Baltamı en son ne zaman keskinleştirdim?

Bunu yapmak zorundasın, biliyorsun değil mi, bu bir rica değil emir, görevin, dedi, beni gerçek dünyaya döndürdü. Şimdi hatırlamış gibi elinde salladığı zarfı uzattı. Bu mührü herkes tanır. Elyazısını tanıdım. İmzası, mührü. Kısa, net. Beni canını almam için kendi istiyor, dedim. Seni hazırlamak için buradayım, ikna etmek için değil, okuduğun gibi bu bir emir, diye kesin konuştu. Perdeyi açıp güneşe baktım. Onu son kez görecek olan ben değilim ama öyleymiş gibi baktım. Günbatımından bir saat önce, her zaman öyle olur. Sana güveniyor, toparlan gidelim, dedi. Sen git, biraz zaman ver, yalnız geleceğim, bu da diğerleri gibi sıradan görünmeli, dedim. Anlayışla karşıladı. Darbeyi indirecek olana güvenmesi içimi burktu. Belki ilk defa güven acıttı. Maskemi okşadım. Kimden gizlenecektim? Daha mı korkunç oluyorum onu takınca? Beni intikam almak isteyenlerden korumayacak. Herkes beni tanır. Kontrol edemediğim bir sinirle maskeyi masaya fırlattım. Kapıdan çıkmadan önce döndü, anlamış olmalı, Yüzünü örtmesen de olur, dedi. Sanırım bir daha maskeme bu kadar ihtiyacım olmayacak.

Dışarı çıkmak bir nebze iyi hissettirdi. Yavaşça çağırıldığın yere gitmek. Kırmızı pelerin giymiş yaşlı adamın ağır adımlarıyla gelen korkunç şöhreti dışarıdan nasıl görünüyor? Asla bilemeyeceğim. Köprünün başındayken içimde nereye koyacağımı bilemediğim bir heyecan. Yalnızca baltamı kullanmak için karşıya geçmeye alışığım, evet aksi yasak. Şimdiye kadar kusursuz çalışmış bir güvenlik önlemi. Köprüdeyken civardaki evlerden yükselen hayret sesleri ağaçlardaki kuşları susturdu, iki yakadan göğe havalandı. Beni köprüde gördüler. Biliyorlar, kan dökülecek. Taştan toprağa adımımı attım. Elleri iki yana açık. Kısa süre önce gördüğüm dostum orada. Pelerinin başlığı altından, Öncesinde konuşmayı sevmem bilirsin, bugün yeterince zor, lütfen, dedim.

Eski, tanıdık ahşap merdiveni tırmandım. Her adımımla sabırsız sesler yükseldi. Sahnede olmam gereken yerde durdum. Başlığın altından uğursuz, korkak bakışları hissedebiliyorum. Benden daha fazla ses getireni karşıma diktiler. Bu sonu hak etmeyenlerin içinde en hak etmeyeni. Kalabalık iyice ısınmalı. Öldürülecek olanın buna değdiğine onları inandırmak için yapılan kısa bir bekleyiş. Kaynamaya başladıklarında istediklerini almak için kudururlar.

Nihayete erdi. Karşımdaki yaklaştı. Kafasındaki beyaz başlığı çıkardı. Sonra boynundaki kolyeyi. Arkamızdaki masaya bıraktım. Kısa bir süre bakıştık. Başıyla onayladı. Karşımda dizlerinin üzerine çöktüğünde dik durdu. Her infazda yaptığım gibi başını kütüğe yaslamamı bekledi. Yapmadım. Henüz değil. Kalabalıktan uğultu yükseldi. Bu aşağılık güruh için kimin başının koptuğu önemsiz. Kütükte kim varsa aynı akıbeti paylaşır, onlar için yerdekinin rütbesi yoktur. Kendilerini ölümün kendisi sanırlar. Ne hissettiğini anlamak için yüzüne baktım. Siyah, derin gözleri. Görmemekte ısrarcı. Suçları okunmaya başladı. Uğultu kesildi. Hep yaptığım gibi kulak tıkadım. Bu sefer delicesine isteyerek. Uğultular küfüre dönüştü. Sapını yere değdirdiğim baltamı hareket ettirdim. Arkasına geçmeden önce fısıldadım, Sizi bu küstah kalabalıktan kurtarıyorum. Ona verebileceğim son birkaç nefes. Birkaç tane daha. Sayısını belirleyemem. Başını kütüğe yasladı. Göz kırptı. Bakışlarını karşıya çevirdi. Odaklanmalıyım. Düşüş yerini suskunluğa bıraktı.

Elimi kütüğe sürdüm. Kızıllığı kalabalığa gösterdim. Yüzümdeki esinti beni kurtarmayacak. N

Tuğçe Yaşar

Renkli Boya Kalemleri

Perşembe günlerinin yeri başkadır. Madam Véziat ile resim dersimiz öğleden sonra. Birazdan zil çalar, derse geçeriz. Bahçedeki tek ıhlamur ağacının dibinde oturuyoruz. Eflin Cezayirli. Babası Pakistanlı. – Politik sürgün. Annesi bura doğumlu. Ona Cezayirli dememin sebebi Pakistanlı babasını sır gibi saklamasından. Cezayir'in milli futbol maçları olduğunda yeşil beyaz bayraklar alır omzuna, ramazan oruçları boyunca Arapça kelimelerle şakalaşır durur. Bunları yaşarken, "Cezayirliyim" diye değil de "Pakistanlı bir babam yok" diye bangır bangır bağırır. – Bence. Gözleri kırgın, çam yeşili renginde. Saçları gür. Kapkara. Upuzun. Sol tarafımda oturuyor. Artık Fransızca konuştuğunda söylediklerinin çoğunu anlıyorum. Tane tane dile getirir kelimeleri, gerektiğinde elleriyle şekiller yaparak anlatır. Onun hemen yanında Hayet oturuyor. Cezayirli o da. Annesi babası Cezayir göçmeni. Dört kız kardeşi de burada doğup büyüyor. "Gerekirse gelip bizde kalırsın," der Hayet. Ola ki peşime polis düşerse diye. – Kalmam. "Korkmuyorum, kaçmıyorum kimseden," diyorum. Gülümsüyor. Onunla aramdaysa Arthur ayakta duruyor. Hayet'e bugün neden durgun olduğunu soruyor. Hayet de uykusuz kaldığını, en küçük kardeşinin bütün gece ateşler içinde olduğunu anlatıyor. Kelimelerden birkaçını anlayınca olay örgüsünü çözebiliyorum. "Kardeş", "ateş", "gece" gibi... Arthur uzun boylu, mavi gözlü. – Yakışıklı. Benden iki yaş küçük. Babası eski komünistlerden. – Eski komünist ne demek? *Humanité* gazetesinin yazarlarından. Sürekli babasının gençlik yıllarında yoğun bir siyasi hayatı olduğunu anlatıp direncime direnç katar. Annesi Pantin'de lise öğretmeni. Paris'in doksan üç bölgesindeki banliyölerden.

Aramızdaki tek Fransız Arthur. Tabii kökenlerinden yorumlarsak. Yoksa ille oralı olmak için Fransa'da doğmak ya da Fransız anne babaya sahip olmak gerekmiyor. En azından bu ülkede böyle. Tarih dersi hocamız Madam Wucher'in anlatımıyla bu coğrafyada yaşamak, burada okula gitmek, kültürünü benimsemek, dilini öğrenmeye çalışmak, her türlü zorluklarıyla mücadele etmek Fransız olmaya yeterlidir. Bu durumda ben de Fransızım. Evet.

Dil bilmeyen insanlar konu ne olursa olsun sohbet esnasında sık sık güler. Hem de olur olmadık yerde. Soru sorulduğunda anlamadıkları zamanlar olur, evet ya da hayır deyip hemen gülmeye başlarlar. O gülüş, anlamış gibi yapmak değil de "Bir gün bütünüyle anlayacağım, benimle sohbet etmeyi sürdür" demek sanki. Eflin, "Yarın film saat beşte, sen

de bizimle sinemaya gelir misin," diye sorunca gülmeye başlıyorum. – Giderdim herhalde. Zil çalıyor. Resim dersinin olduğu sınıfa gidiyoruz. En sevdiğim ders. Çizerek anlatmak. Renkli boya kalemleriyle...

Bu memlekette ilkokuldan itibaren öğretmenler değil öğrenciler sınıf değiştiriyor. Her öğretmenin kendi sınıfı var, biz dersten derse o sınıftan o sınıfa geçeriz. Sınıfın kapısını en son Arthur kapayıp yerine geçiyor. Madam Véziat klasik radyoyu açıyor, "Bugün akrilik boyayla mevsimleri anlatan bir çalışma yapacağız," diye günün konusunu anlatıyor. Kimi meyveleri, kimi türlü şapka çeşitlerini, giyimi kuşamı çizip boyuyor. Ben biraz düşünüp bir çınar ağacının dört mevsimdeki halini ele alıyorum. Dersin sonunu heyecanla bekliyorum. Çınara fırtına, yağmur, kış giydireceğim ama direnecek, yağmurdan aldığı suyla dallarına yeniden yeşilini serpecek. Dersin bitimine doğru çalışmaları durdurur, onlar üzerine eleştiri yapmaya başlarız. – Son on dakika kaldı. Eflin bana kaş göz ederek, "Hadi imza kâğıdını çıkar," demeye çalışıyor. Çekiniyorum. Sonra yeniden aklıma geliyor hırsız olmadığım, kimseyi öldürmediğim. Bir cesaret kâğıtları elime alıp hocanın karşısına dikiliyorum. Sınıf arkadaşlarım durumdan haberdar. Herkesin heyecanı, inancı tıpkı benimki gibi. – Dipdiri!

Haftaya salı Pantin belediye binasına yapılacak yürüyüş için hazırlıklarımız devam ediyor. Bu akşam Arc-en-ciel, yani Gökkuşağı radyo kanalında canlı yayına davetliyiz. Artık basında da yer alıyoruz. Sesimiz daha da yükseliyor.

Madam Véziat hareket etmeden sınıftaki sessizliği ve beni dinliyor. Üzerinde, "Hepimiz Göçmen Çocuğuyuz! Eflâ da burada bizimle kalacak! Eflâ'nın gitmemesi için imza kampanyası!" sloganları olan imza kâğıtlarını hocama uzatıyorum. Bir şey anlatmama gerek yok, bütün olanları biliyor. Kâğıtta da her şey apaçık ortada. Ağzım kulaklarımda ona bakıyorum. Pencere kenarındaki radyoyu kapayıp tekrar karşıma dikiliyor. Bir şeyler söylüyor, önce anlamıyorum. Beni sever Madam Véziat. İyi resim çizerim. Hiç devamsızlığım olmamıştır. Sonra hızlı hızlı konuşmaya başlıyor. Sınıfta herkes buz kesilerek onu dinliyor. Yüzümde yarım kalmış bir gülümsemeyle ben de ona bakmayı sürdürüyorum. Kâğıtlara hâlâ dokunmuyor. Hızlı konuşmasından çok şey anlamadığımı sezince masasından içi renkli boya kalemleriyle dolu bir bardak getiriyor. Önce arkadaşlarıma sonra da bana gösteriyor. Eline masada duran başka bir boya kalemi alıyor. Bu kez konuşmasını yavaşça sürdürüyor. "Bak Eflâ, bu kalem kutusu Fransa, bu tek kalem de sensin. Senin gibi olan bir başkası." Madam Véziat'nın yüzünü hiç böyle görmemiştim. – Somurtkan, çirkin. Sonra elindeki kalemi bardağın içine sokuşturmaya çalışarak devam ediyor. "Ama bak bu kalem buraya girmiyor, çünkü artık yer yok. Bak, zorluyorum ama girmiyor. Artık yer yok!"

Belki de hayatımda hiçbir Fransızca cümleyi bu kadar çabuk ve temiz, tek seferde anlamamışımdır. Her kelimeyi anladığım için mutlu oluyorum ama yüzüm soğuyor. Pencereye yönelip radyoyu yeniden açıyorum, Chopin'in *Nocturne, 9. Sonat*'ı çalıyor. – Sesi yükseltiyorum. Çantamı alıp imza kâğıtları elimde sınıftan çıkıyorum. Zilin çalmasına iki üç dakika kalmış olsa gerek, sol minörün sesi koridordan da duyuluyor. "Bak Eflâ," diyorum, "kalem girmiyor, yer yok." Zil çalıyor, Chopin'in sonatına rüzgâr ıslık çalarak eşlik ederken ıhlamur ağacı da yapraklarıyla alkış tutuyor. Biraz sonra bütün sınıf arkadaşlarım yanıma geliyor. Hepsinin gözü üzerimde. Kimse konuşmuyor. Onlara Türkçe, "Evet, ben bu ülkede kaçağım," diyorum. Birbirlerine bakıyorlar. Benim onları bütünüyle anlamadığımda gülümsediğim gibi gülümsüyorlar. Ihlamur ağacına doğru birkaç adım gidip geliyorum. Fransızca, "Hırsız değilim, kimseyi öldürmedim," diyorum. Birdenbire Hayet, Eflin ve Arthur, "Hepimiz göçmen çocuğuyuz!" diye slogan atıyor. Öteki sınıf arkadaşlarım da alkış tutarak onlara katılıyor. Her biri o bardaktaki renkli boya kalemlerine benziyor. – Yan yana, başları dik! Ben de rengimi onlara katıyorum. Sloganı çağırıyorum. – *Nous sommes tous des enfants d'immigrès!*

Bugün perşembe. İlk kez Fransızca bir cümleyi bütünüyle, tek seferde anladığım gün. – Paris'teyim. Kaçağım. Hem de yıllardır. Ama Fransızım. Madam Wucher'in deyimindeki Fransızlardan. Bütün lise bahçede.

Bu kalem buraya girmiyor!

Bu Fransa!

Bu da sensin!

Ya da senin gibiler!

Ama bak, bu kalem buraya girmiyor!

Hepimiz göçmen çocuğuyuz! N

Hakan Saripolat

Cıs

İshak'a

Kahvenin pasaklı kapısı ağır çekim açılmaya başlayınca gözler gayriihtiyari kapıya kaydı. Sigara dumanının bulandırdığı hava kar ayazıyla dağıldı. Böylece ciğerler birkaç saniyeliğine de olsa ferahladı. Gelenin Kurt olduğunu görenler yarım bıraktıkları işlerine döndü.

Kurt üstünde birikmiş karı silkeledikten sonra kürkünü çıkarıp sobanın başına astı. Babasından yadigâr kalpağını da yanına. Soğuktan morarmış ellerini neredeyse sobanın içine sokacaktı. Buzdan heykel gibi dikiliyor, ısındıkça gerçek rengini alıyordu. Kalpaktan damlayan kar suyu sobanın üstüne düşüp *cıs* diye bağırdı. Birkaç saniye can çekişip yok oldu.

Köylünün suratına teker teker tiksinerek baktı. Ağzının içindeki küfrü evirip çevirdi. İşe yaramayacağını anlayınca gerisingeri yuttu. Gözleri bana değince suratındaki sert ifade yumuşadı. Sakalından sızan suyu sıvazlayarak yanıma geldi. Sandalyeye öyle bir oturdu ki yan masadaki Kütük Hamdi yerinden şöyle bir zıpladı. Kurt bunu fark edince iyice neşelendi. İyi oldu ite, der gibi baktı suratıma.

Çayasan'a dönüp, "Bira getir bana," diye bağırdı. Çayasan, Kurt'un ne isteyeceğini bildiğinden birayla geliyordu zaten. Suratında yapmacık bir ciddiyet. Üstüne sinmiş ekşi kokuyla yanaştı. Kulağına eğilip, "Bulabildin mi abi?" diye sordu. Kurt şişeyi koparırcasına aldı, "İşine bak," dedi. Çayasan söylenerek uzaklaştı.

Kurt'un gözleri puslanmıştı. Yine bir iz bulamamıştı anlaşılan. Konuşmadan şişeyi yarıladı. Ben ufak bir yudum. Fazla içemiyordum artık.

"Bugün tam bir yıl oldu." Dönüp ahaliye göz gezdirdi yeniden. Bir konuşsa darmaduman edecekti ortalığı, biliyordum. Halil öğretmenin kaybolduğu günden beri böyleydi. Haksız da sayılmazdı. Derme çatma okulu adam etsin, köyün bütün çocuklarına okuma yazma öğretsin, burayı kendi memleketi gibi görsün, sonra da...

Kalpaktan bir damla daha. Cıs. Baykuş kulaklarım oynadı hafiften.

"Bulamadım yine puştu," dedi. "Ah bir bulsam... Nah şu ellerimle lime lime edeceğim yeminle." Sinirden dişleri gıcırdıyordu.

Camın buğusunu sildi, görmese de ormana kaydı gözleri. Halil öğretmeni düşünüyordu, biliyordum. Benim de aklımdan çıkmıyordu ya... Şu dağ başında yalnızlığımı gideren en büyük dostumdu. Köylü arkamdan pis pis gülerken o gülenlere kızdı, yanımda oldu. Eksikliğimi bir gün olsun yüzüme vurmadı. Dünya bir yana Halil öğretmen bir yana. Ne-

reden bilecektik ki sonu böyle olacak. Ölüp ölmediği de muallak. Kaçırdı diyen de var, öldürüp uçurumdan aşağı attı diyen de.

Kalpaktan bir damla daha. Cıs.

Kurt dakkasına bitirdi şişeyi. Söyleyemedikleri içini kurutmuştu belli ki. Çayasan'a işareti çaktı. İkinci bira yola koyuldu.

"Bir gün bulacağım. O zaman yapacağımı biliyorum. Yemin olsun aha böyle sıkacağım boğazını. Ver ulan Halil öğretmeni diyeceğim. Vermesin de görelim."

Boş şişeyi öyle sıkıyordu ki kıracak diye korktum.

"Sinirlenme bu kadar. Bulacaksın elbet."

Pek akıllı sayılmazdı. Bu olay yarım aklını da alıp götürdü. İşi gücü bıraktı. Gece gündüz ormanda dolaşmaya başladı. Başına bir iş gelmesinden korkuyordum.

"Aklıma sıçayım. Nah şu salak aklıma. Ne vardı o kadar içecek. Hadi o içti, sen ne diye içtin be eşşoğlusu. Adam dertliydi işte. Anlasana. Yazık ulan sana. Bir de Kurt dersin kendine. Çakal bile olamazsın sen. Ulan..." Yumruklarını kafasında patlattı. Gözlerini ormandan ayırmadan, "Belki de..." dedi. Acı çekiyor gibi bir hali vardı. Boğazına dizilmiş cümleleri görebiliyordum. Birkaç defa yutkunup, "Kim olsa... Hem de bu karda kışta... Ne yiyip ne içer?" Kelimeleri bir türlü yan yana getiremiyordu.

Halil öğretmen ilk zamanlar içmezdi. Sevdiği kız bunu terk edince başladı içmeye. Bize takılınca da hepten ayarı bozuldu. Üzüm üzüme baka baka, anlayacağınız. Dersten çıkar çıkmaz yanımıza gelir, içmeye başlardı. Çayasan zulayı eksik etmez, önümüzü boş bırakmazdı. Saatlerce konuşur, dertlerimizi dökerdik ortaya. En çok Halil öğretmen. "Vallahi siz de olmasanız çekilir gibi değil hayat," derdi. İçip içip ağlardı. Hem ağlar hem anlatırdı. Sırtını sıvazlar, "Geçti gitti be hocam, hadi sağlığına," derdik. "Geçmedi," derdi. "Kolay mı öyle?" Onulmaz bir sevdayı sırtına yüklenmişti.

O gece de birlikteydik. Her zamankinden daha dertliydi. Sevdiği kızın evlendiğini duymuş. İçli içli anlattı. Kahveye öyle bir hüzün yayılmıştı ki herkes oyunu bırakmış, sessizce Halil öğretmenin derdine ortak olmuştu. Yine de azalmadı hüznü. İçtikçe içti. Zilzurna oldu. Biz de eksik kalmadık. Hele Kurt bokunu çıkardı. "Ulan sana n'oluyor," dedim ama dinlemedi. Halil öğretmen ne kadar içtiyse o daha fazlasını içti. Kahve boşalıp bir tek yabani hayvanların sesi duyulmaya başlayınca Çayasan usulca yanaştı. "Beyler kusuruma bakmayasınız, çocuk evde hasta, hanım yalnız, kapatayım ben artık," dedi. Kurt karşı çıkacak gibi oldu ama Halil öğretmen ikiletmeden kalktı. "Hastalık önemli arkadaşlar, ayrılık acısından bile. Bu gecelik böyle olsun." Sağa sola çarparak kahveden çıktı. Biz de peşine. Benim ev kahvenin yanında olduğu için, "Hadi bana eyvallah," deyip eve geçtim. Balkondan çamurlu yolda iki nokta olana kadar izledim ikisini.

Her zamanki gibi kahvede pişti oynayıp çay içiyorduk. Kurt nefes nefese girdi içeri. Titreyen ellerindeki parçalanmış ceketi gösterip, "Halil öğretmeni ayı kaçırmış," diye bağırdı. Kafamdan aşağı kaynar sular döküldü. "Sakin ol, önce bir otur," dedim. Ahali toplandı hemen. Kurt soluksuz anlatmaya başladı.

"Sabah hocanın yanına gideyim dedim. Merak ettim. Malum önceki gece çok içtik. Lojmana baktım önce. Yoktu. Hafta sonu. Okul da yok. Kestirme yol geldi aklıma. Yarısına vardım varmadım, hocanın ceketini bir dalın ucunda sallanırken buldum. Her yeri kan..."

Lafını bitiremedi. Ne yapacağımı şaşırmıştım. Usulca omzuna dokundum.

"Peki ayı?"

Burnunu çekip, "Kocaman pençe izleri vardı. Nerde olsa tanırım. Ayıdan başkası olamaz," dedi. Elim ayağım buz kesti. Sandalyeye yığılır gibi çöktüm.

Çayasan, “Sakin olalım, önce gidip bir bakalım,” dedi. Ahaliden, “He ya, bakmak lazım,” sesleri yükseldi. Kurt kendine geldi birden, “Hadi gidiyoruz,” dedi. Öyle hızlı çıktılar ki peşlerine düşemedim. İçim içimi yese de beklemeye başladım.

Zaman geçmek bilmiyordu. Halil öğretmeni yitirme korkusu her saniye daha da büyüdü içimde. Hay ben... Şimdi diğerleri gibi... Keşke o kadar içmesine izin vermeseydim. Onu öyle bırakmak... Aç bir yatak, kal burada hocam, de. Bendeydi suç.

Ne kadar zaman geçti bilmiyorum, başları yerde döndüler. Ağızlarını bıçak açmıyordu. Kurt başını ellerinin arasına almış, ağladı ağlayacaktı. “Ne olmuş, anlatın hele,” dedim. Kimseden çıt çıkmıyordu. Sigaralar yakıldı, oflar çekildi. Kurt hâlâ kıpırtısız duruyordu. Daha fazla dayanamadım, “N’olmuş ulan? Söylesenize,” diye bağırdım. Kurt masaya yumruğunu indirdi. Ağlamaya başladı. Onu ilk defa ağlarken görüyordum. Çayasan’a bira getirmesini söyledim. Körkütük olana kadar içtik. Kurt’un dili çözüldü sonunda.

“Tek başına yürümek istedi. Evine bırakmak için ısrar ettim ama nafile. Nuh dedi peygamber demedi. Hava alayım az, iyi gelir, dedi. İçim rahat olmasa da fazla ısrar etmedim. Kestirmeden gitme bari, bu saatte kurdu ayısı çok olur, dedim. Tamam tamam, merak etme sen, dedi. Ulan bilsem bırakır mıydım onu tek başına o saatte. Kafa değil bendeki, odun odun.”

“Bulunur elbet, aklına kötü bir şey getirme,” dedim. Dedim ama içimdeki endişe bir çığ gibi üstüme devrilmişti. Koskoca ayı. Eğer öyleyse...

Ertesi gün köyce aradılar. Ne Halil öğretmeni bulabildiler ne de ona dair bir iz. Jandarmaya haber ettik. Yok Allah yok. Bütün ormanı taradılar da bulamadılar adamcağızı. Ailesine haber edelim bari, endişelenmesinler, dedik. Gerçi bir ailesi var mıydı, bilmiyorduk ya. Öğrendik ki anne babası trafik kazasında ölmüş. Bir tek yaşlı ninesi. Onun da yürüyecek hali kalmamış. Anlayacağınız, bir tek biz kalmıştık Halil öğretmenin hayatını düşünen.

“Ertesi gün köyce aradılar. Ne Halil öğretmeni bulabildiler ne de ona dair bir iz. Jandarmaya haber ettik. Yok Allah yok. Bütün ormanı taradılar da bulamadılar adamcağızı.”

Günlerce, haftalarca aradılar. Bakmadıkları delik kalmadı. Bir zaman sonra köylü, “Bulunmaz artık,” deyip aramayı bıraktı. Bir tek Kurt. Kar kış demeden. Hem de her gün. Sabahın ilk ışıklarıyla çıkıyordu evden. Güneşin elini ayağını çektiği vakte kadar karış karış arıyordu ormanı.

Kulağıma değen sesle irkildim. Kurt hiçbir şey olmamış gibi ormanı izliyordu. Kolumla dürttüm.

“Duydun mu?”

“Neyi duydum mu?”

“Sesi işte.”

“Ne sesi abi? Ben bir şey duymadım.”

Bu defa daha sert çarptı kulaklarıma ses. Kafamın içinde bir tur attı. Geçtiği yerleri yakıp kavurdu.

“Aha işte. Aynı ses.”

Kurt umursamaz, “Ses mes yok abi. Sarhoş oldun sen herhalde,” dedi.

Duymuştum, emindim. Halil öğretmen olabilirdi. Belki de yardım istiyordu bizden. Kurt’un umurunda değildi. Kahvedekiler de keyifle oyunlarına gömülmüştü. Daha fazla dayanamadım. Paltomu kapıp fırladım.

Kapının önündeki köpek beni görünce ayaklanıp rahatını bozduğumu belli edercesine homurdandı. Uzunca gerindikten sonra uyuklamaya devam etti. Karın sert ayazı suratımı bıçak gibi kesiyordu. Paltomun yakasını kaldırıp köye baktım. Ayın ölgün ışığı evlerin kararmış suratlarında titreşiyordu. Bir süre hiç kımıldamadan dinledim. Kahvedekilerin

küfürleri ve birbirine çarpan dalların sesleri arasından aradığım sesi buluverdim. Ormandan geliyordu. Karları gıcırtıyla ezerek yürümeye başladım. Ayaklarım bir anda karın içine gömülüyordu.

Nihayet köy yolundan sapıp ormana girdim. Burada kar daha yumuşaktı. Ağaçlar soğuktan birbirine yaslanmış, ısınmaya çalışıyordu. Topaklanmış çalılıklara takılarak, üstündeki ağırlıkla eğilmiş dalları öteleyerek ilerliyordum. Gördüğüm tek şey, ağaçların korkunç canavarları anımsatan gölgeleriydi. Arada kuşun biri tünediği daldan fırlıyordu. Kalbim de onunla. Hiç durmadan etrafı gözlüyordum. Kırmızı, minik gözlere çarpmamaya gayret ediyordum ama her yerdeydiler.

"Biraz ilerleyince oyuk genişledi, büyük bir mağaraya dönüştü. Buranın ayı ini olabileceği fikri bütün kaslarımı titretmeye yetmişti. İnleme sesine patlayacakmış gibi atan kalbimin sesi karışıyordu. Işık yok denecek kadar azalmıştı."

Ormanın koyu karanlığına varıncaya kadar yürüdüm. Ağzımdan çıkan dumandan önümü göremez oldum. Ayaza rağmen terin suyun içinde kalmıştım. Tek bir adım atacak halim kalmamıştı. Yosun kaplı bir ağaca yaslandım. Soğuk hava ciğerlerimi acıtıyordu. Bir avuç karı suratıma sürünce rahatladım. Birkaç dakika soluklanıp uyuyan ormanı dinledim. Hiçbir şey duyulmuyordu. Orman her şeyi içine gömmüş, bana tek bir sırrını vermiyordu. Sessizlik kuşlardan ve kızıl gözlerden daha ürkütücüydü.

"Halil," diye bağırdım. Karşılık gelmedi. Vahşi bir orman hayvanı sesimi duyacak ve beni tek hamlede öldürüverecek diye düşündüm. "Halil hocam, neredesin?" Soluk almam yeniden hızlandı. Sakin olup yoluma devam etmeliydim. Biliyordum, Halil öğretmenin sesiydi duyduğum. Baykuş kulaklarım beni yanıltmaz. Peki ama nereye gidecektim? Her yer aynıydı.

Birkaç adım atmıştım ki sesi yeniden duydum. Sanki biri inliyordu. Adımlarımı küçültüp sesi takip ettim. Uzun çam ağaçlarını aştıktan sonra büyük bir kayaya ulaştım. Kayanın ortasında büyük bir oyuk. Usulca yanaşıp dinledim. Kulağıma üşüşen ses tüylerimi diken diken etti. Neyle karşılaşacağımı bilmesem de içeri girmeye karar verdim.

Ay ışığı içeriyi o kadar az aydınlatıyordu ki gözlerim büyüdü, baykuş gözlerine döndü. Kar yerini donmuş toprağa bırakmıştı. Ağır bir koku kapladı her tarafımı. Yerdeki kemikleri, çürümeye yüz tutmuş hayvan derilerini görünce kusacak gibi oldum. Dolu bir tükürüğü yere.

Biraz ilerleyince oyuk genişledi, büyük bir mağaraya dönüştü. Buranın ayı ini olabileceği fikri bütün kaslarımı titretmeye yetmişti. İnleme sesine patlayacakmış gibi atan kalbimin sesi karışıyordu. Işık yok denecek kadar azalmıştı. Baykuş gözlerim de fayda etmiyordu artık. El yordamıyla ilerlemeye başladım. Ses her saniye biraz daha yakından geliyordu.

Mağaranın derinliklerine indiğimde yerde çırpınan şeyi gördüm. İnlemenin sahibi. Görebilmek için iyice yanaştım ama ne olduğunu anlayamıyordum bir türlü. Cesaretimi toplayıp titreyen ellerimle dokundum. Cayır cayır yanıyordu. Biraz daha yaklaştım. Nefes alışını hissedebiliyordum artık. Gözlerindeki sönmeye yüz tutmuş ışığı görünce Halil öğretmen olduğunu anladım. Üstümdeki korku yerini sevince bıraktı. "Buldum sonunda," diye bağırdım. Bağırışımla birlikte gözlerindeki ışık girişe doğru kaydı. Çırpınması arttı. "Sakin ol hocam," dedim. Ellerinin bağlı olduğunu fark ettim. Ayı mı yapmıştı bunu? İpi çözer çözmez parmaklarını ağzına soktu. Koca bir çamur bulamacını tükürdü. Yutkunduktan sonra, "Kaç," diyebildi. Başını eğip hırıltılı sesler çıkararak nefes almaya başladı. Kemik ellerini tuttum. "Seni almadan hiçbir yere gitmem." Son gücüyle yakama yapıştı. Dişlerinin arasından fırlayan biçimsiz kelimelerden hiçbir şey anlayamıyordum. Çamurlu tükürüğü suratıma yayıldı. "Kendini yorma hocam. Hadi gidiyoruz," dedim.

Ayağa kaldırınca çuval gibi yere yığıldı. Ölmeye çalışan yaralı bir hayvanı andırıyordu bu haliyle.

"Dayan hocam. Ha gayret."

Sırtıma yüklendim. O kadar kilo vermişti ki küçük bir koyundan daha hafifti. İri kemikleri sırtıma batıyordu. Hızlı adımlarla çıkışa yöneldim.

Kırılan kemik parçalarının sesi oyukta çığ gibi büyüyordu. Halil öğretmenin sıcak nefesini ensemde duydukça kuvvetim artıyor, daha hızlı yürüyordum. "Yaşıyorsun. Yaşıyorsun," diye tekrarlıyordum sürekli. O kısacık mesafe bitmek bilmedi bir türlü. "Az kaldı hocam. Köye götürüyorum seni. O zaman karnını doyurur kendine gelirsin. Eskisi gibi olursun. İçeriz bile. Hatırlıyorsun değil mi o zamanlarımızı?"

Ormanın sisli görüntüsüyle mutlandım. "Bitti hocam," dedim. "Her şey bitti. Kurtuldun artık." Başı ağır ağır omzumdan kalktı. Titremeye başladı. Oyuğun girişinde büyüyen gölgeyi gördüm. Gölge büyüdü büyüdü... Her yer karanlığa gömüldü bir anda. Görebildiğim tek şey nefretle bize doğrultulmuş kırmızı gözlerdi. Gelirken gördüğüm minik gözler gibi değildi bunlar. Acımasız ve şeytaniydi. Ne yapacaktım şimdi? Hiçbir şey düşünemiyor, kımıltısız, olacakları bekliyordum. Halil öğretmenin titremesi bana da bulaştı. İkimiz birden sarsılarak titriyorduk.

"Bitti," dedi. Gözlerinden akan yaş boynumdan aşağı süzülüyordu. Hayır, bitmemişti. Başaracaktık. "Yaşayacaksın hocam," dedim. "Yaşayacağız." Halil öğretmeni yere bırakıp kırmızı gözlere doğru koşmaya başladım.

Cız.

Alnımdan akan teri sildim. Kurt'un gözleri hâlâ ormandaydı. "Belki de..." deyip duruyordu. Şişede kalan birayı bir dikişte bitirip, "Ne belki de ulan," dedim. Çaresiz gözlerini bana dikti. "Belki de ölmüştür abi. Bunca zaman, kim sağ kalabilir koca ormanda?" Boğazına dizilen cümleler gün yüzüne çıkmıştı sonunda. Yüzündeki vazgeçmişliği görebiliyordum.

Ayağa kalkıp, "Kurt," dedim, "belki de yaşıyordur."

Gözleri büyüdü. Yumruklarını sıktı. Öldürdüğü umudunu canlandırdığım için kızmıştı sanırım bana. Bir şey diyecek oldu, diyemedi.

Kurt'un anlamaz bakışları eşliğinde koltuk değneklerimi ve paltomu alıp kapıya yürüdüm. Tam çıkacakken köylüye dönüp, "Belki de yaşıyordur," diye bağırdım. Yüzüme çevrilen boş bakışları ezip geçtim. Umutlu bir tebessümle dışarı çıktım.

Kapının önündeki köpek ayaklanıp yanıma geldi. Bu defa söylenmiyordu. Üşümüş başını okşadım. Ayaz yüzümü bıçak gibi kesiyordu. Paltomun yakasını kaldırıp ormana doğru yürümeye başladım. Geride sadece karda açılan küçük oyuklar kalıyordu. N

Ebru Elbaşıoğlu

Yas

"Ölmek istiyorum artık."

"Baba, deme öyle."

"Hava ayaza çekmeden."

Soluğu yetişmiyor, zorlukla konuşuyor. Cevap vermedim. Haklı. Bizim oralarda kimse kış bastırdıktan sonra ölmek istemez.

Rüzgâr pervazlardan sızıp odada uğulduyor. Şiddeti arttı, camlar sallanıyor. Pencerenin kilidi boşandı, kanadı savrulup ardına kadar açıldı. Yerimden fırlayıp kapamaya uğraştım. Beceremiyorum. Amcam yetişti.

"Bana bırak."

Babamın yanına çöktüm. Tırnakları grileşmiş. Parmaklarını avucuma aldım, ısıtmaya çalıştım. Boynundan yukarı doğru dalga dalga morardı, sarıya çaldı yüzü, küllendi. Kolu aşağı düştü. Kaldırıp yanına koydum. Ağır, soğuk. Göğsüne kapandım. Öldüğüne inansam ağlarım. Doğruldum, amcama baktım. Pencerenin kanadını sertçe yerine oturttu. Bana döndü. Göz göze geldik.

"Öldü mü şimdi?"

Bir şey söylemedi. Başını eğdi, usulca kapının ardında kayboldu. Kadınlar içerden koşup geldi. Ağlaşıyorlar. Annem babamın üstüne kapandı. Yengem bana sarıldı.

"Cenaze işlerini halletmek lazım," dedi amcam. Kolumdan tuttu, beni oradan uzaklaştırdı.

"Sıkıca giyin gel. Bahçede bekliyorum."

Gece üstümden çıkarıp attıklarım kanepenin yanında yerde. Paçalarım kirli. Kazağım is kokuyor, belki sigara. Paltomu aldım, sahanlığa çıktım. Kolumun birini geçirirken botlarımı giymeye eğildim. Çorabımı unutmuşum. Aceleyle doğruldum. Arkama dönünce Selma'yla karşılaştım. Holde dikiliyor. Gözlerinde kızarıklık, yaş yok. Bakışları duru. Saçları derli toplu taranmış. Üstü başı tertemiz. Karşılaşana kadar hiç aklıma gelmediğine şaşırdım.

"Neredesin sen sabahtan beri?"

"Buradayım abi," dedi. Sesinin berraklığı sinirime dokundu.

"Koş hemen, bana çorap bul getir."

Hızlıca içeri gitti. Beklerken dışarı baktım. Rüzgâr dinmiş. Kuşlar aceleyle kanat çırpıp uzaklaşıyor. Amcam eve sırtını dönmüş, bahçe kapısında sigara içiyor. İzmaritini atmadan yenisini yaktı. Huzursuzum. Selma bir türlü gelmiyor. Girip ben alsaydım keşke. Sonunda

elinde büyücek bir çift yün çorapla geldi. Babamın çorapları. "Bunları bulabildim," dedi. Sesimi çıkarmadan giydim. Çorapların topuğu botlarımın ökçesine yığıldı. Selma kapı ağzında oyalanıp duruyor, olan biteni anlamazdan geliyor. Çıkışır gibi yaptım. Yoksa sesim titrer. "Durma burada. Çabuk git annemin yanına." Kendimi dışarı attım. Bahçenin çamuru ayağımın altında takırdıyor. Toprak sertleşmiş, ağaçların dalları kurumuş.

"Ertesi sabah uyandığımda üstümde hâlâ iki gün önceki kıyafetlerimle babamın çorapları var. Annem salonda oturduğu yerde unutulmuş."

Ev kalabalık. Doktor odanın boşaltılmasını istedi. Babamı muayene etti. "Başınız sağ olsun." Ölüm raporunu imzaladı. Annem durmadan hıçkırıp iç çekiyor. Yengem kızlardan birini gönderip Selma'yı çağırdı. Rapor elden ele geziyor. Okuyan daha yüksek sesle ağlıyor. Babam kâğıt üstünde yeniden öldü. Amcam ağlamıyor, sigara yaktı. Selma donuk bakışlarla rapora şöyle bir göz attı, yengeme uzattı. "İçinde tutma," dedi yengem. "Ağla. Acını paylaş bizimle." Selma kalktı, kapıya yürüdü. "Kurtuldu işte," dedi. Sessizlik oldu. "Ölmesini beklemiyor muyduk zaten?" Odadan çıktı.

"Çocukluğuna verin," dedi yengem. "Babasını kaybetmek onu çok sarstı."

Amcamla mezarlığa gittik. Görevli çukurun içinde. Sadece belden yukarısı görünüyor, kazmayı vurdukça inlemesi duyuluyor. Bizi fark edince doğruldu, elindekinin sapına yaslandı, soluklandı. Şakağından süzülen teri koluna sildi. Yüzü soğuktan çatlamış.

"Kolay gelsin." Amcam elindeki kâğıdı uzattı.

"Başınız sağ olsun."

"Yarın gömmek istiyoruz."

"Yetişmez," diye cevapladı görevli. "Toprak sertleşiyor. Belki ertesi gün."

Çıkışa doğru yürürken mezar taşlarına bakıyorum. Sessizlik beni uyuşturuyor. Daha önce kazılmış çukurun başındaki kalabalığa yaklaşınca adımlarımız iyice yavaşladı. Toprağın hışırtıyla kürekten dökülüşünü duydum. Babamı yerin altına koyup eve dönecek olmanın sıkıntısıyla ürperdim.

"Bir gün geç olması sorun değil bence," dedim.

"Don vurmasın da," diye kaygılandı amcam.

Annem uzaktakilerin de törene yetişebileceğini söyledi. "Kim mesela," diye sordu Selma. Cevap veren olmadı. "Hemen bitseydi keşke." Bakışlarımıza aldırmadan odasına çekildi. Gün boyunca ortalıkta görünmedi. Ne teselli arıyor, ne ağlayanlara karışıyor. Yemeğini ben götürdüm. Belki biraz konuşuruz. Hayır, yemek istemiyor. "Annemle ilgilen sen," dedi.

Sabah erkenden taziyeye gelmeye başladılar. Eve giren çıkan belli değil. Kalabalıktan bunaldım. Dışarı çıktım. Amcam yanıma geldi. Sigarasından uzattı. Çekindim. "Al hadi, al." Bahçe kapısında toplananlar havadan sudan konuşuyor. Biri bakıp selam verince hepsi sustu. En kısa boyluları bizi fark etmedi. "Bu havada ölünür mü?" Adamın sözleri sessizlikte çınladı. Yüzü kıpkırmızı oldu. Başı önünde yanıma geldi. Omzuma dokundu. "Sorun değil," dedim. Elinde olsa babam bu soğukta değil ölmek dışarı bile çıkmazdı.

Akşam oldu. Bitkinim. Başım ağrıyor. İlaç alıp kendime kuytu bir köşe aradım. Uyumak, unutmak istiyorum. Ertesi sabah uyandığımda üstümde hâlâ iki gün önceki kıyafetlerimle babamın çorapları var. Annem salonda oturduğu yerde unutulmuş. Selma herkesten önce kalkmış, cenaze için hazırlanmış bekliyor.

Törenden sonra mezarlıktayız. Babamın yeri hazır değil.

"Sabah aramanız lazımdı," dedi görevli. "Belki, demiştim size."

Amcam burnundan soluyor. Görevli konuşmamıza fırsat vermedi.

"Toprak tamamen dondu. Yumuşadığında gelmelisiniz."

Kalabalıktan homurtular yükseldi. Selma'nın yüzü gölgelendi. Amcamla yengem gergin. Bu iş bugün bitse herkes gönül rahatlığıyla evine dönebilir.

"Ev kalabalık. Doktor odanın boşaltılmasını istedi. Babamı muayene etti. 'Başınız sağ olsun.' Ölüm raporunu imzaladı. Annem durmadan hıçkırıp iç çekiyor."

Cenazeyi hastane morguna götürdük. Yer olmadığını söylediler. Babamın korktuğu başımıza geldi. Geç kaldı. Geç kaldık. Morg önceki sabah dolmuş.

"Kapasitemiz çok düşük zaten. Şehir hastanesine nakledin," dedi hemşire.

"Başka yolu olmalı," dedi amcam. "Orası uzak. Hem pahalı."

"Belki birkaç gün daha evde tutabiliriz," dedim. "Hava soğuk. Koku olmaz."

Annem gene ağlıyor.

"Bizim dondurucudan buz taşırız gerekirse," diye atıldı yengem.

Selma'nın gözleri bulutlandı.

"Ben yürüyerek döneceğim," dedi. Kolundan tuttum.

"Ne sanıyorsun? Biz durumdan memnun muyuz?"

"Bilmiyorum," dedi. "Cenazeyle aynı evde kalmak istemiyorum."

Selma günlerce odasından çıkmadı. Zorla birkaç lokma yemek yedi. Her gün mezarlığa gidip babamı ne zaman gömebileceğimizi soruyor, ona haber getiriyorum. Üçüncü gidişimde görevlinin sabrı taştı.

"Evinin önünde toprak var mı?"

"Var."

"İyi o zaman. Oraya kazma vurabildiğinde gel."

Kış her zamankinden sert. Yengem kızlarıyla evine döndü. Amcam bir süre daha bizimle. Annem ya ağlıyor ya gelenlere babamı anlatıyor. Evle hiç ilgilenmez oldu, Selma'yla beni unuttu. Yengemin gönderdiği yemeklerle idare ediyoruz. Selma ilk haftanın sonunda odasından çıktı. Zayıf, solgun. Buna rağmen büyümüş görünüyor. Amcama teşekkür etti. "Başımızın çaresine bakarız. Hem yengemle kızlar yalnız kaldı." Evin idaresini eline aldı. Yemeği, temizliği o yapıyor. Gerekmedikçe konuşmuyor. Cenazenin hâlâ evde olmasından huzursuz. Babamın odasına asla girmiyor, sürekli camları açıyor. Amcam her gün bize uğrayıp dondurucudan buz getiriyor. "Ne olur ne olmaz. Kokmasın aman."

Zamanla herkes günlük hayatına döndü. Cenazenin ne zaman gömüleceğini soranlar gittikçe azaldı. Bazen annemle Selma'yı merak eden oluyor. "Başa çıkmaya çalışıyoruz." Oysa Selma gitgide içine kapanıyor. Yakın arkadaşlarıyla bile görüşmeyi reddetti. "Cesedi mi anlatayım onlara?"

Üçüncü hafta babamın öldüğünü, cenazeyle aynı evde yaşadığımızı hatırlayan kalmadı. Her gün bahçeye kazma vurmayı deniyorum. Toprak yumuşamadığı gibi gittikçe sertleşiyor. Amcam artık uğramıyor. "Dondurucuda buz hazır. Gelip alırsın," dedi. Evlerine gittim, amcamın göl kenarına indiğini söyledi yengem. "Sandala bakım yapıyor. Göl çözülür yakında."

Paramız bitmek üzere. İş bulmalıyım. Ama evde olmadığımda babamın bakımı sorun. Annemin ruh hali bu işe uygun değil. Selma asla kabul etmez. Amcamla yarızamanlı çalışırsam günün kalanında babama bakabilirim. "Gelsin tabii," diye haber gönderdi amcam. "Yalnız bütün gün sürer işimiz."

"Ben babamla ilgilenirim," dedi Selma. Emin olup olmadığını defalarca sordum. "Endişe etme. O benim de babam." Başlangıçta güvenemedim. Gün içinde fırsat buldukça gelip kontrol ediyorum. Bozulma, koku yok. Yemekle ev işleri de aksamadan yürüyor. Ben para

kazanıyorum. Hayatımız düzene girmeye başladı.

Babam öleli bir ay oldu. “Hava ısınır artık,” dedi amcam. “Balığa çıkarız. Baharda turist de gelir. Nilüferler açtığında.” Akşam yemeğinde hepsini Selma’ya anlattım. Heyecanlıyım. “Bahar geliyor. Her şey düzelecek,” dedim. Nilüfer çiçeklerini sordu.

“Nasıl açtıklarını merak ediyorum. Renklerini.”

“Söz,” dedim. “Gölde gezintiye çıkacağız. Hava ısınsın.”

“Amcam verir mi sandalı?”

“Kaçırırız,” dedim. Uzun zaman sonra ilk kez gülümsedi.

Haftasına kalmadı güneş göründü. Gölün buzları eriyor. Henüz sandalla açılmak için erken. Kıyıdan olta atıp balık tutuyoruz. “Toprak yumuşamıştır belki,” diye hatırlattı Selma. Mezarlığa gidip görevliyle görüşeceğimi söyledim. Farklı bahanelerle döndüm her akşam.

“Görevli yoktu, hastaymış... Sandalın bakımı uzadı, gidemedim... İki güne hallederim... Yarın göle açılacağız... Ertesi gün...”

“Buz taşımak çok zor oluyor,” dedi. “El arabasıyla defalarca.”

“Hepimizin sorumlulukları var. İki üç gün sabret.”

Yüzünde buruk bir tebessüm belirdi.

“Nilüfer çiçeklerini gördün mü?”

“Tek tük açıyorlar.”

“Renkleri nasıl?”

“Muhteşem. Kendin görmelisin,” dedim.

Yatmak üzereyim. Ağlama sesi duydum. Annem değil Selma bu. Uyanır uyanmaz mezarlığa gideceğim. Cenaze öğlene kadar gömülür. Sonra Selma’yla göle açılırız. Nilüferlere bayılacak.

Gün doğmadan uyandım. Akşam üstümden çıkarıp attıklarımı el yordamıyla buldum. Çabucak giyindim. Koridorun ışığını yakıp Selma’nın odasına baktım. Çoktan kalkıp yatağını toplamış. Seslendim. Cevap vermiyor. Evin içinde dolandım, bulamadım. Annemi uyandırdım. “Bilmiyorum,” dedi. “Mutfağa bak, orada değilse bahçeye.”

Hiçbir yerde yok. Babamın odasına girdim.

Ne babam orada ne Selma. Küçük bir kâğıt parçası yerde.

Nilüferleri görmeye gidiyoruz.

“Hayır,” diye bağırdım.

Annem koşarak geldi. Soran gözlerle bakıyor.

“Ona söylemeyi unuttum.”

“Neyi?”

“Nilüferlerin gece kapanıp sular altına çekildiğini.” N

Oğuz Tecimen

Son Aşk

Kadın yalnızlığını adamın yalnızlığına bastırdı, beyazını çamaşır suyuna basar gibi.

Adam yalnızlığını kadının yalnızlığına bastırdı, sıcak, ıslak, pütürlü.

Adam kadının üzerinde yalnızlığını temizledi, çitileyerek.

Kadın adamın üzerinde yalnızlığından arındı, ölü derisini keseyle soyar gibi.

Kadın adamın yalnızlığına bulandı, kil banyosu mübarek.

Adam kadının yalnızlığına bulandı, avladığı balıkları harca buladığı gibi.

Adam kadının yalnızlığını giyindi, hint kumaşı mübarek.

Kadın adamın yalnızlığını giyindi, avladığı hayvanının postunu sarınır gibi.

Adam kadının yalnızlığını giderdi, açlığını giderir gibi.

Kadın adamın yalnızlığını giderdi, hacetini giderir gibi.

Kadın adamın yalnızlığına çöktü, kopkoyu.

Adam kadının yalnızlığına dikildi, kupkuru.

Adam kadının yalnızlığını toprağa gömdü, tohum ölmezse.

Kadın adamın yalnızlığını suya gömdü, dibe vurmazsa.

Kadın yalnızlığını aradı, iki arada bir derede.

Adam yalnızlığını aradı, bir karada bir denizde.

Kadın adamı aradı, kuş mu kafesi.

Adam kadını aradı, kafes mi kuşu.

Kadın adamı bulamadı, çünkü.

Adam kadını bulamadı, ama.

Kadın adamı ararken yalnızlığını buldu, yıkılmaz kalesini.

Adam kadını ararken yalnızlığını buldu, aşılmaz denizini.

Kadın yalnızlığından sıkıldı, yine, daha.

Adam yalnızlığından boğuldu, hâlâ, yeniden.

Kadın yalnızlığını sıkacağı son adamı aramaya koyuldu.

Adam yalnızlığını boğacağı son kadını aramaya koyuldu. N

Burak Şentürk

Hayır, Anlatamıyorum

"Bir tavşankanı da bana getirir misin?" diyorum, gülümsüyor çaycı.

Belki de uzun zamandır yaptığım en dolaylı anlatım bu oluyor. Çaycı gülmüş olabilir. Ama yalnızca gülümsüyor, hiç konuşmuyor.

Ben de konuşmuyorum. Öğle yemeklerini beraber yerken neden sustuğumu düşünüyorum. O, yaz salatası söylüyor, Kış günü bile adı güzel, diyor. Ben makarna söylüyorum. Açıklamasız. Bu kez konuşacağım, başka şeyler söyleyeceğim. Domates soslu makarna diyeceğim. Domatesi nereye koysalar yerim, en sevdiğim sos, diyeceğim. Sonra da gülümseyeceğim. O da gülümseyecek ve susacağız. Ama hayır, bugün konuşmalıyım. Her şeyi anlatmalıyım ona.

Doktorluk zor, bin bir türlü insanla uğraşıyorsun, diyeceğim. Bana katılacak. Ama seviyorsun işini, diyeceğim. Şüphesiz, diyecek. Sonra yaz salatası ve makarna gelecek. Ben, Sevdiği işi yapan ömrü boyunca çalışmış sayılmaz, diyeceğim. Kiminmiş bu söz, diye soracak benim olmasına hiç ihtimal vermeden. Konfüçyüs, diyeceğim. Gülümseyecek. Tam bir şey daha diyecekken, babasının yemek yerken konuşmalarını hiç izin vermediğini söyleyecek. Benimki de, diyeceğim ve susacağız.

Ama anlatmak istiyorum. Kelimelerimi, bugüne kadar sustuğum tüm kelimelerimi nefesimin yanaklarında oluşturacağı hafif rüzgârla anlatmak istiyorum. Kelimelerin yanaklarından gözaltlarına doğru bir esinti oluşturup oradan kulakmemesinde bir öpücüğe dönüştüğünü, aldığı keyfi ve gözlerinin siyahlığında oluşacak ışığı görmek istiyorum.

Önüme çayı bırakıp gülümsüyor çaycı. Ben de gülümsüyorum. İçimde kıyametler uçuyor ya da kelebekler kopuyor bilmiyorum. Konuşacak olmanın hazzını hissediyorum. Duramıyorum. Çayın parasını çay tabağına atıp koşuyorum. Bugün onu hastane bahçesinde bekleyip şaşırtmak için koşuyorum.

Bir gürültü duyuyorum. "Gol" diye bağıran kalabalıktan geliyor. Yoruldum. Sesin geldiği yöne koşmuyor, yürüyorum. Bir alışveriş mağazasının dev ekranında maç gösteriliyor. Bakıyorum, ülke maçı. Bizim ülkenin olmalı, diyorum. O sırada bir gol daha. Skor 1-1 oluyor. Kimse konuşmuyor. Gol olmamış gibi davranıyorlar. Şaşırıyorum. Ama durmuyorum. Hastane bahçesinde ona sarılmayı hayal ediyorum. Hayal edip içimden konuşuyorum. Ona içimden anlatıyorum her şeyi. Sonra dışımdan, Susmak ne aptalca şey, diyeceğim. Sen susuyorsun, ben susuyorum. Rüzgâr anlatıyor, deniz saklıyor. Şimdi ben anlatıyorum, sen saklayacaksın, diyeceğim. Zihninde kayboluşumu, denizinde bir ada oluşumu ve kendimi buluşumu, bunları anlatacağım.

Bir gürültü duyuyorum. Gol oldu sanıyorum. Dönüp bakıyorum. Et parçaları havada uçuşuyor. Tüm meydana kanlar saçılıyor. Gömleğim kan oluyor. Herkes bir yere kaçıyor. Gömleğime bakıyorum, kırmızı desenin üzerinde kan belli olmuyor. Bir daha ardıma dönmeden hastane bahçesine yol alıyorum. Ama arkamda sesler, çığlık çığlığa.

Afili bir biçimde anlatacağım. Bugüne kadar sustuklarıma nispeten daha dolaylı ve uzun anlatacağım. Tavşankanı diyeceğim gözlerinin içine bakarak. Ruhumun pis kokusu senin tuzlu sularında arınıyor. Ambulanslar geçiyor. Tüm zihnimin anası sikiliyor. Düşünemiyorum. Susun artık. Gidin artık. Sesler düşüncelerle iç içe giriyor, koşmaya başlıyorum. Tüm karışıklardan uzağa, onun dinginliğine, hiçbir şeye aldırmadan sadece koşuyorum.

Nefesim kesiliyor. Soluklanmak için bir duvara yaslanıyorum. Birden duvarın ardından ezan okunmaya başlıyor. Bir bebeğin ezan sesinden ağladığını duyuyorum. Alışır, diyorum kendi kendime. Allah'ın, varlığını hatırlatmasına alışır. Şükredip rahatlıyorum.

Dinginlik çöküyor üzerime, bebek sese alışıyor ve susuyor. Sakin adımlarla ilerliyorum. Gökyüzüne bakıyorum. Rüzgârı hissediyorum. Bir çığlık duyuyorum. Bakmak istemiyorum oraya ama çığlık şimdi daha yüksek. Bakıyorum. Adam kadını dövüyor, başka bir adam kadının eteğini çekiştiriyor. Kadın adamlara direnmeye çalışıyor, sonunda tükürüyor. Rüzgâr tükürüğü gömleğimin yakasına düşürüyor. Gömleğime bakıp elimle tükürüğü siliyorum ama izi kalıyor. Babaannemin yüzüme ettiği dualar aklıma geliyor. Şükredip çocukluğumu görüyorum. Ambulanslar, polisler birden çoğalıyor, ben hastaneyi düşünüyorum.

Kimsenin olmadığı dar bir sokağa atıyorum kendimi. Kafamı toplayıp ona anlatacaklarımı prova etmeye çalışıyorum. Meyve bahçelerinde onun memelerini avuçlarımda hissediyorum. Hayır. Koşuyorum. Meyve değil, hastane bahçesine koşuyorum.

Sonunda hastanenin tabelasını görüyorum. Ambulanslar girip çıkıyor içeri, bir sürü ambulans. Sedyelerle insanlar taşınıyor. Yaralı. Makarna bile yemeyeceğim, diyorum kendi kendime. Neden yemiyorsun, diye soracak. Buraya anlatmaya geldim, diyeceğim. Yemek yemeyeceğim, anlatacağım. Şaşıracak, önemli bir şey olduğunu o da anlayacak. Suskunluğumu bozduğumu fark edecek. İşte o zaman denizlerden ve dalgalardan bahsedeceğim.

Bir banka oturup saatin on iki olmasını beklerken onu görüyorum, bir sedyenin başında. Sedyeyi takip ediyor. Yanına gidip gülümsüyorum. O gülmüyor. "Seni bekliyorum," diyorum. "Bugün çıkamayacağım," diyor. Neden diye sormak istiyorum ama o devam ediyor. "Alışveriş merkezindeki indirimler yüzünden izdiham yaşanmış, insanlar birbirini ezmiş. Çok yaralı var, hastanede kalmalıyım," diyor. "Haklısın, kalmalısın," diyorum.

Hastanenin lokantasında yemek yiyenlerin yanına geçiyorum. Makarna ve çay istiyorum. Garson gülmüyor, kimse konuşmuyor. Herkesin babası aynı, diye düşünüyorum.

Televizyonda maç devam ediyor. N

Gamze Haklı Geray

Kardan Adımlar

Beyaz, ipek gibi yağdı kar
Bir kız kardan hafif adımlarıyla yürüyüp geçti hayal içinde.
Ataol Behramoğlu, "Beyaz, İpek Gibi Yağdı Kar"

O sabah beyaz

Pencereyi açtığında ivecen bir patırtıyla denizliğe düşen beyaz parçalar günün haberlerini verdi. O sabah yılın apaçık en güzel sabahıydı. Kesin olacak, diye mırıldandı kendi kendine. Yatağa dönüp sıcacık yorganı başına kadar çekti, babasının taşınabilir radyosunu yastığın üzerine yerleştirdi, kulağına dayadı. Özlemle beklenen şey en sonunda gelir mi? Ne iyi yapmışım kalkıp gitmemekle. Bugün yola düşmek zorunda değilsin. Evde kalabilirsin. Sürprizlere açık olabilirsin. O sabah öngörülü her öğrenci valilikten gelen uyarıyı beklemeden kendi meteoroloji analizini bir gece önceden yapmış, okula gitmekten vazgeçmişti. 1987'nin Mart ayında İstanbul unutulmaz bir kar fırtınası yaşamıştı. Net anımsayabilenlerin yaşları ortada. Kar kalınlığı kentin pek çok noktasında bir metreye kadar ulaştığı için insanlar günlerce evinden çıkamadı. Valilik okulların tatil edilmesinde geç kalmış, gençler müjdeli haberi öğretmenlerinden duyunca zevkten dört köşe evlerine geri dönmüştü. O zamanlar radyo en güvenilir kaynaktı, dosttu. Okullar tam tamına iki hafta boyunca eğitime ara vermek zorunda kaldı. Öğrenciler bayram üstüne bayram yaptı.

Babasının radyosunu verimli kullanabilen İpek de kar tatiline hak kazanan şanslılar arasındaydı. Kedi köpeğin aç kalma olasılığı ona geçici bir hüzün verse de soruna bir çözüm bulacağına inancı yüksekti. Üstelik on altı yaşına bastığı gündü. Seksen yedi kışı sadece İpek değil, İstanbul'da yaşayan herkes üzerinde unutulmayacak etkiler bırakmıştır. Bazılarına yan etkiler. İstanbul halkı günlerce evlerinde mahsur kalmıştı. Kapı önünde mahalle gençleriyle kartopu oynamak, evde pasta kesmek gibi bir iki sıradan fikir vardı aklında. Ayağındaki botlar zaten karda idare edecek gibi değildi. Ama şu ünlü video mağazası caddeye yakın. Kaset kiralayıp gün boyu seyretme fikri baştan çıkarıcı. Büyük olasılıkla ertesi gün de okullar tatil olacak. Yavaş yavaş yürüdü, bir paten merkezine dönüşen Feride altgeçidine geldi. Korkuluğa tutunarak geçerim, diye düşündü. Ama geçidin eğimi buzla birleşince yayalar için tuzağa dönüşmüştü. Ayağı kaydı, kendini kar yumağının içinde buldu. Düşenin dostu olmaz. Gelen geçen güldü.

Bir el uzandı. Elin sahibi, ağzı ve burnu atkısının içinde kaybolmuş, yeşil gözleri, kalın kasları seçilen bir genç adam. Bir şeyiniz yok değil mi, kırık çıkık? Hayır bayım. Tek

parçayım. Yerdeki mücadeleden zafer kazanmış olarak ayağa kalktı, uzatılan ele şükretti.

Seksen yedi kışı, daha doğrusu ilkbaharı düşenlerin kendilerine uzatılan eli bir süre sıkı sıkı tuttukları mevsim oldu. En azından bazıları için.

Fotoğraflar

"Bu o kış çekilenlerden değil mi?"

"Evet o."

"Kızlar kırk yıllık bir fotoğraf bu. Seksenlerin sonu, Suadiye ve biz. Ne kadar gençmişiz."

"Yapma Gülay. Hâlâ genciz."

"Sahil yolunun yeni açıldığı yıllar. Ara sokaklar bile karla kaplandı, kapı önünü temizlemekten, kar küremekten başka iş yapamadık."

İpek'in altgeçidin çıkışında poposunun üstüne kayıp düştüğü o âna tanık olan kimse yoktu. Kalktıktan sonra üstündeki karları temizlerken fermuarı bozuk ekose eteğin bacaklarından kayışı, kar yumağı olmuş yola zarifçe konuşu yine delikanlının huzurunda gerçekleşmişti. Demir'in –adı buydu– varlığından habersiz İpek'in en yakın üç kadın arkadaşı şimdi o kışı konuşuyordu.

İpek, Demir'le hiç fotoğraf çektirmediklerini anımsadı. Zihnine resmettiği gözler oysa hiç unutulmadı. Ne kıştı o kış. Dijital fotoğraf makineleri yoktu. Dönemin genç kızları köşe başındaki stüdyoda yaptırdıkları otuz altılık rulolardan akan lekesiz fotoğraf baskılarındaki gençlik pozlarını albümlerde sakladılar.

İki hafta

Demir, İpek'i iki elinden tutup kaldırdı. Defalarca iyi olup olmadığını, bir yerinin acıyıp acımadığını sordu. İpek karları temizlerken yerdeki mahzun eteği utanç içinde fark etti. Panikle kabanının altındaki kumaşı çekiştirdi. Kopçayı iliklemeye uğraştı. Yüzü soğuktan ve utançtan kıpkırmızı olmuştu. Külotlu çorabı hafif yırtılmıştı. Ama Demir bir kez

olsun gülmedi. Bacağınıza bir şey saralım, kanıyor. O zaman fark etti İpek. Dizkapağının altı kıpkırmızıydı. Boyun eşarbını çıkardı. Bacağına sardı. Demir onu kolundan güvenle tuttu. Bir an için göz göze geldiler. İki koca hafta boyunca kuzey ışıklarının yansıdığı karla kaplı ormanlarda, ren geyikleri ve husky köpeklerinin çektiği kızaklarda lacivert göğe yükseldiler. Karda el ele yürüdüler.

Demir tekrar kaymasın diye İpek'in elini bir an bile bırakmadı. Bir pastaneye girip bardak bardak çay içtiler. Ayçöreği yediler.

Sarımtırak boyalı üç katlı evlerin arkasındaki boş arsalarda, dutlukların altında öpüşmeyi denediler. Dallardaki şaşkın kar parçacıklarının berelerine patır patır düşüşüne kıkırdayıp güldüler. İpek üşümedi. Kar soğuğu serttir ama üşütmez. Biraz İpek, biraz Demir anlattı. Deneye deneye iyi öpüşmeyi öğrendiler. İpek'in vişne kızılı dudaklarında ıslanan dizelerde hayatı sezdiler. Demir küçük kâğıtlara gizlediği beyaza bürünen kafiyeli sözleri dut ağaçlarının altında İpek'e armağan etmekten haz aldı. Cahit Sıtkı'dan "Kar" ve "Hatıralar"ı okudular. Nâzım Hikmet'in "Kar Yağıyor"unda soluklandılar. En güzel kar şiirlerine uzandılar. Soğuğa hiç aldırmadılar. Yün atkı, bere ve düşsel beyaz aşkın içine daldılar. Öyle ki iki hafta sonra kar yerden kalkıp da yollar açıldığında İpek, Demir'in ortadan kayboluşunu önce fark etmedi. Okul dönüşü aynı yerde onu bulurum, diye düşündü. Demir o gün gelmedi. Sonraki gün de. O zamana kadar adresini sormayı aklına getirmediğini, bir telefon numarası alışverişinde bile bulunmadıklarını anımsadı. Nedense Demir'in yakında bir yerde yaşadığını varsaymıştı hep. Varlıklarından emin olduğumuz şeyleri kaybettiğimizde hissettiğimiz, üzüntüden öte ucu bucağı seçilmeyen bir boşluk hissi değil midir? Çaresizce debeleniriz. Kime neyi soracağımızı bilemeyiz. İpek üç gün uğraşıp yazdığı, alıcı adresi bölümü boş kalan mektuba dudaklarını değdirdikten sonra onu hep buluştukları dutlukların dibine gömmeye karar verdi. Sabırla koruk helva, dut yaprağı atlas olurdu. Seksen yedi kışını İstanbul'da kimse unutamadı. Erguvanları bekleyenler bile.

Parıltılı sahilde

Uzun yıllar geçti. Bir gün İpek'in yolu bir sahil kasabasına düştü. Artık ne o lise öğrencisiydi ne de beyaz kış İstanbul'u aynı şiddette ve sıklıkta ziyaret ediyordu. Kışlar kışa, yazlar yaza benzemiyor, iklimler garip oyunlar oynuyordu. İpek iki hafta sonra yapacağı evliliğin bütün hazırlıklarını askıya almış, gümüş ışıkların yıkadığı kızıl günbatımının sık uğradığı kasabada kısa bir tatil molası veriyordu. Ayakları suda daireler çizerken kırmızı ojeli tırnaklarına baktı. Suyun yüzeyine yansıyan tanıdık gölgeye gözü takıldı. Başını döndürdüğünde karşısında yirmi yıl önce bir dut ağacının dibine gömdüğü mektupla zihninden yolcu ettiği ama kalbinden, ruhundan bir türlü gönderemediği Demir duruyordu. Aynı Demir bu. Yeşil gözleri belirgin. Biraz kilo mu almış? Kol kasları mı gelişmiş? Yüzünde çizikler mi oluşmuş? Hayır, bunların hiçbiri değil. Demir aynı Demir, yıllar öncesinden sürüklediği dizelerin suya karıştığı dairenin dışında bekliyordu. Birbirlerine sarıldılar. Sohbetlerin en derinine daldılar.

Onca yılın acısını beş on dakikada ayaküstü çıkarmak istercesine her şeyi konuşmaya çabaladılar. İpek gerçeği saklamak ile olduğu gibi aktarmak arasında bir eşikte çırpındı durdu. Demir kitapları yayımlanan ünlü bir şair olmuştu. Bir taraftan da hayatını kazandığı bir işte çalışıyordu. Bu kez telefon numaraları, adresler alındı. Herkesin yeri yurdu, mekânı not edildi. İpek o sahil kasabasında iki gün daha kalacakken oteldeki yerini iptal edip başka bir kasabaya geçmeye karar verdi. Ayrılırken Demir ona bir şiir kitabını armağan etti. Pembe, beyaz, kırmızı begonvillerin arasında gizlice dudağına bir öpücük kondurdu.

Kâğıtta kalan

İnsan derdini en iyi yazarak anlatır. Yazıda hatalar onarılır. Söylenen söz rüzgâra karışır gider ama yazılan kâğıtta kalır. Zaman olur düşünmeye, özgün sözcükleri seçmeye. Anlam yoğunluğunun, şiirselliğin ve sembolik ifadelerin bahçesine dalar insan. İpek, Demir'le yazarak konuşmayı seçti. Düşünce, duygu, dert ve amaçlarını yazıya döktüler. Ayrı kentlerde ayrı hayatları yaşadılar. Şiirlerde göz göze geldiler. Şiirlerde büyüdüler. Şiir unutmamaktı. Yüksek sesle okunduğunda pek çok şeyi anlamlandırmaktı. Geçmiş duyguları canlandırdılar. Yeni duygu âlemleri kurdular. Her gün yaşadıkları renksiz hayatın dilini çeşitlendirdiler. Sözcükler gürül gürül bir ırmak oldu, mesajlardan aktı. İpek anlattıkça Demir şiire döktü. Demir yazdıkça İpek sessizliğin içindeki tınıları, sesleri fark etti. İsmini koyamadıkları bir duygu seline kapıldılar, ritmin, imgelemin, yoğunluğun hüküm sürdüğü bir anlam okyanusuna açıldılar. Bu okyanus gerçek miydi hayal miydi anlamadılar. Tekrar bir araya gelemediler. Sebep belki kader, belki olanaklar belki de aldıkları o bilinçli kararlardı.

Sonra bir gün haberlere bakarken gördü o fotoğrafı İpek. Bir kış fotoğrafı. Atkısı boynunda. Üşümüş. Altına iki satır açıklama düşülmüş.

> Şair ve makine mühendisi Demir Sarar evinde geçirdiği kalp krizi sonucu kırk beş yaşında hayatını kaybetmiştir. Sarar'ın yayımlanmış on iki şiir kitabı ve *Bir Şairin Gizli Günlüğü* isimli ödüllü denemeleri mevcuttur. Şiirleri yabancı dillere de çevrilen Sarar'ın beklenmedik ölümü ailesini, sevenlerini ve okurlarını üzüntüye boğmuştur. Son kitabı *Adımlar* şiir dünyasına yepyeni bir dil açılımı ve anlatım şekli getirmiş, önemli ödüllerden biri olan Altın Dize Ödülü'nün bu yılki kazananı olmuştur.

İpek *Adımlar*'ı Ovidius'un *Dönüşümler* kitabıyla birlikte ısmarladı. *Adımlar*'ın ilk sayfasındaki cümleye gözü takıldı: "Kara dutun lekesini kendi yaprakları temizler. Piremus ve Tispe için."

Çocukluğunun geçtiği arsalardaki dutluklar çoktan yüksek apartmanlara dönüştü. İpek hâlâ gençliğinin geçtiği mahallede, artık sadece bodur çamların süslediği, minik bahçeli, göğe arsızca boy vermiş bir apartmanda oturuyor. N

Gülay Pamuk

İntikam

Avludan taşan kalabalığı arkasında bıraktı. Çamura bulanmış otlara basa basa evin arkasındaki taflan ağacının yanına vardı. Olaydan önce kütüklerin bazılarını buraya taşımışlardı. Kütükler ıslandıkça havaya ağacın ödünü salıyordu. Yağmur suyu bu kokuyu daha da baskın hale getirmişti. Taflan dalından bir yaprak aldı. Eliyle yaprağı kalın uçtan ince uca doğru sardı. Üfledi. O gün ablasıyla yaptıkları gibi. Bir ellerinde yemiş, bir ellerinde düdük, üfleye üfleye patikadan aşağı inmişlerdi. Taflanın ağzında bıraktığı tadı hatırladı. Karayemişi yedikten sonra ağzı birden içe çekilir gibi olur, buruşur kalırdı. Ağzında kalan nahoş tat yüzünden bir süre konuşamazdı. Ne gerek varsa ağzına bir tane daha atmıştı. Damağa vurulan iğnenin ağızda bıraktığı hissizlik gibi. Bu tat birkaç gündür evin tamamının damağına yerleşmişti.

Düdüğü elinden attı. Patikaya doğru yürüdü. Dik yamaçta koca dallar yüzüne değiyordu. Yavaş yavaş basarak ayağına yer yapa yapa inmeye devam etti.

O gün bir iki kere kayıp düşmüştü. Dizleri, ayak bilekleri yara bere içindeydi. "Burada fındık toplamak çok zor," demişti babasına. "Aşağı köylerde tarlalar dümdüz. Fındıklarını yorulmadan, incinmeden topluyorlar." Babası da, "Ama ben bu köyde doğdum," demiş, kızının ayağına değen dikeni kökünden kavrayıp atmıştı. Hiç ses etmeden fındık toplamaya devam etmişlerdi. "Elin tavuğu kaz mı görünüyor," demişti annesi.

Tarlanın ortasına varınca boylu boyunca uzanmış cevizi gördü. Cevizin yaş gövdesine oturdu. Her yer ne kadar sessizdi. Ne bir kuş cıvıltısı ne rüzgâr hışırtısı duyuluyordu. Burada da yas var mıydı? Yaşamak ve ölmek sadece insana mı özgüydü?

Okulda izlediği belgesel geldi aklına. Adını tam hatırlayamıyordu ama "Doğanın İntikamı" gibi bir şeydi. Kıyının doldurulmasıyla sahil şeridinden genişleyen bir kasabayı anlatıyordu. Sel felaketiyle denizin tüm yolları, parkları, evleri, arabaları içine alıp kıyıyı eski haline getirdiğini görmek hayret vericiydi. "Doğa verdiğini geri alır," demişti öğretmeni.

Bir hafta kadar önce babasıyla amcası bu köye kepçe çıkar mı çıkmaz mı diye iddialaşıyordu. Herkesin kulağına çalınan bu tatlı iddianın heyecanı bütün köyü kaplamıştı. Diğer günlerden farkı olmayan bir gün köye kepçe geldi. "Abi," dedi operatör, "bu cevizi buradan sökmek sekiz saatten fazla sürer ama yerde kök bırakmam. Paramı da saat başı alırım." Pazarlıklar, el sıkışmalar sonrası cevizin devrilişini herkes soluksuz izledi. Operatör kepçeyi bir oradan bir buradan toprağa vura vura kökleri aradı. On metre öteden bile kök çıkıyordu. Ceviz toprağa sıkı sıkı tutunmuştu, sanki yerini bırakmak istemiyordu.

“Yuvasını terk edecek ama,” dedi birisi. Babası da, “Amma direndi,” dedi. Kepçe kökleri didik didik arayıp çıkardı. Neredeyse yüz yıldır konakladığı yerde cevizden eser kalmadı.

Ellerini cevizin sert kabuğunda gezdirdi. Birkaç ağacı kökünden söküp yer açmak, böylece tarlada daha rahat hareket etmek istiyorlardı. Babası cevizden sonra olmuşken tam olsun diye birkaç fındık dalını gelebiyle kesti. “Ocak ferahlasın,” dedi.

Şimdi bu fındık ocaklarından birinin dibinde kan vardı. Boylu boyunca uzanan cevizin tam yanında. Bu kan tarlayı ikiye bölmüş, ocak da sınır olmuştu. Buraya kadarki tüm fındıklar toplanmışken kanlı ocaktan sonraki dallarda fındıklar yemyeşil duruyordu. Bir hevesle başlanan iş yarım kalmıştı. Kimse değil çalışmak, konuşmak bile istemiyordu.

Ocağa bakarken aklına o gün yaşananlar düştü. Ablasıyla beraber fındık topladıkları o uğursuz gün. Ablası fındık dalını eğmeye çalışıyordu. Dalı var gücüyle zorlarken, “Başını eğmiyor,” dedi, “çok kaba bir dal.” Yardım için elindeki dalı bırakıp ablasının yanına gitti ama dal onun boyunu aşıyordu. “Bu ocağı annemler gelene kadar toplayalım,” dedi ablası. O kaba dalı aşağı çekmek için bir iki kere zıplayıp daldan bir ışkına ya da yaprağa tutunmaya gayret etti. Ama her defasında elinde birkaç yapraktan başka bir şey kalmadı, bir türlü dalı aşağı çekemedi. “En iyisi dala tırmanmak,” dedi ablası. Ona da parlak bir fikir gibi gelmişti. Koca dala sürtüne sürtüne çıktı. Tam ucuna yaklaşmışken kalın dal ince bedenini ocağın dibine fırlattı. Gelebin kestiği dal vücudunun bir parçası gibi içine yerleşti.

Kökünden sökülen cevizin üstünde biraz daha oturdu. Sonra ablasıyla vedalaşmak için yukarı doğru çıktı. N

Çilem Dilber

Yumruk

Çakırhamza'nın sesi kulaklarını dolduruyor. "Babayiğit adamsın. Böyle işsiz güçsüz. Yakışıyor mu sana? Sefer, getir bi tavşankanı Kâzım'a. Taşı sıksan suyunu çıkarırsın. Barajın inşaatı durdu. Olsa da ne ya. Orada altı ayda alacağını bir günde avucuna sayarım. Bitir şu işi." Tabakasını çıkarıyor. Kulağı Çakırhamza'da. "Namusumu iki paralık etti. Boynuzlu diye lakap mı taksın ahali bana?" İncecik kâğıdın arasına tütünü yatırıyor. "Çiğ süt emmiş insanoğlu. Demezler ki en dar zamanımızda karnımızı Çakırhamza doyurdu, arkasından konuşmak olmaz." Kâğıdın kenarını diliyle ıslatıp yuvarlıyor. "Başka türlü duramam buralarda. Arkamdan teneke mi çalsınlar Kâzım?" Çakır'ın gümüş çakmağı masada, elini uzatmaya cesareti yok. Kendi çakmağını aranıyor. Yüzüne bakmadan dinliyor. Ulan herifçioğlu. "Ne dersin Kâzım ha, ne dersin? İhya ederim seni. Jandarmayı, korucuyu takma kafana. O iş bende."

İlk nefesten sonra cesaret buluyor. "Sen beni ne belledin de böyle... " Çay geliyor. Demli, dumanı üstünde. Çakırhamza kibarlanarak bardağı yaklaştırıyor. "Soğutma, iç çayını." Arka masa okey taşlarını dağıtıyor. Kapı rüzgârdan açılınca pat diye pencerenin tam oturmamış kanadı çarpıyor. Okeycilerden biri söyleniyor. "Cereyanda kaldık, donduk be." Kalkıp camı kapıyor. Kâzım sigarasını söndürüp ayaklanıyor. "Bana müsaade." Çakırhamza yapışıyor koluna. Dişlerinin arasından tıslar gibi konuşuyor. "İyi düşün. Güçlü kuvvetli adamsın. Tak diye bitirirsin işi, paranı alırsın." Hırsla çekiyor kolunu. "Haydi eyvallah ağalar."

Toprak yoldan ağır ağır yürüyor. Çakmak elinde, eli cebinde. Baraj da ne barajmış. Karısını, çocuğunu sefil etmektense oracıkta yakıverse kendini. Ne fayda? Kirazlıktan geçip kestirmeden eve varıyor. Yatmışlar. Usuldan girip soyunacakken karısı başını yastıktan kaldırıyor. "Yemek ısıtayım mı?"

"Aç değilim, yat sen."

"Çocuk öksürüp duruyor. Yağladım, buharladım. Kekik, nane fayda etmedi. Bir bardak rakı olsa..."

"Ne rakısı kız, yat yerine."

"Isıtır beze dökerim, onu da boğazına sardım mı..." Kabanını kapının arkasına asıyor. Küt küt öksürük başlıyor. Su getirip karısına uzatıyor. "Uykudan ayılıp da içse." İçemiyor çocuk. Gece lambasının ışığında karısının bezgin yüzüne bakıyor. Yorgun, çaresiz yüzüne. Annesinin dediği aklında. *Bir it bir deriyi sürür*. Sürüyemiyor bir it bir deriyi. Kabanını

Andrew Wyeth

giyiyor. “Sefer’in rakısı olur, bir sorayım.” Karısı başını sallıyor. Avlunun kapısından çıkarken çocuğun sesi arkasından yetişip kabanına asılıyor küt küt.

Kimse kalmamış. Sefer, Çakırhamza’nın başında, ayakta. Kapıdan girince ikisi bir dönüp bakıyor. “Rakın var mı Sefer?”

“Hayır mı Kâzım?”

“Hayır bende ne gezer Sefer, olsa olsa şer.” Çakırhamza’nın yüzündeki arsız sırıtmaya söve söve yanlarına varıp dikiliyor. “Sefer, rakı koy Kâzım’a.” Sefer, Çakırhamza’nın ağalık taslamasını okşuyor. “Olsa senin canın sağ olsun Hamza Abi.”

Duman dağılmış, ferahlamış içerisi. Sefer masaları toplamış, ışığı söndürüyor. Çakırhamza koluna girip kapıya çıkarıyor. “Derdin ne Kâzım, söylesene bana.”

“Yok bir derdim.” Gözü Sefer’in kapıyı kilitleyişinde. “Bizim oğlan için, iyi gelir dedi hanım, öksürüyor.”

“Rakıya mı kaldın Kâzım, araba orda yol orda. Hastaneye götüreyim hemen.”

Kâzım’ın eli cebinde. Çakmak elinde. Ağız dolusu nefes veriyor. Tutuşturuverse. Hem kendimi hem şu namussuzu... “Doktoru var, ilacı var. Ne ki? Bir tamam demene bakar.” Kabanının cebinde çakmağı tutan eli yumruk oluyor. Jandarmayı geç, günahı kimin boynuna Çakırhamza? Şeytan seni. Boynuzların eksikti, o da tamam oldu işte. Sefer kapıyı kontrol edip gidiyor. Toprak yolun ortasında ikisi kalıyor.

“Ben şimdi arabaya atlar, şehre iner, geceyi de orada geçiririm.” Cebinden sigara çıkarıp Kâzım’a uzatıyor. Kâzım çakmağı çıkarıp yakıyor. Çakırhamza da sigarasını uzatıyor yakmaya, teklifsiz. Gecenin karanlığında harlanıp sönen iki köze dönüyorlar.

“Ağılın üstündeki odada yatıyor kahpe. Gece lambası pembe. Tüy gibi hafifçe, bir elinle kaldırırsın. Anam arka odada olur. Top patlasa duymaz. Çınarın dibinde bir tahta merdiven olacak.”

Nefesi tıkanıyor. “Tövbe tövbe.”

“İyiliğinin altında mı kalırım Kâzım.”

“Başımı belaya sokma benim, git başımdan Çakır.”

Gözleri iri, kan çanağı. “Bu pisliği temizlemezsem alıp başımı gitmeli ancak. Başka imkânı yok.”

Kendin yap o zaman puşt, diyemiyor. Sigarayı atıp eziyor. Yola koyuluyor, kirazlığa dönerken arabanın sesini duyuyor. Baraj durdu diyorlar, başka laf yok. Seçimden sonra anca. Bir it bir deriyi. Lanet gelsin barajına da seçimine de. Üç kuruşluk adamın bana ettiği teklife hele.

Avluda dikiliyor. Hilalin ışığında, kapının yanındaki tahta sedire çöküyor. İçerden küt küt ses. Duvarın üstündeki kediyi görüyor. Kedi gece karanlığında parlayan gözleriyle ona bakıyor. Uğursuz. Ne bakıyorsun. İçi yün, koyun kokulu kabanına sarınıyor. Nefes verdikçe ağzından çıkan buhar kapının üstünde yanan sarı ampulün ışığında dağılıyor. Bir eli yumruk, öbür eli yumruğu kavramış, iri bedeniyle iki büklüm.

Kedi duvardan atlayıp avluda gezinmeye başlıyor. İblis. Çık dışarı. Kedi su kuyusunun kenarında bir tur atıyor. Sıkılı yumruğunu havaya savuruyor. Allahın belası çık git. Oralı olmuyor. Bir tur daha atıyor kuyunun etrafında. İçerden ses geliyor. Çocuğun öksürüğü, küt küt. Ayakucuna gelip dolanıyor. Kedi kedi değil, Çakırhamza. Bir tekme atıyor. Defol git, deyyus. Avlu kapısından dışarı çıkarken kuyruğuyla gel gel ediyor. Çakırhamza da değil, şeytan. Zorla elimi kana. Tövbe tövbe. İş var da çalışmadık mı? Para taşın kovuğundan çıkmıyor. Şeytanın elinin kiri. Ellerini sıvazlamazsa dökülmüyor lanet.

Yol dönemeçli, otobüsün içi havasız. Oğlan kucağında, küt küt. İçi kalkıyor. Karısı arka koltuktaki kadınla fısır fısır konuşuyor. Allah rahmet etsinler, kiş kiş olsunlar, ölünün arkasından konuşulmaz ama layığını bulmuşlar, koskoca Çakır’ın başına gelenler... Şehre inene kadar tir tir titriyor. “Hastanede mi indireyim Kâzım Abi?”

“Hastane ya.”

Oğlanı doktora gösterip çıkarken hastanenin önünde Çakırhamza’yı görüyor. Kalabalığın içinde. Askerlerden biriyle konuşuyor. Yanlarına gitse. Titremesi durmuyor ki. Dönüp çocuğu karısının kucağından alıyor, çarşıya iniyorlar. Onları kaynının evine bırakıyor. “Otobüs erken dönecek köye. Cenaze var ya. Hazırlıklı ol.”

“Tamam,” diyor karısı, “ilaçları alalım da.”

Hamo’nun kahveye dalgın giriyor. “Gel Kâzım gel,” diyor Hamo. “Sizin Çakırhamza’nın karısı ölmüş,” diyor biri. “Ölmemiş,” diyor öteki, “öldürülmüş.” “Evinin aşağısında cansız bulmuşlar,” diyor beriki. “Oynaşı varmış,” diyor başkası. “Oynaşı mı öldürmüş,” diyor bir diğeri. “Kendi canına kıymıştır belki,” diyeni duymuyor. Bacakları titreye titreye çıkıyor. Eli cebinde. Yumruğunun içinde beyaz, narin, küçük bir kuş ölüsü. N

Bu sayıda “Bu resmin öyküsünü yazar mısınız?” çağrısına gönderilen öykülerden birini yayımlıyoruz. **Çilem Dilber**’in öyküsü, geçen sayıda yayımladığımız resimden çıkarak yazılmış öyküler arasından seçildi.

Fotoğraf Anıl Yurdakul

Tuncer Erdem'in seçtikleri

Tuncer Erdem yapıtlarında desen ve metinleri bazen bir arada, bazen tek başına kullanıyor. *Ölüm Gölgesinde Suretler* son yayımlanan çizgi anlatısı. *Notos* okurları için okunmazsa olmaz kitapları bu kez o seçti.

Yıllar önce, çocukluğunuzda, gençliğinizde okuyup etkilendiğiniz bir kitabın izleri daha sonra yazdığınız metinlere bir biçimde yansıyor. Kitabın ayrıntılarını, karakterlerini çok iyi hatırlamasanız da o metinler içinizde bir yerlere bir ruh hali olarak yerleşmiş oluyor. *Notos*'tan bu istek geldiğinde acaba önereceğim kitaplar benim yazdığım metinlere nasıl yansımış olabilir diye düşündüm...

Seni İçime Gömdüm, Andrew Jolly

Ortaokula geçtiğim yaz tatilinin başında babam eve bir valiz dolusu kitap getirmişti. Bir gazete büfesinden alıp getirdiği bu kitaplardan biriydi *Seni İçime Gömdüm*. Okuduğumu hatırladığım ilk kitap... Geleneklere karşı çıkarak bir Kızılderili kızıyla evlenen Kabrero'nun ölen karısını gömmek için çıktığı yolculuğun öyküsü. Kitaptan aklımda kalan çok fazla bir şey yok. Belki aşk, sadakat, şiddet, ayrımcılık temaları... Ama içimde bıraktığı duygular hâlâ yerli yerinde.

"Karımı, çocuğumu özlüyordum. Yüreğime çöreklenmiş kederi söküp atamıyordum bir türlü.

Yağan yağmurların altında bekliyor, serin derelerin sert akıntılarında yunup yıkanıyor, tepelerdeki güçlü rüzgârlara bağrımı açıyor, kırlarda gücüm tükenesiye koşuyor, tarlalarda bağıra çağıra gelengi kovalıyor, dikenli çalıların içine dalıp yuvarlanıyor, içimdeki kederin böylece akıp gitmesini umuyordum.

Gürül gürül yanan sobamın başında, geceleri soğuk yatağımda, tarlamdaki alıç ağacının altında, kapı eşiğinde, kuyu başında, durup durup ağlıyordum." (*Uzak Kış, Kayıp Güz*, s. 106)

Yaşamın Ucuna Yolculuk, Tezer Özlü

Tezer Özlü'nün Pavese'nin izinde yaptığı yolculuk. Tren yolculuğu, otel odaları, başka kentler, kasabalar, soğuk geceler, tren camından gerisingeri akıp giden siluetler, ağaçlar, kasabalar, insanlar, gece geçilen istasyonlar ve gerisingeri akan hayat, ta Pavese'nin vardığı son noktaya kadar... Kurulu düzene uyumsuzluğun, ikiyüzlülüğe başkaldırının, bir başka hayata duyulan merakın kitabı. Can yakıcı sorular...

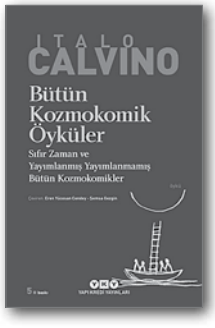

"Sonunda cesaretimi toplayıp ayağa kalktım. Arkamdaki koltuklara, koridorlara baktım, yolculuk boyunca gördüğüm o birkaç aşina yüzden başkası yoktu kompartımanda. Telaşla, iki kompartımanın birleştiği o gürültülü soğuk boşluğa çıktım. Karanlıkta sohbet eden bir çiftten başkasını görmedim.

Diğer kompartımanlara koştum. Yolcuların yüzlerine tek tek bakarak koridorlarda dolaştım. Restoran vagonunda içkiden gevşemiş yüzleri, bulutlu masaları gözden geçirdim. Bakım odasına girdim. Tuvaletlerin önlerinde içeridekilerin çıkmasını bekledim. Kondüktörlerin şapkalarının altından gözüken çehrelerde tanıdık çizgiler bulmaya çalıştım." (*Uzak Kış, Kayıp Güz*, s. 163)

Kozmokomik Öyküler, Italo Calvino

Özgür düşünme, hayal kurma, etrafımızda fiziksel gözlerimizle gördüğümüz, duyularımızla algıladığımız evrenin ötesindeki şeyler üzerinde düşünme, hiçbir şeyin, boşluğun bile olmadığı zamanlar hakkında düşler görme imkânı veren bir kitap. Bilimsel masallar, fiziksel hayaller, maddenin akıl almaz ölçüde büyük ya da küçük halleri, zamanın seyri, eğilip bükülmesi, ışığın kaynağı, karanlığın yuvası, bilimsel gerçeklerle hayal gücünün olağanüstü bir kaynaşımı.

"Sırf uykuyla da geçmez bu geceler elbet. Işığın doğuşuna dair hikâyeler anlatırız fısır fısır... Her gün doğumunun eşsizliğinden bahsederiz. Karanlığı delen ışığın göze ilk vuruşunu överiz. Umudumuzu yenileriz. Uyanık kalırız. İnancımızı tazeleriz konuştukça. Hep tetikteyizdir. Onun gelişini heyecanla bekleriz, bir ânını bile kaçırmak istemeyiz. Onu uykuda karşılamayı utanç sayarız. Işığı her yeni gün uzak tepelerin ardında karşılıyor olmayı kanıksamayız. Onun nasıl var olduğundan söz ederiz sıkça... Rivayetler çoktur gerçi, hikâyeler muhteliftir, iç içe geçmişlerdir...

Suyun ve zamanın içinden kırılarak geçen ışık nasıl can buldu, dünyanın devridaimine nasıl karıştı, hayatın devranını nasıl sağladı?.. Yerkürenin dönüşü, güneşteki titreme ve salınımlar, yıldızların ağır devinimi, onu nasıl halden hale soktu?.." (*Kaz Düşü*, ss. 138-139)

İpek ve Bakır, Tomris Uyar

Duyarlı bir kadının elinden çıkmış, ince ince işlenmiş desenler. Hayatın olağan akışı içinde, sanki öylesine, kendiliğinden oluşmuş metinler; bir anda, yoğun duygularla ağızdan dökülüvermiş gibi okunan sözler, özenle toplanıp kitap aralarında kurutulmuş, havaya saçılmış türlü türlü çiçekler, yapraklar. Yumuşak ipek metin, sağlam bakır dil...

"Ayrıca, avluya açılan kapıların önlerine asılı birtakım ıvır zıvır da olur her zaman. Bir iki kangal sucuk, soğan sarmısak, sebze kuruları, kap kacak, kablolar, antenler... Duvar diplerinde, basamak kenarlarında da, su boruları, koltuk kanepe, meyve sandıkları, duvara dayalı süpürge, ucu kırık faraş, avluya has o iç bayıltıcı kokuyu yayan mazgallar bulunur. Bazen bir iki motosiklet, hatta küçük bir kamyonet bile sığdırıldığı olur buraya... Ortalığa dağılmış bunca farklı şeyin bir arada uyum içinde durmasında mıdır benim hissettiğim sır? Yoksa aralık kapıların, pencerelerin, su borularının, pis su kanallarının, çatı aralarının, merdiven boşluklarının hep bir şeyleri saklıyormuş havasında mı?" (*bak, gene o şey*, s. 84)

Taşranın ve Ailenin Karanlığı

Fatih Baha Aydın romanı yarı günlük yarı tanrı anlatıcının aktarması biçiminde ilerletiyor ve dili de buna göre gayet uygun kullanmış.

(Bu yazı "spoiler" içermektedir, başka türlü romanı anlatmak pek mümkün olmayacağı için okumayı ve etkileneceğini düşünenler dikkate alırsa sevinirim.)

Karanlıkta Ekim 2019'da yayımlanmış. Yazarı Fatih Baha Aydın ilk romanı *Bihaber*'le de Necip Fazıl İlk Eserler Ödülü'nü almış genç bir yazar.

Roman bir cinayet sahnesiyle başlıyor, yedinci günün gecesinde geçen ve kimin kimi öldürdüğünü tam anlamadığımız bu kısacık bölümde roman boyunca çok önemli olacak detaylar veriliyor aslında, baba-oğul meselesi ve gıcırdayan merdivenler.

Hemen sonra birinci güne geri dönüyor ve ana karakter Deniz'i tanıyoruz. Deniz bu bölümde görüştüğü psikoloğu Nilgün Hanım'a annesinin ağır hasta olduğunu ve yıllardır gitmediği baba evine gitmesi gerektiğini anlatıyor. Uzak kaldığı babası ve çok korktuğu abisinin yanına gidecek olmanın yaşattığı gerginlik psikoloğuyla olan diyaloglarına yansıyor. Memlekette olduğu sürece rahatlamak üzere günlük yazma sözüyle ayrılıyor ve yola çıkıyor. Bu bölümle Deniz'i yavaş yavaş tanımaya başlıyoruz, psikoloğa gitmesinin sebebi içinden çıkıp geldiği aile kadar, büyüttüğü öfke ve kendine duyduğu nefret: "Geniş yanaklarına, babasından aldığı göz altı torbalarına, dar çenesine, büyükçe burnuna baktı. Ertesi sabah babasını göreceği için makyaj yapmamıştı ama bir an bu kararından pişmanlık duydu. .... 'Ben bir canavarım,' dedi ve defteri kapattı."

Olay örgüsü tahmin ettiğimiz gibi ilerliyor, Deniz kendini alkole vurmuş babasını görmemek için eve olabildiğince az gidiyor, büyüdüğü kentin sokaklarında geziyor. Bu arada bir parkta tanışıp oyunlarına dahil olduğu iki kız çocuğuna duyduğu ilgi, onların Deniz'i oyuna anne olarak katmalarının yarattığı mutluluk sonrası neredeyse her gün parka onları bulmaya gitmesi okurun zihninde hem bir gariplik olduğu düşüncesini uyandırıyor hem de Deniz'in ilgiye ve sevgiye ne kadar aç olduğunu imliyor.

Annesi ağırlaştığı için eve amcası ve kuzeni Ferhat da geliyor. Amcası, Deniz'in abisi kadar çekindiği biri ki bunun sebebinin gençken Ferhat'la uygunsuz bir durumda basılmaları olduğunu öğreniyoruz. Deniz bu olay üzerine üniversite okumak için gidip bir daha dönmemiş, Ferhat apar topar biriyle evlenmiş. Deniz'in Ferhat'a aşkının canlanmasıyla birlikte ruh hali iyice dalgalanıyor, Ferhat'ın karısına ve kızına sinir olması, sonra pişman olup arkadaş olmaya çalışması her gecenin sonunda Deniz'in sayfalar süren günlüklerine yansıyor.

İlk iki günün sonunda bir gariplik olduğunu seziyoruz aslında. Deniz'in bu kadar ezilmesinin sebebinin muhafazakâr ailesi olduğunu düşünüyoruz önce. Abisinden yediği dayaklar, Ferhat'la basılması sonucu dışlanması (ki aslında

Anadolu'da kuzenler rahatlıkla evlenir, bu olay niye bu kadar büyütülmüş sorusu da aklımızda), babasının düzgün davranması konusundaki uyarıları, amcasının ondan nefretle "niye burada kalıyor" diye bahsetmesi bunların kız çocuklarına uygulanan bildiğimiz muhafazakâr aile baskısı olmadığını hissettiriyor, öyle ki Deniz'in uzak olduğu altı yılda bir kız kardeşi olmuş, bunu bile saklamış, haber vermemişler.

Birkaç yerde tanıştığı kişilerin abla ya abi diyecekken laflarının "ab..." kısmında kesilmesi, kız kardeşinin odasını gördüğünde yaşadığı kıskançlık ve geçirdiği sinir krizi, kalabalıkta, minibüslerde bedeninden duyduğu rahatsızlık, kimseyle bedensel temas kurmaması, durmaksızın saçlarıyla oynaması ve bundan da rahatsız olması aslında Deniz'in cinsiyetinin kendi söylediğinden farklı olduğunu belli ediyor yavaş yavaş. Bu detaylara dikkat edenin aslında ilk birkaç günün sonunda anlayacağı bu ters köşe durum çok dikkatlice planlanarak yazılmış yazar tarafından. Ne günlüklerinde Deniz ne de olayların anlatımında tanrı anlatıcı buna dair ipucu veriyor ve bu gizi bozacak en ufak bir dikkatsizlik yapılmıyor. Anladığınız andaysa –ki aslında romanın sonuna kadar anlamayan okurlar da olabilir– hem tüm taşlar yerine oturuyor hem de aslında romanı baştan bir kere daha okumak icap ediyor.

Romanda ölünün yıkanması, gömülmesi, daha sonra evdeki duasıyla ilgili detaylar dini açıdan kurallara sıkı sıkıya bağlı bir aileyi betimliyor ki bunların böyle ustalıkla aktarılması yazarın da bu gelenekleri, kuralları iyi bildiğini düşündürdü bana. "Bizden başka iki tane daha defin vardı. Bize yakın olan zengin birininkiydi sanırım. Gelenlerin kıyafetleri daha şık, yüzleri daha şaşkındı. Bir kişi Kur'an okuyordu orada; bizde mikrofon sürekli el değiştirdi... Sonra sarılanlar vardı, bilmem dikkat ettin mi... Kadın kadına, erkek erkeğe, kadın erkeğe..."

Bu sebeple günümüzde bahsedilmesi gereken bir gerçeklik olan "trans birey" konusunun özellikle dindar kesimi anlatan bir romanda ele alınması itiraf etmeliyim ki beni şaşırttı. Hormon alımları ve cinsiyet geçiş operasyonları neredeyse ergenlik yaşına inmişken, yaygınlaşırken, birçok ülkede cinsiyet belli eden zamirler bile sorun olurken bizde yokmuş gibi yapmak, yaşanan onlarca cinayete tanıklık ederken yine de bu gerçeklikle yüzleşmemek aslında toplumumuzun pek çok şeye gösterdiği tavır. Özellikle erkekten kadına geçenlerin çoğunlukla mahkûm edildikleri seks işçiliğini, yaşadıkları şiddeti, tecavüzü bilirken toplumun sütten çıkmış ak kaşıkmış gibi davranması son derece bize has.

Fatih Baha Aydın romanında Deniz'in yaşadıklarını anlatırken son derece doğru bir yerde durmuş ve pek çok kez rastladığımız "çocukken tecavüz edildiği" mesajı gibi yanlışlara düşmemiş.* *Karanlıkta* Deniz'in hikâyesini hem doğru bir yerden vermiş hem de çocukluğundan itibaren tüm detaylarla ana karakterini ilmek ilmek işleyerek derinleştirmiş. Sonu daha umut vaat edebilir miydi? Belki o tartışılabilir.

Romanın en başarılı yönlerinden biri ailenin de taşranın da ikiyüzlülüğünün çok ustalıklı detaylarla verilmesi. Amcanın Deniz'le Ferhat'ın olayından sonra kardeşini suçlayıp işyerinin tüm hisselerini elinden alması ve sonra roman boyunca yengesinin hastane masraflarını karşıladığı için kasım kasım kasılması ve önüne geleni ezmesi o kadar tanıdık ki... Oysa bu aile büyüğü ölenin ardından okunan mevlitte eline mikrofonu alıp öz yeğeninin gözlerine baka baka Kuran'dan Lut kavmiyle ilgili ayeti okuyacak kadar kindar.

Deniz'in içindeki öfke, romanın başında hastanedeki resepsiyoniste yaptıkları bizi şaşırtsa da aslında iyisi ve kötüsüyle derinlikli bir karakter olarak kurulduğunu gösteriyor. Romanın en kötü karakteri olan abi Korkut'un çocukluğu, gördüğü şiddet, daha sonra hapishanede başına gelenler onun "bile" neyi, neden yaptığını sorgulatıyor okura.

Ailedekiler bu kadar iyi kurulmuş karakterlerken nedense romanda Deniz'in tanıştığı yeni insanlar o denli karikatür kalıyor. Ne hastanede Ahmet Haşim şiirini ezberinden okuyan adamın, ne sonlara doğru mezarlıkta tanıyıp uzun uzun hayatlarını öğrendiğimiz Nil ve Yunus'un romana, akıp giden hikâyeye ve Deniz karakterine katkısı var. Romanda bence fazla gelen karakterler, hatta dramlar var. Deniz'in anne ve babasının sevgisiz evliliğinin ardında yatan dram da roman için aşırı. Zaten yeterince trajik olay var.

Fatih Baha Aydın romanı yarı günlük yarı tanrı anlatıcının aktarması biçiminde ilerletiyor ve dili de buna göre gayet uygun kullanmış. Sadece günlüklerdeki şiirler biraz fazlaydı, bir yerden sonra okurun olaylardan kopmasına sebep oluyor. Ayrıca yedinci günün anlatım tekniği, ayrı ayrı kişiler tarafından nasıl yaşandığının aktarılması ve sonun başa ustalıkla bağlanması romanın nasıl yazılacağına da oldukça kafa yorulduğunun ispatı gibi. Umarım *Karanlıkta* anlattıkları ve anlatımıyla gözden kaçmaz, daha çok okunur. N

BANU YILDIRAN GENÇ

Fatih Baha Aydın, *Karanlıkta*
Everest, Ekim 2019, 341 s.

* Bahar Çuhadar, "Sahnede Trans Hikâyesi Nasıl Anlatılır?", *Hürriyet Kültür Sanat*, 22 Şubat 2020.

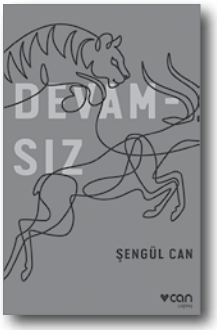

Renkli Öykü Dünyası, İronik Bakış

Farklı anlatım yolları ve dil kullanım olanaklarından yararlanan genç bir öykücü ve renkli bir öykü dünyası var karşımızda.

On altı kısa öyküden oluşuyor *Devamsız*. Pek de yabancısı olmadığımız insanlık hallerine odaklanan öyküler bunlar. İyice yaşlanmış olmasına rağmen "namus cinayeti" işleyen dedeler, acısını derinde saklayan kasaba öğretmenleri, köy yerinde lezbiyen ilişki yaşayan dul kadınlar, engelli çocuklar, "gerçeğin katılığı içinde gerçeküstü sayılmayacak" sıçramalarla can verilen kurabiye kahramanlar, yerinde olmayı hayal ettiği adama dönüşüverenler... Tüm bu ayrıntılardan anlaşılacağı gibi renkli bir öykü dünyası var Şengül Can'ın. Sıradan insanın içinde saklı karanlığın altını çizip beklenmeyen sapmaları da hatırlatıyor, ancak ironik bir bakışla kaleme alındığında katlanılabilen dünya hallerini de.

Öykülerdeki renkli tutum ayrıntı seçimi, anlatım teknikleri ve dil kullanımında da görülüyor. Bazı öyküler okuru duygusal kırılmalarla anlatılan hikâyeye odaklarken, bazıları

her durumla alay ederek kendini korumaya çalışan kahramanlar yüzünden anlatıma odaklıyor. Öyküleri var eden can alıcı ayrıntıları da doğrudan anlatmayı tercih etmiyor, ima ediyor, saklı tutuyor Şengül Can. Kitabın ilk öyküsü "Bahçede" bu sakınımlı tutumla yazılmış. Bir kasabada öğretmenlik yapan anlatıcının geçmişinde saklı kişisel bir sızı odağa çekiliyor. Aile, annelik, terk edilmek, yalnızlık, sevgisizlik ekseninde gidip gelen öykü, ev sahibinin kuş gribi salgını yüzünden telef edilecek hayvanlarına beslediği sevginin görünür kılınmasıyla genişleyip derinleşiyor. "Bahçede" sınıf içinde devam eden hayat bilgisi dersine, ev sahibi kadının hayvanları saklama telaşına, anlatıcı öğretmenin geçmişindeki kırılma anlarına sıçramalarla gidip gelerek sürüyor. İki yalnız kadının kesişen hayatı okurun içinde ince bir sızı yaratırken hayat bilgisi dersinde çocuklardan birinin sorduğu soru bu hüzünlü hikâyeye son cümleyi koyuyor. Anlatıcı öğretmenin annesiyle yaşadıkları yukarda söz ettiğim gibi belli belirsiz ayrıntı ve geri dönüşlerle sezdirilirken bu ipuçlarını birleştirmek dikkatli okura bırakılıyor.

Devamsız'da farklı yazınsal türlere yaslanan öyküler de var. Didem Madak'ın bir şiiri öykü omurgası yapılmış, örneğin "Ağabeyim Bir Fesleğen mi?" adlı öyküye. Leylâ Erbil'e ithaf edilen öyküyse dizelerden oluşuyor. "Hayatımdaki Kurabiye" adlı öykü dünya ağrısından kurtulmak, gönlünü eylemek için kurabiye yapmaya başlayan edebiyat öğretmeni kadının, maço, baş belası bir ev arkadaşına/sevgiliye dönüşen kurabiyeyle yaşadıklarını kurmacaya taşıyor. "Zar ya da Muhtemel Gündüz Düşü"nde de aynı ironik, oyunbaz

anlatımla karşılaşıyoruz. Öykünün başında dış mekândaki devinimler eşliğinde kahramanla tanışırken, bir yandan da anlatıcısının düşüncelerine ortak ediliyor okur. Tavla oyunu esnasında küçük akıl yürütmeler ve tartımlarla, pek de hoşlanmadığı adamla evlilik kararı alan ilginç kahramanın dünyasına çekiliyor.

Devamsız'daki öykülerin bazılarında dil, dolaysız, arı duru kullanılırken, bazılarında eksiltili cümleler, imge ve soyutlamalarla şiirsel bir söyleyişe evriliyor. Tüm bu örneklerden anlaşılacağı gibi farklı anlatım yolları ve dil kullanım olanaklarından yararlanan genç bir öykücü ve renkli bir öykü dünyası var karşımızda. Bu arayışları üsluba dönüştürecek seçim hangi damardan beslenerek Şengül Can'ın imzasına dönüşecek, bekleyip görmek gerek. N

ŞENAY EROĞLU AKSOY

Şengül Can, *Devamsız*
Can, Aralık 2019, 120 s.

Şengül Can

Kitabın ilk öykülerinden biri olan "Ağabeyim Bir Fesleğen mi?"de Didem Madak alıntınız dikkat çekiyor. Madak kişisel dünyanızda ve edebiyatınızda nasıl bir yer tutuyor?

Aslında şiir severim. Didem Madak sevgim şiir sevgimin üzerinde bir yerde sanırım. Dönüp okurum kitaplarını. Öyküde iki taraf var, anne ve baba her şeyden habersiz, televizyonun başında ya da evde yaşayan insanlar. Bu anne baba ne kızını anlıyor, ne onun duyarlılıklarını ne de fikirlerini. Yasını bile anlamıyorlar. Kız ölen arkadaşları için yas tutuyor. Diğer yanda muhalif bir ağabey var. Ama kız orada da yer bulamıyor kendine. Ataerkillik orada da güçlü. Tabii bu arada delirme aşamasına geliyor kız. Belki de bir tür tutunma hali. Bir anlık ya da bir günlük delilik değil. Varoluşa yayılan bir durum. Didem Madak şiirlerinde ben bu delilik halini çok hissederim.

Dilinizde ve biçiminizde yer yer şiir çağrışımları yakalanıyor. Öykü ve şiir arasında nasıl bir ilişki kuruyorsunuz?

Aslında türler arasında ayrım yapmıyorum. Öykülerimde de genelde "şiirsel bir dil" olduğu söyleniyor. Ama dilimle ilgili illa bir tanımlama yapacaksam "öyküsel bir dille" yazıyorum diyebilirim. Çünkü ben böyle bir öykü dilinden devam etmek istiyorum. Kendi öykü dilimden. Şiiri seviyorum, evet. Şiiri düşünme hali dili özgürleştiriyor, yaratıcı ve alan açan bir hal. Bu gelenek bizde var, 50 Kuşağı fazlasıyla yaptı.

Gazete Duvar
Nida Dinçtürk'ün yaptığı söyleşiden

Sarmaşık Sokak: Bir Umut Mekânı

Tomris Alpay'ın 2018'de Ayizi Kitap'tan çıkan *Gülsün, Ağavni, Zilha* adlı kitabı, yayınevi ekonomik sıkıntılar sebebiyle kapanmak zorunda kalınca Alpay'ın eklediği iki yeni öyküyle 2019'da Aras Yayıncılık tarafından yeniden yayımlandı. Benim kitapla karşılaşmamsa uzun süredir zihnimi meşgul eden ve peşine takılıp yollara düştüğüm, okumalar yaptığım göç/göçmen, hafıza mekânları, nostalji gibi kavramlarla baş başa olduğum bir döneme rast geldi.

Gülsün, Ağavni, Zilha on üç öyküden oluşuyor. Tomris Alpay bu öyküleriyle 2019 Yunus Nadi Öykü Ödülü'nü de aldı. Öykülerin merkezinde kadın karakterler yer alıyor ve ana mekân İstanbul. Tüm karakterler Sarmaşık Sokak'ta yaşıyor. Sarmaşık Sokak Balkanlar, Ege adaları ve İstanbul gibi birbirini tamamlayan coğrafyaları kendinde sonlayan bir mekân. Tomris Alpay'ın Seval Şahin'in Açık Radyo'daki *Günün ve Güncelin Edebiyatı* adlı programında ifade ettiği üzere Sarmaşık Sokak bir anlamda öykülerde bahsedilen kadınların birbirlerine sarmaştığı, hikâyelerinin birbirine tutunduğu, güçlendiği bir metafor aslında. Bu sokak anlatıcının geçmiş ve şimdi arasında gidip gelen hikâyelerinin güçlü bir mekânı.

Öykülerde bahsi geçen kahramanlar çoğunlukla Balkanlar'dan ve Ege adalarından göç eden ya da evlilik yoluyla bu coğrafyalara yerleşen, fakat gelişen sosyal/politik süreçlerde bu coğrafyaları terk etmek zorunda kalan karakterler. Tomris Alpay bu göç hikâyelerini kadınların diliyle anlatmayı tercih ediyor. Alpay'ın bu tercihinin kadınların anlatıları söylemleştiren, tarihselleştiren bir dile sahip olmasının yazınsal gücünün farkında olmasıyla ilgili olabileceğini düşünüyorum. Yazarın hem Seval Şahin'le hem de Paros Yayıncılık'la yaptığı söyleşilerde güçlü bir şekilde altını çizdiği üzere, öyküler geçmiş tecrübeleri zamanın

ve mekânın bilgisiyle, yorum gücüyle ortak bir hafızaya dönüştürme, bu hafızayı pekiştirme kaygısı içinde. İstanbul çok kültürlü yapısı nedeniyle farklı bakış açılarıyla okunabilecek, yorumlanabilecek özel bir şehir. Sarmaşık Sokak bu çok kültürlülüğün bir mikrokozmosu gibi. Sanki Sarmaşık Sokak yaşarsa, onu yaşatabilecek olan dil, zaman ve mekânla olan temasını bir dirim içerisinde güçlendirirse bu çok kültürlülük yeniden/yeni bir yorum gücüyle inşa edilebilirmiş önerisini taşıyor öyküler. Böylelikle "anı" niteliğini muhafaza eden anlatılar, hatırlamak/unutmamak üzere birer gayrete dönüşüyor. Öte yandan öyküleri "kadın anlatıları" şeklinde okumak mümkün mü? Kaçınılmaz bir biçimde evet. Fakat Alpay'ın yapmaya çalıştığı şeyi durup düşündüğümüzde bu okumanın bizi bir klişeyle sınırlandırma riski de mevcut. Yani ikircikli bir durum. *Gülsün, Ağavni, Zilha* kadın karakterlerin tarihselliğiyle paralel gelişen kültürel/politik bir sürecin de izdüşümü aslında. Dolayısıyla kadın karakterlerin hafızalarını geçmişle, geçmişte var olmuş imkânlarla, değerlerle bir enstalasyona dönüştürmeleri ve bunu yapan icracı/anlatıcı konumları ile "kadın anlatıları" kavramına yüklediğimiz ancak şu noktada işlevsizleşme tehlikesiyle karşı karşıya olan pozisyon arasına bir mesafe koymalı bana kalırsa (anlatıyı "kadın anlatıları" şeklinde popüler bir kavramla nitelemedeki amacım, kadın dilinin/tanıklıklarının olanaklarını kullanarak yapılmaya çalışılanı vurgulamak). Yazının başında ifade ettiğim üzere, kadının söylemleştiren, tarihselleştirici bir anlatı dilinin olanaklarına sahip olması öykülerin kaygısını, meselesini diri tutan, hatırlatan, yaşamı, bilgiyi, deneyimi yeni bir biçimde doğuran hafıza/dil gücüyle okuru baş başa bırakıyor. Bu noktadan sonra Sarmaşık Sokak kendisini dönüştüren/inşa eden bir yapıyla, coğrafyasını kaybeden, terk etmek zorunda kalan, bu sebeple bungun bir özlemle bütün hayatı boyunca evini arayan, zihninde, dilinde, mekânda, zamanda göç eden birinin/birilerinin umut mekânına dönüşüyor adeta.

Öykülerin dili meselesine bir virgül koyma ihtiyacı hissediyorum. "Sana Bir Yelek Diktim" adlı öyküde, öykünün çekirdeğini ihtiva eden "To Gelakaki" (Sana Bir Yelek Diktim) adlı şarkının sözleri dillendiriliyor: "Giydiğin küçük yelek / Onu sana ben diktim / Kırgınlıkla ve sıkıntılarla / İçine de astar koydum / Onu giydiğinde beni hatırla."

"Aneynem bir gün bahçede bu şarkıyı mırıldanırken, yan bahçeden genç bir kadın sesi ona eşlik etmiş. Hem de Rum aksanıyla. Bozcaadalı Eleni'yle böylece tanışmışlar, kaynaşmışlar. O kadar yıldan sonra Eleni ile Rumca konuşmaya başlamış." (s. 65)

"To Gelakaki" şarkısı kayıp ülkenin, geride bırakılan evin göstergesine dönüşürken dille ilgili bir şey de söylüyor bize. Öykülerde karşımıza çıkan karakterlerin, Aneyne'nin, Eleni'nin ya da Ağavni'nin vatanı dilin kendisi oluyor. Bu öyküde dille olan ilişki "o kadar yıldan sonra" vatana dönüş hikâyesine evriliyor. Böylelikle Fransız felsefeci Barbara Cassin'in de sorduğu "İnsan ne zaman evindedir?" sorusu *Gülsün, Ağavni, Zilha*'nın öykülerinde kendine bir yanıt buluyor. Dilin sınırları eve giden yolun pusulası oluyor. Ağavni de, Aneyne de, Eleni de bu yola bakmaları ve eve doğru yürümeleri gerektiğini biliyor... N

ESRA ERTAN

Tomris Alpay, *Gülsün, Ağavni, Zilha*
Aras, Kasım 2019, 104 s.

Fadime Uslu

BURAK AKÇAY

"Sarmal Bulmaca"nın ilk sayfasında atmosferi kuruyorsunuz. Başlıkla kurgunuzun biçimsel düzenini açıklıyor, birbirinin içinde hikâyeler anlatıyorsunuz. Dede Samim'in adımlarıyla çizdiği çemberler, bunların merkezinde kıvrılıp ölmesi – varlıkla yokluğun bir noktada bulunması– betimlediğiniz sarmal formun simgesel karşılığı. Öykünüz finaliyle başladığı noktaya dönüyor. Böylece hikâyenizin kurgusal formunu çiziyorsunuz. Öykünüzün matematiğini, temel bağlantılarını dikkatle örmüşsünüz. İnce işçilik üzerinde çalışmanızı öneririm. İlk iki paragrafta mekânı, kişileri betimlerken "garip", "ilginç", "demode" sözcüklerini net bir karşılığı olmadığı için değiştirebilirsiniz. Oluşturduğunuz bulmacanın temel ama yanıtsız sorusu ilk sayfada: "Kalabalık insanı" olan anlatıcının yalnızlığının nedeni nedir? Metin örgüsüne yanıta yönelik ipuçları yerleştirebilirsiniz.

EDA KALLEMOĞLU

Öykü kişileri kurgu atmosferinde kendi özgünlüğüyle var olabildiği sürece hikâyenin inandırıcılığını kanıtlar okura. Öykünün sağlam bir yapıya kavuşması için gerekli olan koşullardan biri de budur. "4 Dünya"da dört farklı kişi sırayla kendi yaşamlarından kesitleri aktarmak için söz alıyor. Ne var ki onların konuşurken kullandığı sözcükler anlatıcının ses tonunu duyuruyor. Dolayısıyla öykünüzde odağa aldığınız kişiler gereğince canlanamıyor.

ELİF KAHRAMAN

"Sır" uzun bir metnin kısaltılmış hali gibi. "Kitleler Savaşı döneminden sonraki Yapılandırma Çağı"ndan, "Büyük Otoriter Elitler Cemiyeti" ve kurulan yeni düzenden söz ediyorsunuz. Karakteriniz Joy sistemin bir kuralını yerine getirmek üzere yol alıyor öykü boyunca, bu sırada sistemin iç düzenini anlatıyorsunuz. Sistemle ilgili aktardığınız veriler kurmaca metnin alanını genişletiyor, çerçeveyi büyütüyor. Uzun öyküye ya da romana açılabilir metniniz. Mekân, anlatınız için önemli; bu düzenin yaşandığı yer neresi? Olay örgüsünü sahneler kurarak canlandırabilir, kişileri ve toplumsal yapıyı derinleştirebilirsiniz.

DURAN EMRE KANACI

"Rüzgâr" başlıklı öykünüzün düşüncesi, anlatımınız, duyarlığınız son derece etkileyici. İki karakterin anlatımıyla biçimlemişsiniz öykünüzü. Onların ses tonu arasındaki farka özen göstermişsiniz. Doktor, Rüzgâr'ı "kısrak" diye anıyor, Rıza ise "kancık"; nüansa dikkat etmeniz kutlanmaya değer. İki karakter de "keçi patikası" ifadesini kullanıyor. Patika "keçi yolu" anlamına geliyor, bunun yeniden söylenmesi fazladan. Karakterlerden biri "keçi yolu" dese bile diğeri "yolak" olarak adlandırabilir yolu. Böylece aralarındaki ses tonu farkı sürdürülmüş olur. Ergun öykünüzün kilit noktasında duruyor. Onu karakter olarak daha çok işlemelisiniz.

ENES DÜNDAR

"Leblebi İntiharı" adlı öykünüzde ilk altı paragrafta işlediğiniz köy ve köylüyle ilgili verileri kısaltabilirsiniz. Öykünüz yedinci paragrafla başlıyor. Kurmaca metinlerde olay, zaman ile harekete geçer. Zamanı fiziksel işaretlerle anlatabileceğimiz gibi karakterin belli bir süreci belirten davranışlarıyla da aktarabiliriz. Yedinci paragrafın ilk cümlesinde anlatıcının caminin önüne varmasıyla zaman devreye giriyor. Mekânı belirtiyor, orada bulunan anlatıcıyı, İsmail'i, bir grup köylüyü betimliyorsunuz. Sahne oluşuyor; bu alanda hikâye filizlenmeye başlıyor. Anlatıcının intihar kararı metnin olay örgüsü için çok hızlı. Duyarlı bakışınızı dil konusunda da göstermeli, "halen daha", "bakkalcı" sözlerini değiştirmelisiniz.

HANDE SARI

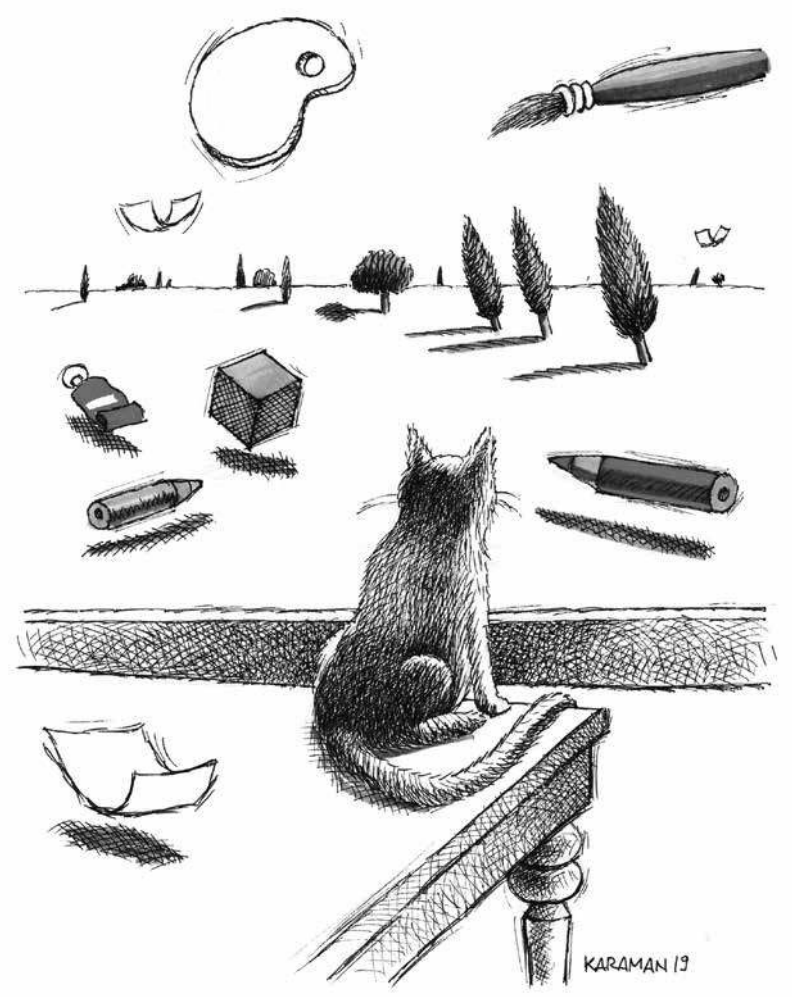
Kısa öykünüzde üç karakter çıkıyor karşımıza; "Tanrı'nın Aradığı Adam", anlatıcı, onun "Rüya" adını verdiği kişi. Üçüyle de ilgili merak uyandıracak ayrıntılar kullanıyorsunuz. Karakterler gelişebilecekken öyküyü sonlandırıyorsunuz. Ritmik bir anlatımınız var, öykünüz üzerinde yeniden çalışmanızı öneririm.

İLAYDA KANER

"Çarkı Yağla" adlı öykünüzün Elias Canetti'nin *Körleşme* romanıyla akrabalığı olduğunu söyleyebilirim. Soyutlamadaki başarınız, dilinizin muzip tonu, karakterlerinizin ironiyle biçimlenen vurgusu Canetti'yle bağınızı gösteriyor. Öykünüzde geniş bir alan açıyorsunuz. Uzayabileceğinin ipuçlarını barındırıyor metin. Kişileriniz rutini kıran büyük olaylar yaşıyor. Bayan N. cinnet mi geçiriyor? Onun yaşamındaki değişikliğe neden olan asıl etken nedir? Bu sorunun yanıtını işlemenizi öneririm.

İREM TURHAN

"Preta"nın odağındaki ikizlerden Kemik'in yüksek bilincini çeşitli biçimlerde aktarıyorsunuz. Ana rahmindeki evrede duyulan, annenin söylediği şu cümle öykünüzün görünmeyen alanını işaret ediyor: "Eğer öyleyse çocuklarımın da benim de canımı alsın da kurtulayım." Deri'nin doğmadan ölmesinde etkili bu sözler. Hikâyede anlam-

la oluşturduğunuz buzdağının görünen yüzü aynı zamanda. Anneye bunu söyleten mesele nedir? Sorunun yanıtı buzdağının yüzeyden görünmeyen derin katmanını ifade ediyor. "Annemiz de pişman olmuştur o sözlerden zaten. İkna edebilseydim onu da gelmeye kesinlikle unuturdu o sözlerin hepsini" diyor anlatıcınız daha sonra. Yanıtla ilgili ayrıntılara ihtiyacı var öykünüzün. Hikâyenin yönünü Kemik'in dünyasına, onun temel sızısına çeviriyorsunuz. Bu bölümde zamanda geçişler hızlı. Uzun bir anlatının kavşak noktalarını gösteren kesitler adeta.

MOHAÇ TEKMEN

"Beklemeyi Öğrenmek" başlıklı öykünüzün anlatı süresi kısa. Hikâyeye ulaşmak için geniş bir çember çiziyorsunuz. Bu sırada merkezdeki etkiyle girişte aktardığınız durum ayrıntıları arasındaki mesafe açılıyor. İlk iki paragrafta açıkladığınız bilgiyi üçüncü paragrafın ilk cümlesinde kullanıyorsunuz. Öykünün fiziksel zamanı üçüncü paragrafla başlıyor, dolayısıyla ilk iki paragrafı çıkarabilirsiniz. Hala hakkındaki bilgilerin de öyküye katkısı olduğunu söylemek güç. An odaklı, gücünü andan alan bir hikâyeniz var. Gurbetteki işçinin annesiyle, annenin de oğluyla telefonda haberleşmek için neler yaptıklarını, onları çevreleyen atmosferi ve babanın durumunu aktarıyorsunuz. Kişilerinizin birbirleri için ayırdığı sürenin dışında kalan ayrıntıları öykünüzden uzaklaştırabilirsiniz.

MUHAMMET EMRE DURMUŞ

Çok iyi başlıyor öykünüz. Dil atmosferi yaratmayı başarıyor, zaman ve mekân ayrıntılarının etkin kullanımıyla anlattığınız alanın içine çekiyorsunuz okuru. İlk paragrafla zamanı sabitliyorsunuz. Anlatı süresi ilerlerken öykünün fiziksel zamanı da ağır ağır kendi ritminde ilerliyor. Ancak bir süre sonra –dördüncü paragrafla– oluşturduğunuz etki dağılıyor. Finaldeyse öykünün zamanı değişiyor, bu çok hızlı oluyor. Girişteki zaman ritmi ile final arasında belli bir uyumun olması "Arayış"ı güçlendirecektir.

ÖZGÜN CÜRÜL

"Kaza" başlığı öykünüzde kişilerin konuşmadığı anda neler olduğunu açıklıyor bize. Finalde de bir açıklama yapıyorsunuz. Oysa kişilerin artık yaşamadığı açık. Bunun nedenini anlatmak öykünüzün yapısı için fazla. Sadece diyalogdan oluşan, bölümlere ayırarak kurduğunuz kesitlerde hikâyenin bilgisini gerektiği kadar veriyorsunuz. Diyaloglarla karakter yaratmada yetkinsiniz. Doğal, içten konuşmalarıyla kişiler birbirleriyle konuşurken bize kendi dünyalarını anlatıyor.

SÜLEYMAN HASANOĞLU

Öykünüz gözlem gücünüzdeki dikkati, karakter yaratma konusundaki duyarlığı gösteriyor bize. Ne var ki "İçerideki ve Dışarıdaki Karanlık"ın bu hali henüz tamamlanmamış. Dilde ince işçiliğe gereksinimi var öykünüzün. İlk paragrafta Haldun'un davranışlarını, duygusunu anlatırken dört defa "kendisi" sözcüğünü kullanmanız dili yormuş. Kimi zaman dil ritmi için elverişli bir alan açar sözcük tekrarı. Sizin metninizdeyse kalabalık etkisi yaratmış. Metin boyunca dört defa da "tatmin" sözcüğünü kullanmışsınız. Yaşamında bir türlü tatmin olmayan Haldun'u anlatıyorsunuz, ancak bu durumu örneklerle açıklamak yerine durumu belli bir sahne içerisinde göstermenizi, uzun cümlelerinizi sadeleştirmenizi öneririm. Kısalsa daha etkileyici olacak uzun cümleleriniz.

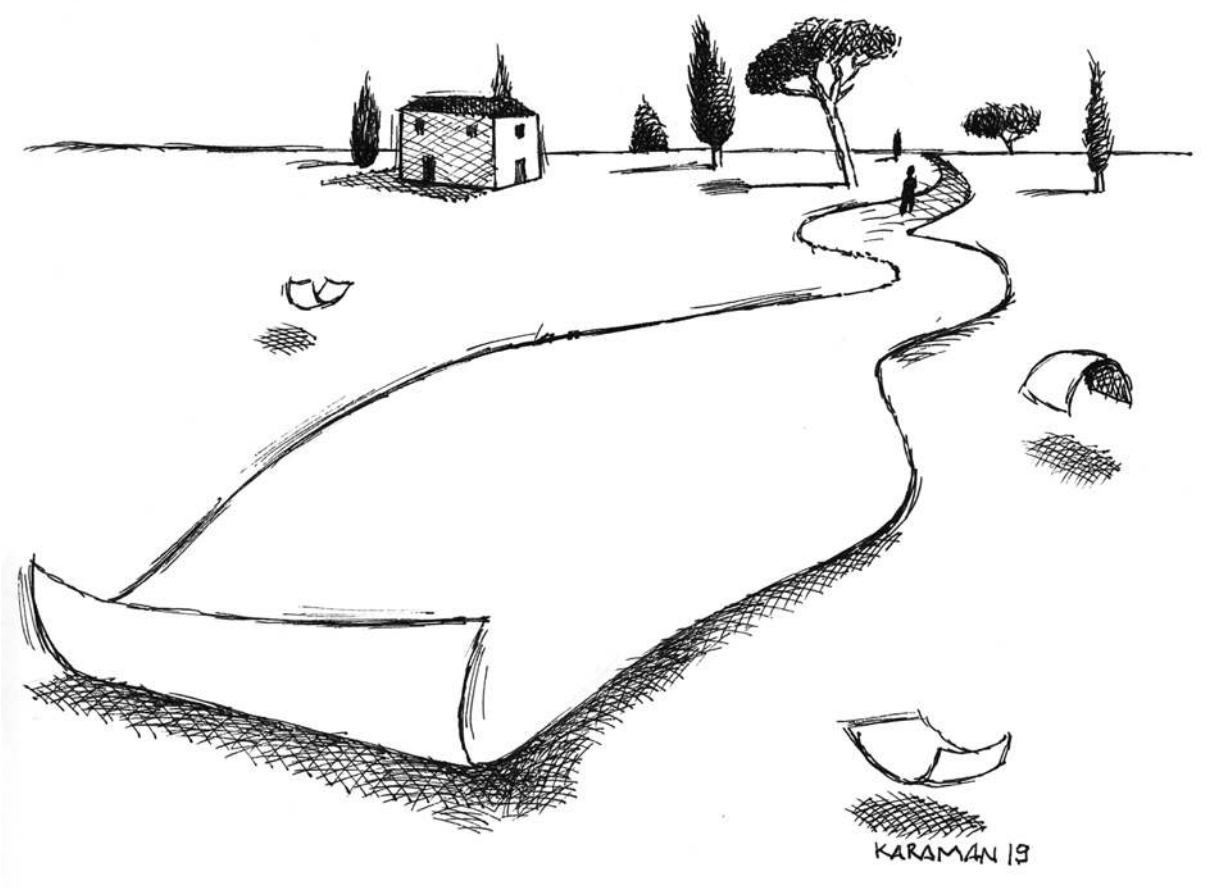
TUĞBA KOCAMAN BULUT

"Kader" öykünüzün odağı final. Finale varıncaya kadar bu sahnenin gerekçesini anlatıyorsunuz. Diyaloglarla kişilerin hikâyesini aktarmanız kutlanmaya değer. Ne var ki bu sırada sık sık açıklama çıkıyor karşımıza. Sözgelimi, "Babaannesi de bu laf üzerine başka bir şey diyemedi, bu sefer gerçekten çok üzülmüştü. Yokluk zaten yeterince dertken bir de torununun vicdansızca sözleri çok yaralamıştı kadını" diyorsunuz. Hemen arkasından bu durumun ardından oluşan sonucu gösteriyorsunuz. Babaanne gözlerindeki nemi tülbendiyle siliyor. Açıklama yapmak yerine sadece göstermeniz yeterli. Okura güvenmelisiniz.

TURGUT EMRE DEDEOĞLU

Öyküde gerçekliği kurmak, olay örgüsü üretmek, durumu geliştirmek için sahneleme yönteminden yararlanırız. Görüntü oluştururken durumu da harekete geçirebilen ayrıntılardan yararlanırız. Ayrıntıların, bağlı olduğu kişi ya da durumun içindeki gerçeği yansıtmak gibi bir maksadı vardır. "Müjde"nin girişinde duyulara yönelik seçtiğiniz ayrıntılarla atmosfer oluşmaya başlıyor. Ancak bu elverişli ortamın etkisi kısa sürede dağılıyor. "... kızartma kokusunun farkına artık sadece yoksunluğunda varabiliyordu" diyorsunuz. "Yoksunluk" durumu ve bunun nedeni anlatıcının bildiği, öykü ve okur için açılmayan bir bilgi.

Not: *Notos*'un 80. sayısında değerlendiğim Burak Çakır'ın "Retro Turizm" başlıklı öyküsünde anlatıcının bakış açısının değiştiğini belirtmiştim. Yeniden incelediğimde böyle olmadığını gördüm. Öykünün, zaman ayrıntılarının düzenlenmesine, öne çıkan Mümtaz Bey'le ilgili aktarılan veri bağlantısının güçlendirilmesine ihtiyacı var kanımca. N

Bu fotoğrafın öyküsünü yazar mısınız?

Gilles Caron

Notos'tan genç yazarlara çağrı.

Öykü yazma tutkunuzu yönlendirebileceğiniz bir alan, kendinizi dışavurabileceğiniz bir zemin bulamıyor, yazdıklarınızı nasıl değerlendireceğinize karar veremiyorsanız, **Notos** sizin için uygun bir yol açıyor.

Notos'un her sayısında duyurulan bir konuda yazılan öykülerin değerlendirilmesi sonunda seçilen bir öykü, dergideki öteki öykülerle birlikte yayımlanıyor.

Genç yazarlar bunu bir yarışma olarak düşünebilir, ama öteki öykücülerle değil, her genç yazarın kendiyle yarışması. İlgi ne çok olursa, seçilen öykü de o denli güzel olur.

Yukarıdaki fotoğraftan çıkarak yazılıp bize gönderilenlerin değerlendirilmesinden sonra seçilen öykü, **Notos**'un Haziran-Temmuz, 82. sayısında yayımlanacak.

Fotoğrafın derinliğine ne denli yaklaşılırsa, yazılacak öykü o denli başarılı olur.

Her ânın, her fotoğrafın ya da resmin öyküsü yazılabilir. Konumuz bir fotoğrafın anlattıklarıysa, önce verilmiş bir andan çıkılacak, ama öykülerin başarısı, o ânı sonra kurmacaya dönüştürme ustalığına bağlı olacaktır.

Katılımcıların göz önünde tutması gereken ilkeler

1. Öyküler, editor@notoskitap.com e-posta adresine, *Bu fotoğrafın öyküsünü yazar mısınız?* başlığıyla ve öykülere ad verip yazar adı aynı sayfada belirtilerek gönderilmelidir.
2. Yazılacak öyküler 400-900 sözcük arasında olmalıdır.
3. Öykülerin son gönderilme tarihi 1 Mayıs 2020'dir.
4. Katılımcılar gerçek adlarını kullanmalıdır.

• Yayımlanmak için seçilen öykünün yazarı 1 yıllık **Notos** aboneliği ve **Notos Kitap'**tan kitap armağanı kazanır.